

Close 2
Stacks

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

De
WONDEREN
GODS
in de
minst-geachte
SCHEPSELEN.

J. C. SEPP excudit.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF

P R I V I L E G I E.

DE STAATEN VAN HOLLAND ENDE WESTVRIESLAND, doen te weeten: alsoo Ons te kennen is gegeven by CHRISTIAAN SEPP EN ZOON te Amsterdam, Auteurs en Uitgevers van seker Werk, tot Titel voerende: *De Wonderen Gods in de minst geachtte Schepzelen. of Nederlandsche Insecten, in bunne aanmerkelyke Huisbouding, wonderbaare Gedaante- Wisseling en andere wetenswaardige Byzonderbeeden, volgens eigene Onderving bescbreeven, naar 't Leeven naauwkeurig getekend, in 't Koper gebragt en gecoloreerd door Christiaan Sepp.* Dat zy zedert eene reeks van Jaaren met veel Moeite en groote Kolten dit hun Werk versameld, ten naauwkeurigsten eigenhandig uitgevoerd en daarvan reeds Zeventien Stukjes uitgegeven hadden, en niet buyten Reeden bedugt zynde, dat hetzelfde Werk door eenige baatsuchtige Menschen geheel of ten deele mogte nagemaakt en uitgegeeven worden tot groote schaade en prejudicie der Supplianten; zoo keerden zich deselven ootmoediglyk tot Ons en verfogten onderdanigst, dat het Ons gelieven mogte, den Supplianten te verleenen Octroy en Privilegie voor den Tyd van Vyftien eerst achtereen volgende Jaaren op het gemelde Werk, en zo wel voor zoo verre het reeds stukswyse uitgegeeven was, als vervolgens nog stond uitgegeeven te worden, om het selve in soodaanigen Formaat, het zy met gecouleurde of ongecouleurde Platen, en in alzulke Taalen als de Supplianten zouden goevinden, alleen en met Uitsluiting van alle anderen te mogen drukken, doen drukken, verkoopen en uitgeeven, en dat het Ons mogte gelieven te verbieden aan allen en een iegelyken, het voornoemde Werk het zy geheel of ten deele, in wat Taale en Formaat en onder wat Prætext of Voorwendzel van vermeerdering, verbetering, verandering van Naam of Titel, of hetselve elders anders nagedrukt zynde, hier in te voeren en te verkoopen, alles op soodanige Boeten en Poenen, als wy zouden gelieven te statuereen.

ZOO IS 'T, dat wy de saake ende het voorz. Verfoek overgemerkt hebbende ende genegen wesende, ter beede van de Supplianten uit Onse regte Wetenschap, Souveraine Magt ende Authoriteyt deselve Supplianten geconsenteert, geaccordeert en geoctroyeert hebben, Consenteeren, Accordeeren en Octroyeeren hen by deesen, dat zy gedurende den Tyd van Vyftien eerst achtereen volgende Jaaren, het voorschreve Werk in dier voegen, als sulks by de Supplianten is verfogt en hier vooren uitgedrukt staat, binnen den voorz. Onsen Lande alleen zullen mogen drukken, doen drukken, uitgeeven ende verkoopen, verbiedende daaromme allen ende een iegelyken, het selve Werk in 't geheel of ten deele te drukken, naar te drukken, te doen naar drukken, te verhandelen, of te verkoopen, ofte elders naar gedrukt binnen denselven Onsen Lande te brengen, uittegeeven, ofte te verhandelen en verkoopen, op verbeurte van alle de naargedrukte, ingebragte, verhandelde, ofte verkogte Exemplaaren, ende een Boete van drie Duyfsend Guldens daar en boven te verbeuren, te appliceeren een derde part voor den Officier, die de Callange doen zal, een derde part voor den Armen der plaatse, daar het Casus voorvallen zal, ende het restteerende derde part voor de Supplianten, ende dit telkens, soo meenigmaal als deselven zullen worden agterhaald. Alles in dien Verstande, dat wy de Supplianten met desen Onsen Octroye alleen willende gratificeeren tot Verhoedinge van haare schade, door het nadrukken van het voorz. Werk; daar door in geenigen deele verstaan den innehouden van dien te autoriseeren, ofte advouëeren ende veel min hetselve onder Onse
Pro.

Proteſtie ende Beſcherminge eenig meerder Credit, Aanſien, ofte Reputatie te geeven; nemaal de Supplianten, in Cas daarinne iets onbehoorlyks zoude influcceren, alle hetſelve tot haaren laſte zullen gehouden weſen te verantwoorden, tot dien einde wel expreſſelyk begeerende, dat by aldien zy deſen Onſen Octroye voor hetſelve Werk zullen willen ſtellen, daarvan geen geabbrevieerde ofte gecontraheerde mentie zullen mogen maken, nemaal gehouden weſen, hetſelve Octroy in 't geheel en ſonder eenige omiſſie daar voor te drukken, ofte doen drukken, en dat zy gehouden zullen zyn, een Exemplaar van het voorſz. Werk op groot Papier, gebonden en wel geconditioneert te brengen in de Bibliotheecq van Onſe Univerſiteit te Leiden, binnen den Tyd van ſes Weeken, na dat zy Supplianten hetſelve Werk zullen hebben beginnen uittegeeven, op een boete van ſes hondert Guldens na Expiratie der voorſz. ſes Weeken, by de Supplianten te verbeuren ten behoeve van de Nederduitſche Armen van de plaats, alwaar de Supplianten wonen, en voorts op Pœnè, van met 'er daad verſteeken te zyn van 't Effect van deſen Octroye, dat ook de Supplianten ſchoon by het ingaan van dit Octroy een Exemplaar geleverd hebbende aan de voorſz. Onſe Bibliotheecq, by zoo verre zy gedurende den Tyd van dit Octroy hetſelve Werk zouden willen herdrukken met eenige Obſervatien, Noten, Vermeerderingen, Veranderingen, Correctien, of anders hoe genaamt, of ook in een ander Formaat, gehouden zullen zyn, wederom een ander Exemplaar van hetſelve Werk, geconditioneert als vooren, te brengen in de voorſz. Bibliotheecq, binnen denſelven Tyd en op een boete en pœnaliteyt als voorſz. Ende ten einde de Supplianten dezen Onſen Conſente ende Octroye moogen genieten als naar behooren, laſten wy allen ende eenen iegelyken, dien het aangaan mag, dat zy de Supplianten van den inhouden van dezen doen, laaten ende gedoogen ruſtelyk vredelyk genieten ende gebruiken, ceſſeerende alle belet ter contrarie. Gegeeven in den Hage onder Onſen grooten Zegele hier aan doen hangen, op den 20 Juny in 't jaar Onſes Heeren en Zaligmakers duizend zeven hondert vyf en zeltig.

P. S T E Y N. vt.

Ter Ordonnantie van de Staaten

Aan de Supplianten zyn nevens dit Octroy ter hand geſteld by Extract authentiq haar Ed. Gr. Mog. Reſolutien van den 28 Juny 1715. en 30 April 1728. ten einde om zig daarna te reguleeren.

A. v. D. MIEDEN.

B E R I C H T

V A N D E N

U I T G E V E R.

Dewyl veele mynar zeer geëerde Begunstigers, Liefhebbers en Bezitters van dit Werk zynde, geklaagt hebben, dat de nu reeds uitgegevene Verhandelingen, welker aantal thans tot Zeven-en-Veertig gestegen is, los en ongenaaid, althans ongebonden moesten blyven leggen, dewyl 'er nog geen behoorlyke en algemeene Tytel of Tytelplaat voor deze Verhandelingen was, welk gebrek, een Werk van dezen aart zeer zoude ontferen, wanneer men het evenwel om bekwaamer te kunnen behandelen, wilde laten inbinden, om dan aan het verlangen dezer Heeren Voorstanders van myne Insecten Uitgaven, genoeg te geeven, en zelfs ook inziende, dat de klachten over het gemis van bovengenoemde zaaken, gantsch niet zonder grond waren, so geeve ik dan hier mede eenen algemeenen Tytel en Tytelplaat voor het Werk, waardoor dus de Bezitters van het zelve, in staat gesteld worden, om nu dit reeds uitgegevene aantal van Verhandelingen, te kunnen laten inbinden, of ten minsten te kunnen laten inmaaijen, naar derzelyver goedyinden, doch dewyl ik met dit Werk nog voortvare, en hetzelve denke te vervolgen, so lang my God de daartoe nodige vereischens geliefd te schenken, en ik thans ook werkelyk meer dan eene Verhandeling onderhanden hebbe, reeds voor een gedeelte ter uitgave gereed, so zy het aan de keuse van elk Liefhebber in 't byzonder overgelaten, of Hy de reeds in 't licht zynde Zeven-en-Veertig Verhandelingen, wil by elkander laten binden, dan of Hy nog geduld geliefd te gebruiken, tot 'er nog drie Verhandelingen bykomen, als wanneer het een geschikter getal, om als een EERSTE DEEL te kunnen laten inbinden, zoude uitmaken. Verkoos daarentegen iemand, om

van de reeds uit zynde Zeven-en-Veertig Verhandelingen, Veertig afneemen, en dezelyen tot een EERSTE DEEL te fchikken, daarentegen de overige Zeeven voor een TWEEDE DEEL aftezonderen, alwaar dan de nog in 't vervolg uitkomende Verhandelingen moesten by behoren, zo zoude Hy dit ook kunnen doen, en daartoe gefchiktst afneemen, de Zeeven laafte Verhandelingen van het Vierde Stuk, want dewyl dit Stuk, thans uit Een-en-Twintig Verhandelingen beftaat, zo bleeven 'er na het afneemen van Zeeven, nog overig Veertien Verhandelingen, waardoor dit Vierde Stuk, eene meerdere gelykheid in-aantal van Verhandelingen, met de overige Vyf Stukken zoude bekomen, blyvende echter nog altoos het fterkfte in getal, doch deze fchikking hangd af, van de keuze van elken Bezitter in 't byzonder; intuffchen geve ik hier den Inhoud over Veertig Verhandelingen, zullende ik by de uitgave der Vyftigfte, wederom deezen zelfden Inhoud geven, doch met Tien Verhandelingen vermeerderd zynde, om dus de eerften zo wel als de laaften, in ftaat te fteflen, het EERSTE DEEL van dit Werk, in Veertig, of Vyftig Verhandelingen, te kunnen laten inbiuden.

M Y N E N V R I E N D

D E N H E E R E

J A N C H R I S T I A A N S E P P ,

BY DE UITGAAVE VAN ZYN UITMUNTEND
INSECTENWERK.

Hy die zyn' geest verflaast aan waereldsche ydelheden,
 Voor wezenlyk vermaak den schyn van vreugd bemint,
 In plaats van 't rechte pad het dwaalspoor blyft begreedē,
 Leeft schandlyk als een dwaas en wandelt ziende blind.
 Veel wyzer is de mensch die in het vluchtig leven,
 Op 't lieflyk pad der deugd, hoe moeielyk en steil,
 Tracht met geleerdheids kroost naar waaren roem te streeven,
 Die duurzaam 't hart voldoet en blydschap schenkt en heil.
 Hy, die de wysheid zoekt, dingt naar de beste schatten;
 Ze is voor eene eedle ziel veel meer dan 't leven waard;
 Wie haar niet kent kan nooit de hemelvreugd bevatten,
 Die zy haar' gunsteling op 't duidlykst openbaart.
 't Leergierig oog beschouwt Góds grootse wonderstukken,
 Terwyl bespiegeling geen' teugel kent noch toom:
 Dus liet de wyste Vorst niet minder zich verrukken
 Door d' Yzop aan den wand dan door den Cedarboom;
 Natuur toont overal haar luisterryk vermogen,
 Dit blykt in 't kleinste Insect daar 't langs het aardryk zweeft,

En de Adelaar die fier zich opheft naer den hoogen,
 Als hy met trotsche vlugt de zon in 't aanzicht streeft.
 De groote *Leeuwenhoek* heeft met wysgeerige oogen,
 't Geen eerst onzichtbaar was in stof en vocht ontdekt:
 Een gantsche waereld wierd voor ons aan 't niet onttoogen
 Daar 't slyk, voorheen verächt, thans billyk de aandacht trekt.
 Het merk der Godheid is op ieder stip te vinden,
 Als 't oog voor 't redelicht zich niet moedwillig fluit,
 Noch zich door valschen waan en hoogmoed laat verblinden.
 Dan waar, waar straalt de magt des Scheppers 't meest in uit?
 Is 't in de grootste of in de kleinste der gewrochten?
 Is 't in het bloedloos diertje of in den Elephant?
 Of in het saamenstel van Afrikaas gedrogten?
 Zy allen zyn te saam de wondren van Gods hand.
 Zy leeven allen naar hun vast bepaalde wetten,
 En ieder heeft al 't geen tot zyn bestaan behoort:
 't Insect poogt even fier zyn' vyand perk te zetten
 Als de allersterkste Leeuw door gramschap aangespoord.
 't Verächtste Dier spreid voor den mensch alöm zyn' luister.
 Hy, die 't Cappellenheir oplettend gadeslaat,
 Zo wel by 't schittrend licht als by het scheemrend duister,
 Beseft Gods grootheid die 't verstand te boven gaat.
 't Verrukt den mensch als hy in bloemhof en in weiën
 Het heir der Vlindertjes ziet vliegen door elkaêr,
 Door 't zonnelicht bestraald, de vlugge wickjes spreien
 Daar 't zich bedachtzaam hoed op 't nadren van gevaar.

De mensch, hoe schoon gevormd als 't pronkstuk aller dieren,
Verliest zyn hovaardy in die bespiegeling.

Hunne afkomst, wording, al de kleuren die hen fieren,
Zyn de onderwerpen van zyn zielsverwondering.

Hy kweekt in zyn gemoed verhevene gedachten :

Hy heft een' lofzang aan met aller schepslen schar,

En roept verbaazend uit : wat zyn uw wondre krachten

Verrukkend en geducht, ô Opperzegenaar !

Ook strekt zyn dankbaarheid zich uit voor nyvre vrienden,

Die hem de Insecten, naar hunne eigenschap en aart

En vormverwisseling, in Boek by Boek doen vinden

Door fiksche teekenkunst en leerzaam schrift verklaard.

Wat kan ons *Merian* en *Goedart* niet ontvouwen,

En schrandre *Rösel* door zyn' letterfchat en prent !

Maar 't Kunstpenfeel van *Sepp* doet ons vry meer beschouwen

Van 't heir der Vlindren in Europa thans bekend.

Het maalt naauwkeuriger al de onderscheiden vormen

Die 't kunstglas openbaart in ei, in pluim, in snuit,

In spriet en voelders ; het vertoont ons Tor en Wormen,

En 't schetst by tak en loof 't Insectenvoedend kruid.

Hy, die 't verbaazend heir van andre waerelddeelen

Vergaderd wenschte te zien in één beknopt bestek,

Treede om op nieuw den geest, op nieuw het oog te streelen,

Met een aandachtig hart in 't stille kunstvertrek.

Daar zal 's Mans minzaamheid op 't duidelykst vertoonen,

Hoe in het woeste Land waar Leeuw en Tyger leeft

Ook honderd-duizenden van schoone Vlindren woonen,

Wier schittering en pracht den schoonsten luister geeft.

Zyn heusheid zal niet slechts die hem bezoekt verplichten,

Maar ook ons Vaderland, daar 't zyne vlyt beschouwt,

Nu hy ons waerelddeel vermaaken wil en stichten,

Nu zyn uitmuntend Werk der Druipers is betrouwd.

Een Werk daar ieder mensch met achting van zal spreken,

Waarin de Teekenkunst haar groot vermogen toont;

Een Werk dat nieuwen lust tot onderzoek zal kweeken.

Wanneer 't alom met lof naar waarde word bekroond.

Mogt ik naar mynen wensch gewyde lauwrēn plukken!

Waar' Pindus niet te steil voor wankelende schreên,

'k Zou onverwelkbaar loef op uwen schedel drukken;

Dan voegde ik zucht voor u en voor de kunst byéén.

Vernogeg u met den wil in stede van 't vermogen.

Slaat ge op dien goeden wil uwe oogen neêr in gunst,

Dan word dees Zang, de vrucht van myn vermetel poogen,

U toegewyd, tot lof der vriendschap en der kunst.

B E S C H O U W I N G
D E R
W O N D E R E N G O D S ,
I N D E
M I N S T G E A C H T E S C H I E P Z E L E N .
O F
N E D E R L A N D S C H E I N S E C T E N ,

*NAAR HUNNE AANMERKELYKE HUISHOUDING, VERWON-
DERLYKE GEDAANTEWISSELING EN ANDERE
WETENSWAARDIGE BYZONDERHEDEN,*

VOLGENS EIGEN ONDERVINDING BESCHREEVEN, NAAR
'T LEVEN NAAUWKEURIG GETEKENT, IN 'T KOPER-
GEBRACHT EN GEKLEURD,

D O O R

JAN CHRISTIAAN SEPP.

E E R S T E D E E L .

Tē A M S T E R D A M ,

By J. C. S. E. P. P.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 311

LECTURE 10

STATISTICAL MECHANICS

ENTROPY

AND THE SECOND LAW

OF THERMODYNAMICS

AND THE BOLTZMANN

CONSTANT

AND THE GIBBS

PARADOX

AND THE

MAXWELL DEMON

Segb
v.1

I N H O U D

DER

VYFTIG VERHANDELINGEN,

WAAR UIT DIT

E E R S T E D E E L

B E S T A A T.

NEDERDUITSCH E N A A M E N.
volgens dit Werk.

LATYNSCH E N A A M E N,
volgens LINNÆUS.

1	Nommer Vlinder	I ^{te} Stuk. p.	1	Atalanta.
2	Kleine Aurelia	—	17	Urticæ.
3	Oranje Klewig Zand-Oogje	—	21	Pilosella.
4	Koe Vinkje	—	25	Yperantus.
5	Bruine Zand Oogje	—	29	Jurtina & Janira.
6	Bonte Zand Oogje	—	33	Aegeria.
7	Paauw Oog	—	37	Jo.
8	Groote Aurelia	—	41	Polychloros.
9	Kleine gestreepte Witje	II ^{de} St. p.	1	Napi.
10	Groote Witje	—	9	Brassicæ.
11	Page de la Reine	—	13	Machaon.
12	Kleine Witje	—	17	Rapæ.
13	Gehakkelde Pylstaart	III ^{de} St. p.	1	Populi.
14	Paauw-Oog Pylstaart	—	11	Ocellata.
15 en 16	Liguster Pylstaart	—	15	Ligustri.
17	Denne Pylstaart	—	23	Pynastri.
18	Linde Pylstaart	—	27	Tiliæ.
19	Kroon Vogeltje.	IV ^{de} St. p.	1	Camelina.
19	Kleine Wapendrager	—	5	Curtula.
20	Groote Beer	—	9	Caja.

21 Goud.

312110

312440

INHOUD VAN HET EERSTE DEEL.

21 Goudlakens Vlinder.	IV ^{de} St. p.	13	. . .
22 Snuit —		17	. . . Palpina.
23 Grootte Hermelyn —		21	. . . Vinula.
24 Kleine Hermelyn —		29	. . . Furcula.
25 Roode Weeskind —		33	. . . Nupta.
26 Riet Vink —		37	. . . Potatoria.
27 Orion —		41	. . . Ludifica.
28 en 29 Nacht Paauw-Oog —		45	. . . Pavonia.
30 Kameeltje —		49	. . . Ziczac.
31 Krakeling —		53	. . . Coeruleocephala.
32 Wapendrager —		57	. . . Bucephala.
33 Gamma —	V ^{de} St. p.	1	. . . Gamma.
33 Goud —		7	. . . Chrystitis.
34 Vlier —	VI ^{de} St. p.	1	. . . Sambucaria.
35 Herkulesje —		9	. . . Amataria.
36 Porcelain —		13	. . .
37 Anomalus —		17	. . . Pyniaria.
38 Wortelhout —		21	. . . Prunata.
39 Hagedoorn —		25	. . . Crataegata.
40 Ype Tak —		29	. . . Alniaria.
41 Roesje —	IV ^{de} St. p.	61	. . . Libatrix.
42 Roomylak —		65	. . . Villica.
43 Eike Borstel-Rups —		69	. . . Coryli.
44 Blaauwe Weeskind —		73	. . . Fraxini.
45 ——— ——— ———		77	. . . ——— .
46 ——— ——— ———		81	. . . ——— .
47 Agaat —		85	. . . Meticulosa.
48 St. Fans —		89	. . . Filipendulæ.
49 Schaapje —		93	. . . Leporina.
50 Brande Netel-Kapje —		97	. . . Triplacia.

B E S C H O U W I N G
DER WONDEREN GODS
IN DE MINSTGEACHTTE SCHEPZELEN.
O F
NEDERLANDSCHE
I N S E C T E N,

In hunne aanmerkelyke Huishouding, wonder-
baare Gedaantewisseling en andere wetens-
waardige Byzonderheeden,

*Volgens eigen Ondervinding beschreeven,
naar 't Leven naauwkeurig geteekend,
in 't Koper gebragt en gecoloreerd*

door

C H R I S T I A A N S E P P.

E E R S T E D E E L S E E R S T E S T U K,

behelzende de Verhandelingen over de

D A G - V L I N D E R S

van de E E R S T E B E N D E.

Te A M S T E R D A M,
Gedrukt voor den A U T E U R.
M D C C L X I I.

V O O R B E R I G T

D E S

A U T T E U R S.

R Eeds veele Jaaren herwaarts myne leedige Uuren aan het Onderzoeken der Insecten besteed en zederd altoos het grootste Vermaak geschept hebbende, niet alleen in 't Aanfokken dezer verwonderlyke Diertjes, maar ook in 't Aftekenen derzelven naar 't Leven, en wel inzonderheid zulker Rupsen, welken men zelden ontmoet; [want dezer Wyze, dagt ik, kan men hare kortdurende Gestalte, als het ware, in Wezen doen blyven, wannecr ze onder die Gedaante niet meer voorhanden, maar reeds in Vlinders herschept zyn, welken men als zodanigen in Natura bewaren kan, vermits ze dan geen verdere Verandering, of Gedaantewisseling ondergaan.] Terwyl ik ook niet verzuimde, in het Oeffenen dezer Liefhebbery van al het merkwaardigste Aantekening te houden; zo nam ik eindelyk, na verscheide Zwarigheeden te boven gekomen zynde, het Besluit, om onze NEDERLANDSCHE INSECTEN, volgens eigen Ondervinding vertoogsgewyze te beschryven, naar 't Leven in hunne Couleuren naauwkeurig aftebeelden en van Tyd tot Tyd zodanig in 't Licht te geven. Inniddels diene ik hier het een en ander aangaands deze myne Onderneeming vooraf te melden. Myne Lezers gelieven dan te weteen, dat ik zes Verhandelingen, de tegenwoordige daaronder gerekend, van nu af aan achter malkander zal uitgeven, waarvan ieder, met eenen Titel voorzien, het Begin zal zyn van een Stuk, 't geen uit verscheide Verhandelingen zal bestaan, welker Getal ik thans nog niet bepaalen kan; deze zes Stukken zullen een Boekdeel uitmaken, dat alleen de Beschryvingen en Afbeeldingen onzer Nederlandische Vlinderen en hunner Rupsen en Poppen behelsd; doch na het Uitgeven der opgemelde zes eerste Verhandelingen, vinde ik het raadzaam, tot meerder Verlustiging der Liefhebberen, dat ik onze Insecten, te weteen: zo wel Torren, Sprinkhanen, Wespen, Vliegen enz. als Vlinders, onder malkander afhandele, zonder voor dien Tyd hunne Rangschikking gade te slaan, onder deze Voorwaarde nogthans, dat ik altoos in ieder Beschryving melden, en boven ieder Plaat graveeren zal het Geslacht, Rang, Bende, enz. waaronder het Insect behoord, dat dan het Onderwerp dier Verhandeling is, en de Liefhebbers zullen gelieven, alle die enkelde Verhandelingen zo lange in een Porte feuille te bewaren, tot dat ik degeenen, waaruit het eerste Deel bestaan zal, allen in 't Licht gegeven hebbe, als wanneer ik het bekend maken en tegelyk den generaalen Titel en het Register tot dit Deel bezorgen zal, om in Orde geschikt en gebonden te konnen worden, volgens een van my te vermagten nieuw Systema Insectorum, 'twelk ik onder Handen hebbe en by Gelegenheid mede ten Voorfchyn zal doen komen. Doch de Verhandelingen over de andere Insecten, welken intusschen reeds mogten uitgegeven zyn, zullen de Liefhebbers dan nog verder dienen te bewaren voor een volgend Deel, waarvan ik ter zyner Tyd meer Gewag zal maken.

Thans geve ik deze eerste Verhandeling uit, met Oogmerk om vervolgens, indien God my Leven en Gezondheid verleend, en het myne andere Bezigheden maar eenigzins toelaten, alle Maanden eens in 't Licht te geven. Ondertusschen hangt zo wel de Vertraging, als Vordering, dezer Onderneeming grotelyks mede af van het Soberder, dan gunstiger Lot, dat haar onder de Liefhebberen zal te beurt vallen, want

V O O R B E R I G T.

hoe meer derzelver Goedkeuring en Genegenheid myne Verwachting mogten beantwoorden, hoe ik daardoor sterker zal aangemoedigd worden, om Voortgang te maken, en teffens in Staat zal zyn, om ongelijk meer Tyd daaraan te kunnen besteeden.

Zoude de tegenwoordige Verhandeling, naar den Smaak van zommigen myner Lezers, te lang uitgevallen zyn, zo dient tot derzelver Bevestiging, en teffens tot myne Verschoning, dat ik, om de volgende Verhandelingen over soortgelyke Insecten dies te beknopter te kunnen beperken, genoodzaakt ben geweest, deze eerste zo veel te vollediger uitvoeren, want de Insecten, met het hiernaast beschrevene onder eenerley Geslacht en Bende beborende, komen ook genoegzaam in allen Deele [eenige Eigenschappen uitgezonderd,] met hetzelfde overeen, gevolgelyk zal ik derzelver Beschryvingen kunnen verkorten; en in 't algemeen denke ik myne volgende Verhandelingen aan geen zeker Bestek te bepaalen, maar te schikken naar den Eisch van het Onderwerp; dus het wel gebeuren kan, dat de Beschryving, die ik telkens by ieder Plaat voege, dan eens minder, dan wederom meer Letterdruk bestaat, waarby ik altoos Zorg zal dragen, dat ik aan den eenen Kant de overtollige Wyddigheit vermydende, aan den anderen Kant de nodige Uitvoerigheid dier Beschryvingen, door al te kort te zyn, niet benadeele.

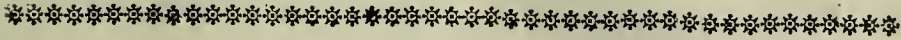
Nog moet ik hier iets byvoegen tot Voorkoming van verkeerde Denkbeelden, welken men zich van myn voorgénomen Werk mogt maken. Mogelyk zoude de een of ander myner Lezers, die het fraaie Hoogduitsch Insecten Werk van den Heere Rösel kend, zich komen verbeelden, dat ik my van hetzelfde bediende, dewyl 'er in den eersten Opflag eenige Gelykheid tusschen dit Werk en het myne schynd te zyn; om nu een zondig ongegrond Vooroordeel weg te nemen, zegge ik voor eerst: dat die schynbaare Overeenkomst alleen omtrent de Schikking en 't Formaat plaats heeft, en nog maar in Schyn bestaat, want in der Daad is 'er, dien aangaande, ook Onderscheid tusschen beiden, zelfs verschild ook myn Systeem van dat des evengemelden Auteurs zo wel, als van alle anderen, gelyk in Vervolg van Tyd blyken zal, wanneer ik hetzelfde in 't Licht geve. Doch dit staa ik zeer gaarne toe, dat in de Manier van Uitgeving van myn Werk en dat van den Heere Rösel grote Overeenkomst is, maar doet dit ook wel iets tot de Zaak zelfs? Voorzeker niets! Aangaande nu het wezentlyke van de Zaak, te weten: de Afbecldingen en Beschryvingen der Insecten, betuige ik met een Woord van Waarheid, dat ik my in 't allerminste niet daarby van 't opgemelde, noch van eenig ander Insecten Werk bediene, noch ooit bedienen zal, gelyk dit ook ieder oordeelkundig Liefhebber zelfs, zonder myne Verzekering, zal ontdekken, door het eene tegenover het andere te stellen en beiden met malkander te vergelyken. Myne Lezers kunnen zich derhalven ten vollen verzekerd houden, dat ik hun nooit andere Afbecldingen der Insecten, dan die ik zelfs naar 't Leven tekene, en daarvan nooit andere, dan door eigen Ondervinding opgemaakte Beschryvingen zal mede deelen; en zo het al mogt gebeuren, dat ik uit andere Schryveren iets in myne Verhandelingen overnam, zal ik het ter goeder Trouwe melden, en nimmer eenig andermans Werk voor het myne verkopen.

Eindelyk wensche ik niets vuriger, dan dat deze myne Onderneeming strekken moge ter Eere Gods en ter Opwekking van mynen Evennaasten, om nevens my een onzondig Vermaak te scheppen in het Onderzoeken en Beschouwen der minstgeachtte bezielde Wezens; op dat wy daardoor niet minder, dan door de Bespiegeling over de verhevenere Werken der zichtbaren Schepping, in de Kennis der Goddelyken Wondermagt en Wysheid meer en meer vorderen en dus den groten Schepper ook in het geringstschynende Schepzel verbeërlyken mogen.

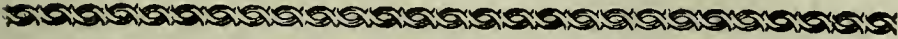
N E.

NEDERLANDSCHE INSECTEN

BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

E E R S T E S T U K.

E E R S T E V E R H A N D E L I N G

O V E R D E

D A G - V L I N D E R S van de E E R S T E B E N D E.

De N O M M E R - V L I N D E R.

Tab. I.

De *Vlinders*, of zogenaamde *Kapellen* en *Uiltjes*, hoe verschillende ze ook zyn, zo in Grootte, Couleur, Gedaante en Tekening, als in Benaaming en Eigenschappen, zyn in 't algemeen in twee Geslachten verdeeld, te weten: in 't *Geslacht der Dag-Vlinders*, en 't *Geslacht der Nacht-Vlinders*, volgens de twee natuurlyke en algemeene Byzonderheeden dezer Diertjes, hierin bestaande: dat het eene Geslacht den Dag, en het andere de Nacht bemind, of liever, dat de *Dag-Vlinders* alleen maar over Dag, en de *Nacht-Vlinders* alleen maar 's Nachts in Beweeging zyn, om Voedzel te zoeken en hun Geslacht voort te planten. Verder verdeeld men zo wel het Geslacht der Dag- als het Geslacht der Nacht-Vlinders in zekere Benden, uit Hoofde van byzondere Eigenschappen, het zy der Vlinders zelfs, of der Rupsen en Poppen, waaruit ze voortkomen; ieder Bende bestaat wederom uit verscheide Soorten. Over de *Nacht-Vlinders* en hunne eigentlyke Verdeeling zal ik hier niet in 't byzondere handelen, alzo ik het breedvoerig te doen gedenke, wanneer dezelve het Onderwerp myner Penne zullen zyn. Maar wat de *Dag-Vlinders* betreft, men verdeeld ze gevoegelyk in twee Benden, hebbende ieder Bende hare verschillende Soorten, welker Getal Niemand met Zekerheid kan opgeeven. Thans bepaale ik my alleen aan de *Dag-Vlinders*, vermits ons tegenwoordig Voorwerp, namelyk de *Nommer-Vlinder*, een *Dag-Vlinder*, en wel van de Eerste Bende, is. Doch eer ik beginne, dit Insect te beschryven, zal ik hier vooraf laten gaan:

I. *De Kentekenen der Dag-Vlinderen en hunner Rupsen en Poppen in 't algemeen, of van beide derzelver Benden.*

vervolgens in 't byzondere:

II. *De Kentekenen der Rupsen, Poppen en Vlinderen van de eerste Bende der Dag-Vlinderen.*

I.

- 1) Ieder Rups, waaruit een Dag-Vlinder voortkomt, bestaat uit 12 Ringen, den Hals en Staart mede daaronder, maar het Hoofd daarbuiten gerekend; ook zyn deze Rupsen nooit van minder, nog van meer, dan 16 Pooten voorzien. Het eerste hebben ze met allen, doch het laatste alleen met de meeste Nacht-Vlinder Rupsen gemeen.
- 2) Alle Rupsen der Dag-Vlinderen gaan nooit in de Aarde, maar houden zich altoos boven dezelve op, derhalven veranderen ze ook nooit onder, maar altoos boven de Aarde in Poppen. Dit doen ook veele, doch niet alle Rupsen der Nacht-Vlinderen.
- 3) De Rupsen der Dag-Vlinderen spinnen zich niet in, wanneer ze veranderen zullen, derhalven vind men ook haare Poppen in de opene Lucht geheel vry en met geen Webbe of Spinzel bedekt.
- 4) Doch altoos is het Achterend dezer Poppen door middel van eenige Draaden ergens aan vast gehecht.
- 5) Alle Dag-Vlinders zyn van zulke Horens, of Sprieten, voorzien, welken aan 't uiterste End een Knobbeltje hebben, of ook wel als Knotsjes van Gedaante zyn.
- 6) Ze zetten altoos, als ze rusten, of stil zitten, de Vlerken overend, of houden ze, gelyk men het noemen kan, geslooten.
- 7) De Dag-Vlinders paaren nooit anders, dan in de Vryheid, in tegendeel opgeslooten, schoon anderzins ruim en luchtig genoeg geplaatst zynde, weigeren ze het volstrekt; ja indien een Dag-Vlinder-Wyfje reeds in de Vryheid gepaard, maar nog geene Eieren gelegd heeft, en daarna gevangen word, zal het zich geenszins van zyne Eieren ontlasten, maar dezelve liever by zich houden en sterven.
- 8) Eindelyk is ook de Zucht naar 't Licht de kennelykste Eigenschap aller Dag-Vlinderen, als waarvan zy hunnen Naam dragen. Ze zyn alleen maar over Dag in Beweeging en 's Nachts in Ruste, zodanig, dat men ze alsdan ook met de Vingeren kan vangen, en dat ze aangeraakt wordende niet weg vliegen, maar als met een diepen Slaap bevangen zyn. Zy beminnen het Licht zo zeer, dat ze zelfs over Dag zich weinig laten zien, als de Zon niet schynd; doch deze met haar verkwikkend Licht het Aardryk begroetende, geven die Vogeltjes daarover als 't waare hunne Bleidschap door hunne tierige Vlucht te kennen, vertoonende teffens aan den Mensch hunne Schoonheeden, als zonnenklaare Bewysen der Almagt en Wysheid des Scheppers. Hierop toepasselyk word by zekeren Poëet een Dag-Vlinder dus zingende ingevoerd:

*Nil mihi cum tenebris, si nox, si nubila, claudor,
Soli me pando, Sol mihi solus amor.*

Hetwelk ik dus verduitsche:

Ik hebbe niets te doen met Duisternissen,
Maar fluite my voor Wolk en Nacht;
De Zon, myn eenig Lief, kan ik niet missen,
Voor haar ontsluit' ik myne Pracht.

Alle deze algemeene Kenteekenen vind men aan de rechte Dag-Vlinders en derzelve Rupfen en Poppen. Degeenen nu, welken niet alle deze Kenteekenen, maar wel eenige daarvan hebben, noeme ik *Middel-Infecten*, dat is te zeggen: zodanige, die de *Dag-* met de *Nacht-Vlinders* mengelen, waarvan ik breedvoeriger ter zyner plaatse zal handelen.

I I.

De Kenteekenen, der Rupfen, Poppen en Vlindersen van de *Eerste-Bende der Dag-Vlindersen*, zyn, behalven alle de voorgeselde Kenteekenen der *Dag-Vlindersen* in 't algemeen, nog de volgende in 't byzondere:

- 1) Omtrent de Eieren, waaruit deze Infecten voortkomen, kan ik my tot nog toe niet beroemen, dezelve van alle Zoorten der Vlindersen, die onder deze Bende behooren, gezien te hebben, maar degeenen, die ik kenne, zyn allen langwerpig rond, overendstaande, groen van Couleur, ongemeen glanzig en geribt; doch dit laatste kan men, wegens derzelve Kleinheid, niet met het bloote Oog, maar wel door een matig Vergrootglas zien.
- 2) Alle Rupfen van deze Bende zyn *Doorn-Rupfen*, dat is: zulke Rupfen, welke van Doornen, of liever van zodanige Uitsteekzels voorzien zyn, die naar Doornen gelyken, hebbende ieder Doorn op de Punt en ter Zyden fyne Haartjes; daarenboven zyn deze Rupfen overal, doch onder 't Lyf wat minder, met korte en styve Haartjes bezet.
- 3) Doorgaans hebben ze Hoofden van Gedaante gelyk men een Hert verbeeld, welken mede geheel ruig, of van korte styve Haartjes, als Puntjes, voorzien zyn.
- 4) Ten Tyde harer Verandering begeven ze zich aan het een of ander Uitsteekzel, daar ze vry en onbelemmert kunnen hangen; onder hetzelfde maken ze haar Achterend, door Middel van eenig Spinzels, vast, laten alsdan alle de Pooten los, en dus met het Hoofd naar beneden hangende veranderen ze in Poppen.
- 5) Alle Poppen van deze Bende hebben aan 't Hoofdenend twee Punten, welken aan zommigen zeer spits, maar aan anderen stomp zyn, behalven deze hebben ze nog andere Punten ter wederzyde en langs den Rug.
- 6) Op den Nek hebben ze doorgaans de Gedaante van een Gryns met een gebocchelde Neus.
- 7) Ze zyn meest allen met goude, anderen met zilveren Vlakken, Knopjes

en Puntjes vercierd, ja zommigen zyn geheel als verguld, om welke Reeden ze in 't Latyn *Aureliæ* of ook *Chryfalides* genoemd worden.

- 8) Alle Vlinders van deze Bende hebben maar vier volmaakte Pooten, en in plaats der twee voorste Pooten zyn ze van twee Stompjes voorzien, die geene Klauwtjes of Haakjes hebben, en derhalven in 't lopen en klouteren van geenen Dienst zyn, maar ze gebruiken dezelve, om den Angel, of Zuiger, daarmede te veegen, en vrye Raan voor hem in de Bloemen te maaken, waaruit ze hun Voedzel haalen.
- 9) Deze Vlinders, wanneer ze geboren zyn, of liever, wanneer ze hun Poppe - Vlies verbrekende ter Wereld komen, laten een bloedrood Vogt vallen.

Ik gaa nu over tot de Beschryving van ons tegenwoordig Insect, den *Nommer-Vlinder*, een der fraaiste Dag-Vlindersen, die wy hier hebben.

§. 1.

Deze Vlinder neemt, gelyk doorgaans alle anderen, zyn Begin uit een Ei. Het gebeurt zeer zelden, dat men deze Eieren vind, want behalven dat ze maar zeer klein en groen, en dus byna van dezelfde Couleur zyn, als de Brande Netel Bladen, daar ze de Moeder op legd, zo vind men ze ook maar enkeld, en derhalven kan men dezelve ligt over 't Hoofd zien. Schoon ik ook al voorlang de *Nommer-Vlinders* en derzelve Rupsen in Overvloed had gevonden, konde ik echter de Eieren daarvan niet magtig worden; evenwel is het my eindelyk gelukt, dat ik den 6. July 1755. een zodanig Eitje hebbe gekreegen, en wel op het Moment, dat het Vlinder-Wyfje hetzelve leide, dit zo wel, als nog eenige anderen van dezelve, welken ik naderhand vond, doch die waarschylyk eerder, dan het evengemelde, gelegd waren, zyn ook by my uitgekomen, en ik hebbe 'er de Vlinders van gekreegen, zo dat ik nu den geheelen Levensloop, of de verscheidene Veranderingen en Levensstaaten van dit Insect, uit eige Ondervinding mynen Lezeren kan mede deelen.

§. 2.

Ik hebbe zodanig een Ei in zyne natuurlyke Grootte en Couleur op *Tab. I. Tab. I. by Fig. 1.* afgebeeld, maar de Glans, dien het heeft, kan niet *Fig. 1.* nagebootst worden, het glinsterd als een Brokje Kristal en door een *Fig. 2.* grootglas beschouwd vertoond het zich als *Fig. 2.* men kan alsdan duidelyk zien, dat het 8 Ribben, of verheeve Streepen heeft, dit, gevoegd by den ongemeenen Glans, maakt een' vreemdere en teffens fraaiere gedaante uit, dan die der Eieren van grote Vogels. Zo wonderbaar doet zich de Wysheid en Almagt Gods voor, ook in het Geringe en Kleine; evenwel gaan wy deze Dingen met Verachting voorby, wy zyn gewoon, ons Oog maar te vestigen op hetgeen voorts een groote Vertoning maakt, maar wy doen dwaazelyk en onze Achteloosheid is onverschoonlyk. Heeft dan God wel zonder Reeden zulke Volmaakte en Schoonheeden in het Kleine gewrogt? Geenszins! Wat Reeden zoude Hy 'er dan anders voor gehad hebben, dan dat wy Zyne Grootheid ook in de Kleinheeden dus

er-

erkennende dies te opmerkzaamer de Wonderen van Zyn eeuwig Alvermogen mogten befchouwen en Hem in Zyne Werken verheerlyken. Is dit het Oogmerk des Scheppers, zo is het onze Pligt, dat wy daaraan voldoen, te meer, om dat wy 'er zelfs Belang by hebben, nademaal waarlyk God nooit iets anders van ons eifcht, dan 't geen tot ons eigen Best verftrekt; Want zoude 'er wel geen Zegen voor ons opgefloten zyn in de Overweging der Werken Gods? Zoude ons Vertrouwen op onzen God niet merkelyk moeten verfterkt en ontvonkt worden, wanneer wy zien, dat ook het geringfte Schepzel waardig geacht word, een Voorwerp der Goddelyken Voorzorge, Goedheid en Wysheid te zyn? Konnen wy daaruit niet dit overtuigend Gevolg trekken: dat de Goedertierenheid en Voorzorge Gods over ons oneindig krachtadiger moet zyn, nadien wy oneindig meer Aandeel, dan de reedenloofe Creatuuren, aan zyne Ontferming hebben? Moet dan eindelyk ook deze Overtuiging ons niet ten hoogften verplichten, den eeuwig menschlievenden God met de levendigfte Dankbaarheid en Wederliefde te verheerlyken, dat is te zeggen: onberispelyk en welbehaagelyk voor zyn Aangezicht te wandelen? En wat hebben wy alsdan anders van zodanigen Wandel te wachten, dan tydelyk en eeuwig Voordeel, volgens de Beloften der eeuwigen Waarheid? Belang genoeg, en overwaardig genoeg, om 'er na te trachten! Volgd nu zo groot een Zeegen, laat ik het gering maken, volgd maar eenig zedelyk Nut uit het aandachtig Overwegen en Onderzoeken der Wonderen Gods, thans niets te gedenken van het onfchuldig Vermaak, dat onmiddelyk daarmede gepaart gaat, nog van de daaruit voortkomende meerdere Kennis in de Natuurkunde, nog van meer andere Nuttigheeden; zo is het immers te beklagen, dat men door Achteloosheid in dezen zyn eigen Best verwaarloosd en dus het Oogmerk Gods verydeld. Ja wat meer is, dat men alzulke Wonderen der eindelozen Wysheid en Almagt, die niet minder, zo niet meer, in de geringste en kleinste, dan in de grootste Voorwerpen der Natuur uitmunten, niet alleen zonder Opmerkzaamheid, maar wel veeltyds met Verachting voorby gaande zelfs den groten Schep- per in het Schepzel beleedigd. Waarlyk een Blyk van flette Eerbiedig- heid tegen God, een Gedrag, den Stervelingen zo onbetamelyk, als onmogelyk om te verantwoorden! Ik laat het ter verdere Overdenking aan een ieder over, en keere nu, na een weinig uitgeweid te hebben, weder tot onze tweede Figuur, daar wy boven op het vergroote Ei een ronde *Fig. 2:* swarte Vlak zien, die veroorzaakt word door het Hoofd der Rups, dat aldaar geplaatst is en swart zynde door den Dop heen fchynd; hier opend de Rups ook het Ei, wanneer hare Tyd gekomen is, om doortebreeken en geboren te worden. Dit gefchied, volgens myne Ondervinding, op den agtften Dag, na dat het Ei gelegd is geworden. Het jonge Rupsje geboren zynde bevind zich dan op een Brande-Netelblad, zyne eigent- lyke en eenigfte Koft, en is alzo voorts van Voedzel en Verblyfplaats voorzien, als waarvoor zyne Moeder in 't plaatzen van 't Ei gezorgd heeft; het

het is ook van het Oogenblik zyner Geboorte af in staat, zyn Voedzel zelfs te kunnen nuttigen, welk Vermogen de goedertierene Schepper aan het Dier gegeven heeft, doordien de Moeder niet in staat is, dit haar Jonkje te kunnen voeden, gelyk anders de Vogels doen, ja ze is zelfs zomtyds reeds gestorven, eer het ter Wereld komt; zy moeid zich derhalven ook in geen en deele meer met hare Eieren, na dat zy ze gelegd heeft, maar in 't plaatfen van dezelve wel voorzichtig en moederlyk gehandeld hebbende, als het eenigste dat zy ten hunnen beste konde doen, laat zy de verdere Zorge voor haar Krooft aan de Voorzienigheid over.

§. 3.

De jonggeboren Rups gaat ten eersten aan 't Eeten en bezorgd zich tefens eene Woning, de Schepper heeft haar het Vermogen gegeven, om fyne Draaden te spinnen, door dit Middel trekt ze een Blaadjie in de rondte en losjes zamen, latende het gemeenlyk voor en achter open; ik heb *Fig. 3.* 'er een by *Fig. 3.* afgebeeld. Hetzelve verstrekt haar dan een Huisje, dat hoe langer, hoe luchtiger word, vermits de Rups zich teffens daarvan verzadigende het vol Gat en maakt, zo lange tot dat ze 'er niet meer in kan huisvesten, alsdan begeeft ze zich op een ander Blad en leefd daarmede, gelyk met het vorige, derhalven als men deze Rupsen begeerd te vinden, moet men ze in de zamen getrokken Brande-Netelbladen zoeken, men zal in een Blad ook niet meer dan eene vinden.

§. 4.

Deze Eigenschap, van zich in de Bladen te verbergen, hebben niet alle Dooren-Rupsen, en het schynd my toe, dat onze Nommer-Vlinder-Rupsen zulks doen alleen uit eene ingeschapene Zucht tot de Eenzaamheid, en niet om eenig Gevaar te ontwyken, want ze zyn aan geen' meerdere Ongemakken blootgesteld, dan andere Dooren-Rupsen, die vry en onbedekt op de Bladen wandelen; ze schynen ook uitterlyk al zo sterk van Natuure te zyn, als deze, om Koude en Hitte te kunnen verdragen, voorts weet men uit de Ondervinding, dat ze rykelyk zo veel als andere Dooren-Rupsen met het Zaad van kleine Vliegjes worden bezet en daardoor vernield, vermits hare Woningen zo vast en dicht niet getimmerd zyn, dat zulke ongenoodde Gasten niet daarin zouden kunnen komen, en haar een Bezoek geven van een dodelyk Gevolg; Zodanige Verschuiling dan onzen Rupsen tot geene Veiligheid tegen hare Bespringers verstrekkende, moet 'er een' andere Reede zyn, waarom zy zich verbergen, en deze, gisse ik, is alleen hare natuurlyke Neiging tot de Eenzaamheid. Ik hebbe voorheen reeds gemeld, dat men de Eieren der Nommer-Vlinderen enkeld vind, derhalven behoren deze Rupsen ook onder de *Eenzaamen*, want het is den Liefhebber bekend, dat men alle Rupsen, voortkomende uit Eieren, die enkeld gevonden worden, *Eenzaame* noemd; gelyk de anderen, welker Eieren men by Schooltjes, of Hoopjes vind, *Gezellige* genoemd worden; deze blyven ook meestal, zo lange ze Rupsen zyn, by malkanderen, maar de eerstgemelden zyn al-

toos verstroot en leiden een eenzaam Leven. Dit doen dan ook de Nummer-Vlinder-Rupsen van den Beginne af, tot dat ze ophouden als Rupsen te leven, zelfs geven ze 'er ook nog Blyken van ter Tyd, dat ze zich gereed maken, om in Poppen te veranderen, gelyk wy in 't Vervolg zullen zien, thans moeten wy ze in haren Rupsen-Staat nog wat nader beschouwen.

§. 5.

Omtrent den Groei dezer zo wel, als aller anderen Rupsen en der meeste Insecten, is het aanmerkelyk en iets byzonders, dat zy daarin van alle andere Dieren onderscheiden zyn; want alle Deelen van andere Dieren groeijen door 't Voedzel, dat ze nuttigen, in tegendeel worden alleen maar de inwendige Deelen der Rupsen gevoed en daardoor uitgezet, of vergroot, maar de uitwendige, als het Hoofd en het Vel, groeijen niet, derhalven, naar mate de Rups van binnen groeid, word haar buitenste Omslag te klein en moet eindelyk geheel wyken; dit geschied dan ook, en wel meer dan eenmaal gedurende hare Leeftyd, hetwelk men *Vervellen* noemd, en dat op de volgende Wyze toe gaat: Eenigen Tyd voor de Vervelling houd de Rups op met eeten en blyft een of twee Dagen stil zittē, met zommigen duurd het ook wel langer; middelerwyl zonderd zich van binnen het nieuwe Vel van het oude af. Agter het Hoofd, of in den Nek sweld de Rups op, vermits aldaar het oude Vel door het nieuwe Hoofd sterker gespannen en uitgezet word, aan de gladden, of zodanige Rupsen, die geene Doornen hebben, nog geheel ruig zyn, schynd het nieuwe Hoofd 'er duidelyk door. Het oude Hoofd scheid zich hoe langer hoe meer af; eindelyk splyt het oude Vel in den Nek open en alsdankomt het nieuwe Hoofd ten Voorfchyn, benevens de voorste Ringen en Pooten der Rups, die vervolgens door herhaalde Pogingen het oude Vel geheel na agteren aftrookt en in een nieuw Kleed verschynd, hetwelk, wat onze tegenwoordige Rups betreft, van 't oude in Couleur en Aanzien niet verschild, alleen maar is het Hoofd nu ongelyk groter, ook zyn de Doornen en Haartjes veel langer dan de vorigen, welke uitwendige Deelen ook dezelve Grootte houden, zo lange, tot dat de volgende Vervelling geschied, schoon de Rups zelfs intusfchen groeid of groter word. Merkwaardig is het, dat de nieuwe Doornen en Haartjes in de ouden, als in Kokertjes, of Scheeden besloten zyn en onder 't Vervellen daaruit gehaald worden, dus blykt het, dat deze Deeltjes hol zyn, hetgeen dan inzonderheid ten Opzichte der ongemeen fyne Haartjes, die men naauwelyks met het Oog bereiken kan, wonderbaar en onbegrypelyk is. Wie erkend in dezen niet de Hand van eenen almachtigen Schepper? Wat Mensch is in staat, zulke onbeschryfelyk tedere Buisjes na te bootzen? Immers alle menschelyke Konst, Schrandtheit en Vermogen moet voor diergelyke Kunstwerken des Allerhoogsten swigten en beschaamt staan!

§. 6.

Onze Rups verveld zynde en daarna nog een Wyle geruust hebbende gaat
we-

wederom aan 't Eeten en laat zich de Brande-Netelbladen wel smaaken. Alle Rupsfen zyn niet doorgaans aan even veel Vervellingen onderworpen, doch allen, die van eenerley Zoort zyn, en in een zelfde Saizoen uitkomen, ondergaan ook een gelyk Getal der Vervellingen, maar dit is mede niet alle Jaaren hetzelfde. De Nommer-Vlinder-Rupsfen vervellen gemeenlyk vier maal, en dewyl haar Rupsfen-Straat niet lange duurd, vermits ze schielyk groeijen, zo volgen de Vervellingen ook kort op malkander, nochtans met een evenredige Tuffchenpoozing; ik hebbe ze aan twee dezer Rupsfen, die den 12 July 1755. uit de Eieren kwamen, in de volgende Orde waargenomen: Den 14 dito geschiedde hare eerste Vervelling; den 17. dito de tweede; den 21. dito de derde; en den 26. dito de vierde, toen aaten en groeiden ze nog tot den 5. August. als wanneer ze hare volkomene Grootte en geheelen Rupsfen Ouderdom bereikt hebbende geen Voedzel meer nuttigden, maar zich gereed maakten, om overtegaan in een' tweeden Staat, t'eenemaal verschillende van den vorigen, ik zegge: om als Schepzels te verschynen, die geenszins na Rupsfen gelyken, met een Woord: om in *Chrysalides*, of zogenaamde *Poppen* te veranderen, welke Gedaantewisseling den 7. Aug. geschiedde. Hieruit blykt, dat de eerste Levens-Staat van ons tegenwoordig Insect, te weten: de Staat van Rups, maar ruim 3 Weeken duurd.

Wyders hebbe ik aangemerkt, dat de bovengemelde regelmatige Orde van Vervelling en Groeying ook de algemeenste by deze Soort van Rupsfen is, behoudens dat het Saifoengeene Verandering daarin maake, nog dat men niet verzuime in 't Fokken dezer Diertjes hen altoos van genoegzaam en wel van versch Voedzel te voorzien en ze ruim en luchtig te plaatfen.

§. 7.

Ik hebbe onze Rupsfen in hare volkomene Grootte, natuurlyke Couleur en Gedaante by Fig. 4. 5. en 6. naauwkeurig afgebeeld, dus zoude ik daarmee kunnen volstaan, zonder eenige verdere Beschryving 'er van te geven, nochtans oordelende, dat dezelve niet geheel overvloedig zoude kunnen zyn, maar wel tot meerder Opheldering dienen, zal ik ze zo beknopt, als doenlyk, hier laten volgen: De Nommer-Vlinder-Rupsfen hebben doorgaans swarte en geheel en al met korte styve Haartjes bezette Hoofden, van Gedaante omtrent gelyk men gemeenlyk een Hert verbeeld; haare Lichaamen bestaan elk uit 12 Ringen, of Leden, 't geen ze met alle andere Rupsfen gemeen hebben; en zyn voorzien van 16 Pooten, namelyk: van 3 Paar spitze, of Voor-Pooten, 4 Paar dikke, of Middel Pooten, anders ook Buik-Pooten genaamd, en 1 Paar Achter-Pooten, welken men de Naschuivers noemd; de eersten, of de 6 spitse Pooten, staan onder de drie voorste Ringen; de acht dikke, of Buik-Pooten, zyn aan den zesden, zevenden, achtsten en negenden Ring vast; en de twee achtersten onderschragen den Staart, of laatsten Ring. Ieder spitse Poot is op zich zelve een Haakje, maar elk van de overige Pooten heeft van onderen verscheide fyne Haakjes, waardoor ze in staat zyn, zich

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Boomsstoffen voor een Booms van Nederland

1722. Die vt. *Parus/a Halanta*. L.

DAG-VLINDERS van de EERSTE BENDE.

Tab. I.

C. Nepp ad viv. del. et fecit.

zich aan alles vast te kunnen hechten. De Rups kan de Ringen verwyderen en zamentrekken, door welk Vermogen ze hare Pooten verzet, en zich van de eene Plaats na de andere begeeft, want de Pooten, en wel voornaamelyk de Buik-Pooten en Naschuivers geene Gewrichten hebbende, om zich voor- of achterwaards te buigen, maar wel zydwaards tegen malkander te duwen, ook zich in te trekken en uittestrekken, zouden tot de Beweeging, of tot den Gang des Diers t'eenemaal onbekwaam zyn, ten ware ze niet, terwyl ze zich intrekken, teffens ook door de Ringen, daar ze aan vast zyn, opgeligt, en voor, of achterwaards gezet wierden. In den rustenden Stand trekt de Rups hare Ringen digt aan malkander en vertoon zich, gelyk by *Fig. 6.* tamelyk dik. Verder hebben deze zo wel, als alle andere Rupfen, de gewoone 18 Luchtgaten, name-lyk 9 ter wederzyde; ze zyn geplaatst aan den eersten, vierden, vyfden, zesden, zevenden, achtsten, negenden, tienden en elfden Ring, maar de tweede, derde en laatste zyn altoos zonder Luchtgaten; ze vertoon zich hier als swarte Stippels, hebbende rondom een witten Kring, wanneer de Rups donker van Couleur is, maar deze licht zynde, gelyk die by *Fig. 6.* kan men de witte Kringetjes niet onderscheiden. Wonderbaar en zeer aanmerkenswaardig is het, dat deze Luchtgaten, of liever Stippeltjes, want met het bloote Oog kan men 'er geene de minste Opening in zien, geschikt zyn tot de Ademhaling der Rups, die, gelyk ook genoegzaam alle andere Insecten, hierin t'eenemaal verschild van de meeste, en mogelyk van alle andere levendige Schepzelen, want in plaats dat deze den Adem door de Keel halen, zo trekt de Rups door de gemelde Gaatjes de Lucht in zich, 't geen in den eersten Opflag zeer zeldzaam en byna ongelooflyk schynt te zyn, vermits men zich van zodanige wonderlyke en ongewoone Ademhaling geen Denkbeeld kan maken; de Waarheid dier Zaak kan echter niet meer in Twyffel getrokken worden, nademaal dezelve door zulke Proefnemingen onderzocht en beweezen is, welken niet alleen besliffende zyn, maar ook altyd en door ieder een kunnen gedaan worden; Doch ik zal my thans by deze Stoffe niet langer ophouden, alzo ik van Voornemen ben, in Vervolg van Tyd de Luchtgaten zo wel, als andere subtile in- en uitwendige Deelen der Insecten door goede Vergrootglazen zelfs te onderzoeken en naar 't Leven af te tekenen, vervolgens by Gelegenheid, met diergelyke Waarnemingen en Afbeeldingen myne Verhandelingen en Plaaten te verryken. De zogenaamde *Doornen* onzer Rups zyn middelmatig lang en 65 in Getal, ook kringsgewyze op de Ringen naar derzelver Beloop in de volgende Orde geplaatst: De eerste Ring heeft 'er geene, op den tweeden staan 4, op den derden 't zelfde Getal, en ieder van de volgende zeven Ringen heeft 'er zeven, op den elfden zyn 'er 6, waarvan de twee middelsten korter dan de anderen en wat meer achteruit geplaatst zyn, de laatste Ring, of de Staart, draagt 'er twee. Ider Doorn heeft rondom van beneden na boven toe eenige enkelde ongemeen fyne en schuin overendstaande Haartjes. Daarenboven zyn deze, gelyk

lyk alle Doorn-Rupsen, overal, doch van onderen ongelijk minder, dan boven op het Lyf, met korte styve Haartjes, of liever Puntjes, als bezaaid, staande ieder op een Knopje aan de bovenste Zyde der Rups, welke Knopjes niet verward en zonder Orde, maar wel kringsgewyze naar 't Beloop der Ringen geplaatst zyn, en degeenen, die zich aan de Boorden der Ringen bevinden, munten meer uit, dan de overigen, hetwelk men best kan zien, wanneer de Rups zich uitstreckende hare Ringen verwyderd. Wat de Couleur onzer Nommer-Vlinder Rupsen betreft, dezelve is zeer verschillende. De meesten, die ik gevonden hebbe, zyn of swart, of van zulke Couleur geweest, gelyk ze zich by *Fig. 4* en *5* vertonen; zeldzamer zyn die by *Fig. 6*. men vind ze ook wel, die groenachtig, of ook aschgrauw, anderen min of meer rosachtig, en zommigen wederom anders van Couleur zyn. Dit maakt nochtans geen Onderscheid in de Vlinderen, die 'er uit voortkomen, zynde dezelve doorgaans van eenerley Couleur en Tekening, behalven dat zommigen in het rode Perk op de boven Vlerken noch een klein wit Vlakje hebben, waarmede verre de meesten niet vergierd zyn. De grote Verscheidenheid in de Couleur onzer meergemelde Rupsen zoude dikwils Oorzaak zyn, dat, als men dezelve vind, men niet zoude kunnen weeten, van wat soort ze waren, maar vermits ze doorgaans een zeker algemeen Kenteeken hebben, hoe zeer ze ook anderzins in Couleur verschillen, zo kan het nooit missen, of men zal ze daardoor van alle andere Rupsen kunnen onderscheiden; Dit Kenteeken is een uit *6 Rhomboidibus*, of langwerpige Ruiten bestaande bleekgeele Streep ter wederzyde van de Rups, nemende zyn Begyn uit het Midden des vierden Rings en eindigende wederom in het Midden van den tienden Ring. Ik meene nu, het zaaklykste omtrent deze Rupsen verhandeld te hebben; wat voor 't overige hare Lengte, Dikte, Gedaante, Tekening, enz. aangaat, men kan dit alles, zonder verdere Beschryving, in de Afbeelding vinden.

§. 8.

Wy hebben dan onstegenwoordig Insect in zyne Rupsen-Gedaante, dat is, in zynen eersten Levens-Staat, of liever in den Staat van Verachting, genoeg beschouwd. Het Schepzel is tot een verhevener Leven, en om verheerlykt te worden, geschapen; maar ziet, het kan daartoe niet geraken, dan door Lyden, ja zelfs door een Sterven te ondergaan, waarby slechts een Bewys van Leven overblyft, dat zeer verborgen is. Doch het word eerlang wederom opgewekt, en verschynt dan wel dubbeld levendig, en rykelyk vergierd met Pracht en Heerlykheid. Onze Rups nu, wars zynde der grove Spyze, die tot hier toe haar Voedzel geweest is, houd ten eenemaale op met iets te nuttigen, en maakt zich gereed, om in eene Poppe te veranderen, ik zegge: om overtegaan in den lydenden Staat, waarin ze, als hulpeloos en zonder Tegenstand te kunnen bieden, of te ontvlieden, aan hare Vernieters, te weeten: de Spinnen, Oorwormen en Wespen; aan de Woede der Winden en Regenvlagen, aan ondraaglyke

Hit-

Hitte en nypende Koude en andere onvermydelyke Ongemakken blootgesteld is; en schoon ook veele daardoor bederven en sterven, de Voorzienigheid nochtans bewaard altoos eenige tot Voortplanting van 't Geslacht, op dat het nooit te niet moge gaan. De Rups zoekt tot hare aanstaande Verandering een bekwame Plaats, deze is meestal zo geschikt, dat ze daaronder, als onder eene Zoldering kan hangen; een recht uitstaand Blad, een Steeltje, een oversteekende Plank, of iets diergelyks verstrekt haar eene zulke Gelegenheid, ze maakt 'er Gebruik van, en laten het anders de Omstandigheeden der Plaats toe, zo geeft ze nog voor 't laast haare Neiging tot de Eenzaamheid te kennen; ze hecht ten dien einde de daaromtrent hangende Bladen door Middel van eenige Draaden losjes en luchtig aan malkander en maakt 'er, als het ware, een Kamertje van, ruim genoeg, om 'er in te kunnen hangen en de Gedaantewisseling ondergaan. Hier ter Plaats dan blyft ze eenen, of een paar Dagen genoegzaam stil zitten, zynde den meesten Tyd in de Lengte uitgestrekt, met de onderste Zyde bovenwaards, en met den Rug, of bovenste Zyde onderwaards gekeerd, ondertusschen maakt ze haar Achterend door Middel van eenig Spinzel vast, en vermits de Beginzelen der Poppe in de Rups reeds voorhanden zyn, en naar het Hoofdenend merkelyk in Dikte en Swaarte toenemen, zo word de Rups naar dien Kant ook svaarder, gevolgelyk hoe langer hoe meer naar beneden getrokken; de Pooten konnen niet langer Tegenstand bieden, dus ziet men, dat eerst het voorste Paar los laat, daarna het tweede Paar, vervolgens het derde Paar, en zo verder, tot dat ze allen los zyn; hetgeen echter zeer langzaam toegaat en waarover wel een halve, of heele Dag verloopt. Daar hangt dan het arme Schepzel met het Hoofd om laag, en met den Staart om hoog, want deze is door 't Spinzel vast gehecht, en wel zodanig, dat de Rups en vervolgens de Poppe, die 'er uit voortkomt, geenszins kan afvallen, hoe zeer ze ook door Weder en Wind geslingerd worden, waarover men zich zo veel te meer verwonderen moet, nademaal dit Spinzel zo teder en gering is, dat men het naauwelyks zien kan. De Vertoning van eene dus hangende en op 't Veranderen zynde Rups hebbe ik by *Fig. 7.* afgebeeld. Zelden hangen deze Rupsen in dien Staat recht op en neder, of loodrecht, maar wel genoegzaam altoos eenigzins gekromd en binnewaards gebogen. Na dat de Rups eenen Dag, of langer, aldus gehangen heeft, begint ze na voren toe sterk te swellen, hetgeen ik in *Fig. 7.* by *a* hebbe aangewezen; hier in den Nek, is eigentlyk de Plaats daar het Vel van een berst, en het Hoofd der Poppe het eerst ten Voorschyn komt. Alvorens deze merkwaardige Verandering geschied, maakt de Rups verscheide Stuipachtige Bewegingen; waaruit men kan afnemen, dat ze vol Pyn moet zyn. Het Tydstip eindelyk gekomen zynde, dat de Gedaantewisseling der Rups beginnen zal; en dat het Vel nu in den Nek open berst, terwyl ook teffens het Hoofd in tweeën splyt, zo heeft men in der Daad hier een zeer yreemd Spectakel, wanneer men

ziet, hoe wonderbaarlyk de Poppe ten Voorschyn komt of geboren word, en hoe in tegendeel de Gedaante der Rups ten eenemaale verdwynd. Vermits nu dit alles onverwagt en schieelyk geschied, gebeurd het zelden, dat men een Ooggetuige dezer Gebeurtenisse kan zyn, of men diend op het Tydstip der Verandering, als het naby is, naarstig te passen, door gestadig de Rups in 't Oog te houden, gelyk ik ook gedaan en derhalven gezien hebbe, hoe het van den Beginne tot het Einde toe in zyn Werk gaat, te weten aldus: Zo dra het Vel der Rups vaneen breekt, komt onmiddelyk het Hoofdenend der Poppe ten Voorschyn, helder groen van Couleur, glibberig en vochtig, om dies te beter uit het Rupsen-Vel te kunnen glyen, hetwelk ze door herhaalde Pogingen naar achteren affstrookt, en 'er zich binnen de Tyd van drie Minuten geheel uitwerkt; omtrent ter Helfte daarmede gekomen zynde vertoonend zich deze *Meta-*

Fig. 8. morphosis gelyk *Fig. 8.* Het afgestrookt Vel valt naar beneden, of blyft in 't Spinzeltje by den Staart der Poppe hangen, en is zo sterk in malkander gedrongen, dat het eer na een Brokje Vuilnis, dan naar een Rupsen-Vel gelykt. De versche Poppe heeft thans haar eigentlyke Gestalte nog niet, het voorste Deel, of Hoofdenend, nog rondachtig zynde, zakt langzamer hand en word eenigzins smalder, ook zetten zich de twee voorste Knobbels, of Stompe Punten, wat meer uit, en het duurd in 't geheel wel een half Uur, eer de Poppe hare volkomene Gedaante heeft; ze is alsnu nog groenachtig, veranderd echter eerlang van Couleur en

Fig. 9. vertoonend zich dan, gelyk wy ze by *Fig. 9.* zien. 'T zoude overtollig zyn, deze Poppe nader te beschryven, vermits ik dezelve naauwkeurig, ten aanzien der Gedaante zo wel, als Couleur, hebbe afgebeeld; alleen maar diend omtrent dezelve het volgende nog aangemerkt te worden: De Zyde, met *b* betekend, en na voren toe de Gedaante van een Gryns met eene gebocchelde Neus hebbende, is eigentlyk de bovenste Zyde of Rug der Poppe en des in haar besloten leggenden Vlinders; zynde aan den anderen Kant, by *c*, de onderste, of Buik-Zyde, aan welke de Zuiger of Tong, Pooten en Sprieten van den toekomenden Vlinder langs de Borst uitgestrekt en dicht aangesloten leggen, de Zuiger in 't midden, ter wederzyde van denzelfen de Pooten, en langs dezen de Sprieten. By *d* is het Bekleedzel van de linker Vlerken, zynde het andere van de rechter Vlerken hier van 't Gezicht afgekeerd, onder deze Bekleedzelen leggen de Vlerken des Vlinders, en alle deszelfs Deelen zyn op de volmaakste Wyze en onbegryplyk konstig in de Poppe besloten. Ziet daar, een wonderbaarlyk Schepzel! nog kort geleden was het een kruipende Worm, of Rups, nu gelykt 't 'er in 't geheel niet meer na, en het is nochtans een en hetzelfde Dier. Zoude 'er ook wel Leven in zulk eene Poppe [de natuurlyke meene ik,] zyn? Naar den uiterlyken Schyn niet, maar men rake ze eens zachtjes aan, ze zal zomtyds zo onbedenklyk rad trillen, dat men 'er naauwlyks het Oog op houden kan, en dit is het eenigste Middel, waardoor ze hare Bespringers tracht van zich af te houden, maar het

het wil niet altyd helpen, ze zyn te stout, en worden zo ligt niet afgeschrikt, om hunne Prooy te laten varen.

§. 9.

Is nu ons Insect in 't Somer. Saifoen eene Poppe geworden, zo hangt dezelve in dien Staat gemeenlyk omtrent drie Weeken, maar in 't Najaar deze Verandering geschied zynde, blyft de Poppe den geheelen Winter over hangen. De in haar wonende Vlinder komt binnen die Tyd, en wel in 't eerste Geval schielyk, en in 't laatste, langzaam tot zyne Rypheid, welke ook zomtyds wel door de meer of minder warme Gesteldheid der Lucht eenigzins verhaaft, of vertraagd word. Een onfeilbaar Ken-teeken van de nabyzynde Geboorte des Vlinders is: dat de Couleuren zyner Vlerken door hunne Bekleedzelen een paar Dagen van te vooren be-ginnen door te schynen en zich hoe langer, hoe duidelyker vertoonen, als mede, dat de Ringen der Poppe, waarin het Achterlyf van den Vlin-der beslooten is, zich merkelyk verwyderen, ten Bewyze, dat nu alle de Deelen des rypzynden Vlinders sterk uitgezet worden en het Poppe-Vlies hem niet langer kan herbergen, weshalven ook hetzelve eindelyk berften moet. Dit Tydstip dan der derde en laatste en tevens voortreffelykste Verandering van ons Insect gekomen zynde, splyt de Poppe boven op 't Hoofd van een, als mede ter plaatze, daar de Sprieten des Vlinders langs de Borst uitgestrekt leggen. De Vlinder zich voorwaards beweegende duwd het gescheurde Poppe-Vlies van malkander en dus zynen Kerker verbrekende baand hy zich den Weg ter Vryheid in een nieuw, in een verheerlykt Leven. Zyne eerste en sterkste Poging is, om nevens het Hoofd en de Sprieten ook zyne Pooten naar buiten te brengen, want deze vry zynde en zich buiten aan 't Poppe Vlies vast gehecht hebbende dienen hem tot Steunzel, om verder den geheelen Rest 'er uit te halen.

§. 10.

De Vlinder is nu gebooren en geheel en al van zyn Poppe Vlies be-vryd, hy verlaat het echter nog niet ten eenemaale, maar houdt het vast en blyft 'er nog een Wyle, met de bovenste Zyde onderwaards gekeerd, aan hangen; deze Manier van Hangen, het zy aan 't Poppe-Vlies, of aan iets anders, is voor den verschen Vlinder zo noodzakelyk, dat ander-zins, by Gebrek van zodanige Gelegenheid, zyne Vlerken nimmer hun-ne behoorlyke Gedaante kunnen krygen, en hy gevolglyk voor altoos een Kreupel moet blyven; want als de Vlinder ter Wereld komt, zyn de Vlerken nog wanstallig en geenszins in Orde, maar hangen by hem ne-der als een paar wyde Broeken, gerimpeld en slap; doch ze zyn dan ook nog vochtig en lenig, hetwelk tot hunne Herstelling volstrekt nodig is, gemerkt dezelve, terwyl ze dus vochtig zyn, 't geen echter niet lange duurd, merkelyk zakken en zich sterk uitzetten, (of wil ik het groei-jen noemen?) ook vlak worden en alzo hunne volmaakt schoone Gedaante verkrygen; men moet derhalven den Vlinder, in deze Omstandigheid zynde, vooral niet flooren, anderzins worden zyne Vlerken droog en

styf, eer ze in Orde gebragt zyn, en konnen gevolglyk nooit hersteld worden. Is in tegendeel alles naar den Eisch toegegaan, en de Vlinder zelfs uit de Natuure niet gebrekkelyk, zo geraakt hy wel haast tot Volkomenheid en in Staat om de Lucht te konnen doorklieven, doch zo lange hy hier nog vertoefd, houd hy zyne Vlerken geslooten, dat is: hy heeft ze overend gezet, of, gelyk men het noemd, opgeklapt, hetgeen hy altoos doet, wanneer hy stil zit, of in Ruste is, vertoonende zich dan, gelyk wy hem by *Fig. 10.* zien; ik hebbe aan deeze Afbeelding, om ze met het Origineel, te weeten: met de Natuure, te doen overeenkomen, veel Vlyt en Moeite besteed, gevolglyk ook aan 't nabootzen der uitmuntende Schoonheeden, waarmede zyne Vlerken van onderen, (of wil ik het liever noemen: van buiten?) vergierd zyn, ik behoeve derhalven niet, hunne ongemeene Tekening en fraaije Couleuren, noch ook de Gedaante des Vlinders en zynere Deelen, te beschryven, schietende buiten dat in dergelyken Geval het Vermogen der Penne verre te kort by de Werking van 't Penfeel; alleen maar moet ik hier Gewag maken van zekere swarte Trekken, of Vlakken, die zich aan de onder-Vlerken, omtrent in 't Midden, vertoonon, en eene ruwe Gedaante van 't Nummer 78 hebben, zwemende zomtyds ook wel naar 98, op den rechter-Vlerk is dit Nummer volgens de gewone Orde geplaatst, (ziet de bovengemelde Figuur) maar op den linker Vlerk staat het anders om, gelyk het dus ook met alle andere Trekken, Vlakken en Tekening van eenerlei, of over malkander staande Vlerken, gelegen is. Uit hoofde dan van deze Nummer-Gedaante word onze Vlinder by den Liefhebber den *Nommer-Vlinder* genoemd.

Heeft ons nu deze wonderfraaye Vogel in den rustenden Stand de ryke Cieraaden aan de onderste, of buitenste Zyde zynere Vlerken laten zien; straks zal hy, dezelve uitbreidende, ons ook hunne Pracht aan de boven Zyde vertoonon. Het eérste vriendelyk Gelaat der Zonne bréngd hem in Beweeging, hy kwyd zich van 't Vermogen zynere Vlerken en verlaat nu ten eenemaale de Plaatsse zynere Geboorte; hy stygd, de Lucht doorklievende, vrolyk in de Hoogte, om, als het ware, Hulde te bieden aan de aanminnige Koningin van den Dag, en ziet, hy vertoond zich dan, gelyk ik hem by *Fig. 11.* met alle mogelyke Naauwkeurigheid hebbe afgebeeld. Hierby diend aangemerkt te worden, dat op de grote donkere Partyen der Vlerken van den wezendlyken Vlinder een aangenaame Weerschyng speelt, méer of minder sterk, naar maate het Licht daarop werkt; welken Glans echter, noch ook anderzins de Levendigheid der Couleuren, geen Sterveling kan nabootzen; zo schiet altoos de menschelyke Konst verre te kort by 't Vermogen der Natuure, of liever, des almágtigen Scheppers.

§. II.

Laat ons thans nog het een en ander, aangaande de Levenswyze van onzen Vlinder gade slaan. Wel te recht heet hy een *Dag-Vlinder*, gelyk

lyk alle anderen van zyn Geflacht, want nooit anders; dan over Dag; vind men hem in Beweeging, en zelfs nog maar alleen by helder Weer en Zonneshyn. Hy brengt zyn verheven en verheerlykt Leven in Vrolykheid door; wy houden hetzelfde wel, in Vergelyking by 't menschelyk Leven, of by dat van veel andere Dieren, voor zeer kort, gemerkt het naauwelyks drie of vier Weken duurd; maar vermits daardoor alle de Eindens bereikt worden, waartoe het geschikt was, is het in dien Opzichte van al zo langen Duur, als dat der eerst gemelden. Wy hebben gezien, dat ons Insect in zyn' eersten Levens-Staat als een verachtelyke Worm; of Rups, slechts grove Spyze, te weeten; brandenetel Bladen nuttigde; maar het Schepzel nu herboren en een nieuwe Creatuur geworden zynde is ook zyn tegenwoordig Voedzel zo veel te edeler; de fynste en heerlykste Vogten der Bloemen alleen verstrekken den Vlinder voor Spyze. De Mond, dien hy als Rups hadde, zoude hem nu van geen' den minsten Dienst zyn, hy heeft derhalven, in plaats van dien, een' anderen Mond ontfangen, geschikt naar zyne tegenwoordige Spyze; hy is n amelyk voorzien van eenen Zuiger, dien hy uittrekken en intrekken kan, en waarmede hy uit de Bloemen, en wel inzonderheid uit die der Distels, de edelste Zappen haald, en zich daarmede verzadigd. De Vlinder in Rust zynde, en dus zynen Zuiger niet gebruikende, krult hem altoos op in de Gedaante van eene Spiraal-Veder. Het verder Bedryf des Vlinders bestaat daarin, dat hy in dezen derden en laatsten Levens-Staat zyn Geflacht voortplant, hy zoekt ten dien Einde zyne Weerga op, en dezelve gevonden hebbende paren ze, gemeenlyk al vliegende, met malkander. In de uiterlyke Gedaante, in de Tekening en Couleuren is 'er genoegzaam geen Onderfcheid tusschen de Mannetjes en Wyfjes van deze Vlinderen, weshalven het niet gemakkelyk valt, hen te onderscheiden, doch de Wyfjes gemeenlyk kloeker en voornaamelyk wat dikker van Achterlyf zynde, dan de Mannetjes, is dit het eenigste Kenmerk van de Kunne dezer Vlinderen. Verder is het aanmerkelyk, dat de Nommer-Vlinders, gelyk ook alle de anderen van dezelfde Bende, geenszins anders, dan in de Vryheid, paaren, en zich gantschelyk daarvan onthouden, wanneer ze opgeflooten, schoon anderzins ruim en luchtig genoeg gehuisvest zyn. Laat ons dan zien, hoe onze Nommer-Vlinder, een Wyfje zynde, in de Vryheid te werk gaat: Kort na dat het is bevrucht geworden, maakt het zich niet alleen gereed, om de Eieren te leggen, maar draagd ook een recht moederlyke Zorg, om dezelve veilig en teffens zo te plaatsen, dat de daaruit voortkomende Rupsjes, zo dra ze geboren zyn, hun Voedzel en Verblyfplaats vinden, waarvan ik in den Beginne reeds eenig Gewag hebbe gemaakt; en vermits hen geen andere Spyze aangewezen is, dan Brandenetels, zo mist het ook nimmer, dat de Moeder op geen ander, dan dit Kruit, haare Eitjes plaatst; ze vliegt van 't eene dier Struikjes op 't andere, leggende telkens maar een Eitje op een Blad, en wel indiervoegen, dat ze den Stuit onder 't Blad

bui-

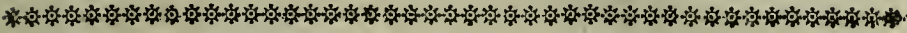
buigende het Eitje daaruit duwd, en hetzelfde aan de onderste Zyde van 't Blad vast hecht door middel van een lymachtig Vocht, hetwelk onmiddelyk met het Ei, of kort vooraf, naar buiten komt en ten eersten hard word, zo dat het Ei, dus aangelymd zynde, geenszins kan los raken noch afvallen, hoe zeer ook het Struikje of Blad geschud en bewogen word; Daarenboven is het Ei ook voor Regen, Dauw en Stof, en voor de brandende Zonne-Straalen bewaard, vermits het aan de onderste Zyde van 't Blad gehecht is.

§. 12.

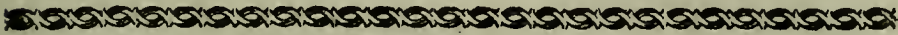
De Vlinder dan zich eindelyk van alle zyne Eieren ontlast en ze wel bezorgd hebbende sterft korten Tyd daarna, doch herleeft wel haast in zyn Krooft, namelyk de jonge Rupsjes, welken uit de Eieren voor den Dag komende eerlang in dezelfde Vlinders, alshunne Ouders waren, herschept worden. Tweemaal, ten minsten, in 't Jaar heeft men, gelyk doorgaans versche Dag-Vlinders, alzo ook versche Nommer-Vlinders, want degeenen, welken uit de Poppen, die den Winter over gehangen hebben, in 't Voorjaar komen, leggen tegen en in den Somer hunne Eieren, waaruit ook in 't zelfde Saizoen de Rupsen komen en in Vlinders veranderen, welken wederom tegen 't Einde van den Zomer Eieren leggen, en de daaruit voortkomende Rupsen veranderen in 't Najaar in Poppen, die den volgenden Winter over in dien Staat blyven hangen. Vermits nu niet alle Vlinder-Wyfjes te gelyk, maar het eene voor, het andere na, de Eieren leggen, zo volgd van zelfs, dat ook de Rupsen op verschillende Tyden gekipt worden en in Poppen en Vlinders veranderen, en dat men derhalven den geheelen Zomer door zo wel diergelyken Rupsen, als Poppen en Vlinders te gelyk vind.

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

E E R S T E S T U K.

TWEEDE VERHANDELING

OVER DE

D A G - V L I N D E R S

van de EERSTE BENDE.

De VLINDER de KLEINE AURELIA.

Tab. II.

§. I.

 Elyk het Spreekwoord: *omne rarum charum*, alles wat raar is houdt men in Waarde, uit de Ondervinding geboren is; zo word ook door dezelve het Tegendeel niet minder bewaarheid, want het is overbekend, dat men hetgeen weinig acht, wat zonder veel Moeite en by Menigte kan verkreegen worden. In 't zelfde Geval is onze tegenwoordige Vlinder; deze, schoon in der Daad zeer fraai zynde, komt byna in geene Aanmerking, en wel alleen daarom, wyl men hem jaarlyks in Overvloed vind; doch, naar myn Oordeel, verdiend hy wel dubbeld, wegens zyne fraaye Tekening en Couleuren, eene Plaats in de Verzamelingen zo wel, als Beschryvingen der Insecten.

§. 2.

Deze Vlinder, uit eene Doren-Rups voortkomende en derhalven mer den *Nommer-Vlinder*, dien ik in de vorige, of eerste Verhandeling van dit Stuk beschreef, onder eenerlei Geslacht en Bende behorende, heeft met denzelfen ook genoegzaam in alle de overige Eigenschappen veel Overeenkomst, gevolgelyk zal ik deze Verhandeling merkelyk kunnen verkorten. Het zaaklykste, waarin deze twee Insecten van elkander verschillen, bestaat, buiten en behalven het Onderscheid in de Tekening en

C.

Cou.

Couleuren, voornamelyk daarin, dat hetgeen ik thans beschryve, in den Rupsen-Staat gezellig is, en in tegendeel het eerst beschreevene, nog Rups zynde, een eenzaam Leven leid. Men vind derhalven de Eieren van de *kleine Aurelia's* niet enkeld, maar wel by geheele Schooltjes aan de Brandenetel Bladen, en aldaar niet regelmatig, noch in Orde, maar slechts by Hoopjes gelegd. By *Fig. 1.* op *Tab. II.* hebbe ik zulk een Hoopje, en de Eitjes in hunne natuurlyke Grootte afgebeeld; ze glansen sterk en zyn groen van Couleur. Beschouwd men een dier Eitjes door een veel vergrootend Microscoop, dan verтоond het zich als by *Fig. 2.* en men kan duidelyk zien, dat het acht verhevene witachtige Streepen, of Ribbetjes heeft, welken uit het zwarte Vlakje, daar het Hoofd van 't Rupsje geplaatst is en doorschynd, hun Begin neemende eerst een weinig recht uit, en vervolgens nederwaards loopen.

§. 3.

De Rupsjes uit de Eieren komende zyn zeer klein, groenachtig graauw van Couleur, na voren toe donkerder met koolswarte Hoofdjes; doch niet tegenstaande hunne Kleinheid kan men reeds met een scherp Gezicht, of door een Vergrootglas zien, dat het Doren-Rupsjes zyn. Ze blyven gedurig by malkander en maken, als ware het, een Gemeenebest uit, waar in elk mede werkt ten algemeenen Nutte, dus vervaardigen ze gelykhand een Webbe, of Spinzel, waarmede ze den Brandenetel Struik, daar ze hun Verblyf op hebben, van boven geheel overdeken, welk Spinzel hun eene Brug verstrekt, waarover ze heen en weder van 't eene Blad naar 't andere wandelen. Doch deze Manier van de Bladen te bespinnen is hun maar alleen in de Jeugd eigen; naderhand, als ze ouder en grooter geworden zyn en eenige Maalen verveld hebben, verrichten ze dezen Arbeid niet meer, hun gezelschappelyk Leven onderhouden ze nochtans gedurende hunn' geheelen Rupsen-Staat, echter met dit Onderscheid, dat ze naar maate van hunnen Groei ook verder uit malkander gaan, en hun Verblyf op meer, dan eenen Brandenetel Struik nemen, vermits deszelfs Bladen alleen niet toereikende zyn, om hen allen te voeden, gemerkt een zodanig Gezelschap van Rupsen niet alleen zeer talryk is, maar ze allen ook zo graage Gasten zyn, dat ze de Netels, die ze aandoen, kaal afëeten. Geen andere Zoort van Voedzel is deze Rupsen toegeëeald, en ze moeten, by Gebrek van 't zelve, allen sterven, schoon ze nog zo wel van andere Groente voorzien worden. Ze hebben verder met eenige andere Doren-Rupsen deze zonderlinge Eigenschap gemeen, dat ze de Vingeren en Handen desgenen, die ze grypt, met een groen Vogt bekwylen, 't welk echter, zo veel ik hebbe konnen bemerken, aan de Huid geen Nadeel toebrenghd.

§. 4.

De eerste Levens- of de Rupsen-Staat dezer Insecten duurd gemeenlyk maar drie Weeken, binnen welke ze vier Maal vervellen, en hunne be hoorlyke Grootte erlangen; volwassen vertonen ze zich als by *Fig. 3.* en *4.* *Fig. 3.* zynde zommigen wel nog swartachtiger, en anderen geelachtiger dan deze, echter meestal van die Couleuren, gelyk ik ze hier hebbe afgebeeld. *en 4.* Doch niet tegenstaande deze Rupsen dus veel in Couleur verschillen, is 'er nochtans geen merkelyk Onderscheid in de Tekening en Couleuren der Vlinderen, die 'er uit voortkomen.

§. 5.

De Tyd naderende, dat onze Rupsen haar' eersten Levens- staat met een' tweeden moeten verwisfelen, of in Popjes veranderen, verstrooijen ze zich ten eenemaale en begeven zich elk naar eene bekwaame Plaats, om 'er zich te kunnen aanhangen en deze eerste Gedaantewisseling ondergaan, dewelke dan in allen deele op dezelfde Wyze geschied, gelyk ik het in de vorige Verhandeling over den *Nommer-Vlinder*. §. 8. breedvoerig hebbe beschreeven. Doch de Popjes, welke nu te voorschyn komen, gelyken niet volmaakt naar die der *Nommer-Vlinderen*, ze hebben wel dezelfde Gedaante, [behalven dat ze aan 't Hoofden end van twee spitze, en in tegendeel de Popjes der *Nommer-Vlinderen* van twee stompe Punten voorzien zyn,] maar ze zyn naar Evenredigheit eenigzins langer en smaller en voornaamlyk geheel anders van Couleur; 't is waar, ze verschillen ook in dezen Opzichte merkelyk zelfs onder malkander, want zommige hebben geene de minste goude Vlakken, gelyk dat by *Fig. 5.* 't welk men *Fig. 5.* hier van vooren of van onderen tegen het Lyf aan ziet; anderen zyn geheel en al verguld en vertonen zich als een Brokje massief Goud, de meesten echter hebben nevens verscheide goude Vlakken en Puntjes tusschen beiden nog andere Couleuren, zodanig een Popje is by *Fig. 6.* afgebeeld, zo als *Fig. 6.* het zich voordoet van ter zyde, doch meer van achteren, of met den Rug naar 't Gezicht toegekeerd.

§. 6.

Omtrent veertien Dagen [te weeten in 't Zomer Saifoen,] gehangen hebbende veranderen deze Popjes van Couleur, de goud-Glans verdwynd en de Vlerken des onder 't Poppe-Vlies verborgenèn Vlinders beginnen hoe langer, hoe meer door te schynen, eindelyk komt, na Verloop van een paar Dagen, de fraaije *Aurelia* te voorschyn. Dezen Naam hebben de Liefhebbers aan dien Vlinder gegeven uit hoofde van den ryken Goudglans, waarmede zyn Popje verciert is; hy word de *kleine Aurelia* genoemd, ter Onderscheiding van een anderen Vlinder, de *grootte Aurelia*

genaamd, die ook uit dezelfde Bende is, en veel Overeenkomst met den eerstgemelden, doch op verre na zulke levendige Couleuren niet heeft, maar merkelyk grooter is, welken ik vervolgens mede denke te beschryven. De Geboorte van onzen Vlinder, of liever de Wyze, op welke dit Insect zyne laatste en tevens voortreffelykste Gedaantewisseling ondergaat, verschilt in geenen Deele van die des *Nommer-Vlinders*, in de vorige Verhandeling §. 9. beschreeven, weshalven ik de Byzonderheden dezer Herschepping met Stilzwygen voorby gaa. Onze *kleine Aurelia* in Rust zynde,

Fig. 7. of hare Vlerken overend zettende, gelyk ik ze by *Fig. 7.* hebbe afgebeeld, toond ons de onderste Zyden der Vlerken, welken aan dien Kant, ten Opzichte der Couleuren, weinig Bevalligheid hebben; maar ongelyk prachtiger zyn derzelve bovenste Zyden, die men, wanneer het Vogel-

Fig. 8. je vliegd, of zyne Vlerken uitbreid, als by *Fig. 8.* niet zonder Verwondering en Vermaak kan beschouwen.

§. 7.

De Vlinder zich een tydlang verlustigd hebbende met te vliegen en zich met de edelste Zappen der Bloemen, voornamelyk die der Distels, te voeden, terwyl hy intusschen ook zyne Weergaa gevonden en zyn Geslacht voortgeplant heeft, eindigd eerlang zyn Leven. Men vind deze Vlinders zo wel, als de Rupsen, daar ze uit voortkomen, den geheelen Zomer door in Menigte, en om die Reden zyn ze zekerlyk onder alle de Soorten der Dag-Vlinderen van de Eerste Bende de gemeensten, maar geenszins uit hoofde van hunne Cieraaden, als waarin ze voor zommigen, die zeldzaamer gevonden en gevolgelyk ook raarder gehouden worden, niet behoeven te wyken. Ze zyn genoegzaam de allereersten die men in 't Voorjaar ziet vliegen, weshalven men ze te recht *Pracones veris*, de *Heerauten der Lente* zoude kunnen noemen; welke Vroeg-Vliegers dan van de Winter-Teeld zynde als Popjes overwinterd hebben.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

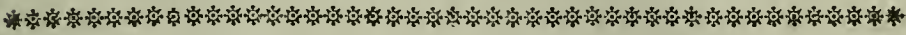
DAG-VLINDER S van de EERSTE BENDE.

Tab. II.

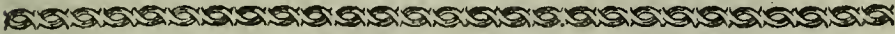

C. Linn. ad viv. del. et sculpsit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

EERSTE STUK.

DERDE VERHANDELING

OVER DE

DAG-VLINDERS

van de EERSTE BENDE.

De Vlinder het ORANJEKLEURIG ZAND-OOGJE.

Tab. III.

§. I.

nder de Inlandsche Dag-Vlinderen is de tegenwoordige eendergeenen, die men zelden en nog wel alleen maar in zekere Landsdouwen ontmoet. Deszelfs geheele Verandering van het Ei af aan heeft ook, voor zo veel my bekend is, nog Niemand beschreeven en afgebeeld; en in der Daad, men kan agter de Huishouding der Dag-Vlinderen zo gemakkelyk niet, als die der Nacht Vlinderen, komen, niettegenstaande deze zich minder, dan geene, voor ons Gezicht vertoonen; de Oorzaak hiervan is, dat men meer Gelegenheid heeft, om de Eieren der Nacht-Vlinderen magtig te worden, deels door ze op te zoeken, als wanneer men dezelve wel dikwils, maar zeer zelden, ja byna nooit, een Dag-Vlinder Ei ontmoet, uitgezonderd die van de Witjes; deels door de Nacht-Vlinders te laten paaren, gelyk het dan veelyds gelukt, dat men op die Manier derzelver Eieren kan bekomen, daar in tegendeel de Dag-Vlinders, opgeslooten zynde, zulks te doen volstrekt weigeren, schoon ze in de Vryheid reeds gepaard hebben, zekere Soorten echter willen in die Omstandigheid zich nog wel van de Eieren ontlasten, mits ze van te vooren reeds zyn bevrucht geworden, doch dezen zyn eigentlyk Middel-Insecten tusschen de Dag-Vlinders van de Eerste en Tweede Bende, waarvan ik straks breeder Berigt zal geven, en zodanig eene Middel-Zoort der Dag-Vlinderen is ook de tegenwoordige.

Wat de Benaming van dit Insect betreft, dezelve is afgeleid van de zwarte Vlakken of Oogen op de Vlerken des Vlinders, en van de witte Stipjes in dezelve, welke zich als Zandkorrels vertoonen; maar vermits

mits 'er nog andere Dag - Vlinders met diergelyke Zand - Oogjes verciert en onder dezen Naam bekend zyn, doch welker Couleur op de Boven- zo wel als Onder- Vlerken genoegzaam geheel en al donker bruin is, daar in tegendeel onze tegenwoordige Vlinder veel van de Oranje Couleur heeft; zo hebbe ik denzelven, tot Onderscheiding van anderen, het *Oranjekleurig Zand-Oogje* genoemd.

§. 2.

Gelyk 'er altoos herëenigende *Middelwezens* tusschen de Geslachten, Rangen, Benden, enz. in ieder byzonder Systeem der Natuur gevonden worden; zo ontbreekt het ook niet aan *Middel- Insecten* tusschen de Eerste en Tweede Bende der Dag- Vlinderen. Het tegenwoordige is in der Daad zulk een *Middel- Insect*, dat niet ten vollen tot de Eerste, noch tot de Tweede Bende kan gerekend worden, vermits het met beiden iets gemeen heeft en ze dus, als het ware, herëenigd. 'T is bekend, dat de Dag- Vlinder- Rupsen van de Eerste Bende gedoornd zyn, en dat in tegendeel die van de Tweede Bende geene Doornen hebben. De Rups, daar onze Vlinder uit voortkomt, heeft slechts aan 't laatste Lid twee achteruitstaande Punten, maar voor de Rest is ze geenszins gedoornd en zorteed derhalven volmaakt onder de Rupsen van de Tweede Bende, nochtans veranderd ze op dezelve Wyze in een Popje, gelyk de Doorn-Rupsen, en de daaruit komende Vlinder heeft ook maar vier volmaakte Pooten, zo als alle de Vlinders van de Eerste Bende. Gemerkt nu ons Insect alleen maar in zyn' eersten, of Rupsen- Staat, inet die van de Tweede Bende, daarentegen in den Tweeden en derden Levens- Staat, dat is: als Popje en Vlinder, met die van de Eerste Bende Overeenkomst heeft; zo zal ik het ook, om dje Rede, tot de laatstgenoemde Bende rekenen. Van diergelyke Middel- Soorten der Dag- Vlinderen, en wel van dezelve Hoedanigheid, zyn 'er my nog verscheidene bekend, welker Rupsen allen de opgemelde twee Pantjes, als een onfeilbaar Kenmerk, aan 't achterste Lid hebben, en deze zal ik derhalven telkens tot de Eerste Bende rekenen. Maar men heeft in tegendeel ook andere Middel- Soorten der Dag- Vlinderen, welken als Rupsen met die van de Eerste Bende, doch als Popjes en Vlinders met die van de Tweede Bende Overeenkomst hebben, die ik dan vervolgens ook onder de laatstgemelde zal plaats en ze nader beschryven, wanneer ze het eigentlyk Onderwerp eener Verhandeling zullen zyn.

§. 3.

Ik hebbe de *Oranjekleurige Zand-Oogjes* 't meest omtrent en in de Bosschen buiten Naarden ontmoet, zynde ook het Vlinder- Wyfje, dat de Eitjes had gelegd, welken ik nu zal beschryven, aldaar gevangen, en wel eigentlyk binnen den Omtrek der Hofftede *Kraailoo*. Verscheidene van de evengemelde Eitjes werden my in July 1762. door een'

voor-

voornaamen Kenner en Liefhebber der Insecten present gedaan, waar voor ik denzelven myne Verplichting betuige. Op Tab. III. by Fig. 1. hebbe ik zulk een Eitje in zyne natuurlyke Grootte, en by Fig. 2. ver-groot afgebeeld. Deze Eitjes glansen en zyn eerst bleek geel van Cou-leur, doch worden na Verloop van eenige Dagen bruinachtig geel en krygen rondom op zyde, kort voor 't Uitkomen der Rupsjes, een bruine Streep of Band; ze staan overend, met de onderste of breede Zyde vast gehecht en hebben gemeenlyk 18 Ribbetjes, zyn rondom zeer flauw ge-bandeerd, boven op plat en als met een Paneeltje bedekt.

§. 4.

Den 11 August en volgende Dagen kwamen de Rupsjes uit de Eieren, bruinachtig geel van Couleur, en overal met fyne korte Hairsjes bezet, hebbende aan 't laatste Lid twee achteruitstaande Puntjes. Ze aaten de ledige Doppen der Eieren voor 't meerder Gedeelte op. Dit gedaan zynde was nu de Vraag: wat ze verder voor Voedzel moesten hebben; want de Eitjes waren aan geen Gewas gelegd, gemerkt het Vlinder-Wyffe zich eerst, na dat het gevangen en opgesloten was, daarvan ontlast en dus geene Gelegenheid had gehad, om ze op deze en geene Bladen te plaatsfen; doch vermoedende, dat eigentlyk het Gras hun Voedzel moest zyn, gaf ik hun hetzelfde ten eersten, bevond ook met veel Genoegen, dat dit hunne rechte Kost was, ze groeiden echter zeer langzaam, 't geen my deed gissen, dat ze als Rupsfen den Winter over zouden blyven, gelyk ook geschiedde. Ondertusschen stierven 'er veelen, en van ruim twintig bleven maar acht in 't Leven, welken tweemaal voor den Winter vervelden en vervolgens de strenge Koude doorstonden tot in 't Voorjaar, als wanneer ik ze wederom op een versch Zoodje jong en fleurig Gras plaatste, ze begonnen toen wakker te eeten en te groeijen, vervelden ook nog een paar Maal, echter kwam 'er nu andermaal de Sterfte onder, waardoor ik nog zes verloor, en dus in 't geheel maar twee overhield, de eene was bleek groen, en de andere bruinachtig. Den 23 en 24 Juny 1763. waren ze volwassen, en zodanig hebbe ik ze by Fig. 3 en 4. afge-beeld. De Gedaante en ongemeen langzaam Gang dezer Rupsfen is 3, 4. volmaakt dezelfde als die der kleine Witjes-Rupsfen, uitgezonderd, dat deze de meergemelde twee Puntjes niet hebben en in Tekening en Cou-leur ook eenigzins daarvan verschillen.

§. 5.

Den 25 Juny ging de groene Rups aan een Grasje hangen, om in een Popje te veranderen, zich op dezelfde Wyze, als de Dag-Vlinder-Rupsfen van de Eerste Bende, met het Achterend door Middel van een fyn Spinzeltje bevestigende en voor de Rest vry hangende met het Hoofd om laag. Ze begon toen merkelyk korter, maar teffens ook dikker te worden, en op den derden Dag werd ze een Popje, 't welk in den Be-

ginne geheel en al helder groen en doorschynende was, maar twee of drie Dagen daarna een witachtig groene ondoorschynende Couleur, als mede *Fig. 5.* eenige zwarte Vlakjes kreeg en zich toen als by *Fig. 5.* vertoonde. De tweede of bruinachtige Rups zich vervolgens ook aan een Grasje gehangen hebbende was den 3 July een Popje, in allen deele even eens als het vorige. Na Verloop van drie Weeken werden ze merkelyk donkerder van Couleur, en een Paar Dagen voor 't Uitkomen der Vlinderen begonnen derzelver Vlerken sterk door het Poppe-Vlies te schynen, zo dat men hunne Tekening en Couleur reeds onderscheidentlyk kon zien.

§. 6.

Den 21 July kwam uit het eerste Popje, of uit dat van de groene Rups, de Vlinder te voorschyn, zynde dezelve een Mannetje, hetwelk *Fig. 6.* zich by *Fig. 6.* vliegende vertoond. Op den zevenden Dag daarna, te weeten: den 28. van die Maand, werd ook het tweede Popje door den Vlinder, die 'er in woonde, geöpend en verlaaten; by Geluk was deze een Wyfje, en beide maakten dus een net en zindelyk Paar uit. Het *Fig. 7.* evengemeld Vlinder - Wyfje ziet men by *Fig. 7.* in den rustenden Stand, *Fig. 8.* dat is: met overendstaande Vlerken, en hetzelfde vliegende by *Fig. 8.* In de Eerste Verhandeling van dit Stuk hebbe ik gemeld, dat tusschen de Mannetjes en Wyfjes der Dag-Vlinderen van de Eerste Bende geen Onderscheid in Couleur en Tekening is; maar het Tegendeel vind plaats onder die van de Tweede Bende; met de *Oranjekleurige Zand Oogjes* is het dus ook gelegen, want de Boven-Vlerken van 't Mannetje zyn anders getekend, dan die van 't Wyfje, des men daardoor het een van 't andere gemakkelyk kan onderscheiden; ze hebben derhalven ook in dezen Opzichte Overeenkomst met de Dag-Vlinderen van de Tweede Bende, schoon ze anderzins die van de Eerste Bende, als reeds gemeld, 't meest evenaaren, 't welk mede een Bewys verstrekt van 't geene ik §. 2. beweerde, te weeten: dat onze tegenwoordige Vlinders ware Middel-Insecten tusschen de Dag-Vlinders van de Eerste en Tweede Bende zyn. Laastelyk diend nog aangemerkt te worden, dat men deze Zoort maar eens in 't Jaar heeft, 't geen by den ongemeen langzaamen Groei der Rups toekomt.

PLANT SPECIES OF ILLINOIS

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

R. P. van Braam *Calymene* L.
Y. Linnæi C. *St. Thomeus* L.

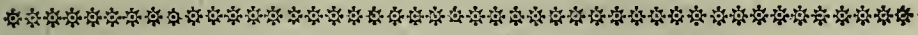
DAG-*VLINDERS* van de EERSTE BENDE.

Tab. III.

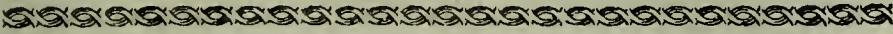

C. Klipp ad viv. del. et sculpsit

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

E E R S T E S T U K .

VIERDE VERHANDELING

OVER DE

D A G - V L I N D E R S

van de EERSTE BENDE.

De Vlinder het KOE-VINKJE.

Tab. IV.

§. I.

Wat wonderlyken Naam, zullen zommige zeggen, heeft dit Insect, en waarom word het dus genoemd? ik kan 'er geen ander Antwoord op geven, dan dat deze Benaming onder de Liefhebbers reeds lange in Gebruike geweest is, maar om wat Reden, weet ik niet; 't kan zyn, dat dezelve door Iemand ingevoerd en in de Wandeling gebragt is, die deze Vlinders, toen hy ze voor de eerste Maal zag, misfchien op een Weiland onder 't Gezelschap der Koe-Beeften ontmoet en ze daarom *Koe-Vinkjes* genoemd heeft; doch men ziet ze ongelyk meer in de Bosschen en op de Heide, dan op de Weilanden vliegen.

In de vorige, of derde Verhandeling van dit Eerste Stuk heb ik mynen geëerden Lezeren de Historie van eenen Dag-Vlinder medegedeeld, die een Middel-Insect tusschen de Dag-Vlinders van de eerste en tweede Bende is, van dezelfde Natuur is ook het tegenwoordig Insect. In de gemelde Verhandeling beschreef ik breedvoerig de Hoedanigheid en Eigenschappen dier Middel-Insecten, weshalven het overtollig zoude zyn, zulks hier te herhalen; alleen maar zal ik van ons Insect dit vooraf melden: dat het in den eersten Levens Staat, of als Rups, met de Rupsen der Dag-Vlinderen van de tweede Bende zeer veel Overeenkomst heeft; in den tweeden Staat, of als Popje, gelykt het niet na die van de eerste, noch na die van de tweede Bende, maar heeft veel eer de Gedaante van een Nacht-Vlinder-Popje; doch in den laatsten Staat is het volmaakt een Dag-Vlinder van de eerste Bende, weshalven ik denzelven ook daaronder geplaatst hebbe.

E

§. 2.

§. 2.

Vermits dit Insect als Rups overwinterd, eene Omstandigheid, die voor de Insecten, welken in dien Staat dit Lot onderhevig zyn, zeer gevaarlijk is, want de meesten gaan alsdan verloren en maar weinige blyven 'er van in 't Leven, weshalven derzelve geheele Huishouding zelden kan waargenomen worden; zo mislukt het gevolglyk ook den meesten Tyd, in dien Opzichte, met de Koe-Vinkjes Rupsen, ten ware men een groot Getal derzelve by elkander had, maar daar is niet anders aantekomen, dan door Middel van de Eieren, want het gebeurd genoegzaam nooit, dat men een enkele Rups, veel minder dezelve in Meenigte vind. Maar hoe krygt men de Eieren? niet anders, dan wanneer men by Geluk een bevrucht Wyfje vangt, 't geen zich, schoon opgeflooten zynde, gewillig van de Eieren ontlaf, welken men nimmer op eene andere Manier kan magtig worden, want deze Vlinder-Wyfjes laten hunne Eieren, 't geen aanmerkelyk is, maar vallen, zonder ze vast te hechten, of aantelymen, 't welk anders genoegzaam alle Vlinder-Wyfjes doen; deze Eieren dan in de Vryheid maar los in 't Zand, of op de Aarde, en dat nog wel tusschen het Gras gelegd zynde, is geen Mensch in staat, om ze ooit te vinden. In den Zomer van 't Jaar 1762 vingen wy een bevrucht Koe-Vinkjes-Wyfje, hetzelve leide in de Doos, daar het in opgeflooten was, eene Meenigte Eieren, waaruit vervolgens ook de Rupsjes kwamen, dezen dan gestadig van versch Gras, want dit is hun Voedzel, wel voorzien zynde, groeiden wakker en vervelden twee Maal voor den Winter, maar ze stierven nochtans alle, en geen een kwam 'er van te recht. Den volgende Zomer gebeurde het wederom, dat wy twee zulke bevruchte Wyfjes vingen; deze leiden over de honderd en vyftig Eitjes, uit welken na Verloop van 14 Dagen de Rupsjes kwamen, wie zoude niet gemeend hebben, dat daarvan een goed Getal tot Perfectie moest gekomen zyn, en ziet, het waren slechts drie, die 'er van over bleven, en waaruit wy de Vlinders bekomen hebben, alle de overigen stierven gedeeltelyk voor, gedeeltelyk in den Winter en in 't Voorjaar.

§. 3.

- Tab. IV. Op Tab. IV. by Fig. 1. ziet men een Koe-Vinkjes Ei in zyne natuurlyke Grootte afgebeeld; met het bloote Oog beschouwd, heeft het genoegzaam geene Couleur en schynd geheel effen, of ongefigureerd te zyn; maar als het onder een sterk vergrotend Microscop gebragt word, vertoont het zich van Couleur en Hoedanigheid, gelyk by Fig. 2. ik hebbe voorheen gemeld, dat het Vlinder-Wyfje deze Eitjes maar los nederleid, of laat vallen, wanneer dan dezelve dus in eene Doos gelegd zyn, en gevolglyk door de minste Beweeging als Pareltjes heen en weder rollen, is het te verwonderen, dat zulks nochtans aan 't Uitkomen der Rupsjes geen hinder doet, gelyk wy ondervonden hebben. Deze Schepzeltjes ter Wereld komende zyn zeer klein, van Couleur geelachtig wit en overal met korte en fyne, doch zeer styve Hairtjes bezet, hebbende aan 't laatste Lid twee achteruitstaande Punten, vervolgens worden ze graauwachtig en krygen

over

over den Rug een bruine Streep, die, naar maate de Rups groeid en ouder word, voorwaards verdwynd, echter voor de Rest zich op ieder Lid, doch als afgebroken, maar na achteren toe nog in zyn geheel vertoond. Deze Streep is het voornaamste Kenmerk der Koe-Vinkjes-Rupsen, waardoor men ze van andere Rupsen der Middel-Insecten tusschen de Dag-Vlinders der Eerste en Tweede Bende kan onderscheiden, welken anderszins alle zeer veele Gelykheid met elkander hebben. Het Hoofd van onze Rups is na boven toe, op de Wyze der Dag-Vlinder-Rupsen van de Eerste Bende, sterk gekloofd, gelyk men het noemd, en van voren platachtig. Allen zyn ze eveneens van Couleur en Tekening. Haar Gang is buiten gemeen langzaam en traag, zo als die der meeste Dag-Vlinder-Rupsen van de Tweede Bende, welken ze ook in Gedaante zeer wel evenaaren. Wy hebben deze Rupsen met gemeen Gras gevoed en groot gebragt; ze vervelden twee Maal voor den Winter, maar gedurende denzelven aaten ze zeer weinig, of genoegzaam niets, en groeiden derhalven ook in 't geheel niet, maar scheenen half dood te zyn; doch de Lente-Lucht deed ze wederom als levendig worden, ze begonnen toen wakker te eeten en te groeyen en vervelden nog een paar Maal in 't Voorjaar, houdende telkens, by ieder Vervelling, dezelfde Couleur en Tekening.

Niettegenstaande nu een groot Getal derzelven den Winter had doorgeslaan en ons deed hopen, dat ze verder voorspoedig zouden zyn en tot haar' laatsten Staat geraken, zo stierven ze nochtans alle tot op drie na, gelyk ik reeds hebbe gemeld; deze hielden Stand, twee daarvan hadden haare volle Grootte in 't Begin van Juny, doch de derde ruim 8 Dagen later bereikt, en dewyl ze alle drie volmaakt even eens waren, hebbe ik maar eene dier volwaffene Koe-Vinkjes-Rupsen by *Fig. 3.* afgebeeld. *Fig. 3.*

§. 4.

Toen dezelve in Popjes zouden veranderen, hielden ze op met eeten en bleven eenige Dagen tusschen 't Gras stil leggen, waarby twee Omstandigheeden aanmerkelyk waren, voor eerst: dat ze zich noch op de Manier der Dag-Vlinder-Rupsen vast maakten, noch op die der Nacht-Vlinder-Rupsen insponnen, maar geheel los en onbevestigd leggende (gelyk de Eitjes, daar ze uit voortgekomen waren) in Popjes veranderden. Ten tweeden: dat de Popjes zelfs eerder na die der Nacht, - dan na die der Dag-Vlinders geleecken, of liever, dat hunne Gedaante eenig Zweemfel van beiden te gelyk had, zo als uit *Fig. 4.* blykt, zynde hier een derzelven *Fig. 4.* in zyne natuurlyké Hoedanigheid, Couleur en Grootte afgebeeld. Den 11. Juny veranderde de eerste Rups in een Popje; den 13. dito de tweede, en den 23. dito de derde. In 't Begin waren ze groenachtig, maar werden kort daarna bleeker en eenigzins kleurig, gelyk zich hier het eene by de evengemelde Figuur vertoond, blyvende dus ruim 14 Dagen leggen; vervolgens begonnen ze van Couleur te veranderen en werden hoe langer hoe bruiner, en ten laatsten geheel donker bruin, tot dat ze eindelijk, na drie Weeken de Popjes Gedaante gehad te hebben, de Vlinders, die in hun verborgen geweest waren, te voorschyn deden komen.

§. 5.

Uit het Popje, dat het eerst veranderd was, kwam ook de eerste Vlinder den 3. July voor den Dag; de tweede verscheen een paar Dagen daarna, en de derde na Verloop van 9 of 10 Dagen; twee daarvan waren Wyfjes en de eene een Mannetje. Ten aanzien van de Couleur hebben deze Vlinders, in den eersten Opflag, weinig Bevalligheid, hun grootste Cieraal bestaat in de zwarte met een lichte geelachtige Rand omzoomde en in 't Midden met een zuiver wit Stip voorziene ronde Vlakken, of Oogen, aan de onderste Zyde der Vlerken; zommige derzelve schynen wel aan de bovenste Zyde flauwelyk door, maar steeken niet af, doch hebben de Vlerken aan dien Kant deze Byzonderheid, dat, wanneer ze nog geheel gaaf zyn, en de Vlinder weinig of niet gevlogen heeft, (want door 't lange vliegen verminderen doorgaans de Couleuren der Vlinderen) op haare donkere Couleur een aangename Weerschyng speeld, dien men ook, doch veel flauwer, aan de onderste Zyde der Vlerken gewaar word; door dezen Schyn, of Glans, word het veroorzaakt, dat telkens, na de veranderde Situatie van 't Oog des Aanschouwers en na de verschillende Werking van 't Licht, de Couleur zich ook eenigzins anders vertoond, en even daarom kan ze gevolgelyk niet volmaakt nagebootst worden; ja wanneer de Zon, de Ontdekster van de Schoonheeden der Natuur, direct op de Vlerken schynd, ziet men op dezelve een onnavolgbaar Mengzel van de fraaiste en verwonderlykste Couleuren, welken, zo draa haar dit Licht onttrokken word, verdwynen, en alsdan hersteld zich wederom de vorige donkere Couleur, die ook niet altoos en by allen eveneens is, want de eene valt wel wat donkerder, en een ander wat lichter van Couleur, welke Verscheidenheid op de onderste zo wel, als bovenste Zyde der Vlerken plaats heeft.

- In den rustenden Stand zetten deze Vlinders hunne Vlerken, zo als alle
- Fig. 5.* Dag-Vlinders doen, overend, gelyk zich hier twee by *Fig. 5.* en *8.* vertoonen. Het Onderscheid tusschen de Mannetjes en Wyfjes is op 't Oog zo gering, dat men ze byna van elkander niet kan onderkennen, alleen maar bemerkt men, dat de Wyfjes doorgaans wat dikker van Achterlyf, dan de Mannetjes, zyn, en dat dezen gemeenlyk kleiner vallen, dan de eerstgemelden.
- Fig. 6.* By *Fig. 6.* heb ik een vliegend Mannetje afgebeeld, wel is waar, dat dit, ten Opzichte van de ronde Vlakjes, die door de Vlerken schynen, eenigzins van 't vliegend Wyfje by *Fig. 7.* verschilt, maar men kan 'er niet altoos Staat op maken, vermits het slechts eene Variatie is. De meergemelde Vlakjes, of Oogen, zyn ook niet doorgaans aan den eenen Vlinder zo groot en zo veel in Getalle, als aan een anderen, doch meestal hebben ze de Grootte, gelyk ze zich by *Fig. 5.* vertoonen; maar ik bewaare een Koe-Vinkje, welks Vlakken in Vergelyking by degeenen, zo als men ze genoegzaam doorgaans vind, uitermaaten groot zyn, weshalven ik hetzelfde hier by *Fig. 8.* afgebeeld hebbe, tot nog toe is my geen diergelyk te Gezicht gekomen, nochtans kan het zeer wel zyn, dat 'er zulke in andere Cabinetten gevonden worden. Ik hebbe hier niets anders meer te melden, dan dat de Koe-Vinkjes maar eens in 't Jaar, volgens onze Ondervinding, voortteelen.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Fig. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. Salix B. Hyperanthus L.
Hyparochia C.

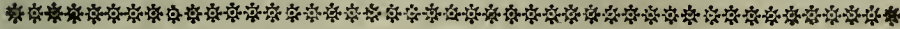
DAG-VLINDERS van de EERSTE BENDE.

Tab. IV.

G. Kopp ad viv. del. et sculpsit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

E E R S T E S T U K.

V Y F D E V E R H A N D E L I N G

O V E R D E

D A G - V L I N D E R S

van de E E R S T E B E N D E.

De Vlinder het BRUINE ZAND-OOGJE.

Tab. V.

§. 1.

IN de Derde Verhandeling van de Dag-Vlinders der Eerste Bende, of in de Beschryving van 't zogenaamd Oranjekleurig Zand-Oogje, hebbe ik breedvoerig Gewag gemaakt van de *Middel-Insecten* tusfchen de Dag-Vlinders der Eerften en Tweede Bende, en teffens aangetoond, dat dezelve wederom tweevoudig konnen aangemerkt en deels tot de Eerfte, deels tot de Tweede Bende gerekend worden. Wyders bragt ik de Reden by, waarom ik het Oranjekleurig Zand-Oogje tot de *Middel-Insecten* rekende, welken onder de Dag-Vlinders van de Eerfte Bende forteeren; ik hebbe toen ook gemeld, dat 'er nog een andere Soort van zogenaamde Zand-Oogjes ware, die ongelijk meer van de bruine Couleur, dan het opgemelde, had, en deze is eigentlyk de tegenwoordige Vlinder, dien ik derhalven het *Bruine Zand-Oogje* noeme, ter Onderscheiding van het Oranjekleurige, waarmede het anderszins in Natuur en Eigenschap volmaakt overeenkomt, en gevolglyk een *Middel-Insect* is tusfchen de Dag-Vlinders der Eerften en Tweede Bende, doch in een' bepaalderen Zin tot de Eerfte Bende kan gerekend worden te behooren.

§. 2.

De Eieren van onzen Vlinder zyn wy op dezelfde Manier magtig geworden, gelyk men ze gemeenlyk van de meergemelde *Middel-Insecten* der Dag-Vlinders kan bekomen, te weeten: dat men gevallyg eenen in de Vryheid gepaard hebbenden Wyfjes-Vlinder vangt, die vervolgens op-

gestooten zynde zich van de Eieren ontlast; wy kreegen zodoende in de Maand July van 't voorleede Jaar 1766 omtrent honderd en vyftig zulker Eieren. Wie zoude toen niet eene Meenigte van Vlinderen daaruit verwacht hebben, te meer, alzo uit alle die Eieren de Rupsjes voor den Dag kwamen, en evenwel bestond op 't laatst de geheele Overwinst slechts uit twee Vlinderen, welken echter, vermits het, by Geluk, een Paar, of een Mannetje met een Wyfje, was, de geheele Historie van dit Insect volmaakten, en hierom was het ons eigentlyk maar, en niet zo zeer om de Veelheid van deze Vlinderen, te doen; want men ontmoet dezelve genoegzaam alle Jaaren 's Somers, en wel voornaamlyk in de Maanden Juny en July, by Menigte op zulke Weilanden, daar veel Klaver groeid, uit welcher Bloemen zy hun Voedzel haalen, dus men in die Tyd van 't Jaar, by warm Weêr en Zonnefchyn genoeg van deze Vlinderen kan vangen. Hunne Eieren echter vind men nooit, zy weeten ze in de Vryheid zodanig te plaatfen, dat ze nimmer kunnen ontdekt worden. Van Gedaante zyn dezelve byna rond, doch een weinig hooger, dan breed, geelachtig

Tab. V. wit van Couleur en van Grootte als by *Fig. 1.* op *Tab. V.* Aan het bloote

Fig. 1. Oog vertoonen ze zich glansend, effen en als eenkleurig, maar door Middel van een sterk vergrootend Microfcoop ontdekt men, dat ze eenigzins gevlat, flauw geribt en zodanig gefigureerd zyn, gelyk het de Afbeelding

Fig. 2. by *Fig. 2.* te kennen geeft.

§. 3.

In 't Begin van August kwamen de Rupsjes uit de opgemelde Eieren te voorschyn, zeer kleine Schepzeltjes, overal met fyne korte Hairsjes bezet en aan 't Achterend van twee recht uitflaande tamelyk groote Punten voorzien, zynde dit een vast Kenmerk der Rupsen van de Middel-Infecten tusfchen de Dag-Vlinders der Eerste en Tweede Bende. Schoon wy nu niet wisten, wat voor Voedzel dezelve moesten hebben, oordeelden wy echter door eene Gevolgtrekking, dat het moest Gras zyn, vermits wy altoos de Rupsen, die daaronder forteeren, met deze Groente gevoed en groot gebragt hadden. Wy verzagen derhalven onze jonge Rupsjes ten eerften van een mooi Zoodje fleurig Gras, en ze daarop geplaatst hebbende werden wy gewaar, dat dit hunne rechte Kost was; doch zo ongemeen loom en langzaam hun Gang en Manier van eeten was, zo langzaam groeiden ze ook, 't welk ons deed gisfen, dat ze niet in 't zelfde Saifoen tot de Verandering komen, maar wel als Rupsen zouden moeten overwinteren, dit geschiedde ook zo, ze waren toen nog klein en maar eerst een paar Maal verveld, en eer de Winter kwam, voor 't grootste Gedeelte, niet tegenstaande alle gedaane Moeite en Oppassing, reeds gestorven, dus'er maar twintig overfchoten, waarvan gedurende den Winter ook nog eenige ftierven; veertien of vyftien haalden het'er echter door en bereikten het Voorjaar, dezen kweekten door het versch en jong Gras, daar we ze op plaatsden, en door de Lente-Lucht oogfchynlyk op, en groeiden nu ongelyk voorfpoediger, dan in 't Najaar, ze geraakten ook, na twee of drie Maal nog verveld te hebben,

tot

tot hare volkomene Grootte; zodanig eene volwasfene Rups is hier by *Fig. 3.* afgebeeld. Wy twyffelden niet, of deze alle zouden ook in Popjes *Fig. 3.* veranderen, doch de Rekening was mis, byna de Helft van dit Overschot ging ten laaftten ook nog door Sterfte verlooren en 'er bleven maar acht over.

§. 4.

Deze geraakten tot de Verandering en werden Popjes. In 't laaft van Mey en Begin van Juny hingen ze zich ieder aan een Gras, doch niet alle te gelyk, maar de eene voor, de andere na; elke maakte, volgens de Manner der Dag - Vlinder - Rupsen, het Achterend door Middel van een fyn Spinzeltje vast, trok de naast daarby fttaande Grasjes met ongemeen dunne Draadjes eenigzins by elkander, vermoedelyk om die Reden, dat het Grasje, daar ze aan hing, eenig Steunzel daardoor konde erlangen; vervolgens de Pooten los latende hing ze met het Hoofd om laag, welke Situatie de Dag - Vlinder - Rupsen van de Eerfte Bende doorgaans aanneemen, wanneer ze op 't Veranderen zyn, doch daar deze gemeenlyk binnen de Tyd van twee of drie Dagen tot de Verandering komen, zo hingen in tegendeel onze Rupsen wel 6 Dagen, eer ze Popjes werden. De Rups eindelyk voor 't laaft haar Vel aftrookende en naar 't Achterend, of naar boven schuivende, daar het ook sterk ineengedrongen bleef zitten, kwam het Popje voor den Dag, helder groen van Couleur en geheel als doorschynende, doch werd eerlang wat doffer en vervolgens merkelyk geelder, het kreeg ook eenige Vlakjes en Streepen en vertoonde zich van Gedaante, Tekening, Couleur en Grootte als by *Fig. 4.* Na verloop van ruim vier weeken veranderen deze Popjes merkelyk van Couleur en werden hoe langer, hoe donkerder en ten laaftten genoegzaam geheel bruin, of bruinachtig zwart, 't welk een onfeilbaar Kenteeken was van de naby zynde Geboorte der Vlinders, maar nochtans ftierven 'er zes derzelve in de Geboorte en kwamen niet te voorschyn; deze Popjes, die zich vertoonden, als of ze door de Vlinders onmiddelyk zouden geöpend en verlaaten worden, bleeven in die Hoedanigheid lange over de Tyd hangen, dus wy met Zekerheid vermoeden konden, dat de Vlinders in dezelve moesten gestorven zyn, het welk ook by de Uitkomst waar bevonden werd, want toen men ze opende, waren ze van binnen verrot; de Oorzaak hiervan fcheen ons toe te zyn, dat ze mogelyk aan te veel Vogtigheid bloot gefield geweest waren, vermits wy ze 's Nachts zo wel, als over Dag vry en onbedekt in de opene Lucht geplaatst hadden, wy werden in deze Meening nog meer befterkt door het beter Geluk omtrent de twee overige Popjes, alzo dezelve, na dat we ze in eene Doos en binnen 's Huis bewaarden, gezond bleven. Uit deze twee Popjes bestond nu nog de geheele Rest eener zo aanzienlyken Menigte van Rupsen, ze leverden ons de Vlinders, daar wy na verlangden, namelyk een Mannetje en een Wyfje.

§. 5.

Den 21. July kwam het Wyfje uit zyn Popje te voorschyn , en eenige *Fig. 5.* Dagen daarna ook het Mannetje, dit heb ik op onze Plaat by *Fig. 5.* in *Fig. 6.* den rustenden Stand afgebeeld , en het eerstgemelde als vliegende by *Fig. 6.* Tusschen de Mannetjes en Wyfjes van deze Vlinderen is een merkelyk Onderscheid in de Couleur op de bovenste Zyde der Boven-Vlerken , waardoor men ze gemakkelyk kan onderkennen ; de Mannetjes hebben aldaar zeer weinig , of niets van de Oranje- maar wel eene egaale bruinachtige Couleur , daar integendeel de Wyfjes aan die Zyde met tamelyk groote oranje kleurige Plekken verciert zyn , doch de bruinachtige is ook by dezen de heerschende Couleur. Voor het overige diend nog aangemerkt te worden , dat men deze Vlinders niet doorgaans even sterk of levendig van Couleur ontmoet , zommige zyn wel nog sterker , anderen ook flauwer geteekend , dan ze zich hier in de Afbeelding vertoonen , en voornaamelyk verschillen ze veel van elkander in meer , of minder , van de Oranje-Couleur te hebben.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

B. F. ... *Salix* ... *Linnæus* ...
Hyperichia ...

DAG-VLINDERS van de EERSTE BENDE.

Tab. V.

Fig. 6.

Fig. 5.

Fig. 3.

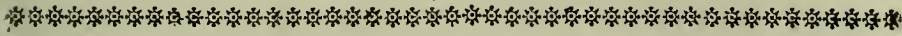
Fig. 4.

Fig. 1.

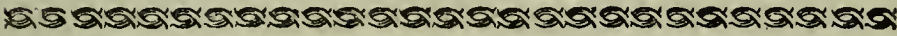
Fig. 2.

C. Linnæus ad viv. del. et sculpsit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

E E R S T E S T U K.

Z E S D E V E R H A N D E L I N G

O V E R D E

D A G - V L I N D E R S

van de E E R S T E B E N D E.

De Vlinder het B O N T E Z A N D - O O G J E.

Tab. VI.

§. I.

Vermits ik dezen Vlinder in onze Landstreek nooit had zien vliegen of anderszins ontmoet, niettegenstaande ik nevens mynen Zoon de Insecten Liefhebberij nu reeds twintig Jaaren geoeffend hebbe, en wy, om dergelyke Voorwerpen van Vermaak en Verwondering optezoeken, wel dikwils naar buiten geweest zyn; zo heeft dit Insect altoos als uitlandsch by my te boek gestaan, tot in 't Jaar 1768, wanneer ik van het Tegendeel overtuigd werd. Ondertusschen mag men dien Vlinder billyk onder de raare inlandsche Dag-Vlinders rekenen; om dat hy, als even gemeld, zeer zelden te voorschyn komt en ook in geen der Werken, die over de Nederlandsche Insecten geschreeven en uitgegeeven zyn, gevonden word; het is my derhalven zo veel te liever, dat ik thans wederom de Afbeelding en Beschryving van een nog weinig bekend Voorwerp mynen geëerden Lezeren kan mededeelen.

De zonderlinge Geneegenheid en Vriendschap van zekeren voornaamen Liefhebber, dien ik hier opentlyk myne Verplichting betuige, heeft my in staat gesteld, dat ik de geheele Historie of Huishouding van dit Insect ben machtig geworden. Zyn Wel Ed: had buiten Naarden op

Craailoo in de Maand July van 't voorgemelde Jaar twee van deeze Vlinderen gevangen en in eene Doos bewaard, waarin ze omtrent 50 Eitjes gelegd hadden; dezen zo wel, als de Vlinders, werden my door dien edelmoedigen Heer presert gedaan. Uit de Hoedanigheid der Vlinderen gisde ik ten eersten, dat het eene Soort was van Middel-Infecten tuschen de Dag-Vlinders van de Eerste en Tweede Bende, en toen ik vervolgens aan de gekipte Rupsjes de twee boven den Staart achteruitstaande Puntjes, als het vaste Kenmerk dezer Infecten, waarnam, werd myne Giffing ten vollen bevestigd. Van zodanige Middel-Infecten heb ik reeds drie Soorten in 't Licht gegeven, te weten: het *Oranjekleurig Zand-Oogje*; het *Koe-Vinkje*; en het *Bruine Zand-Oogje*, in welker Beschryving, en wel voornamelyk in die van 't eerstgemelde, een uitvoerig Bericht van de Hoedanigheid en Kenmerken dier Infecten, als mede de Beweegreden, waarom ik ze tot de Eerste Bende der Dag-Vlinderen betrekke, gevonden word; weshalven ik thans daarvan geen verder Gewag behoeve te maaken.

Onze Vlinder, myns wetens, nog geen Naam hebbende diende evenwel daarvan voorzien te worden; vermits nu op deszelfs Boven- en Onder-Vlerken, gelyk op die der gemelde Zand-Oogjes, zich ook zulke zwarte Vlakjes, of Oogjes, en in derzelver Midden de witte Stipjes bevinden, die men by Zandkorreltjes vergelykt; zo dacht het my, gevoeglyk te zyn, dat ik hem mede een Zand-Oogje, en wel tot Onderscheiding van de anderen, het *Bonte Zand-Oogje* noemde.

§. 2.

De Eieren van dezen Vlinder zyn naar Evenredigheid vry groot, 't welk insgelyks een Bewys verstrekt van de Raarheid deszelfen; want het is zeer natuurlyk, dat, wanneer een Vlinder niet groot zynde nochtans kloeke en derhalven ook maar weinig Eieren legd, de Vermenigvuldiging van zulk eene Soort gevolgelyk zo talryk niet zyn kan, als van anderen, die wel vyf of zes maal zo veel Eitjes leggen. By *Fig. 1.* op *Tab.*

VI. *VI.* ziet men een van de gemelde 50 Eitjes in de natuurlyke Grootte; *Fig. 1.* de Couleur is genoegzaam wit, of geelachtig wit, zeer glanzig en watterachtig of doorschynende. By *Fig. 2.* heb ik hetzelfde sterk vergroot en zodanig afgebeeld, gelyk het zich onder 't Microscoop vertoonde, zynde geheel en al met irreguliere Ruitjes bedekt, die allen verhevene Randjes hebben. Den 3^{den} August van 't gemelde Jaar kwam uit een dier Eitjes het eerste Rupsje te voorschyn; vervolgens werden ook de overigen gekipt. Daags voor 't Uitkomen derzelven kreeg ieder Eitje boven op een rond zwart Vlakje, wordende veroorzaakt door het Hoofd der Rups, dat binnen het Ei aldaar geplaatst en zwart zynde 'er door scheen. De Rupsjes ter Wereld gekomen hadden zwartbruine Hoofdjes, doch waren voor de Rest geheel wit en overal met enkele ongemeen fyne witte Hairtjes bezet, komende elk uit een bruin Stipje voort, welke Stipjes kringwyze naar 't Beloop der Ringen geplaatst waren. Ieder

der Rupsje had twee rechthoekstaande Puntjes boven den Staart, dus was ik verzekerd, dat ze tot de gemelde Middel-Infecten behoorden, en derhalven, volgens myne Ondervinding, geen ander Voedzel, dan Gras, moesten hebben, waarvan ze ook ten eersten voorzien en op een versch Zoodje geplaatst werden. Na dat ze een weinig daarvan gegeten hadden, begon hunne witte Couleur van langzaamhand te verdwynen en in groen te veranderen, welke Couleur hun ook bybleef zo lange ze als Rupsen leefden, en naar mate ze in Ouderdom toenamen, werden hunne witte en donkergroene Streepen duidelyker en sterker. Den 11^{den} August vervelden deze Rupsjes voor de eerste Maal, waardoor ze hunne zwarte Hoofdjes kwyt raakten en 'er groene voor in de plaats kregen. Den 18^{den} dito geschiede de tweede Vervelling. Den 27ten dito de derde. Den 4^{den} Sept. de vierde. Den 15^{den} dito de vyfde en laatste. Ze aaten het afgestrookt Vel telkens na ieder Vervelling op.

Deze geheele Teeld van 50 Rupsen was nu door Sterfte gesmolten tot op 15 na, welken stand hielden en tegen 't Einde van September volwassen en als toen van Couleur, Tekening en Grootte waren, gelyk degeene, die ik by *Fig. 3.* hebbe afgebeeld. In deze Hoedanigheid bragten ze nog eenige Dagen door, doch in 't laatst van die Maand gaven ze Tekenen van hare naby zynde Verandering; ze verwyderden zich van haar Voedzel, en elke zocht voor zich een bekwame Plaats op, om aldaar de Gedaantewisseling te ondergaan.

§. 3.

In 't Begin van October begonnen ze allen, de eene voor, de andere na, zich hier en daar aan te hangen, hechtende, volgens de Manier der Dag-Vlinder-Rupsen van de Eerste Bende, het Achterend door Middel van een fyn Spinzeltje ergens aan vast, en daarna alle de Pooten loslatende hingen ze met het voorste End om laag, echter zodanig van voren omgekromd, dat het Hoofd wederom opwaards gebogen was tot byna ter Hoogte van den Staart, dus ze, in die Situatie, als het ware, naar opgehangene Beulingetjes geleeken. Hare groene Couleur werd hoe langer, hoe vledzer, en de Streepen begonnen te vervlaauwen. Den 3^{den} October waren 'er twee in Popjes veranderd, 't welk ook vervolgens met de overigen gebeurde. De Gedaante en Tekening van allen was volmaakt dezelfde, maar in Couleur verschilden ze merkelyk; de meesten echter vertoonden zich als by *Fig. 4.* en 5. zommige waren geheel donkergroen, en anderen hadden eene Couleur uit groen en bruin gemengd. Ze bleven in dien Staat den geheelen Winter en tot in 't Voorjaar 1769 hangen. In April begonnen zommige te verkleuren, werden hoe langer, hoe donkerder, en eindelyk vertoonden zich duidelyk de Vlakken der Vlerken onder het Poppevlies, dat toen zeer doorschynende was; des ik met Zekerheid uit deze Popjes ook gezonde Vlinders kon verwachten. Tegen 't Midden van April kwamen Acht Vlinders gelukkig te voorschyn, allen gaaf en onbeschadigd; dus bleven 'er nog

Zeven Popjes hangen, welker Vlinders ik ook te gemoed zag, vermits het nog vroeg genoeg in 't Voorjaar was; maar tot Juny toe daarop vergeefsch gewacht hebbende onderzocht ik deze Popjes, en ze tegen 't Licht houdende bevond ik, dat ze geheel doorschynende en dus ten eenemaale ledig waren, gelyk de zogenaamde Wind-Eieren der Hoenderen. Wat nu hiervan de Oorzaak mogt zyn, zal zo ligt niet met Zekerheid kunnen betoogd worden. Dit is wel zeker, dat, toen het Tydstip hunner Rypwording verstreeken was, de Warmte van 't Saizoen dezelve heeft uitgedroogd; maar waarom die Rypwording niet op haar' Tyd geschied is, dat is een tweede Vraag, die ik aan anderen ter Beantwoording zal overlaten.

§. 4.

- De Vlinders openen en verlieten hun Poppe-Vlies op dezelfde Manner als de Dag-Vlinders van de Eerste Bende, en zich zodanig geplaatst hebbende, dat de Vlerken konden zakken of zich uitzetten en styf worden, verkreegen ze in korten Tyd hunne behoorlyke Gedaante en ver-
- Fig. 6.* toonden zich in den rustenden Stand, gelyk hier een by *Fig. 6.* naauwkeurig is afgebeeld; in deze Situatie kan men de Tekening en Couleuren der Vlerken op hunne onderste Zyde beschouwen, daarentegen zich der-
- Fig. 7.* zelve bovenste Zyden aan den vliegende Vlinder by *Fig. 7.* vertoon. Deze Vlinders schynen in den eersten Opflag allen even eens van Couleur en Tekening te zyn, doch behalven dat de Grond-Couleur van den eenen wel wat donkerder valt, dan van den anderen, is 'er ook eenig Onderscheid in de Gedaante hunner Vlakjes. Men kan de Mannetjes van de Wyfjes genoegzaam niet onderscheiden, want vermits het Achterlyf der laatstgemelden met zeer weinig Eieren opgevuld is, verschild het byna niet in Dikte van dat der Mannetjes, en dit is evenwel hier het eenigste Kenmerk tusschen beiden, want voor het overige zyn ze van Sprieten en anderszins in allen deele volmaakt even eens. Of deze Vlinder-Soort maar een, dan twee Maal in 't Jaar voortteeld, kan ik niet met Zekerheid melden, doch het eerste komt my waarfchynlyker, dan het laatste, voor.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Fac. F. 1788. *Saturus*. B. *Agrota*. L.
Agrota. C.

DAG-VLINDERS van de EERSTE BENDE.

Adm. ad min. del. et incisit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

E E R S T E S T U K.

Z E V E N D E V E R H A N D E L I N G O V E R D E D A G - V L I N D E R S van de E E R S T E B E N D E.

De VLINDER het PAAUW-OOG.

Tab. VII.

§. 1.

MEn behoeft zekerlyk niet te vraagen, waarom deze Vlinder het *Paauw-Oog* genoemd word, vermits men voorts wel in den eersten opslag ziet, dat de vier bonte Vlakken op de bovenste Zyde van deszelfs Vlerken daartoe Aanleiding gegeven hebben, als gelykende vry wel naar de zogenaamde Oogen in de Staart - Vederen der Paauwen; en dewyl 'er onder de Nacht-Vlinderen van ons Gewest ook eene Soort is, die dergelyke Paauw-Oogen, doch van geheel andere Gedaante en Couleuren, op de Vlerken heeft, zo word de tegenwoordige, ter Onderscheiding, de *Paauw-Oog Dag-Vlinder* genoemd.

§. 2.

Lange heb ik 'er na getracht, om dit zeer fraaye, doch hier te Lande niet zeer raare, Insect in Afbeelding en Beschryving, van het Ei af aan, tot in den Vlinder-Staat, den Liefhebberen mede te deelen; aan niets ontbrak het my ten dien opzichte, als alleen daaraan, dat ik de Eijeren van hetzelfde nog niet kende, naar welken ik over de twintig jaaren vergeefs had gezogt. Eindelyk echter werden my deeze zo lang gewenschte Eieren in den Zomer des jaars 1771 bezorgd door de Goedheid van den Wel Edelen Heere van *Bekofstein Raket*; en dus was ik in staat, de geheele Historie van het tegenwoordige Insect te voltooijen. Zyn Wel Ed: denwelken ik myne Dankerkentenis opentlyk betuige, had op deszelfs Buitenplaats in Noord-Holland door den Tuinier dagelyks in 't gemelde Saifoen naar deze Eieren op de Brandenetels laten zoeken, die ook eenige Nesten vond, en ze aan my moest zenden, doch het wa-

ren Eieren van de kleine Aurelia, welken de grootste Overeenkomst hebben met de Paauwoog Eieren; evenwel niet naalaatig in verder te zoeken vond hy nog vyf andere en wel de rechte Nesten, die nevens meer dan Duizend Paauwoog-Rupsen aan my werden bezorgd; het was my eigentlyk en alleen maar om de Eieren te doen, want Paauwoog-Rupsen en Vlinders had ik reeds lange van te vooren in overvloed gehad. Ik verheugde my zeer in 't eerst over den Ontfangst dezer Eier-Nesten, maar by naauwkeuriger Onderzoek, ontdekte ik tot myn Leedweezen, dat de Eieren reeds ledig waren, en dus myne Blydschap te voorbaarig scheen geweest te zyn, maar neen! ten gelukke vond ik in 't eene Nest nog 5 à 6 volle Eieren, waarvan my het Microscop overtuigde, en de Hoopje weder deed opvatten, van 'er misfschien de Rupsjes te zien uitkomen, gelyk het ook inderdaad gebeurde.

§. 3.

De Eieren der Paauwoogen, gelyk die der Aurelia's, vind men by Hoopjes aan de onderste Zyde der Brandenetel-Bladen, en nooit op eenig ander Gewas, des ook de Rupsen, die 'er uit voortkomen, in 't geheel geen andere, dan deze Kost, nuttigen. In den eersten Opflag kan men beiderley Eieren niet van elkander onderscheiden, als men ze naamentlyk buiten het Nest en met het bloote Oog ziet, doch aan de Hoedanigheid der Nesten kan men ze kennen, want de Eier-Nesten van de Aurelia's zyn vry en ongedekt, in tegendeel die van de Paauwoogen met een Spinzel overtogen, dat volmaakt naar een dicht en witachtig Spinneweb gelykt. By *Fig. 1.* op *Tab. VII.* heb ik zodanig een Nest van Paauw-Oog Eieren, als nog geheel gaaf, of door de Rupsjes nog niet geopend zynde; en by *Fig. 2.* een enkeld Eitje in zyne natuurlyke Grootte afgebeeld. Hoe hetzelfde zich onder een sterk vergrootend Microscop vertoond, ziet men hier by *Fig. 3.* Deze Eieren zyn van Couleur helder groen, hebben 8 van boven nederwaards lopende sterker verhevene of scherpere Ribbetjes, dan die aan de Aurelia's Eieren, ook zyn ze dwars over gebandeerd met zeer veele ongemeen fyne en flaauwe Ribbetjes, naauwelyks zichtbaar, zelfs onder 't Microscop.

Tab.
VII.
Fig. 1.
Fig. 2.

Fig. 3.

§. 4.

In 't laatst van Mey en Begin van Juny, kwamen uit de gemelde overgeblevene volle Paauwoog-Eieren de Rupsjes ten voorschyn. Aangaande haaren Groei en Vervellingen, kan ik door Ondervinding het volgende melden: Zo dra deze Rupsen uit de Eieren kruipen, zyn ze na voren toe groenachtig, en na achteren bruinachtig geel, hebben kool zwarte Hoofdjes, en in plaats van Doorntjes, nog maar kleine Knobbeltjes, kort daarna worden ze overal bruin. Na de Eerste Vervelling zyn ze donker bruin, en de Knobbeltjes meer zichtbaar. Na de Tweede Vervelling is de Couleur wat donkerder en de Knobbeltjes zyn merkelyk hooger, evenwel nog zonder Doorntjes. Na de Derde Vervelling zyn ze geheel en al kool zwart en de Knobbeltjes in volmaakte en naar Evenre-

redigheid zeer lange zwarte Doorntjes veranderd, dog de witte Stipjes vertoonen zich nog niet. Na de Vierde Vervelling verschynen ze wederom in dezelfde zwarte Couleur, zynde thans met zeer veele kleine en hagel witte Stipjes, gelyk ook de Doornen met aller fynste, doch nu zichtbaare Hairsjes rondom bezet. By ieder Vervelling, zo draa ze het Vel afgestrookt hebben, zyn de Hoofdjes geel en de Doorntjes wit, doch dit duurd niet lang, en beiden worden ten eersten kool zwart. Deze Rupfen groeijen schielyk, ook naar Evenredigheid meer in Lengte, dan Dikte, en naar maate eene aanstaande Vervelling naderd, begint de zwarte Couleur naar het donker bruine te trekken, tot dat de Vervelling over is, als wanneer ze wederom ongemeen zwart zyn. De geheele Groey duurd omtrent 4 Weeken, en by warm en voordeelig Weder, niet wel zo lange. Volwasfen zynde hebben ze de Grootte en vertoonen zich, gelyk men hier eene by *Fig. 4.* ziet afgebeeld. Voor het overige *Fig. 4.* is de Huishouding der Paauvoog-Rupfen genoegzaam in allen deele dezelfde, als die der kleine Aurelia's, welke ik in de Tweede Verhandeling over de Dag-Vlinders van de Eerste Bende beschreeven, ook aldaar en in de Beschryving des Nommer-Vlinders, of in de Eerste Verhand. der gemelde Vlinderen, uitvoerig verhaald hebbe, hoe zich dezelve ergens aanhangen, als ze in Popjes zullen veranderen, op dezelfde Manier doen dit ook de Paauvoog-Rupfen.

§. 5.

Dezen nu Popjes geworden zynde, vertoonen zich allen eveneens van Gedaante, maar niet van Couleur, de meesten echter zo, als de twee, die hier by *Fig. 5.* aan het Blad hangende zyn afgebeeld. Na dat ze dan *Fig. 5.* omtrent 3 Weeken gehangen hebben, komen de ongemeen fraaye Vlinders daaruit voor den Dag, welker Vlerken op de bovenste Zyde met verwonderlyk schoone Couleuren pronken, gelyk zich hier zodanig een vliegende Vlinder by *Fig. 6.* vertoond. Doch als ze rusten, en dus, *Fig. 6.* volgens de Manier der Dag-Vlinderen van deze Bende, de Vlerken overend zetten, zo als de Afbeelding van een rustenden Paauvoog-Vlinder by *Fig. 7.* aanwyft, ziet men aan de onderste Zyde der Vlerken net het *Fig. 7.* Tegendeel van het bevallige en schoone, als zynde aldaar geheel en al zwart, of donker zwart bruin, en met nog zwartere Vlakken en Vlammetjes geteekend. Het Onderscheid tusschen de Mannetjes en Wyfjes bestaat alleen in de Hoedanigheid van 't Achterlyf, dat aan de Wyfjes merkelyk dikker is, dan aan de Mannetjes.

§. 6.

Ik hebbe in den Beginne gemeld, dat my meer dan Duizend van deze Paauvoog-Rupfen waren toegezonden, doch dezelve niet nodig hebbende had ik 'er my wel van kunnen ontdoen, Vermaaks halven echter fokte ik ze op, tot dat ze in Vlinders veranderd waren, welken ik voor 't grootste Gedeelte de Vryheid schonk. Ondertusschen gaf die Fokkery Aanleiding tot het volgende onverwachte Experiment: Ik had deze ont-

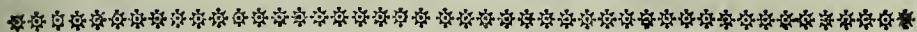
zachelijke Menigte van Kostgangeren in eene groote, rondom en van boven met Gaas bekleed zynde, en van vooren eene glase Deur hebbende Vlucht gedaan, en dezelve op mynen Zolder geplaatst. Dagelyks verzorgde ik ze van eene ruime Quantiteit Brandenetels, die telkens 's Avonds verteerd was. Eindelyk genoeg gegeten hebbende en volwasfen zynde, terwyl ook intusfchen een goed Getal door Sterfte gefneuveld was, hingen zich de meesten van de overgeblevenen boven aan het Gaas op, om in Popjes te veranderen. Eenige Honderd derzelven dus dicht by elkander hangende maakten in der daad eene aardige Vertooning. Toen vervolgens de Vlinders 'er uitkwamen, had ik de geheele Vlucht 'er van vol, die over Dag wakker daarin rond zwierden, zynde in tegendeel 's Nachts in diepe Rust. Ik wist wel, dat myn Zolder zomtyds een Bezoek van Muifen kreeg, doch niets minder denkende, dan dat deze ook op Insecten zouden beluist zyn, was ik geenszins bezorgd voor eenen Aanval derzelven op de meergemelde Vlucht. Maar eens 's Ochtends 'er by komende zag ik met veel Verwondering en niet minder Verdriet, dat ze verscheidene groote Gaaten in 't Gaas gemaakt, en eene deerlyke Verwoefing onder de Vlinderen aangerecht hebbende veelen derzelven opgegeten hadden, en wel tot op de Vlerken na, die zekerlyk te schraal en niet van haar' Smaak moeten geweest zyn. Door dit Experiment was ik dus ten vollen overtuigd, dat de Muifen ook levendige Vlinders lusten; de Schade, die ik hier by had, bestond alleen daarin, dat ze de Vlucht, of eigentlyk het Gaas aan dezelve bedorven hadden, voor het overige was aan den Roof niet gelegen. Dit Toneel beschouwende verwonderde ik my, dat ze van de nog hangende Popjes geen een beschadigd hadden, doch ik begreep wel haast, waar het by toekwam; voor eerst, de Popjes met eene Korst of Vlies overtogen zynde waasfen zekerlyk weinig, of in 't geheel niet uit, en geven dus geen zodanigen Reuk van zich, die de Muifen zou kunnen aantrekken, maar het Tegendeel kan men veronderstellen plaats te hebben by de Vlinderen; ten tweeden, en dat wel inzonderheid en eigentlyk de Popjes ter Veilichheid verstrekt, zo beginaen deze, aangeraakt wordende, te flingeren en te beven, waardoor natuurlyker wyze de Muifen in 't Besnuffelen derzelven zyn afgeschrikt geworden, daarentegen de Dag-Vlinders 's Nachts zo diep in Rust zyn, dat ze schier geene de minste Beweeging maaken, als men ze met de Vingeren grypt, en zich als gevoelloos laten opneemen en nederleggen; en dus hebben zich de Muifen juist in dit Geval bediend van dezen vasten Slaap der Vlinderen; of is dit eigentlyk geen Slaap? en wat dan?

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

E E R S T E S T U K.

A C H T S T E V E R H A N D E L I N G.

O V E R D E

D A G - V L I N D E R S,

van de E E R S T E B E N D E.

De V L I N D E R de G R O O T E A U R E L I A.

Tab. VIII.

§. I.

nder onze Nederlandsche Vlinders, heeft men meer dan eene soort, van welken men groote en kleine heeft, dat is te zeggen, dat 'er Vlinders zyn, welken in dezen hunnen staat, in kleur en teekening zeer veel met elkander overeenkomen, doch in groote daarentegen, veel van elkander verschillen, en welken ook uit Rupfen voortkomen, die in dien staat, weinig overeenkomst in kleur en teekening met elkander hebben, dus zyn 'er om maar eenigen te noemen: groote en kleine *Witjes Vlinders*, de Rupfen van dezen, verschillen zeer aanmerkelyk van elkander, daarentegen komen de Vlinders, zeer naby den eenen met den anderen in teekening en kleur overeen, alleenlyk vind 'er een aanmerkelyk onderscheid in derzelve groote plaats, gelyk men uit de Afbeeldingen; welken ik van deze Vlinders en derzelve Rupfen reeds gegeven hebbe, naar genoeg zien kan. Onder de Nacht-Vlinders, heeft men

onder anderen, de groote en kleine *Paauw Oog-Vlinder*, welken ieder een op zich zelfs bestaande Geslacht uitmaken, doch welker Vlinders, zeer veele overeenkomst in kleur en teekening met elkander hebben, maar derzelve groote is zeer veel van elkander onderscheiden. Ons tegenwoordig Voorwerp, behoort mede onder dezulken, van welken men zeggen kan, dat 'er twee foorten zyn, namentlyk groote, en kleine, de laatstgenoemde of *kleine Aurelia Vlinder*, is reeds hier voor in de tweede Verhandeling van het eerste Stuk beschreeven en afgebeeld, doch de *groote Aurelia*, zal het Onderwerp dezer tegenwoordige Verhandeling uitmaken.

§. 2.

Wat den Naams oorsprong betreft, dezen behoefd men zekerlyk niet verre te zoeken, wanneer men geleezen heeft de Verhandeling over de *kleine Aurelia Vlinder*, en heeft daar in gezien de afleiding van het woord *Aurelia*, dan kan men gemaklyk begrypen, dat deze door de sterke overeenkomst welke 'er in teekening en ook voor een groot gedeelte in kleur plaats vind, door deszelfs meerdere grootheid, met recht de *groote Aurelia Vlinder* genoemd word. *Linnæus* heeft dezen Vlinder den Naam van *Polychloros* gegeven, daar *Hy* integendeel de *kleine Aurelia*, naar het Voedzel der Rupsen, 't welk *Brandenetels* zyn, *Urtica* genoemd heeft.

§. 3.

Reeds zederd veele Jaaren, is my dit Insect zo wel in zynen Rupsen als Vlinder staat bekend geweest, maar nog nimmer was het my gelukt de Eieren 'er van machtig te worden, doch den laatst gepasfeerden Zomer, hebbe ik 'er meer dan Honderd van gezien, welken ik verkreeg zo als in 't vervolg dezer Beschryving nader blyken zal. Den 13de Juny te Muiden zynde, vond ik op eene Bank onder eenen Ipen-Boom, eene volwasfene Rups van deze foort, doch deze wilde geene Ipe-Blaaden meer vreeten, maar bevestigde zich reeds des anderen Daags op de wyze der Dag-Vlinder Rupsen van de eerste Bende, door het achterende of den staart, met eenig spinfel vast te maken, en voor 't overige het geheele Lichaam naar beneden te doen hangen, in welke gedaante kleur en teekening dezelve afgebeeld hebbe op *Tab. VIII.* by

Fig. 4. deze Afbeelding toond, dat dit Insect in zynen tweeden staat,

weeten als Rups, onder de gedoornden behoord, 't welk het voor- naamste kenmerk van de Dag-Vlinder Rupsen der eerste Bende is. By *Fig. 3.* hebbe eene dergelyke volwasfene Rups kruipende geteekend, *Fig. 3.* men ziet terftond in den eersten opflag, dat 'er een merkelyk onderscheid in de groote is, tusfchen deze twee Afbeeldingen, dit komt hier van daan, dat de eerstgenoemde Afteekening naar eene zodanige ver- vaardigd hebbe, uit welke een Wyfjes Vlinder kwam, en die door- gaands by alle Vlinders grooter dan de Mannetjes zyn, de andere Aftee- kening *Fig. 3.* daarentegen, een Mannetjes Vlinder Rups zynde, is *Fig. 3.* gelyk reeds gezegd hebbe kleinder. Het gewoone Voedzel dezer Die- ren, zyn de Ipe-Blaaden, ten minsten hebbe ik dezelve nog nimmer op eenig ander Gewasch gevonden, ook telkens maar enkeld, niet by Schoolen, dus het my niet zeer waarfchynlyk voorkomt, dat deze Rup- sen een gezellig leeven voeren, evenwel kan ik het tegendeel ook niet bewyzen, dewyl ik dezelve nog nooit geheel jong gehad hebbe; dat men Hun ook op Karsfe-Boomen vind, en dat Zy zich met de Blaaden van dezelve geneeren, gelyk de Heer Rofel fchryft, wil ik niet tegenspreken, echter hebbe ik ze 'er nimmer op gevonden.

§. 4.

Myne laatst gevangene Rups, zich Daags na dat ik Haar nog kruipen- de gevonden had, ter verandering gezet hebbende, veranderde in eene Pop den 16ten derzelve Maand, des Nademiddags, dus den 3ten Dag na dat Zy zich hier toe fchikte, deze Pop hebbe afgebeeld by *Fig. 6.* *Fig. 6.* daarentegen de Pop waar in de Rups *Fig. 3.* veranderd was, ziet men by *Fig. 5.* of dit een doorgaande kenmerk is, dat namentlyk de Man-*Fig. 5.* netjes Poppen lichter van kleur dan die der Wyfjes zyn, durve ik niet voor vast bepalen, doch dit is waar, dat de Poppen welken ik van Tyd tot Tyd gehad hebbe, eeveneens waren als *Fig. 5.* en uit welken ook alle Mannetjes Vlinders gekomen zyn, daarentegen de laatst gevangene Rups, veranderde in eene Pop gelyk *Fig. 6.* en uit deze alleen hebbe na verloop van 22 Dagen een Wyfjes Vlinder bekomen, namentlyk den 3ten July.

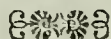
§. 5.

Fig. 7. en *Fig. 8.* vertoonen beide den fchoonen grooten en geen van *Fig. 7.* de gemeenften in ons Land zich ophoudenden Vlinder, *Fig. 8.* toond des-^{en} 8.

zelfs onderste zyde, met een klein gedeelte van de bovenkant des linker Fig. 7. Vleugels, en tegelyk ook den rustenden stand, daar integendeel Fig. 7. de bovenste en meest met kleuren pronkende zyde des vliegende Vlinders doet zien, of schoon dit Insect, in zynen laatsten staat, een Dag-Vlinder is, en wel een van de grootste foort, bestaande de lengte der Vlerken in derzelver vlugt, eene uitgestrektheid van ruim 3 Duimen, zo ziet men echter denzelven maar weinig vliegen, dus naar 't my voorkomt een bewys, dat Hy niet zeer menigvuldig in ons Land zich bevind.

§. 6.

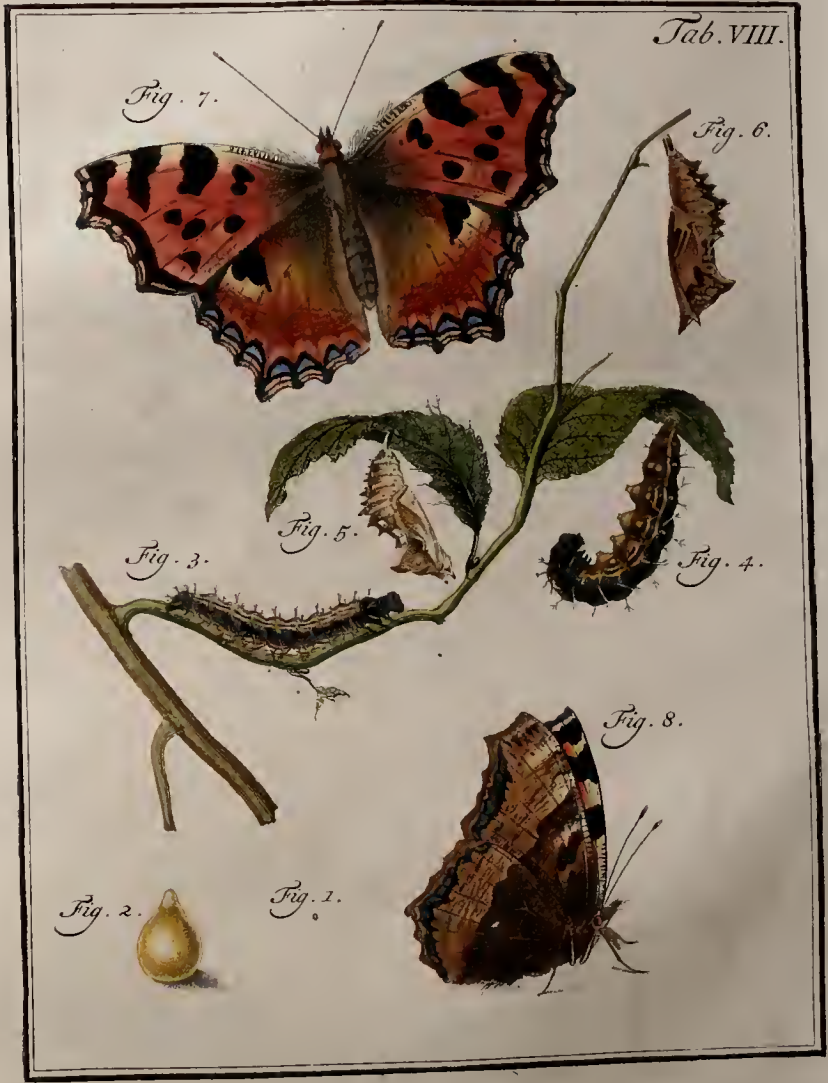
—Om nu ware het mogelyk, Eiëren van dezen fraayen Vlinder te bekoomen, naar dewelken reeds lang te vooren myn begeeren en trachten geweest was, doch welker naarsporing telkens vruchteloos afliep, vielen myne Gedachten hier op, om dezen laatst uitgekomenen Vlinder, 't welk een Wyfje was, te openen, en dus de Eiëren welken 'er menigvuldig in waren uittennemen, derzelver groote, gedaante en kleur, gewaar te worden, 't welk ik dan ook dus bewerkstelligd hebbe, en waardoor ik bygevolg in staat ben geworden, Haare groote, zo wel Natuurlyk, als door 't Microscop gezien, te vertoonen, wat derzelver kleur en gedaante betrefd, deze was zo gelyk ik dezelve afgebeeld hebbe by Fig. 1. en Fig. 2. zynde de eerste natuurlyk en de tweede vergroot, ^{en 2.} maar of de kleur dezer Eiëren, wel niet eenige verandering ondergaad, wanneer dezelve door een bevrucht Wyfje gelegd worden, zoude my niet vreemd voorkomen, eeven zo is het ook met de waare Gedaante, hier durve ik in 't Geval van deze uit het geopende Lichaam der Moeder gehaalde Eiëren, niet volmaakt op aan, want, zoude het wel niet mogelyk kunnen wezen, dat van zommige Vlinder Eiëren, de in de lengte van het Ei, van boven naar beneden toe lopende Ribben of Ribbetjes, konden geformeerd worden, door de inwendige Gedaante van den Leg der Moeder Vlinder, by het doorpasseeren van het Ei? Zo ja, dan was het zeer wel mogelyk, dat ook deze Eiëren, door de Moeder gelegd zynde, met Ribbetjes konden voorzien wezen, welken nu daarentegen niet gelegd zynde, ook door geene vergrooting aan dezelve te bespeuren waren, doch geene betere Voorwerpen hebbende, geeve ik de Afbeeldingen zo als dezelve door my gezien zyn, na dat ik deze Eiëren, van de Hun omvangende Vogtigheid gezuiverd had.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Das Erste von Panaja Polydorus L.

DAG-VLINDERS van de EERSTE BENDE.

B E S C H O U W I N G
DER WONDEREN GODS
IN DE MINSTGEACHTTE SCHEPZELEN.

O F

NEDERLANDSCHE
I N S E C T E N ,

In hunne aanmerkelyke Huishouding, wonder-
baare Gedaantewisseling en andere wetens-
waardige Byzonderheeden,

*Volgens eigen Ondervinding beschreeven,
naar 't Leven naauwkeurig geteekend,
in 't Koper gebragt en gecoloreerd*

door

C H R I S T I A A N S E P P .

E E R S T E D E E L S T W E E D E S T U K ,

behelzende de Verhandelingen over de

D A G - V L I N D E R S

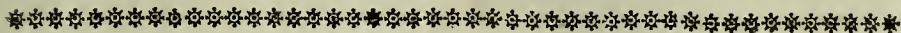
van de T W E E D E B E N D E .

Te A M S T E R D A M ,
Gedrukt voor den A U T E U R .

MDCCLXII.

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

T W E E D E S T U K .

EERSTE VERHANDELING

OVER DE

DAG-VLINDERS van de TWEEDE BENDE.

De KLEINE GESTREEPTE WITJES-VLINDER.

Tab. I.

 Hans my voorgenomen hebbende, voor de eerste Maal eenen *Dag-Vlinder* van de *Tweede Bende* te beschryven, voegd het hier best, eenig Bericht vooraf te laten gaan van de Kentekenen dezer Insecten. In de eerste Verhandeling over de *Dag-Vlinders* van de *Eerste Bende* noemde ik de algemeene Kentekenen op, welken alle *Dag-Vlinders* en hunne *Rupsen* en *Poppen*, van de *Eerste* zo wel, als *Tweede Bende*, onder malkander gemeen hebben, derhalven is het onnodig, dezelve hier te herhalen; doch, gelyk ik mede toende byzondere Kenmerken der *Rupsen*, *Poppen* en *Vlinderen* van de *Eerste Bende* beschreef, zo zal ik ook hier byzonderlyk melden:

De Kenteekenen der Rupsen, Poppen en Vlinderen van de Tweede Bende der Dag-Vlinderen.

- 1) De Eieren, waaruit deze Insecten hun Begin nemen, hebben niet eenerley Gedaante, zommigen zyn langwerpig en aan 't bovenste Eind puntig, anderen rond; en onder dezen vind men bolronde en platronde, gladde en rulle. In Couleur hellen ze genoegzaam allen naar 't witte en geelachtige over.
- 2) De *Rupsen* van deze Bende hebben nooit Doornen, maar veelal zeer fyne korte *Haartjes*.
- 3) Hare *Hoofden* zyn rond.
- 4) Het voornaamste Kenmerk dezer Bende is, de Manier, op welke zich derzelve *Rupsen* gereed maken, om in *Poppen* te veranderen, en waarin ze van alle overige zo *Dag-* als *Nacht-Vlinder-Rupsen*, ten eene-

male verschillen; want behalven dat ze ter Plaatse, daar ze de Verandering zullen ondergaan, het Achterend door Middel van een syn Spinzeltje vast hechten, 't welk ook die van de Eerste Bende doen, spannen ze daarenboven nog dwars over het Midden van 't Lyf eenen Draad, dien ze ter wederzyde naaft het Lyf vast maken, welke dwars Draad, of Band, een onfeilbaar Kenteken is, waardoor men deze Rupsen, in den Staat van Verandering, van alle anderen kan onderscheiden.

- 5) De Poppen van deze Bende zyn niet allen van eenerley Gedaante, zommigen hebben Punten, of Uitsteekzels, en gelyken dus nog eenigzins naar die van de Eerste Bende, hoewel de Punten der eersten, anders, dan die der laatstgemelden geplaatst zyn. Anderen zyn zonder Punten, en hebben derhalven meer Overeenkomst met de Poppen der Nacht - Vlinderen.
- 6) Doch het zekerste Kenmerk der Poppen van deze Tweede Bende is de opgemelde dwers Draad, of Band, waardoor ze van alle andere Dagen Nacht - Vlinder - Poppen können onderscheiden worden.
- 7) De Dag - Vlinders van de Tweede Bende hebben zes volmaakte Pooten, en zyn dus kennelyk genoeg, om ze van de Dag - Vlinderen der Eerste Bende te können onderscheiden.
- 8) Hunne Onder - Vlerken zyn naar Evenredigheid kleiner, dan die der Dag - Vlinderen van de Eerste Bende, welken daarmede hun Lyf in den rustenden Stand altoos bedekken, 't geen de eerstgemelden niet, dan zeer zelden, doen.

Dit zy genoeg van de Kentekenen der Rupsen, Poppen en Vlinderen van de Tweede Bende der Dag - Vlinderen. Men vind wel eenige weinige Vlinders, die mede onder deze Bende behoren, en echter, het zy als Rups, of als Poppe, of ook zelfs in den Vlinder - Staat, niet alle de bovengemelde Kentekenen hebben, maar in deze en geene Eigenschap met de Nacht - Vlinderen overeenkomen, en dus, als het ware, beide Geslachten mengen, of liever hereenigen, weshalven ik zodanige Vlinders *Mengelaars*, of *Middel - Insecten* noeme, doch hierover zal ik breedvoeriger handelen, wanneer een diergelyk Insect aan de Beurt komt, om beschreven te worden.

§. 1.

Laat ons nu overgaan tot de Beschouwing van ons tegenwoordig Voorwerp, den *kleinen gestreepten Witjes - Vlinder*. Maar is het ook wel der Moeite waard, dat men zich met zulk Beuzelwerk ophoud? Past het wel, dat een Mensch werk maakt van het Onderzoeken der Ongediertens? Fy, weg met deze Uitwerpzelen der Natuure! Zoude men zyne ledige Uuren tot diergelyke Vodderyen liever besteeden, dan aan andere Vermakelykheeden van een' algemeenen Smaak? Men zegt wel, dat het Ongedierte mede onder de Werken des Scheppers behoord, maar wat behoefd men het eener naauwkeurigen Onderzoeking en Beschouwing te verwaardigen? Dit is, helaas! de slegte Taal van zommigen, zo niet van

van veelen, wanneer ze uitgenodigd worden ter Beschouwing der Werken Gods, en wel inzonderheid dergenen, die, naar hun verkeerd Begrip, verachtelyk zyn. Beklagelyk Wangebruik der Reden! geen Wonder, dat de grote Yveraar voor Gods Eere, de volgeestige *Bracks*, * een zakelyk, schoon kort, Gedicht dezen Lied en voorgelegt heeft, om, ware het mogelyk, hen tot Inkeer te brengen, hetzelve komt in onze Nederlandsche Taale op dezen Zin uit :

* * *

Joannes schryft aldus: † zo Iemand zegt:
Ik hebb' den Heere lief, en mind den Broeder niet,
Die heet te recht
En is voorwaar
Een Leugenaar.
Want wie den Broeder haat't, dien hy toch ziet,
En tot een Voorwerp heeft van zyne Zinnen,
Hoe kan by God, dien hy niet ziet, beminnen ?

* * *

In 't Wereld-Boek staat ook: zo Iemand zegt:
Ik eere God, en eerd Hem in de Werken niet,
Die heet te recht
En is voorwaar
Een Leugenaar.
Want wie de Werken Gods, die hy toch ziet,
Onwaardig acht, om naarstig te betrachten,
Hoe kan by God, dien hy niet ziet, hoogachten ?

Waarlyk! de Kleinachting, die men voor het Schepzel heeft, is een klaar Bewys van de Kleinachting voor den Schepper zelfs; want wie eens Meesters Werk veracht, dat in allen Deele volmaakt en onverbeterlyk konstig gewrogt is, die veracht den Meester zelfs. Men brenge hier tegen niet in: dat 'er een Onderscheid diende gemaakt te worden onder de Schepzelen, en dat men zich met de minstgeachten niet moest bemoeijen. In der Daad, dit zoude beuzelachtig en zeer onbetamelyk geredeneerd zyn. Niets in de geheele Natuure is gering; ik zegge: niets heeft de grote Schepper gemaakt, dat onzer Opmerking en Verwondering onwaardig zoude zyn. Is 'er wel een geringer Voorwerp dan een Zandkorrel? en nochtans is ook dit een Wonderwerk des Allerhoogsten, gemerkt geen Sterveling, hoe schrander en magtig immer, hetzelve uit niets kan doen voortkomen. Hoe veel te meer moeten wy van Verwondering verbaast staan, wanneer wy een veracht Insect opmerkzaam beschouwen. Een nadenkend Gemoed ontdekt ruim zo veel Konst, Wysheid en Magt in den Bouw der allerkleinste Vlieg, als in dien des grootsten Olifants; want het

ZOU-

* In zyn *Irdisch Vergnügen in Gott*, p. 534. der vierde Hamb: Editie.

† I. Zendbr. C. 4. v. 20.

zoude eerder mogelyk zyn, of het schynd ten minsten begrypelyker, dat een Mensch eenen Olifant met alle zyne in- en uitwendige Deelen, doch zonder Leven, uit de eene en andere Stoffe konde nabootsen, dan dezer Wyze een Diertje, als het eerstgemelde, voortbrengen en het voorzien van Oogen, Mond, Herte, Longe, Maag en de overige in- en uitwendige Deelen, en wel allen in de volmaaktste Evenredigheid. Doch wat spreek ik van een allerkleinst Vliegje, of ander diergelyk Insekt, dat men evenwel nog met het bloote Oog beryken kan, dezen zyn zelfs Olifanten in Vergelyking by andere oneindig kleinere Diertjes. 'T is bekend, dat de scherpzinnende *Leeuwenboek* door zyne voortreffelyke Microscoopen Diertjes ontdekt heeft, waarvan elk honderd Millioenen maal kleiner is, dan een Zandkorrel, gelyk hy zulks op goede Gronden beweerde; * doch laat ik zeer toegevend zyn, en eens stellen, dat zodanig Diertje duizend maal groter ware, dan hy het verklaard te zyn, zo is het nochtans honderd duizendmaal kleiner dan een Zandkorrel; eene verbazende Kleinheid! eene Kleinheid, waarvan men zich geen Denkbeeld meer maken kan. Maar verre, zeer verre zy het, dat men daarom zo een geringschynend Schepzel der Opmerking onwaardig achten zoude; veel eer moet het ons nu daartoe dienen, dat wy te rug zien op zynen almachtigen Maa-ker. Is het niet waar: men verwonderd zich ten hoogsten over den Bouw der Vorstelyke Huizen en Hoven; men heeft de grootste Achtung voor derzelve Bouwmeesteren, en verheft billyk hunne Konst en Schrandereid; en evenwel de gezonde Rede overtuigd ons, dat alle de heerlykste Paleisen in de geheele Wereld, ja alle Konst- en Wonderwerken, door Menschen gewrogt, in geene Vergelyking komen by den Bouw van zo een enkel Diertje; want uit dezen fraald eene Wysheid en Almagt, waar voor alle menschelyke Wysheid en Vermogen als Schaduwe verdwynd. Laat de schranderste Geesten en grootste Konstenaaren, die op de geheele Aarde te vinden zyn, zamenspannen, en hunne Pogingen vereenigen, zo zullen ze nochtans niet in Staat zyn, om slechts een der Deelen van zulk een Diertje, veel minder hetzelve in zyn geheel, en wel in die allereuiterste Volmaaktheid, welke 'er wezendlyk, volgens de Reden, in voorhanden is, hervoort te brengen; en schoon dit mogelyk ware, 't geen echter nooit geschieden kan, uit wat Stoffe zouden zy het toch bereiden en door welk Beginzel doen levendig worden? Gemerkt nu de allerkonstigste en verwonderlykste Werken der Menschen Voortbrenzels van 't menschelyk Verstand zyn, en gevolgelyk de Mogelykheid, hoe zy konnen ten Voorschyn komen, niet buiten 't Bereik van 't menschelyk Begrip is, daar integendeel de Mogelykheid van den Bouw eener zodanigen kleinen Creatuure het menschelyk Verstand volstrekt te boven gaat; zo vloed daaruit deze voldongene Waarheid voort: dat alle de Werken der Menschen zo veel Verwondering en Opmerking niet verdienen, als zo een enkel geringschynend Schepzeltje. Is het dan niet zeer wel betamel-
lyk,

* In den Brief aan den Hr. *Rob. Hooke* te London, van den 12. Nov. 1680.

lyk, dat men zynen ledigen Tyd, of ten minsten een Gedeelte daarvan, tot diergelyke Overdenkingen besteede? Ja men vestige vry zyne Aandacht op deze en zoortgelyke Wonderen der hoogsten Wysheid! Men overwege eens, dat zulk een levendig Stofje, wat zegge ik, dat zulk een levendig en veele duizendmaal kleiner Iets, dan een Stofje, in de alleruiterste Volmaaktheid voorzien is, niet alleen van alle uitwendige Deelen met hunne Leden, Gewrigten, Peefen, enz. en daardoor in Staat gesteld, van zich onbeschryfelyk gefwinder, dan veele der grootste Dieren, te konnen beweegen; maar ook van alles, wat tot het inwendig Gestel behoord en tot den Omloop der Vochten vereischt word, zonder welken geen levendig Schepzel bestaan kan; en nademaal het geheele Diertje, gelyk vooreen gemeld, honderdduizendmaal kleiner, dan een Zandkorrel is, men denke, hoe veele Millioenen maal kleiner dan de Deeltjes zyn moeten, waaruit het bestaat. Aanmerken wy teffens by 't overwegen dezer verbazende, dezer onuitspreekelyke Kleinhedens, dat ook voor 't Bestaan zulker genoegzaam onzichtbare Schepzelen gezorgd is, zo moeten onze Gedachten van Verwondering stil staan. Wat dunkt u, waarde Lezer! zyn dit niet Konstwerven eener onbepaalden Almagt; Voortbrengzels eener ondoorgrondelyken Wysheid; Voorwerpen eener oneindigen Goedertierenheid? Vinden wy niet in deze Kleinheden een allerovertuigendst Bewys der eindeloosen Grootheid desgenen, die ze uit niets heeft doen voortkomen? En om kort te gaan, bevestigen ze ons niet in deze Waarheid: dat 'er een God is? Nu vraage ik: of de Bepiegelingen over zulke en zoortgelyke geringfchynende Schepzelen beuzelachtig en onnut zyn; dan of ze ons hoger opleiden en in de Kennis van onzen aanbiddelyken Schepper doen vorderen? Niemand met gezonde Reden begaafd, denke ik, zal het eerste beaamen en het laatste tegenspreken. De minstgeachte Schepzelen dan, waaronder men de *Insecten* als bovenaan plaats, zo nutte en onzer Beschouwing dubbeld waardige Voorwerpen zynde, zo laat ons, in Navolging dergenen, die God en zyne Werken hoogachten, wakker voortvaaren met ons te oeffenen in de Insectenkunde. Van mynen Kant zal ik, onder de Zegening Gods, daartoe, 't geene in myn Vermogen is, zeer gaarne bydragen, geenszins twyffelende, of ik zal daarmede allen edelaartigen Deelnemers in deze zo lust- als leerryke Studie Dienst doen. Zie hier dan de Historie, of den Levensloop van eenen Vlinder, die onder de Witjes zorteerende een *Dag-Vlinder van de Tweede Bende* is.

§. 2.

Van de eigentlyk zogenaamde *Witjes-Vlinderen*, of *Boter-Kappellen*, zyn my vier Soorten bekend, te weeten: het *grootte Witje*; het *kleine Witje*; het *grootte gestrepte Witje*, 't welk ik hier te Lande nog niet gezien hebbe, maar de Heer *Rösel* heeft het beschreven en afgebeeld*; en het *kleine gestrepte*

* In 't Eerste Deel zyn er *Insecten-Belustigung*, pag. 15. der *Zweyten Sammlung*.

streepte Witje; dat deze Auteur in zyn Werk niet heeft. Dit laatstgemelde Insect zal voor tegenwoordig het Onderwerp myner Penne zyn.

Deze Vlinder is mede van de eersten, die zich in 't Voorjaar laten zien, doch niet van de gemeensten, vermits men hem op verre na zo veelvuldig niet vind, als de grote en kleine Witjes. Hy behoord onder de eenzaamen, dewyl hy zyne Eieren enkeld legd, en in den Staat van Rups een eenzaam Leven leid. Gedurende al dien Tyd, dat ik de Insecten liefhebbery geoeffend hebbe, is het maar eens gebeurd, dat ik een Ei van dit Insect ben magtig geworden; myn Zoon vond hetzelfde, omtrent het Einde van Mey, aan de Duinen buiten Haarlem op een Blad van 't Kruid, dat ik in de bygevoegde Plaat afgebeeld hebbe, en welk Gewas by *Dodonæus* onder de *wilde - Koolen* gerekend, of wel eigentlyk voor eene Middelfoort tusschen Raapen en Koolen gehouden word. Ik geloove zeer wel, dat dit Insect zyne Eieren nog op andere Gewassen plaats. Het Eitje voor-

Tab. 1. noemd was aan de onderste Zyde van 't Blad gelegd, en vertoonde zich

Fig. 1. in zyne natuurlyke Grootte, als Fig. 1. De Gedaante van 't zelve is langwerpig en na boven toe puntig, met de onderste, of breede Zyde is het aan 't Blad gelymd, en dus met de Punt'er altoos van afgekeerd, ge-

Fig. 2. lyk doorgaans alle Witjes Eieren. By Fig. 2. hebbe ik dit Ei afgebeeld, zo als het zich door een enkeld Microscoop van twee Linien Brandpunts vertoond; het heeft 12 Ribben, waarvan'er 6 tot na boven toe uitloopen, en de overigen 6 tusschen beiden een weinig lager eindigen; dwers over is het in de Rondte van boven tot beneden toe met zeer veele en een weinig verheve Streepjes gebandeerd, daarby overal glanzig en witachtig geel van Couleur, makende dus, door 't Microscoop gezien, eene fraaie Vertoning.

§. 3.

Een paar Dagen dit Ei gehad hebbende bemerkte ik, dat zyn Glans allengs verdween en het een doffe Couleur kreeg, waarop, na Verloop van omtrent een Etmaal, het Rupsje te Voorschyn kwam, en ten eersten den Dop van zyn Ei ter Helfte toe opät. Het Diertje was toen witachtig geel van Couleur, en, door 't Microscoop gezien, overal glanzig en als doorschynende, met enkele zeer fyne Haartjes bezet. Zo draa het Rupsje op 't Blad begon te grazen werd het een weinig groener; eenen Dag, of twee, oud geworden zynde graasde het niet meer, maar at aan de Kanten van 't Blad, of maakte'er ook wel Gaatjes in. Vier Dagen na zyne Geboorte vervelde het voor de eerste maal, en at kort daarna, gelyk ook na ieder der volgende Vervellingen, het afgestrookt Vel schoon op. Toen vertoonde het zich onder 't Microscoop nog even glanzig, als van te vooren, inzonderheid was het Hoofd zo doorschynende als Glas, en dit zowel, als de geheele Rups, met enkele swarte styve Haartjes bezet, staande een Gedeelte op witte Knobbeltjes, en de overigen op swarte Stippen. Voorts was ze met zeer veele swarte Stippen kringsgewys, na 't Beloop der Ringen, als bezaaid, doch dezen en de witte Knobbelt-

beljes zo ongemeen fyn zynde, dat men ze alleen door 't Microscoop onderscheidentlyk kan zien, finelten, als ware het, in de groene grond Couleur der Rups weg, waardoor dezelve zich aan 't bloote Oog bleekgroen vertoond, en aldoor bleeker word, naar maate ze in Groei en Ouderdom toeneemt. Onze Rups vervolgens nog drie Maal verveld zynde, met eene Tuffchenpofing telkens van 4 Dagen, bleef na de laatste Vervelling nog 6 Dagen aan 't Eeten en Groeyen, en toen haar vollen Wasdom bereikt hebbende en in 't geheel 22 Dagen oud geworden zynde vertoonde ze zich in hare natuurlyke Gedaante, Grootte en Couleur, gelyk ik ze by *Fig. 3.* hebbe afgebeeld. Hierby moet ik nog aanmerken, dat tuffchen deze Zoort van Rupsen en die der ordinaire *kleine Witjes*, in den eersten Opflag zo groot eene Overeenkomst is, dat men ze beswaarlyk van malkander kan onderscheiden, ten zy men twee Kenmerken gade slaa, die geenszins ten eersten in 't Oog vallen, te weten: Over den Rug der kleine Witjes Rups loopt een zeer flauwe bleekgeele Streep, dien onze Rups niet heeft; wyders hebben de Luchtgaatjes dezer Rups rondom zich geele Kringetjes, welken aan die der eerstgemelde ontbreken, maar in derzelver Plaats is 'er by ieder Luchtgaatje een kort geel Streepje. Voor 't overige zyn deze twee Zoorten van Rupsen malkander in allen Deele volmaakt gelyk.

Fig. 3.

§. 4.

Onze Rups den Ouderdom van 22 Dagen, als reeds gemeld, bereikt hebbende verwyderde zich ten eenemaale van haar gewoon Verblyf en Voedzel, zoekende een' bekwaame Plaats tot hare aanstaande Verandering, en deze gevonden hebbende bleef ze 'er een halven Dag stil zitten; vervolgens spon ze zich nog dienzelfden Dag vast, op de gewone Manier der Dag-Vlinder-Rupsen van de Tweede Bende, te weten: haar Achterend door Middel van een fyn Spinzeltje vast hechtende en dwars over 't Lyf eenen Draad spannende, die, schoon ongemeen fyn en dunner dan een Haair zynde, nochtans uit verscheide Draaden bestaat. Dus zag ze in stille Lydzaamheid hare Gedaantewisseling en Levensverandering te gemoet; en midlerwyle wat meer in malkander gekrompen, of eenigzins korter en dikker geworden zynde veranderde ze den volgende Dag in eene Poppe, van Gedaante, Couleur, Tekening en Grootte, gelyk ze zich in de *4de Figuur* vertoond. Tuffchen deze Poppe en die van 't kleine Witje is insgelyks byna geen Onderfcheid, alleen maar valt de eerste wat geelachtiger en minder gespikkeld, dan de laatstgemelde. Na Verloop van 8 Dagen veranderde onze Poppe van Couleur en werd merkelyk geelder, ten laaften begonnen de Vlerken des in haar wonenden Vlinders duidelyk door het Poppevlies heen te schynen.

Fig. 4.

§. 5.

Eindelyk, na dat ons Insect 10 Dagen in den Staat van Poppe had doorgebracht, verscheen het in zyne laatste, of verheerlykte Gedaante, zyn-

zynde nu een aangenaame Vlinder, die, schoon geene flikkerende Couleuren hebbende, het Oog bekoord door zyne zindelyke Witheid, gepaard met zedig Geel, waarby zyne swarte Cieraaden sterk afsteeken.

- Fig. 5.* De *5de* *Figuur* vertoond ons denzelven in den rustenden Stand, of met overendstaande Vlerken, aan wier onderste Zyde de groenachtig graauwe Streepen zyn, die tot de Benaaming des Vlinders Gelegenheid geven hebben. In de *6de* *Figuur* zien wy hem vliegende en teffens de boven Zyde zyner Vlerken; zynde dit een Wyfje, kennelyk door de swarte Vlakken op de evengemelde Zyde der boven - Vlerken, welk Cieraad de Mannetjes niet hebben. Voor 't overige melde ik hier alleen nog: dat men deze Vlinders tweemaal in 't Jaar heeft, te weten: Winter- en Zomer - Teeld. Die van de eerste vliegen vroeg in 't Voorjaar, welken vervolgens hunne Eieren leggen, waaruit tegen en in den Zomer de Rupsen komen, die in Poppen, en daarna in Vlinders veranderen, dezen zyn van de Zomer - Teeld. Nadat dezelve eenigen Tyd gevlogen en gepaard hebben, leggen ze insgelyks hunne Eieren, waaruit tegen en in 't Najaar de Rupsen komen, en in 't zelfde Zaisoen ook nog Poppen worden, maar dan den Winter over in dien Staat blyven, en eerst in 't volgende Voorjaar als Vlinders verschynen, welken derhalven van de Winter - Teeld zyn.

Om geenszins myn Werk onnodiger Wyze te rekken, zal ik voortaan my niet altoos aan een Insect alleen in ieder Verhandeling bepaalen, maar dikwils, naar het de Welvoegzaamheid der Voorwerpen toelaat, twee, of meer Soorten van Insecten op eene Plaat afbeelden en teffens beschryven; niet twyffelende, of ik zal dusdoende den Liefhebber en zo veel te meer Genoegen geven, en hunne verdere Genegenheid voor mynen Arbeid aanmoedigen.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Factum est per H. G. W. L.

DAG-VLINDERS van de TWEEDE BENDE.

Tab. I.

W. G. ad inv. del. et fecit.

☼ ☽ ☼ ☽ ☼

NEDERLANDSCHE INSECTEN

BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

T W E E D E S T U K.

T W E E D E V E R H A N D E L I N G

O V E R D E

D A G - V L I N D E R S

Van de T W E E D E B E N D E.

De G R O O T E W I T J E S - V L I N D E R.

Tab. II.

§. I.

O onverschillig oeffend de Gewoonte haar Vermogen in 't Verdooven onzer zinnelyke Aandoeningen ten Opzichte dier Voorwerpen, waarover zy de Heerschappy voerd, dat zy hen allen, zonder Onderscheid, van de Achtung beroofd, die hun natuuryk toekomt. Onze tegenwoordige Vlinder is mede-zulk een verongelykt Voorwerp, en kon hy spreken, wie weet wat bittere Klagten hy uitboezemen zoude over het Noodlot, dat hem de Gewoonte berokkend heeft; want onder alle Vlinderen komt hy 't minst in Aanmerking, en waarom? alleen daarom, dat men hem zo meenigvuldig ziet vliegen, en gevolglyk, door de Gewoonte verleid, geene Achtung voor denzelven heeft, niet tegenstaande hy geenszins onbevallyg is, gemerkt de zwarte Vlakken op de witte Grond-Couleur zyner Vlerken-eene aangenaame Verschillendheid in onz Oog veroorzaaken, en aan dit Vogeltje veel Cieraad byzetten; ja indien ons deze Vlinder zo zelden onder 't Oog kwam, als de Oleander- of een andere raare Vlinder, men zoude hem zekerlyk in groote Waarde houden; doch nu kykt men 'er niet meer na, want men is hem gewend, men behandelt hem derhalven als eenen Verschoveling, te meer, om dat hy in zyn' eersten Levens-Staat, of als Rups, een zeer lastige Kostganger in de Kool-Tuinen is, welken zomtyds door dit Insect deerlyk gehavend worden; behalven alle Soorten van Kool, eet deze Rups ook de Bladen van de zogenaamde wilde Raap- en Mostaard-Zaat-Planten, en men vind ze ook wel, doch zelden, op de Oostindische Kersfe. Nu wel aan dan, hoe streng ook de Gewoonte onzen Vlinder behandelt, wy zullen haar Geweld aandoen, en hem uit hare Verdrukking trachten te redden, door hem hier in de Rey der overige Vlinderen behoorlyk te plaatsen en zyne Historie ter neder te stellen.

B

§. 2.

§. 2.

'T zoude zekerlyk overtollig zyn, den Oorspronk des Naams van dezen Vlinder te onderzoeken, ja dit was al zo ongerymd, als deze Vraag te opperen: waarom word de Moriaan een Zwarte genoemd? Doch dit moet ik melden: men heeft aan onzen Vlinder den Naam van *Groote-Witje* gegeven, om hem te onderscheiden van een anderen Witjes Vlinder, die genoegzaam even eens van Couleur, Gedaante en Teekening, en insgelyks, zo als de tegenwoordige, een Dag-Vlinder van de Tweede Bende, echter merkelyk kleiner is, en derhalven het kleine Witje genoemd word, doch dit forteerd onder de Eenzaamen, vermits het zyne Eitjes enkeld legd; daarin tegendeel het Groote-Witje onder de Gezelligen behoord, want men vind de Eieren van hetzelfde in Meeningte by elkander.

§. 3.

Vermits deze Soort van Vlindersen twee Maal in 't Jaar voortteeld, en de Wyfjes niet allen te gelyk hunne Eieren leggen, zo ontmoet men de zelve gedurende den geheelen Zomer, en wel die van de eerste Teeld reeds in 't laatst van Mey, en Begin van Juny; dezen vind men meenigvuldig en ze zyn van de *Zomer-Teeld*, dewyl de Rupsen, daar uit voortkomende, nog in 't zelfde Saifoen in Popjes en Vlinders veranderen; doch de Eieren van de tweede Teeld word men eerst in Augustus, en maar zelden gewaar, welken dan van de *Winter-Teeld* zyn, om dat de Rupsen, die 'er uit voortkomen, wel voor den Winter nog in Popjes, doch niet in Vlinders veranderen, maar in den Staat van Pop overwinteren, en eerst in 't Voorjaar als Vlinders te voorschyn komen; dezen leggen dan wederom de Eieren van de Zomer-Teeld, waaruit vervolgens de Winter-Teeld ontstaat; dit gaat zo voort naar eene geregelde en door den alwyzen Schepper bepaalde Orde. Een dergelyk Schooltje van Groote-Witjes-Eieren, en dezen in hunne natuurlyke Grootte en Couleur hebbe ik hier aan een Blaadje van het Top-ènd eener Mostaard-zaad Plant by *Fig. 1.* op *Tab. II.* afgebeeld. Ze zyn goudgeel en glanzig, naar boven toe puntig en met de onderste, of breede Zyde aan 't Blad, en wel altoos aan de verkeerde Zyde van hetzelfde gelymd, dus staan ze allen overend, echter met de Puntjes onderwaards gekeerd. Doch om de eigentlyke Gedaante van zulk een Eitje te observeeren, diend men het door een goed Microscoop te beschouwen, alsdan verтоond het zich, gelyk by *Fig. 2.* hebbende 12 verhevene Ribben, welken aan 't bovenste Ènd, of in de Punt, die echter stomp is, en boven op in 't Midden een rond Plaatje heeft, te zamen komen; behalven deze in de Lengte lopende Ribben is het ook rondsom, van boven tot naar beneden toe, over dwers met zeer veele fyne Ribbetjes gebandeerd, en maakt dus eene aangenaame Verтоoning.

§. 4.

Niet lange voor 't Uitkomen der jonge Rupsjes veranderen de Eieren ten eenemaale van Couleur, worden graauw en aan de Puntjes donkerder, ja eindelyk zwart, dit laatste word veroorzaakt door de zwarte Hoofdjes der Rupsen, die aldaar geplaatst zynde door den Dop heen schynen. Wanneer het Tydstip gekomen is, dat het Rupsje staat gekipt te worden, knaagd het op Zyde boven by de Punt den Dop van 't Eitje door,

door, en daar een Gaatje gemaakt hebbende zo groot, dat het Hoofd 'er door kan, volgd gemakkelyk de geheele Rest, want het Hoofd is danaan deze, gelyk aan alle andere jonggeborene Rupsen, dikker dan het Lyf, 't geen ik reeds meer Maalen gemeld hebbe, doch wanneer het Rupsje eenen Dag, of twee, zyne gewoone Kost genuttigd heeft, veranderd die Proportie, en het Lyf word dikker, dan het Hoofd. Deze Rupsjes ter Wereld komende vertoonen zich aan 't bloote Oog geelachtig van Couleur, met zwarte Hoofdjes, maar wanneer men ze door 't Microscop ziet, word men gewaar, dat ze overal glanzig zyn, en dat ieder Ring door eene Plooi als in tweeën verdeeld en met 6 zwarte Knobbeltjes verciërd is, waarvan 'er 4 aan de voorste, en 2 aan de achterste Plooi zyn; doch de voorste Ring by 't Hoofd heeft 'er meer; op ieder Knobbeltje staat een redelyk lang, maar zeer fyn Hairtje. Het Getal dezer zwarte Knobbeltjes, of Stipjes, vermeerderd, naar maate de Rups groeid, zo dat op 't laatst ieder Ring wel over de tachtig Stipjes, doch van ongelyke Grootte, heeft. Het zwarte Hoofd veranderd insgelyks van Couleur onder 't Vervellen, en word naar de laatste Vervelling blaauwachtig, houdende slechts vooraan een zwart Driehoekje, in welks Midden een geel Vlakje is, zynde voor de Rest overal met zeer veele ongemeen fyne zwarte Stipjes als bezaaid en met even zo veele korte Hairtjes bezet. Het eerste, wat deze Rupsjes na hare Geboorte verrichten, bestaat daarin, dat ze de leedige Doppen hunner Eieren opëeten; dit gedaan zynde vallen ze het Blad aan, en naar een weinig daarvan gegeten te hebben verliezen ze de geele Couleur en worden eerst na vooren toe, vervolgens overal, groenachtig, behalven dat boven op den Rug, als mede ter wederzyde van 't Lyf een geele Streep overblyft, welke Streepen zich van 't Hoofd tot naar den Staart toe uittrekken; de zwarte Stipjes komen ook hoe langer, hoe meer, te voorschyn, zeer ongelyk van Grootte, echter naar eene regelmatige Orde geplaatst. Deze Rupsen zyn zeer gulzig in 't eeten, en groeijen gevolgelyk ook dermaaten schielyk, dat ze in minder, dan drie Weeken, haar' vollen Wasdom bereiken, dus de Vervellingen ook telkens, met eene Tuffchenpoozing van weinig Dagen, kort op elkander volgen. Volwassen zynde vertoonen ze zich als by *Fig. 3.* doch ze vallen niet doorgaans even sterk van Couleur, zommigen zyn wel wat donkerder, anderen wat bleeker.

§. 5.

'T is gemeenlyk in 't laatst van Juny, of Begin van July, dat deze Rupsen, indien ze van de Zomer-Teeld zyn, in Popjes veranderen, doch die van de Winter-Teeld ondergaan dezelve Verandering eerst in 't Najaar, en blyven dan geduurende den geheelen Winter in dien Staat. Van de zonderlinge Manier, op welke zich deze, en de meeste Rupsen der Dag-Vlinderen van de Tweede Bende, tot de Verandering gereed maken, hebbe ik in de Verhandeling over den kleinen gestreepten Witjes-Vlinder reeds Gewag gemaakt; dit aanmerkelyk Bedryf dezer Diertjes, waardoor ze zich voor 't Gevaar van te vallen beveiligen, heeft ook wylen de Heer *Rösel* uitvoerig beschreeven in zyn vermaard *Insecten-Werk**, 't welk onze Landsgenooten

ten

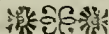
* *Aug. Job. Rösel's* Natuurlyke Historie der Insecten, I. Deel. pag. 64. en 65.

ten thans in hunne Moeder-Taal kunnen leezen, nademaal de Heeren Boekhandelaars *Bohn* en *de Wit*, te Haarlem en Amsterdam, hetzelfde in 't Hollandsch laten vertaalen, en voor een Gedeelte reeds uitgegeeven hebben, waardoor ze den Liefhebber der Natuurkunde zekerlyk geen geringen Dienst doen, te meer, naardien de waardige Opvolger des evengemelden grooten en onvermoeiden Natuuronderzoekers, de Heer *Kleemann* name-lyk, daartoe de Hand bied, en door zaakelyke Byvoegzelen het Werk merkelyk verrykt en wezentlyk verbeterd. Ik kome weder tot onze op 't Veranderen zynde Rupsen, welken, na dat ze dus voor eerst den Staart door Middel van een fyn Spinzel vast gehecht, en vervolgens met eenen Band, of sterken Draad, over den Rug te spinnen zich in Veiligheid gebragt hebben, veel van hare Lengte verliezen, doch daarentegen dikker worden, en eindelyk, na Verloop van eenen Dag, of twee, het Rupsen-Vel afstroomende in de Hoedanigheid van Pop verschynen. By *Fig. 4.* ver-
Fig. 4. toond zich zulke een Popje in zyne eigentlyke Gedaante, Couleur en Grootte. De Popjes van de Zomer-Teeld beherbergen hunne Vlinders omtrent 14 Dagen, en veranderen van Couleur een Paar Dagen voor 't Uitkomen der Vlinders zodanig, dat ten laatsten derzelver Vlerken met hunne Vlakken duidelyk door 't Vlies heen schynen, ook beginnen de Ringen van zulk een Popje zich merkelyk uittezetten, en alsdan is de Geboorte des Vlinders zeer naby. Eindelyk splyt het Popje aan 't Hoofdenend van een, en de Vlinder werkt 'er zich uit.

§. 6.

Dezelve is zo dra niet geboren, of hy plaatst zich zodanig, dat zyne flappe en zamengerolde Vlerken nederwaards kunnen hangen en zich uitzetten, en wanneer ze dan hunne behoorlyke Gedaante en Styfte verkreegen hebben, zet hy ze overend, (gelyk alle Dag-Vlinders altoos in den rustenden Stand de Vlerken aldus draagen) en ver-
Fig. 5. toond zich dan als by *Fig. 5.* Men ziet hier de onderste Zyde der Vlerken, zynde aan dien Kant alle Grootte-Witjes-Vlinders volmaakt even eens geteekend, en gevolglyk kan men daar geen het minste Onderscheid tusschen de Mannetjes en Wyfjes gewaar worden; doch op de bovenste Zyde der Vlerken valt het Kenmerk der Kunne zo veel te sterker in 't Oog; men vind name-lyk altoos de Grootte-Witjes-Vlinders op tweederlei Manier geteekend, te weeten: zulken, die op de bovenste Zyde der boven-Vlerken, behalven de zwarte Hoeken, nog 4 zwarte Vlakken hebben; en zulken, die zonder deze Vlakken zyn; doch welken van beiden de Mannetjes, en welken de Wyfjes waren, is my langen Tyd onbekend geweest. want in de Sprieten verschillen ze geenszins, en van Achterlyf zyn ze ook genoegzaam eveneens; maar voor 4 Jaaren eens eene Mecnigte dezer Vlinders by elkander hebbende, had ik Geleegenheid, om naauwkeurig Onderzoek daaromtrent te doen, en toen ben ik ten vollen overtuigd geworden, dat die met de Vlakken de Wyfjes, en die zonder

Fig. 6. de Vlakken de Mannetjes zyn. By *Fig. 6.* hebbe ik een vliegend Wyfje af-
Fig. 7. gebeeld; en een dergelyk Mannetje ver-
Fig. 7. toond zich by *Fig. 7.* Dit laatste, om dat het de gemelde 4 zwarte Vlakken niet heeft, schynd miuder verciert te zyn, dan het eerste, ten zy men in de egaale Witheid meer Behaagen vond, als wanneer het Mannetje evenwel den Voorrang in dien Opzichte zoude behoulen, 't welk ook met de algemeene Ondervinding beter strookt, want volgens deze zyn onder de Insecten genoegzaam door-
 gaans de Mannetjes van meer Cieraad voorzien, dan de Wyfjes.

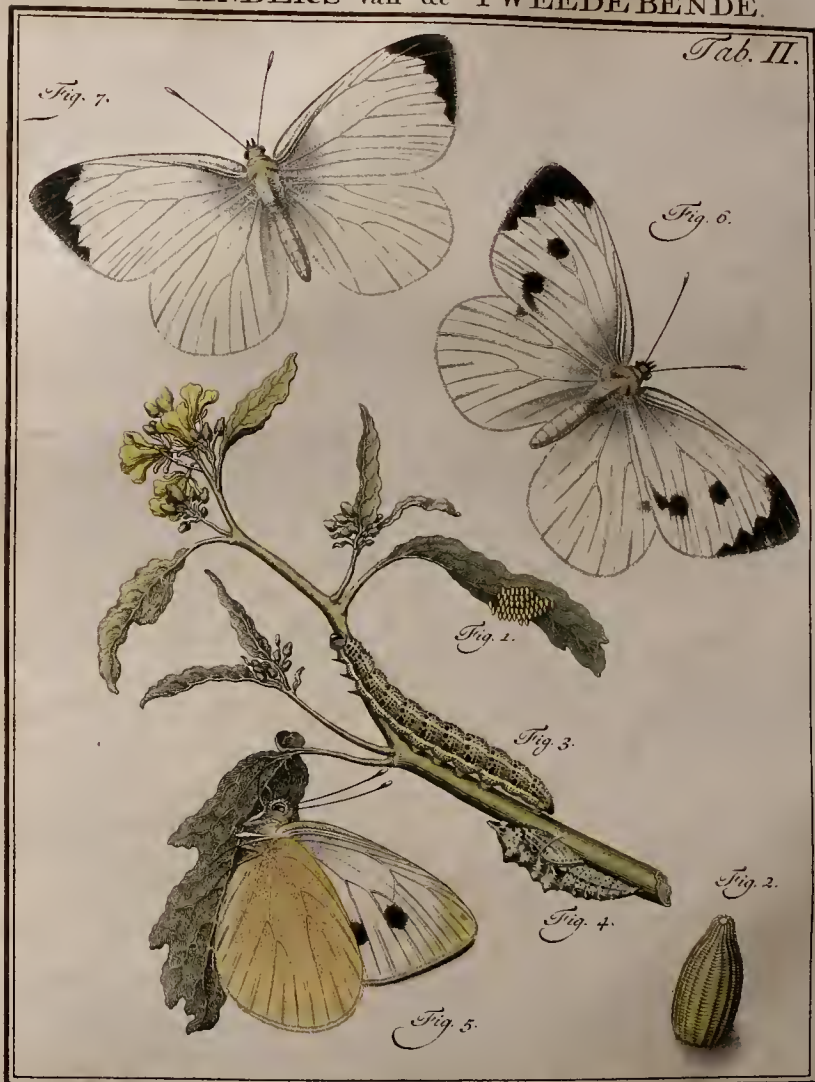

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

*Erp. ad. m. s. Linn. B. Braconica L.
C. n. 6*

DAG-VLINDERS van de TWEEDE BENDE.

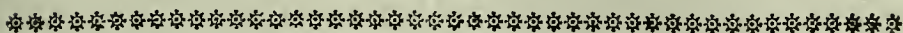
Tab. II.

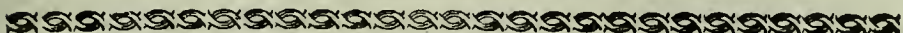
(C. Lapp ad viv. del. et fuisseit)

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

T W E E D E S T U K.

DERDE VERHANDELING;

OVER DE

D A G - V L I N D E R S,

van de T W E E D E B E N D E.

De PAGE de la REINE-VLINDER.

Tab. III.

§. 1.

Is eene bekende Zaak, dat datgeene, 't welk zich voor onze Oogen schoon en fraai voordoed, onze Verwondering niet alleen, maar zelfs onze Achtung tot zich trekt, wanneer hier nu nog bykomt, dat de Zaak, welke onze Oplettendheid heeft gaande gemaakt, raar en niet gemeen is, verdiend dezelve als 't ware nog zo veel te meer de Verwondering en aandachtige Beschouwing, inteedeel al pronkt een Voorwerp met veele schoonheden, wy weten maar zo dra niet dat hetzelfde menigvuldig te bekoomen is, of het verliest zeer veel van die Achtung, welke wy anders aan het zelve zouden bewyzen, dewyl nu het Voorwerp, 't welk ik in deze Verhandeling zal beschryven, niet alleen als Rups, maar ook als Vlinder, fraay en niet gemeen is, zo heeft zulks zekerlyk al voor lang, de achtung der Liefhebberen hier te Lande tot zich getrokken, en men heeft dit Voorwerp of dezen Vlinder, ook als 't ware eenen schoonen Naam willen geeven, om denzelven aan elkander te kunnen beduiden. Men heeft Hem dan genoemd

Page de la Reine.

§. 2.

Bevoorens ik myne Waarneemingen over dit Voorwerp ter neder stelle, zal ik vooraf berichten de Aanteekeningen aan my gezonden door eenen Eerwaarden Heere Predikant, wien ik my verplicht achte myne dankbaarheid hier voor opentlyk te betuigen, ik zoude insgelyks by dezen niet in gebreeke gebleeven zyn den Naam van zyn Eerwaarde alhier te melden, ware het dat ik hiertoe uitdrukkelyk verlof ontfangen hadde, maar dit zo niet zynde, moet ik zulks met stilzwygen voorby gaan, Eerwaarde heeft my dan gemeld in eenen Brief het volgende.

C

§. 3.

§. 3.

„ Een *Page de la Reine* Vlinder op den 11 Aug. gevangen en naar
 „ gewoonte met eene Spelde vast gemaakt zynde, had in de volgende
 „ Nacht 9 Eiëren gelegd, en bragt den 12 en 13^{den} Aug. nog 25 voort,
 „ die alle zeer licht Zwavelgeel waren: op den 13^{den} dito bespeurde men
 „ in de meesten reeds eenige verandering ten opzichte van derzelve
 „ kleur, naardien zy inwendig bruinachtig wierden. De Schaal zeer
 „ doorschynend zynde, kon men door behulp van 't Vergrootglas op den
 „ 15^{den} werkelyk de Rupsjes ontdekken, en op den 17, 18 en 19^{den}
 „ kwamen 26 Rupsjes te voorschyn; de 8 overige Eiëren, daar niets
 „ van kwam, bleven helder Zwavelgeel, de Kapel, die deze Eiëren
 „ voortbragt, vastgestookten zynde was zulks de oorzaak, dat zy haare
 „ Eiëren kort by een op Hoopjes leggen moest; doch in 't volgend jaar
 „ van bovengemelde Rupsfen wederom Wyfjes getrokken hebbende,
 „ heeft my de Ondervinding geleerd, dat zy hare Eiëren zo veel mo-
 „ gelyk is verspreiden, slechts op ieder plaats een vast maaken en dan
 „ wederom zig na eene andere begeeven, zynde dit naar myne Gedach-
 „ ten de oorzaak, dat men dezelve zo zelden vinden kan.
 „ De jonge Rupsjes waren geheel zwart als Fluweel, uitgenomen de
 „ twee middelste Ringen, die Sneeuw wit waren; en door een Vergroot-
 „ glas kon men op de zwarte Ringen aan ieder zyde van het Lyf, twee
 „ boven elkander staande Reyen van roode Vlakjes zeer duidelyk ont-
 „ decken, dog op de twee witte Ringen zag men twee dergelyke
 „ zwarte Vlakjes boven een. Op den 30 Aug. waren deze witte Rin-
 „ gen nog zichtbaar, het wit begon allengskens te verdwynen daaren-
 „ tegen het zwart door te breeken, zo dat na de tweede Vervelling
 „ niets meer van het wit zichtbaar was.
 „ In Gedaante kwamen ze alle met malkanderen over een, maar in-
 „ hunne Tekening of kleuren zag men groot verschil. De grond was
 „ in allen zwart, uitgezonderd twee, die geelachtig, of Papegaaygroen
 „ waren. Op eenigen van de zwarten zag men Zwavelgeele, en op an-
 „ deren Oranjegeele Vlakjes; in zommigen was de bovenste Rye zwa-
 „ vel- en de onderste Rye Oranjegeel, doch de twee geelgroene Rups-
 „ fen pronkten met zwarte Vlakjes; de Luchtstippen, die als eene derde
 „ Rye kunnen aangemerkt worden, waren op allen zeer cierlyk en hel-
 „ der rood. Naar maate de Rupsfen grooter wierden, des te grooter
 „ wierden ook de Vlakken, zo dat zy zich in diervoegen ver-
 „ toonden voor het Oog, als of zy geheel en al met Reyen van
 „ zwarte Zwavelgeele, Oranje en roode Vlakken waren overdekt. De
 „ Scheiding tusfchen de Ringen was eerst ligt of bleekblauw, gelyk ook
 „ de Pooten. Na de tweede Vervelling wierd de Scheiding geelachtig
 „ groen en de Pooten wierden wit, hebbende dezen aan het einde zwarte
 „ Vlakken, en tusfchen de Pooten was eene dergelyke Vlak aan den
 „ Buik, zo dat zy in eene groote Doos (waar voor eene Ruit van wit
 „ Glas stond) door het Venkel- en Wortelkruid, 't geen als een kleine
 „ Boom in nat Zand recht op stond, kraipende, de heerlykste Schilde-
 „ rey voor het Oog vertoonden, die men wenschen kon.

„ Op den 25 en 26 Aug. geschiedde de eerste, en op den 1. 2 en 3,
 „ Sept. de tweede Vervelling, en waren eenige slechts 1 Duym, andere
 „ $1\frac{1}{2}$ D, en zommige zelfs $1\frac{3}{4}$ D. lang.
 „ Van de 26 Rupsjes, storven op de eerste Dag twee, doch de ove-
 „ rigen 24 bleven fris en gezond en wierden ruim twee Duimen lang.
 „ Op den 10 Sept. begonnen eenige zich tot de Verandering te schik-
 „ ken, door zich op eene Plaats te zetten, en van het eeten te onthou-
 „ den. Op den 11^{den} dito had reeds eene zich met eenen Draad om
 „ het Lyf vast gemaakt, na eene groote menigte vloeibaare Stoffe ge-
 „ loost te hebben, de anderen volgden van tyd tot tyd de eerste na, en
 „ op den 15^{den} Sept. hadden zy zich alle vast gemaakt. Die zich het
 „ eerst tot de Verandering had geschikt, was op den 13 Sept. 's Avonds
 „ in eene Pop veranderd, na ruim $2\frac{1}{2}$ Etmaal gehangen te hebben, en
 „ byna op dezelfde wyze ging het met de overigen. Deze Poppen ble-
 „ ven den geheelen Winter in dien Staat, en in April des daaraan vol-
 „ genden jaars, kwamen daarvan 22 zeer fraaie Kapellen voort, van
 „ welken wel eenige Eiëren gelegd, maar geene jongen voortgesproten
 „ zyn. Tot dus verre zyn Eerwaarde.

§. 4-

De natuurlyke groote en kleur van een Eitje, aan my goedgunstiglyk ge-
 zonden door bovengem. Eerw. Heere, hebbe ik afgebeeld by *Fig. 1. Tab. III.* *Fig. 1.*
 doch dewyl het geene goede en bevruchte, maar slegts wind Eiëren waren, en *Tab. III.*
 dezelve nog daar en boven toen ik ze ontving, reeds ten deele invielen *III.*
 om te verdroogen, zo kan ik met geene volle zekerheid bepaalen of dezelve
 gefigureert zyn of niet, wel is waar, ik zag deze Eiëren onder myn Micros-
 coop voor ongefigureerde en maar alleen voor bolrond met eene oneffene
 Schil hebbende aan, doch gelyk gezegd, dezelve ten deele reeds aan 't droo-
 gen zynde, oordeelde ik het niet raadzaam te wezen eene Microscopische ver-
 grootte Afteekening 'er van te maken.

§. 5.

Het Rupsje waar naar de Afbeelding *Fig. 2.* gemaakt is, was maar *Fig. 2.*
 2 a 3 dagen te vooren uit het Ei gekoomen en schein eene volkoomene Doo-
 ren Rups te zullen worden, vervelde den 5^{den} Dag naar 't uitkoomen uit
 het Ei voor de eerste maal, eetende het afgestroopte Vel schoon op, en be-
 behield nog dezelfde kleur als te vooren, doch eenige Dagen daarna, open-
 baarden zich de Oranje Stipjes, welken zo veel als de Knobbeltjes waren
 waarop de Doorentjes stonden, 't welk duidelyker te zien is by *Fig. 9.* al-
 waar ik een dergelyk Doorentje op zyn Oranje Grondstuk zittende vergroot
 hebbe afgebeeld, den 6ten Dag naar de eerste Vervelling, geschiedde zulks
 voor de tweede maal, blyvende nog in kleur als te vooren, houdende de Pa-
 relkleurige Vlak in 't midden als mede de Doorens, den 13ten Dag naar 't
 koomen uit het Ei, dus den 7^{den} naar de tweede Vervelling verwisfelde
 het voor de derdemaal van Huid en behield nog de Doorens en Parelkleu-
 rige Vlak, hoewel dezelve toen wat donkerder was, tusschen deze derde en
 de volgende vierde Vervelling, hebbe ik de Rups rustende afgeteekend by
Fig. 3. wat de plaatsing en het getal der Doorentjes, welken deze Rups tot
 dus verre in wasdom gevorderd zynde en waaraan men de gemelde Doorens dui- *Fig. 3.*
 delyk zien kan betreft, deze is als volgd: de Eerste Ring heeft 'er geene, de
 Tweede heeft 4. de Derde ook 4. de Vierde 2. de Vyfde 2. dan volgen de twee
 Ringen daar de ligte Vlak is, en waaraan de twee voorste Buikpooten vast zyn,
 elk van deze twee Ringen heeft 2 fyne Doorentjes, de Achtste Ring heeft 2. de
 Negende 2. de Tiende 2. de Elfde en Twaalfde of laatste Ringen ieder ook 2. dus

in 't geheel 26 Doorentjes, welken behalven hun Grondstuk, zwart en glanzig zyn, na de vierde Vervelling, welke 8 Dagen naar de derde geschiede, was de kleur der Rups geheel anders dan te vooren, zynde niet alleen de Doorens, maar ook de ligte Vlak op 't midden van 't Lyf, en vervolgens de overige zwarte kleur der Rups, veranderd in schoon groen, met zwarte Banden en Oranje Vlakken,

- Fig. 4.* gelyk de Afbeelding by *Fig. 4.* Zynde te gelyk ook naar eene volwasene Rups gemaakt, duidelyker doet zien, echter zyn alle Rupsen niet eeven schoon van kleur, maar den eenen wel nog wat fraijer dan den anderen, het Voedzel dezer Rupsen bestaat volgens myne ondervinding in niets anders dan in het Kruid der geele Wortelen, hoewel andere Liefhebbers dezelve ook gevonden hebben op *Venkel*, *Dille* en *Petercelie*. Dat dit Insect in den Staat van Rups onder de Eenfaamen behoord, volgd van zels, wyl de Vlinders Haare Eijeren in de Vryheid zynde, zeer enkeld leggen, gelyk zulks ook reeds in bovenstaanden Brief, gezegd is. Ik moest hier ook nog gewag maken van eene byzondere Eigenschap nog tot de Rups behoorende, bevoorens ik overgaa tot het Beschryven der verandering in eene
- Fig. 8.* Pop, het by *Fig. 8.* afgebeelde, is een zeker inwendig Deel, zynde zacht en week van zelsstandigheid, dit Deel, is de Rups vermogend wanneer dezelve aangeraakt of als 't ware in Schrik gebracht word, naar buiten uiteschieten en ook wederom volkomen naar binnen inutrekken, ter plaatze boven den Driekhoek van
- Fig. 4.* het Hoofd, in den Eersten Ring, alwaar in de Afbeelding *Fig. 4.* drie Oranje Knopjes staan, het uiteschieten van dit Deel, diend waarschylyk der Rups, als tot eenige verweering, wanneer dezelve van 't een of ander Insect aangevallen word, mogelyk geefd het ook eenen voor andere Insecten onaangenaamen Reuk van zich, en diend daar door ter afwending van Vyanden, want om mede te kunnen beschadigen, is het niet vermogend.

§. 6

De Rups veranderen zullende, gaat vooraf aan 't kruipen, om als 't ware zich een bekwame Plaats uitzoeken, en deze gevonden hebbende, maakt zy zich van achteren vast door middel van eenig Spinzal, vervolgens maakt zy als nog tot meerder bevestiging dienende, zich zels ook eenen Draad of Band over 't Lyf heenen, omtrent tusschen den 4ten en 5^{den} Ring van vooren, deze Draad is echter zo styf of strak niet over 't Lichaam der Rups gespannen, als wel by anderen van deze zelfte Bende, 2 a 3 Dagen dus vast gemaakt en nog als Rups gezeeten of veel meer gehaagen hebbende, (wyl de meesten van dit Soort welken ik gehad hebbe, zich zodanig vast maakten dat zy in den Draad om het Lyf, als in eene Hang-Mat hingen) veranderde dezelve in eene Pop, van gedaante en kleur als *Fig. 5.* hoe-

Fig. 5. wel hieromtrent in verschillende Poppen ook wel eenig onderscheid in kleur waargenomen word, zynde den eenen wel wat bleeker dan den anderen, of meerder groenachtig dan blaauwachtig van kleur.

§. 7.

- Het uitkomen der ongemeen schoone en fraaije Vlinders, waar van eenen vli-
- Fig. 6.* genden afgebeeld hebbe by *Fig. 6* en eenen rustenden by *Fig. 7.* welke laatste *Fig.* teffens de onderzyde der Vlerken doet zien, geschied tweemaal in 't Jaar, te weeren in de Maanden April of May, al naar dat het Voorjaar in Warmte mild of ongunstig is, diegeenen welken in deze Maanden uitkomen, paaren alsdan, en het Wyfje legd haare Eijeren, de Rupsen daaruit voortkomende veranderen nog dien eigen Zoomer in Poppen en in 't laatst van July komen de Vlinders te voorschyn, welken dan in dat Jaar de tweede ook te gelyk de laatste Vlinders van dit Soort zyn, dezen dan gepaard en Eijeren gelegd hebbende, veranderen nog wel de daaruit voortgekome Rupsen in Popjes, 't welk by my nooit vroeger dan in October geweest is (hoewel 'er echter ook by my differente Rupsen gestorven zyn van deze tweede Teeld, zonder in Poppen te veranderen, wyl naar alle waarschylykheid de koude hen overviel) maar deze Poppen, blyven alsdan den geheelen Winter over tot in 't aanstaande Voorjaar, wanneer zich met de naderende aangename Warmte, de daarin belloten zynde schone Vlinders ontzwachtelen.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF HAMPSHIRE

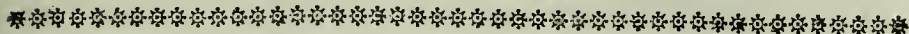

DAG-VLINDERS van de TWEEDE BENDE.

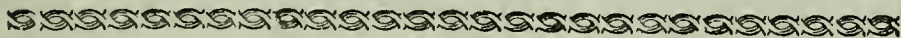
Tab. III.

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

T W E E D E S T U K.

VIERDE VERHANDELING.

OVER DE

D A G - V L I N D E R S,

van de T W E E D E B E N D E.

De K L E I N E W I T J E S - V L I N D E R.

Tab. IV.

§. I.

In de Eerste Verhandeling van dit tweede Stuk, over de *Dag-Vlinders van de tweede Bende*, gezegd hebbende, dat zich vier soorten van *Witjes Vlinders* hier te Lande ophielden, geneerden en voortteelden, waaronder dan ook de kleine Witjes Vlinder eene plaats bekleed, zo zal dan deze Verhandeling dienen, om de Afbeelding van dit in zyn soort cierlyke, schoon met geene sterke voor 't Oog des Aanschouwers pronkende kleuren opgesmukt zynde Diertje, nader te doen kennen, en ofschoon wel is waar, het Insect in deszelfs laastten staat, of als Vlinder, vry algemeen bekend is, zo is echter deszelfs Ei en Rups zo veel te minder bekend, wyl dezelve zich niet in die menigte zien laten en gevonden worden, dan wel die van de groote Witjes-Vlinder. Den Nederduitschen Naams oorspronk, behoeft men zekerlyk niet verre te zoeken, dezelve is ontleend van de grond kleur des Vlinders, en dewyl deze soort kleinder is, dan de reeds in de tweede

Verhandeling van het tweede Stuk beschreevene , 't welk de groote Witjes-Vlinder was, zo draagd deze dus by den Liefhebber der Entomologie alhier, den Naam van *kleine Witjes-Vlinder*, en by den Ridder LINNÆUS heeft dezelve den Naam van *Rapæ*.

§. 2.

Reeds in 't laatst van de Maand April of begin van May (wanneer namentlyk eene koesterende Voorjaars warmte het Aardryk en deszelfs levende Schepzels verkwikt heeft) komen de Vlinders van dit soort, welken als Poppen gedurende den Winter over geweest zyn, te voorschyn, en het is van deze als Poppen overwinterd hebbende Vlinders, dat men de eerste Eiëren ontdekt, deze Eiëren legd de Moeder Vlinder in 't geheel niet by schoolen, of veelen by elkander, zo als wel de groote Witjes-Vlinder doet, maar zeer enkeld, hier en daar aan de onderzyde van de Bladeren een, van hier is het ook, dat men de Rupsen maar enkeld en eenzaam dwaalende aantreft. De Natuurlyke groote en kleur van deze Eitjes, ziet men by *Fig. 1.* op *Tab. IV.* doch in deze groote, zoude men derzelve waare gedaante niet zien kunnen, en Hunne verwonderlyke in de langte loopende Ribben en ongemeen fyne dwarsgaande tusfchen Bandjes, wierd men niet gewaar, ten zy eene door behulp van 't Microscoop vergroote Gedaante, dezelve niet deed te voorschyn koomen, want door dit verwonderlyke Konst-Werktuig, word om zo te spreken aan 't Licht gebracht, 't geen anders in eene gestadige Onweetendheid verhoolen bleef. Om dan het Ei van ons tegenwoordig Insect, in deszelfs waare Gedaante en fraayheid te zien, zo hebbe ik hetzelve onder eene tamelyk sterke vergrooting afgebeeld by

Fig. 2. *Fig. 2.* men ziet terstond in den eersten opslag reeds, dat hetzelve een Dag-Vlinder Ei is, en wel aan deszelfs langwerpige Gedaante, want onder alle my bekende Nacht-Vlinder Eiëren, zyn 'er geene van deze Gedaante, en welken met derzelve breedste *Basis* of Grondvlakte op het Blad of Bladeren vastgelymd zyn, wel is waar, men vind langwerpige Insecten Eitjes, van Gedaante en kleur bynaar als die van ons tegenwoordig Voorwerp, en welken in 't geheel van geene Dag-Vlinders zyn, maar daarentegen van Maajen die in Vliegen veranderen, of van Wantzen waaruit derzelve jongen te voorschyn koomen, of ook wel van eenig ander Geslacht van Insecten, doch dan zyn dezelve, 't
geen

geen te verwonderen is , niet in de langte en ook met geene dwarslooppende Ribben voorzien , maar daarenteegen of geheel glad , of een weinig onëffen , inteedendeel langwerpig en met Ribbetjes voorzien zynde ook niet op het Blad leggende , maar overeindstaande , dan is het my gebleeken dat dezelve altoos van Vlinders en wel juist van Dag-Vlinders waren.

§. 3.

Alle Koolachtige Gewasfen in 't gemeen , zyn het geliefde Voedzel dezer Rupfen , welken na omtrent drie Weeken in Hunne Eiëren beslooten geweest te zyn , uit dezelve te voorschyn koomen , behalven de foorten van Kool , is mede ook eene aangename kost voor deze Dieren , de Oost-Indische Kors , *Nasturtium indicum* of *Acriviola* , 't welk ik op deze Plaat afgebeeld hebbe , 't is op de Bladeren van dit Gewas , en wel aan derzelve Onderzyden , alwaar de Wyfjes der kleine Witjes - Vlinders , zeer gereed Hunne Eiëren leggen ; wanneer men eene dergelyke Plant van deze gezegde Oost-Indische Kors , by zich buiten voor 't Venster Glas staan heeft , dan kan men zien , hoe mild de Moeder Vlinder is , in 't plaatzen van Haar Kroost , op dit als 't ware door Haar uitgezocht Gewas , mits dat het juist in dien Tyd van het Jaar is , wanneer deze Vlinders zich zien laten.

§. 4.

De jonge Rupsjes uit Hunne Eiëren komende , zyn reeds terftont met Haare zestien Pootjes voorzien , en hebben over 't geheele Lyf eene egaale groene kleur , want men kan (althans zonder behulp van een ververgrootend Glas) de geele streep welke over het midden van den Rug , en ter wederzyde van het Lyf loopt , niet zien maar ouder wordende en nadat zy viermaal van Huid veranderd zyn , kan men deze genoemde streepen volmaaktelyk zien , deze Hunne vervellingen geschieden doorgaands met eene tuschenpoozing van vier of vyf Daagen ; in de eerste Tyd van Hun leeven dus nog geheel jong zynde , vreeten zommigen Haar afgestroopte Vel geheel of ten deele op , doch de meesten doen het niet , maar laten het zitten ter plaatze daar zy hetzelfde voor 't nieuwe verwisfeld hebben . Na het verloop van drie Weeken of 22 a 23 Daagen , zyn deze foort van Rupfen geheel volwasfen en vertoonen zich

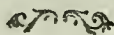
Fig. 3. gelyk *Fig. 3* en *4*. aanwyst, men ziet alsdan de geele streep over den
en 4. Rug en de andere als 't ware afgebrokene streep ter zyden van het Lyf
 boven de Pooten en waarin de Luchtgaatjes geplaatst zyn, zeer duidelyk,
 • deze streepen zyn het ook, welken het onderschydende kenmerk uitma-
 ken, tusschen deze soort van Rupsen, en die van de gestreepte Witjes-
 Vlinder, hier voor *Tab. I.* afgebeeld en beschreeven.

§. 5.

Zo dra deze Rupsen volwasfen zyn, 't welk gelyk reeds boven gezegd hebbe, met den 21 of 23sten Dag is, zetten zy Hun achterste of om zo te spreken Staart gedeelte vast, door middel van eenig Spinzel, makende daarenboven nog over het midden van Hun Lyf eenen sterken insgelyks gesponnenen Draad, ieder Rups zich zelfs aldus vastgemaakt hebbende, veranderd doorgaands den tweeden Dag na het vastmaken in
Fig. 5. eene Pop, welker gedaante en kleur is als *Fig. 5.*

§. 6.

Niet langer dan tusschen de 10 en 14 Daagen duurd het, wanneer 't namentlyk in den Soomer is en eene meerdere of mindere warmte de rypwording des Vlinders bevordert, dat dezelve in zyne Pop beslooten blyft, deze Vlinders dus van de Soomer-Teeld zynde, vliegen in 't laatst van July of begin van Augustus; uit de Eiëren welken deze leggen, komen ook nog de Rupsen voort, worden volwasfen, en veranderen tot Poppen in 't zelfde Jaar, doch de Vlinders koomen eerst in het daaraan volgende te voorschyn, dus heeft men tweemaal in 't Jaar Vlinders, waarvan de eene soort in 't zelfde Jaar als Eiëren geweest zyn en Vlinders worden, daarentegen de andere soort eerst het volgende Jaar Vlinder word; *Fig. 7.* is de Afbeelding van een Mannetjes en *Fig. 6* en *8.* die van Wyfjes-Vlinders, waarvan de eerstgemelde te weeten *Fig. 6.* de stilzittende gedaante en dus ook te gelyk de Onderzyde der Vlerken aanwyst, de witte kleur van de bovenzyde der Vlerken is eigentlyk niet volmaakt wit, wanneer men dezelve teegen wit Papier vergelykt, maar trekt eenigzints naar 't groen, en wel die van de Wyfjes nog meerder, als van de Mannetjes.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

B. F. van der Meer. B. Papae L.
Lentia C.

DAG-VLINDERS van de TWEEDE BENDE.

Tab. IV.

BESCHOUWING
DER WONDEREN GODS
IN DE MINSTGEACHTTE SCHEPZELEN.

OF

NEDERLANDSCHE
INSECTEN,

In hunne aanmerkelyke Huishouding, wonder-
baare Gedaantewisseling en andere wetens-
waardige Byzonderheeden,

*Volgens eigen Ondervinding beschreeven,
naar 't Leven naauwkeurig geteekend,
in 't Koper gebragt en gecolorcerd*

door

CHRISTIAAN SEPP.

EERSTE DEELS DERDE STUK,

behandelende de Verhandelingen over de

NACHT-VLINDERS

van 't Eerste Gezin der EERSTE BENDE.

Te AMSTERDAM,
Gedrukt voor den AUTEUR.
MDCCLXII.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

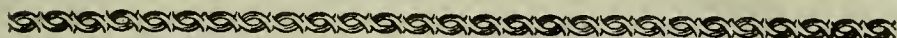
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

DERDE STUK.

EERSTE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Eerste Gezin der EERSTE BENDE.

De GEHAKKELDE PYLSTAART-VLINDER.

Tab. I.

MEt deeze Verhandeling de Beschryving der *Nacht Vlinderen* beginnende diende ik hier van derzelver *Verdeeling* Bericht te geven; doch vermits ik daarover breedvoerig handele in myn *Systema Insectorum*, hetwelk ik hoope eerlang het Licht te doen zien, wachtende alleen maar naar bekwaame Tyds Omstandigheid en Gelegenheid, om eerst nog eenige Waarneemingen dien aangaande te kunnen doen; zo zal ik voor tegenwoordig slechts als in 't voorbygaan melden: dat ik het geheele Geslacht der Nacht-Vlinderen in 't algemeen verdeele in twee *Benden*, en ieder Bende wederom in twee *Gezinnen*. Een vollediger Bericht zal ik in tegendeel hier vooraf laten gaan van

I. *De Kenteekenen der Nacht-Vlinderen en hunner Rupsen en Poppen in 't algemeen, of van derzelver geheel Geslacht.*

En vermits de Vlinder, die thans het eigentlyk Onderwerp myner Penne is, tot het Eerste Gezin van de Eerste Bende der Nacht-Vlinderen behoord, zal ik in 't byzondere opnoemen:

II. *De Kenteekenen der Rupsen, Poppen en Vlinderen van de Eerste Bende der Nacht-Vlinderen.*

vervolgens ook:

III. *De Kenteekenen der Rupsen, Poppen en Vlinderen van 't Eerste Gezin derzelver Bende.*

(A)

1) Al-

I.

- 1) Alle Rupsen, waaruit Nacht - Vlinders voortkomen, hebben twaalf Ringen, gelyk doorgaans de Dag - Vlinder - Rupsen.
- 2) Nooit hebben ze meer dan 16, en nooit minder dan 10 Pooten.
- 3) Zommigen zyn glad, zommigen haairig; onder dezen zyn 'er die fyne en korte, anderen, die zeer lange Haairen hebben, en geheel ruig zyn, wederom anderen pronken met Bosjes van Haairen in de Gedaante van Borstels, en worden derhalven *Borstel-Rupsen* genoemd.
- 4) Veelen der Nacht - Vlinder - Rupsen veranderen in de Aarde, veelen in tegendeel buiten dezelve in Poppen.
- 5) De Poppen der Nacht - Vlinderen zyn van meest alle de Dag - Vlinder Poppen daarin onderscheiden, dat ze aan 't Hoofdenend geen Punt hebben, maar rond zyn.
- 6) Geen eene Nacht - Vlinder - Poppe is my bekend, die eenig Vergulzel heeft, waarmede in tegendeel verscheide Dag - Vlinder - Poppen pronken, doch veele der eerstgemelden zyn zeer glad en glanzig.
- 7) De Nacht - Vlinders laten, als ze ter Wereld komen, geen bloedrood Vogt vallen; het eerste Nat, dat ze van zich geven, is veel lyviger, dan dat der Dag - Vlinderen, en van Couleur witachtig, of liever vleeschkleurig.
- 8) De Voelhorens (Voelders) of Sprieten der Nacht - Vlinderen zyn doorgaans na voren toe spits, hetwelk een onfeilbaar Kenteeken is, waardoor men ze van de Dag - Vlinderen kan onderkennen; zommige dezer Sprieten zyn zeer dun en effen, anderen in tegendeel dik en aan de onderste Zyde ruig, de eersten noemd men gemeenlyk borstelige; en de laatsten vederagtige, of gekamde Sprieten.
- 9) De Nacht - Vlinders zyn altoos ook kenbaar aan 't dragen hunner Vlerken in den rustenden Stand, als wanneer ze dezelve niet overend zetten, gelyk anders de Dag - Vlinders doen. Zommige Soorten der Nacht - Vlinderen bedekken hun Lyf met de Vlerken als ze rusten; anderen niet. Degeenen, die hun Lyf bedekken, leggen de Vlerken daksgewys aan en over 't Lyf, of ook vlak op hetzelfde en eenigzins over malkander geschoven, gelyk de Vlinders uit de 16 pootige ongehorende Rupsen, en de Span - Rupsen met 12 Pooten. En zulken, die hun Lyf niet bedekken, dragen de Vlerken of vlak, of een weinig scheppende; de laatsten schuiven de Onder - Vlerken genoegzaam geheel onder de Boven - Vlerken [te weeten de Vlinders uit de 16 pootige gehorende Rupsen,] maar de eersten laten een goed Gedeelte van de Onder - Vlerken vry en onbedekt, namelyk de Vlinders uit de 10 pootige Span - Rupsen.
- 10) In 't Paaren zyn de Nacht - Vlinders onverschillig, ik wil zeggen: 't is hun, wat die Zaak betreft, om 't even, of ze opgesloten, dan in de Vryheid zyn, en de naauwste Kerker wederhoud hen niet van 't Paaren, noch ook niet van 't Leggen hunner Eieren.

11) De

11) De natuurlyke Neiging dezer Vogeltjes tot de Nacht en Duifternisse is eindelyk mede het voornaamste Onderscheid tusschen hen en de Dag-Vlinderen, en eene Eigenschap, waardoor ze te recht den Naam van *Nacht-Vlinders* hebben verkregen. Ze schuwen altoos het Licht, en houden zich over Dag schuil, dien geheelen Tyd doorbrengende, zo het schynd, met Slaapen, ten zy ze daarin door 't een of ander Geval gestoord worden; maar ze ontwaken uit hunn' diepen Slaap, zo draa de Zonne is ondergegaan, en de Schemering het Aardryk bedekt; ze komen hoe langer hoe meer in Beweeging naar maate de Donkerheid zich verheft; eindelyk gaan ze ter Vlugt en verlustigen zich in de Duifternisse der Nacht, met hun Voedzel te zoeken en hun Geslacht voortteplanten; maar de aanbreekende Dageraad staakt hunne Vermaaken en brengt hen weder in Ruste.

Dit zy genoeg van de Kenteekenen der Nacht-Vlinderen in 't algemeen, laat ons nu ook in 't byzondere zien:

I I.

De Kenteekenen der Rupsen, Poppen en Vlinderen van de Eerste Bende der Nacht-Vlinderen.

- 1) Alle hieronder behorende Rupsen hebben 16 Pooten.
- 2) Tusschen derzelver Poppen en die der Rupsen van de Tweede Bende is geen merkelyk Onderscheid, behalven dat de eersten naar Evenredigheid dikker en korter zyn.
- 3) De Vlinders van deze Bende zyn mede zo rank van Lyf niet, als die van de Tweede Bende, of ook als de Dag-Vlinders.

I I I.

De Kenteekenen der Rupsen, Poppen en Vlinderen van 't Eerste Gezin der opgemelde Eerste Bende.

- 1) De Rupsen van dit Gezin hebben op den Staart een beenachtig Horentje, en worden derhalven *Horen-Rupsen* genoemd.
- 2) Allen zyn ze zonder Haairen, en men vind onder dezelve de grootsten van alle andere Rupsen.
- 3) De meeste Horen Rupsen veranderen in-, doch eenigen ook buiten de Aarde in Poppen.
- 4) De Poppen dezer Rupsen verschillen in Gedaante niet zonderling van die der Rupsen van 't tweede Gezin, doch voor het meerder gedeelte overtreffen ze dezelve in Grootte, ook hebben ze aan 't Einde van den Staart boven op een Puntje.
- 5) De Vlinders van dit Gezin worden *Pyl-Staarten* genoemd, om die Reden, naar 't my toeschynd, dat de rustende Stand hunner Vlerken Overeenkomst in Gedaante heeft met het achter End, of den Staart, van eenen Pyl, gelyk dezelve afgebeeld word.
- 6) Hunne Sprieten zyn niet zo dun en effen, als de borstelige, maar ook niet zo dik en van onderen zo haarig, als de vederachtige of gekamde Sprieten van andere Nacht-Vlinderen.

- 7) De meesten dezer Vlinderen bedekken hun Lyf niet; en dezen dragen, in den rustenden Stand, hunne Vlerken of vlak, of ook een weinig scheppende, en schuiven de Onder-Vlerken genoegzaam geheel onder de Boven-Vlerken; eenigen in tegendeel, welken mede onder dit Gezin behoren, leggen hunne Vlerken, als ze rusten, aan 't Lyf.
- 8) Allen zyn ze, myns wetens, eenzaame, dat is: ze leggen hunne Eieren enkeld, en leiden vervolgens in den Staat van Rups een eenzaam Leven, of zyn hier en daar verstroot.

Van de overige Byzonderheden, welken by ieder Zoort op zich zelve in Aanmerking komen, zal ik in derzelve Beschryving Gewag maken. Thans zullen wy overgaan tot de Beschouwing van ons voorheen gemeld Insect, den zogenaamden *Gebakkelden Pylstaart-Vlinder*, welken Naam de Liefhebbers hem gegeven hebben, ter Oorzake, dat hy onder alle de Pylstaarten de meest getande Vlerken heeft.

§. I.

Het gewoone Voedzel der Rups, waaruit deze Vlinder voortkomt, zyn Willige en Populier Bladen, en derhalven vind men ook de Eieren van dien Pylstaart meestal op die Boomen. Altoos zyn ze aan de onderste Zyde der Bladen en wel enkeld gelegd, of liever gelymd, zelden ontmoet men meer dan één op een blad, echter is het my eens gebeurd, dat ik 22 derzelve op drie willige Bladen, naast malkander, verstroot vond, 't geen iets zeldzaams, doch waarschynlyk alleen daarby toegekomen is, dat het bevruchte Vlinder-Wyfje kreupel van Vlerken moet geweest zyn, en dus niet hebbende kunnen vliegen heeft het gevolglyk ook zyne Eieren niet op verscheide Boomen en Bladen kunnen verdeelen, maar zich daarvan, zo goed als doenlyk, moeten ontlasten. Men vindt deze Eieren in de Maanden Juny, July en August, en na ruim 14 Dagen, of 3 Weeken gelegd geweest te zyn komen 'er de jonge Rupsen uit. De natuurlyke Grootte, Gedaante en Couleur van zodanig een Ei hebbe ik by *Fig. 1.* afgebeeld. Genoegzaam allen zyn ze op de bovenste Zyde een weinig ingedrukt, anderzins glad en glansig. Wanneer het Rupsje, dat in 't Ei beslooten is, zyne Rypheid byna verkreegen heeft en eerlang staat uittekomen, veranderd het Ei van Couleur en word bleeker, of waterachtiger, vervolgens wederom zo helder als Glas, met een gouden en zilverachtigen Glans, gelyk een echte Parel; eindelyk word het zo doorschynende, dat men met een matig Microscop kan zien, hoe het Rupsje 'er in beslooten legt, zodanige Vertoning door een diergelyk

Fig. 1.

Fig. 2.

Microscop, en dus vergrotender wyze, hebbe ik by *Fig. 2.* afgebeeld. Het swarte en naar een Driehoekje gelykend Vlakje, voor 't Hoofd van 't Rupsje, is zyn Mond, ik hebbe duidelyk gezien, dat het Diertje denzelven bewoog, en toen werkelyk doende was, met het Eitje door te knagen, gelyk het dan ook na Verloop van eenige Uren daar ter plaatse den Dop van 't Ei opende en 'er uitkwam. Het evengemeld Driehoekje

of

of de Mond der Rups, kan met het bloote Oog, doch deszelfs Beweging niet anders, dan door 't Vergrootglas, gezien worden. De swarte Kring in de gemelde Figuur betekend den Omtrek van 't Ei, ik hebbe denzelven een weinig van 't Rupsje afgezonderd, om het Diertje te duidelyker te kunnen onderscheiden, maar eigentlyk is 'er geen de minste Spatie tusschen hetzelve en den Dop van 't Ei, het Rupsje legt dicht aan denzelven gedrongen en in malkander gerold, met het Horentje onderwaards gekeerd, hetwelk, harder zynde en minder doorfchynende, dan het Rupsje zelfs, dies te kennelyker is.

§. 2.

De jonge Rups ter Wereld komende is overal witachtig of bleekgeel van Couleur, en van Gedaante en Grootte, gelyk ze zich by *Fig. 3.* ver- Fig. 3. toond. Vergelykt men nu het Diertje van die Grootte by het Ei, zo is het onbegrypelyk, hoe het 'er in heeft kunnen beslooten zyn, men kan daaruit opmaaken, dat hetzelve in 't Ei ongemeen in malkander gedrongen moet leggen en zelfs in de Geboorte merkelyk groeijen. Het Hoofd van 't Rupsje als nog rond zynde, is ten aanzien van den Rest zeer groot, en het Horentje insgelyks zeer lang, doch na Verloop van Tyd verminderen ze beiden in Evenredigheid; ook veranderd de witachtige Couleur der Rups wel haast in schoonder Groen, en de witte doch naderhand geele Stippels, waarmede de geheele Rups vervolgens als bezaaid is, benevens de zeven schuine Streepen ter wederzyde van 't Lyf, komen allengs te Voorfchyn. Het eerste, wat de Rups na haare Geboorte nuttigt, is de ledige Dop van haar Ei, dien ze geheel, of voor het meerder Gedeelte, op eet; vervolgens wandeld ze een Wyle her en derwaards op het Blad, en beschouwd, als het ware, met Verwondering de Bevalligheid van het groene Tapyt, dat onder hare Voeten gespreid is, eindelyk verkieft ze op hetzelve een zekere Rustplaats, daar ze zo lange stil blyft zitten, tot dat ze, door Honger aangenoopt, dezelve verlaat en zich naar den Kant of Boord van 't Blad begeefd en aldaar begint te eeten; doch vermits haar Lichaam nog maar zeer klein van Bestek is, zo is het ook maar een gering Brokje, dat ze voor deze Keer uit den Rand van 't Blad eet; zich verzadigd hebbende, keerd ze wederom naar de vorige Rustplaats, en word ze andermaal van Honger overvallen, gaat ze niet na een andere, maar wel na de eerste Eetplaats toe en doet den kleinen daar begonnen Inham nu merklyk grooter worden. Deze Manier van te rusten en ter Maaltyd te gaan telkens herhalende maakt ze gemeenlyk allengs een lange en bogtige Sleuf in 't Blad, 't geen ook de *Paauwoog-Pyltaart-Rups* doet, welke met onze tegenwoordige Rups grote Overeenkomst heeft, en in eene der volgende Verhandelingen zal beschreeven en afgebeeld worden. Men vind derhalven op de Boomen, daar zich diergelyken Rupsen onthouden, veele Bladen met zodanige Sleuven van allerhande Gedaantens, ik hebbe 'er een by *Fig. 4.* afgebeeld. Wan- Fig. 4. neer echter de gemelde Rupsen eenige maalen verveld en dus mer-

kelyk grooter geworden zyn, onderhouden ze deze Gewoonte niet meer, en bepalen zich verder aan geene byzondere Manier in 't eeten der Bladen.

§. 3.

Onze jonge Rups vyf, of zes Dagen oud geworden zynde komt de Tyd, dat ze voor de eerste Maal vervellen moet, ze maakt zich gereed, om deze gevaarlyke en nochtans noodzakelyke Vernieuwing te ondergaan, ten dien Einde zet ze zich op den een of anderen Plek van 't Blad neder en houd ten eenemaal op met eeten; eenen Dag, of langer, dus genoegzaam zonder de minste Beweeging doorgebracht hebbende zwelt ze achter 't Hoofd hoe langer hoe meer op, hetwelk veroorzaakt word door 't nieuwe Hoofd, dat, nu ongelyk grooter, dan 't oude Hoofd, daar ter plaatse voor den Dag moet komen, en ook reeds door 't Vel henen schynd, terwyl het oude Hoofd zich allengs van den Romp, gelyk ook van binnen het geheele oude Vel van het nieuwe zich afzonderd, welke Scheiding zekerlyk niet zonder Pyn geschied, 't geen men daaruit afneemen kan, dat de Rups in dien Staat verscheide Stuipachtige Beweegingen maakt; men kan derhalven met Reden de Vervelling der Insecten als eene Ziekte aanmerken, die voor deze Diertjes niet altoos zonder Gevaar is, gemerkt meenig een het Leven 'er by inschiet. Alles eindelyk in Orde zynde tot de Vervelling, splyt het oude Vel onzer Rups in den Nek, of voorsten Ring, open, en het oude Hoofd, als eën ledige Dop, valt af, waarop onmiddelyk het nieuwe Hoofd te Voorschyn komt; straks volgen de voorste Ringen met hunne Pooten, en de Rups verder door herhaalde Pogingen het oude Vel naar achteren afstrookende, werkt 'er zich eindelyk geheel uit. Het nieuwe Gewaad, waarin ze thans verschynd, is genoegzaam van dezelfde groene Couleur, als het oude, maar de schuine witte of geele Streepen en Stippen zyn nu ongelyk kennelyker; het Hoofd, voorheen rond geweest zynde, heeft thans eene driekantige gedaante en verschild merkelyk in Grootte by 't vorige, insgelyks is ook het Horentje nu ongelyk langer en dikker, dan van te voren, welke beide Deelen na 't Vervellen niet grooter worden, maar van daar tot de volgende Vervelling dezelfde Grootte houden, en alleen by ieder Vervelling eene nieuwe Vergrooting krygen, doch de Rups zelfs groeit intusschen en neemt door 't nuttigen van Voedzel merkelyk in Grootte aan. Onze Rups dan het Gevaar der Vervelling doorgestaan hebbende zit nog een Wyle, als het ware, te hygen, waaruit men afnemen kan, dat ze zich onder 't Vervellen sterk vermoeid heeft, doch uit deze Ongefeldheid nu wederom bekomen zynde gebruikt ze, alvorens ze hare gewoone Kost nuttigd, iets Lekkers tot meerder Versterking, en dit is haar afgestrookt Vel, dat ze schoon opeet, 't geen ze ook na ieder Vervelling doet. Meer andere, doch niet alle Soorten van gladde Rupsen, eeten insgelyks haar Vel op, maar alle ruige, of haairige, en Doren-Rupsen, doen het niet. Wat de eigentlyke Oorzaak zyn mag, waarom deze Diertjes hun Vel opeeten, zal ik zeer gaarne aan anderen ter Beredeneering overlaten, onder-

dertuffchen fchynd het my toe, dat mogelyk in 't afgeftrookt Vel meer Voedzel, dan in de Bladen, is, en dat derhalven het Nuttigen van 't zelve aan de Rups, die onder 't Vervellen zeer vermoeid en machteloos werd, eenige byzondere Verfterking toebrenge. Het is geen vast Gevolg, dat deze Rupsen in 't eene Jaar zo veel maal vervellen, als in 't andere, doch minder dan drie, en meer dan vier maal vervellen ze niet, volgens myne Ondervinding. In 't Jaar 1754. hebbe ik voor 't eerst deze Zoort van Rupsen gehad, en toen vervelden ze maar drie maal, doch in 't volgende Jaar vier maal; Naderhand hebbe ik waargenomen, dat van twee dezer Rupsen, welken op een en denzelfden Dag en in een zelfde Uur uit de Eieren kwamen, de eene maar 3, en de andere 4 maal vervelde, waarna ze beiden in de Aarde gingen, om van Levens-Staat te veranderen, doch de laatste, of 4. maal vervelde, bleef 11 Dagen langer boven de Aarde, dan de eerste, en was nochtans niet zo groot geworden, als deze. Over 't algemeen genomen bereiken de Rupsen van deze Zoort den Ouderdom van omtrent 4 Weeken. In de 5de *Figuur* zien wy onze *Fig. 5.* Pylftaart Rups volwassen en als kruipende in hare volle Lengte; ik hebbe dezelve met alle vereischte Naauwkeurigheid en Vlyt afgebeeld, weshalven het overtollig zoude zyn, van hare Gedaante, Tekening, Couleur enz. eenig Gewag verder te maken, alleen maar diene ik hier te melden, dat deze eene der grootften is, die ik ooit gehad hebbe, men vind ze wel, welken, schoon volwassen, ongelyk kleiner vallen, gevolglyk is ook onder de daaruit voortkomende Vlinders ten aanzien van hunne Grootte een merkelyk Onderscheid. Zommige dezer Rupsen zyn met donker roode Vlakken vercierd, zodanig eene hebbe ik by *Fig. 6.* afgebeeld, gelyk ze *Fig. 6.* zich kort na de laatste Vervelling, en dus noch niet volwassen, vertoonde. Diergelyke Bontigheid maakt echter geene Verandering in de Tekening des Vlinders, die 'er uit voortkomt, want allen zyn ze even eens geteekend, doch zeer verschillende in Couleur.

§. 4.

De Tyd voorhanden zynde, dat ons Insect zyne eerste Gedaante Wisfeling moet ondergaan, zegd het zyn Voedzel vaarwel, begeefd zich van de Bladen naar beneeden op de Aarde, verliest zyne schoone groene Couleur en word overal van buiten vogtig; of, als het ware, met een koud Zweet bedekt, dat mogelyk uit de Benaauwdheid ontftaat, waarmede het Dier thans fchynd bevangen te zyn; vervolgens vloed het tamelyk diep in de Aarde, en maakt aldaar een onderaardsch Hol, zo vast en effen van Wanden, Vloer en Verwulfzel, dat het zeer wel naar eenen Grafkelder gelykt, doch de Aarde moet hiertoe ook bekwaam, dat is: niet te droog, noch te vochtig zyn; in de Vryheid vind het Dier de Aarde genoegzaam altoos van die Gesteldheid, maar opgeflooten zynde moet men het daarvan voorzien en wel in zodanige Hoeveelheid, dat het 'er eenige Duimen diep in kan kruipen, ten dien einde bediend men zich best van een tamelyk groot Zuiker-Glas, ter Helfte
toe

Fig. 7.

toe met varfche Tuin-Aarde gevuld, en van boven met Gaas, of Floers bedekt, zynde deze Glafen tot de Infeften-Fokkery allerbekwaamft, vermits er de Aarde zo wel, als de Groente, langer verfch in blyft, dan in de Vlugten en Doozen, waarby nog dit Voordeel komt, dat men dus ongelyk beter de Levenswyze der Infeften, zonder dezelve te flooren, kan waarnemen. De Rups dan zich eene Grafftede in de Aarde gemaakt hebbende legt 8 Dagen lang daarin als zieloogende, wordende midlerwyl hoe langer hoe korter en fterk in malkander gedrongen, waardoor de Ringen fwellen en zich bolronder vertonen; eindelyk legt ze op den achtften of negenden Dag hare eerfte Gefalte af en verfchynd als een ontzield Lichaam in doods Gewaad, of, om kort te gaan, ze word eene zogenaamde Poppe, welke in den Beginne groen is, maar eerlang fwartbruin word en zich in allen Deele verdoond als in de 7de Figuur. De Poppe blyft in dien Staat tot in 't Voorjaar leggen, zynde den Winter over als dood, naar den uiterlyken Schyn, vermits men gedurende dien Tyd genoegzaam geene Beweeging in haar befpeuren kan; maar gelyk de geheele Natuur in de Lente herleeft, zo word aldan ook het Leven in onze Poppe wederom zichtbaar; ze kromt en buigt zich niet alleen als ze aangeraakt word, maar keerd zich ook van zelfs gemeenlyk een maal Daags om, 't geen een goed Teken is en te kennen geeft, dat 'er een gezonde Vlinder in woond, daar men in tegendeel, als de Poppe ftyf en onbeweeglyk blyft, verzekerd zyn kan, dat de in haar verborgene Vlinder geftorven is, of ook dat 'er, in Plaats van dezen, eerlang eene Wesp voor den Dag zal komen, in 't laafte Geval is de Rups met een Ei van zodanig een Infeft bezet geweest, de Worm, uit dit Ei voortgekomen, na dat de Rups reeds in eene Poppe veranderd was, heeft derzelve Ingewanden, of den Vlinder, opgegeeten en vernield, en vervolgens zelfs in een Wefpe-Nymph, of Poppe, binnen de Pylftaart-Poppe veranderd zynde, komt 'er eene Wesp te Voorschynd. Genoegzaam alle Zoorten der Rupsen zyn het Gevaar, van met het Zaad van Wespen en Vliegen belegd te worden, onderhevig, en dus, wanneer ze in de Vryheid zyn, aan opgemelde Vernieling blootgefteld; in tegendeel valt dit van zelfs weg, als men ze uit de Eijeren opbrengt en Zorge draagd, dat 'er geene Wesp, noch Vlieg by kan komen. Ondertuffchen is het zeer aanmerkelyk, dat dezen hun doodelyk Zaad geenszins onverschillig plaatsfen, maar daarin te werk gaan naar de Regelen eener Wet, die de Schepper hun voorgeschreeven heeft en volgens welke ieder Zoort dier Vernielders alleen aan deeze en geene Zoort der Rupsen bepaald is. Doch om niet te verre buiten de Grenzen van myn Bestek te gaan, diene ik van deze Stoffe voor tegenwoordig aftefcheiden en dezelve breedvoeriger te verhandelen by een andere Gelegenheid, die zich in de volgende Verhandelingen meer dan eens zal aanbieden, wy keeren derhalven weder tot ons Infeft.

§. 5.

Een paar Dagen, of zomtyds maar eenen Dag voor de Geboorte des Vlinders, worden de Ringen der Poppe merkelyk uitgerekt, en eindelyk splyt dezelve open in den Nek en ter Plaatsfe, daar de Sprieten en Pooten des Vlinders leggen, straks wend hy alle Pogingen aan, om het Hoofd benevens de Sprieten, den Zuigangel en de Pooten en vervolgens den geheelen Rest 'er uit te halen. De Vlinder dus van zyne Banden ontleidigd spoed zich ten eersten naar een Voorwerp toe, daar hy aan op kan klimmen, en zich zodanig plaatsen, dat de Vlerken, die als noch zeer klein en wanstallig zyn, nederwaards kunnen hangen, welken zich ook vervolgens sterk uitzetten, of toeziens groeijen en wel haast hunne volmaakte Gedaante en Grootte verkrygen; dan breid de Vlinder dezelve uit en vertoond zich rustende, gelyk ik hem by *Fig. 8.* hebbe afgebeeld. *Fig. 8.* In dien Stand heeft hy deze Byzonderheid, dat hy de Onder-Vlerken ter Helfte toe onder de Boven-Vlerken vooruitschuift, 't welk geen Vlinder van alle andere my bekende Zoorten doet; wel is waar, dat de *Paauwoog Pylstaart-Vlinder*, de zogenaamde *Rietwink*, de *Vlinder uit de Duingras Rups* en meer anderen, de Onder-Vlerken ook wel eenigzins na voren toe uitschuiven, doch dit is maar zeer weinig en verschild merkelyk van de Manier, op welke onze gehakkelde Pylstaart-Vlinder zyne Onder-Vlerken draagd. Hier moet ik ook nog aanmerken, dat hy zyne Sprieten, of Voel-Horens, dicht aan 't Lyf legd, en onder de Vlerken verbergd, wanneer hy volkomen in Ruste is, maar dat ik ze hier zichtbaar, of zodanig vertoond hebbe, gelyk hy ze, in Beweeging zynde, draagd, is om die Reden geschied, wyl de Sprieten dezer Diertjes, zo als van meer andere Insecten, veelal het voornaamste Kenmerk der Kunne zyn. De Afbeelding des Vlinders, by de reedsgemelde *3de Figuur*, is van een rustend Mannetje, en die by *Fig. 9.* van een vliegend *Fig. 9.* Wyfje. Beiden zyn genoegzaam onderscheiden en kenbaar door de Sprieten, de Voorpooten en het Achterlyf. De Mannetjes hebben dikkere en eenigzins vederagtige Sprieten, in tegendeel zyn die der Wyfjes merkelyk dunner en niet vederagtig; de Voorpooten der Mannetjes zyn veel dikker en sterker, dan die der Wyfjes, doch dezen hebbe ik hier niet geheel kunnen verbeelden, vermits de Vlinders in 't Vliegen hunne Pooten aan, of onder 't Lyf leggen; eindelyk is het Achterlyf der Mannetjes ook ongelyk dunner, dan dat der Wyfjes, en heeft na achteren toe, of aan den Staart ter wederzyde haarige Uitssteekzels, waarvan het Achterlyf der Wyfjes, dat slechts puntig uitloopt, niet voorzien is. De gehakkelde Pylstaart-Vlinders zyn genoegzaam allen van eene en dezelfde Tekening, maar geenszins van eenerley Couleur, gelyk ik reeds hebbe gemeld; in myne Verzameling hebbe ik meer dan achterley in Couleur verschillende Zoorten, en ik gelove zeer wel, dat 'er nog meer zyn. Uit de mynen hebbe ik de twee fraaisten in Couleur tot de Afbeelding gekozen en op de bygevoegde Plaat nagebootst. Eer ik deze Verhandeling

ling eindige, zal ik den Lief hebben, welken 'er werk van maken, om de meergemelde Vlinders uit de Rupsen optebrenge, dien goeden Raad geven; dat ze de Poppen den Winter over in de Aarde gelieven te laten leggen tot in de Maanden van Maart, of April, want eerder daaruit genomen zynde lopen ze Gevaar van te sterven; wel is waar, dat zomtyds eene Poppe, wanneer ze maar eenige Weken in de Aarde gelegen heeft en dus nog voor den Winter 'er uitgenomen word, evenwel goed blyft, en dat daaruit een gezonde Vlinder te Voorfchyn komt, doch dit is maar by Geluk; zekerder gaat het, dat men ze in hunne onderaardsche Verblyfplaatsen, die ze zich zelfs toebereid hebben, tot in 't Voorjaar ongestoord laat leggen, en ze 'er dan uitneemd.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

NACHT-VLINDERS van 't Eerste Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. I.

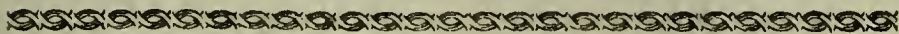
C. Depp ad viv. del. et fecit.

❁ ❁ ❁ ❁

11

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

DERDE STUK.

TWEEDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Eerste Gezin *der* EERSTE BENDE.

De PAAUWOOG PYLSTAART-VLINDER.

Tab. II.

§. I.

Ouden de *Insecten* alleen daarom geschapen zyn, dat zommige, doch weinige Soorten (zo verre men tot nog toe weet) aan het Menschdom in't byzonder Dienst moeten doen, gelyk de *Zyde-worm*, de *Bye*, de *Conchenille*, de *Gal Wesp*, de *Spaansche-Vlieg*, enz. Wyders dat anderen tot Spyze voor het Gevogelte moeten verstreken, gelyk de *Rupsen*, *Vliegen*, *Torren*, *Vlinders*, enz. Dat eindelyk ook veelen een Middel ter Kastydning in de Hand Gods moeten zyn, om een zondig Land met Wolken van *Sprinkbanen* te bedekken, en door Heirlegers van *Rupsen*, *Kalander*. en *Paal-Wormen*, enz. te verwoesten? Zouden alleen tot deze Eindens, hebbe ik dikwils gedacht, de *Insecten* voortgebracht zyn, of zoude wel een zeer groot Gedeelte dier merkwaardige Schepzelen ons nog tot een ander algemeen Nut verstreken? Derzelve Gedaantewisfeling scheen my toe te zonderling te zyn, dan dat ze niet met een byzonder Goddelyk Oogmerk zoude verzelt gaan. Waarom is 't met het Leven dezer Dieren niet eveneens gelegen, gelyk met dat van alle de anderen? waarom worden ze driewerf als herschapen? en moeten eerst in eene verachtelyke Wormsgedaante verschynen, zich met aardsche Spyze voeden en eene Verfmading der Menschen zyn; vervolgens in een' tweeden Staat over- en als ten Grave gaan, eene geheel andere en wel zulke Gedaante aannemende, die een dood Lichaam evenaard; maar eindelyk ter bestemder Uure wederom uit hun Graf verryzen en in eene heerlyke Gestalte te voorschyn komen, die verre van verachtelyk te zyn thans het Oog van elk bekoord, eene Gestalte, die geene Overeenkomst meer met het eerste aardsche Beeld heeft, in welken laatsten Staat het Schepzel nu het Lucht-Gewest meestal bewoond en weinig om de Aarde schynd te geven; het verzadigd zich niet meer met grove Spyze, maar met den Daauw des Hemels en met de edelste Sappen der Bloemen; om kort te gaan: het leid een Paradyfisch Leven. Kan 'er wel een natuurlyker Voorbeeld, dan dit, gevonden worden van den Staat der Vroomen op Aarde; van hunnen Uitgang uit denzelven door den tydelyken Dood; en, 't geen allermeeft aanmerkelyk is, van de zalige Hope hunner toekomenden Verryzenisfe ter

Onsterffelykheid in 't volle Genot van eindelooze hemelfche Vreugde. Geen Geloofs-Artikel word door het Ongeloof en de ontaarde Rede zo hevig bestreeden, als dat van onze Verryzenisse ten Leven. Dit is altoos een Steen des Aanstoots geweest, en blyft het nog helaas! en wel niet alleen voor Ongelovige, maar ook voor degeenen, die in 't Geloof wankelen en zwak zyn. 'T is onmogelyk, dus luisterd hun die Rede in 't Oor, 't is eene onmogelyke Zaak, dat de Dooden zouden opstaan en een ander Leven deelachtig worden, na datze eens en voor altoos uit het natuurlyk Leven weg gerukt zyn. Maar waarom is 't dan niet onmogelyk, dat een redenloos Schepzel eerst een verachtelyke Worm geweest zynde en daarna een zekere Zoort van Sterven te hebben ondergaan, ten laaftten door den Wil desgeenen, die het gemaakt heeft, wederom als opgewekt en in een nieuw Leven, in een Leven van Vreugde en Blydschap hersteld word? Waarom zoude dan niet ook die zelfde almachtige en eeuwige Kracht haar edelste Werk, het redelyk Schepzel, den Mensch meene ik, na hem vooraf het Verderffelyke te hebben doen afleggen, wederom met Onverderffelykheid kunnen en willen overkleeden en in een volmaakter, ja in den allervolmaaktsten Staat van Gelukzaligheid herstellen, ten einde God alsdan eerst recht aan hem het Oogmerk der Schepping mogt bereiken, dat is: om zich aan den Mensch op de volkomenste Wyze en onbepaaldelyk te kunnen openbaaren, ter eeuwiger Verheerlyking zynere Majesteit. Want hoe gering, hoe onvolmaakt is toch onze Kennis van Gode, hoe gebrekkelyk verheerlyken wy Hem gedurende ons Verblyf in dezen aardfchen Tabernakel! Zoude dan met deszelfs Verbreking alles uit zyn? zoude God daarom verstandige Wezens geschapen hebben, dat Hy van hun slechts voor een korten Tyd, ja nog maar zeer flaanwelyk en onvolmaakt wilde erkend zyn, en dat zy de Wonderen zynere Magt hier maar als in 't voorbygaan zouden zien, doch van het volle Aanschouwen derzelven voor eeuwig verftoken blyven? Kan de gezonde Rede dit wel eene Goddelyke Voleinding zynere edelste Schepzelen noemen? Kan zy het met de Volmaaktheden Gods overeenbrengen, dat Hy dus den Mensch, het Meesterstuk zynere Handen, om zo te spreken, als onafgedaan en niet ter Volmaaktheid gebragt, wederom voor eeuwig zoude vernietigen? Waarlyk Neen! Een braaf Meester laat het beste zynere Konststukken niet onvoltooid leggen, en zo dit al onder de Stervelingen plaats had, verre zy het echter, zulks van Gode, den allervolmaaktsten Werkmeester, te denken. De Loochening dan van de Opftanding der Dooden tot een denken, of laaftten Staat is derhalven niet eens bestaanbaar met de gezonde Rede; nochtans vervallen veele, 't is beklaglyk! tot dit gevaarlyk Uiterste, deels moetwillig, deels door Aanvechting, doch allermeeft door 't Misbruik der Rede, dat is: door aan derzelve laatdunkende Uitspraak het Oor te leenen omtrent zodanige Goddelyke Waarheeden, die buiten het Bereik van haar bepaald Begrip zyn, in plaats van haar te doen bukken onder de Gehoorzaamheid des Geloofs. Doch vermits het *Geloven zonder zien* genoegzaam de zwaarste Les voor den Mensch is; zo schynd het my toe, dat even daarom de goedertierene God, zich naar het Zwak der Mensch en voegende, ook in de Natuur zulke Verschynzels ten Toon steld, wel-

welken, als zichtbaare Voor- of Zinnebeelden van onze toekomstige Verzyzenisse ten Leven, ons tot Geloof en Hope zouden kunnen aanmoedigen. Onder dezelve is, myns Bedunkens, geenszins het geringste, zo niet het merkwaardigste, de voorheen gemelde *Gedaantewisseling der Insecten*. Zo dan door het aandachtig overwegen van dit wonderbaar- en onbegrypelyk Verschynzel in de Natuur ons zwak Geloof versterkt kan worden; waarlyk dan mag men dit Gevolg wel te recht een *algemeen Nut* noemen; daar ik in den Beginne van sprak, dat de Schepper ten onzen Beste, met het voortbrengen der Insecten, waarfchynlyk bedoeld heeft, en waarby alle andere Nuttigheeden dezer Diertjes niet zouden kunnen halen. Zegt niet: 't is ongerymd, dat men zulke geringe Schepzels tot een Argument in een allergewigtigst Geloofs-Artikel wilde nemen. Een levendig en wel zeer fraai Schepzel, gelyk de meeste Insecten zyn, is immers, denke ik, niet geringer te achten, dan een Tarwen-graan, en nochtans bediende zich onze Zaligmaker zelfs van het laatste tot eene Gelykenisse in 't Verhandelen der voorheen gemelde dierbaare Waarheid; * ja het is niet onwarschynlyk, dat Hy misfchien daarby ook het Voorbeeld der Insecten zoude aangehaald hebben, indien de Menschen toenmaals van derzelve Gedaantewisseling genoegzaame Kennis gehad hadden. En in der Daad, het zyn niet altoos grootfche en prachtige Voorwerpen, die ons kunnen stichten, maar in de minst schynende legt veelyds voor een nadenkend Gemoed de meeste Zegen.

Het Insect, dat voor tegenwoordig het Onderwerp dezer Verhandeling zyn zal, kan ons mede tot zulk een leerzaam Zinnebeeld en tot Staving myner Gezegdens verstrekken; het leeft, het sterft en staat in Heerlykheid weder op. Doch eer ik hetzelfde verder beschryve, moet ik hier nog eenig Gewag maken van myne voorafgaande en tegens-Verwachting wat lang gewordenen Uitweiding. Zommige myner geëerde Lezeren hebben hun Genoegen over de Bepiegelingen, die ik in eenige myner vorige Verhandelingen heb laten invloeyen, te kennen gegeven, en zouden gaarne zien, dat ik telkens op dezelfde Manier myne Verdoogen mogt uitvoeren, waartoe zich echter de Gelegenheid niet altoos even gunstig aanbied; anderen in tegendeel wilden liever, dat ik, kortheds halven, enkel en alleen de Historie der Insecten mogt voordragen, zonder daarby in 't Zedekundige uitteweiden. Ziet daar, het algemeen Lot der Schryveren! Om nu beiden te behagen. deele ik thans de opgemelde Uitweiding dengenen, die 'er Smaak in vinden, zeer gewillig mede, doch ik hebbe ze van de Verhandeling over 't Insect afgezonderd, ten einde het eene zonder het andere gevoeglyk zoude kunnen gelezen worden. Indien dan de meergemelde Uitweiding zommigen Lezeren mogt verveelen, ze kunnen dezelve naar hun Believen overslaan en van den volgenden Paragraaf de tegenwoordige Verhandeling beginnen te leezen.

§. 2.

Men heeft verscheide Dag- en Nacht-Vlinders, welken met Vlakken versierd zyn, die vry wel naar de Vlakken of zogenaamde Oogen in de Staart-Vederen der Paauwen gelyken, zodanige Vlinders worden by den Liefhebberen *Paauwoogen* genoemd. Onze tegenwoordige Vlinder heeft ook op de bovenste Zyde der Onder-Vlerken diergelyke Vlakken of Oogen; en vermits hy onder de Pylstaarten behoort, zo draagd hy doorgaans den Naam van *Paauwoog-Pylstaart-Vlinder*. De geheele Huishouding van dit Insect komt genoegzaam

(C 2) in

* Johann. 12. vs. 24. De hoogverlichte Leeraar der Heidenen herhaald deze Gelykenisse in zyn' eersten Zendbrief aan de Corinthiers in 't 15de Cap. vs. 35. 36. 37.

in allen deele overeen met die van den *gebakkelden Pylstaart*, in de naaftvoorgaande, of eerste Verhandeling van dit Stuk beschreven; want in 't geene de Geboorte van beide die Insecten betreft; in hunnen Levensloop gedurende den Rupsen-Staat; in de Tyd, Gelegenheid en Manier van Verandering tot Popjes; en eindelyk in de Omstandigheden, wanneer ze als Vlinders te voorschyn komen, is geen het minste Onderscheid, gevolgelyk zoude het overtollig zyn, een zelfde Zaak dubbeld te verhalen, in tegendeel kan ik nu de Hiltorie van ons tegenwoordig Insect maar kort maken.

§. 3.

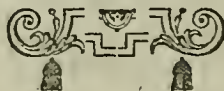
Hetzelve behoord eigentlyk op de Willige Boomen te huis, schoon men het wel voor een enkelde Keer op andere Boomen gezien heeft. Men vind dan de Eieren van dit Insect in de Maanden Juny, July en August op de gemelde Willige-Boomen, en wel enkelde aan de onderste Zyde der Bladen; zelden ontmoet men 2 of meer dier Eitjes by malkander. Ze zyn een weinig langwerpiger dan die van den *gebakkelden Pylstaart-Vlinder*, doch voor 't overige mede geheel glad en glanzig, en van Gedaante, Grootte en Couleur als dat by *Fig. 1.* op *Tab. II.* ik hebbe het niet in 't groot afgebeeld, om dat

Tab. II.
Fig. 1.

zich geene Byzonderheden voordoen, als men het door een Microscop beschouwd. In 't Jaar 1761 den 12 July deed ik een Mannetje met een Wyfje van deze Vlinderen in een grote Doos, ze paarden ten eersten en het Wyfje leide nog dien Dag eenige Eitjes; de volgende Dagen ontlafte de het zich van de overigen; uit de eerst gelegden kwamen den 24 dier Maand de jonge Rupsjes te voorschyn. Behalven deze hebbe ik reeds voorheen en naderhand meer dergelyken van het Ei af aan groot gebragt en bevonden, dat de Huishouding en Gedaantewisseling van allen eveneens was, uitgezonderd, dat zommige drie, en zommige vier Maal vervelden. Het eerste van deze Zoort der Insecten, dat ik dus opgevoed en waarvan ik de Waarnemingen aangetekend hebbe, zal ten Voorwerp dienen, om verder in onze Hiltorie voorttegaan.

§. 4.

- Den 10 August 1754 vond ik het Eitje. Na Verloop van twee Dagen kwam 'er het Rupsje uit, en vertoonde zich als by *Fig. 2.* zynde hetzelve kenbaar en onderscheiden van de jonge *gebakkelde Pylstaart-Rupsjes* door het rode Horentje. Den 20 dito vervelde de Rups voor de eerste Maal en had toen de
- Fig. 3.* Couleur, Tekening en Grootte, gelyk ik ze in de *3de Figuur* hebbe afgebeeld. Vervolgens vervelde ze nog twee Maal met eene Tuschpenpoosing van 10 en 11 Dagen. Den 21 September, volwasfen zynde, vertoonde ze zich in den
- Fig. 4.* rustenden Stand als by *Fig. 4.* Den volgende Dag begaf ze zich in de Aarde, makende aldaar, als ware het, eene Grafftede, waarin ze, na 8 Dagen als zieltogende gelegen te hebben, in een Popje veranderde, zynde hetzelve van
- Fig. 5.* Gedaante, Grootte, en Couleur als by *Fig. 5.* en gelykende zeer wel naar eene Egyptische Mumie; van toen af aan bleef het den geheelen Winter door als een dood Lichaam, naar den uiterlyken Schyn, in de Aarde leggen tot den 8 Juny des volgende jaars, wanneer de fraaye Vlinder uit de Aarde verrees, na dat hy zyne Banden, te weten; het Poppe-Vlies verbroken en zich daarvan
- Fig. 6.* ontleidigd had. In de *6de Figuur* hebbe ik een' rustenden Wyfjes— en by *Fig. 7.*
- Fig. 7.* een' vligenden Mannetjes-Vlinder afgebeeld, zynde de eene van den anderen onderscheiden voornaamlyk door de Sprieten en het Achterlyf, over welke Kenmerken der Kunne ik in de voorgaande Verhandelingen reeds meer gehandelt hebbe. Laastelyk moet ik nog aanmerken, dat de Pauwoog Pylstaart-Vlinders zeer dikwils met kreupele en gebrekkelyke Vlerken te voorschyn komen, die ook nimmer hersteld worden, aan welk Gebrek geen andere Zoort van Vlinderen zo meenigwerf onderhevig is.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

NACHT-VLINDERS van 't Eerste Gezin der EERSTE BENDE.

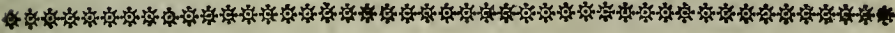
Tab. II.

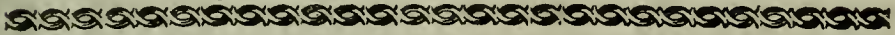
Carlipp ad viv. del. et sculps.

NEDERLANDSCHE INSECTEN

BËSCHREEVEN EN AFGEBEELD.

DERDE STUK.

DERDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Eerste Gezin der EERSTE BENDE.

De LIGUSTER-PYLSTAART-VLINDER.

Tab. III.

§ I.

Buiten Tegenspraak is onder de inlandscbe gekorvene Dieren het tegenwoordige een der grootsten, en wel niet alleen in zyne derde en laatste Gedaante, of als Vlinder, maar ook in den eersten en tweeden Levens-Staat, dat is: als Rups en Pop. De geheele Verandering van dit Insect heeft derhalven niet gevoeglyk op eene enkele Plaat konnen afgebeeld worden; dus ik genoodzaakt ben geweest, om ze op twee Plaatē te brengen; op de eerste vertoonē zich het Insect in zyne eerste, te weeten, in de Rupsen-Gedaante, welke Plaat ik thans mynen geëerden Lezeren mededeelē, met Verzekering, dat de tweede, waarop hetzelfde in zyne tweede en derde Gedaantewisseling afgebeeld is, direct in 't naastvolgende Stukje nevens den Rest der Beschryving, zo dra als immer mogelyk, te voorschyn zal komen.

Dit Insect, 't welk onder de Pylstaarten behoord, is men gewoon den *Liguster-Pylstaart* te noemen, om dat zich hetzelfde, als Rups, allermeeft op den Liguster onthoud, welk Heester-Gewas hier te Lande veelal tot Heiningen gebruikt en by zommigen Wervelhout, ook Hardwervel genoemd word; men ontmoet deze Rups ook wel, doch maar zelden, op de Syringe- en Laurier-Boomen, als mede op de Hulft, en men kan ze met derzelver Bladeren

(D)

voc-

voeden en groot brengen ; het eerstgemelde Gewas echter , namelyk de Liguster , is haare rechte en liefste Kost , en daar ze eigentlyk op te huis hoord , weshalven ik ze 'er ook op afgebeeld hebbe.

§. 2.

De Eieren van den Liguster-Pylstaart vind men aan de Bladeren der opgemelde Gewassen niet by Schooltjes , of Hoopjes , maar doorgaans enkeld ; ze hebben volmaakt de Gedaante van de Eieren der Paauwoog-Pylstaarten , en , 't welk aanmerkelyk is , ze zyn ook geenszins grooter , niettegenstaande de Liguster-Pylstaarten onglyk grooter zyn . dan de Paauwoog-Pylstaarten . Doorgaans zyn de Eieren der Pylstaarten , ten minsten dergeenen , die ik tot nog toe kenne , glad en effen , of ongefingereerd , en wel niet alleen voor 't bloote Oog , maar ook door 't Microscop beschouwd ; weshalven ik ook het Ei van onzen tegenwoordigen Vlinder niet vergroot , maar wel in zyne natuurlyke Grootte en Gedaante by *Fig. 1.* op *Tab. III.* afgebeeld hebbe . De Rypwording der Vrucht in zulk een Ei duurd ruim twee Weeken , zo lange leggen deze Eieren , eer de Rupsjes 'er uitkomen , 't welk my gebleeken is by de volgende Ondervinding . Den 19 Juny 1762 deed ik een Mannetje met een Wyfje van deze Vlinders in eene groote en luchtige Doos , om ze te laten paaren , doch ze scheenen daartoe in 't geheel niet geneegen te zyn , elk bleef op zyne Plaats genoegzaam altoos stil zitten ; dit duurde zo den eersten , tweeden , derden en vierden Dag , weshalven ik reeds den Moed verloren gaf , van in dit Experiment te zullen slagen ; het Wyfje had wel in die Tuffchentyd vier Eitjes gelegd , maar vermits ze onbevrucht waren , verdroogden ze eerlang ; ik liet echter deze Vlinders den vyfden Dag ook nog by elkander blyven , toen gebeurde het , dat ze tegens den Avond sterk begonnen te vliegen , en 's morgens daaraanvolgende vond ik ze in 't Paaren , 't welk dien geheelen Voormiddag duurde , en mogelyk nog langer zoude geduurd hebben , waren ze niet by Toeval gestoord geworden . Omtrent drie Uuren na 't Paaren begon het Wyfje de Eieren te leggen ; ik liet het dus zes of zeven Dagen begaan , binnen welke Tyd hetzelfde meer dan 250 Eieren leide , een Getal , waaraan ik over genoeg had ; en nademaal het Diertje hoe langer hoe machtelooser werd , myne Nieuwsgierigheid my ook aanporde , om te onderzoeken , hoe veel Eieren hetzelfde nog wel by zich had , besloot ik het te openen , na het vooraf op de zachtste en kortste Manier gedood te hebben , vermits ik het pynigen dier arme Diertjes zo veel als immer mogelyk trachte te vermyden , deels uit Mededogendheid , deels om dat zulks , naar myn Gevoelen , geenszins geoorlofd is ; ik sneed dan dezen Vlinder het Hoofd schielyk af , in Meening dat hy onmiddelyk en ten eenemaale dood zoude zyn , maar ik vond my daarin bedrogen , het Dier zonder Hoofd was nog zo levendig als te voren ; toen sneed ik haastelyk het Borststuk van 't Lyf af , maar ook hiermede was het nog niet gedaan , aan 't Lyf bespeurde ik wel geene Tekens van Leven meer , maar daarentegen zworf , deels lopende , deels vliëgender wyze , het Borststuk , daar de Vlerken aan vast zyn , nog over de Tafel heen , zonder Hoofd en Lyf , tot myne grootste Verwondering ,

en het zoude zekerlyk nog langer geleefd hebben, had ik hetzelfde niet nog eens in de Lengte doorgekloofd, waarna de Beweëging ophield; waarfchynlyk was door deze laaste Sneede het Hart getroffen, dat zich in 't Borstfuk bevind. In het Hoofd waren den volgenden Dag, na dat het reeds langer dan een Etmaal was afgesneden geweest, Tekens van Leven, vermits zich toen de Sprieten nog bewogen, doch tegens den Avond scheen het geheel dood te zyn. Dit alles gebeurde nu met eenen Vlinder, die te voren reeds zeer machteloos was, hoe levendig zouden dan wel de verminkte Deelen geweest zyn, wanneer de Vlinder zyne volle Krachten nog had gehad? Men kan daaruit afneemen, dat de *Motus animales*, of dierlyke Beweëgingen in die kleine Dieren veel sterker, ten minsten langduriger zyn, dan in de grootste Dieren, en zelfs in den Mensch. Ik opende vervolgens het Lyf van dezen Vlinder, en vond in hetzelfde nog een groot Getal, en naar Giffing wel by de 300 Eieren, allen groen, zommigen ook reeds volwaffen, doch van de overigen waren de meesten nog zo klein als Gierst; van de volwaffene nam ik een Douzyn uit het Lyf, en zuiverde ze in schoon Water van de Slymerigheid, daar ze mede omgeven waren, en deed ze in eene Doos, om te zien, of 'er ook Rupsjes uit zouden komen, maar ze verdroogden het eene na het andere. Doch uit de Eieren, die het Wyfje had gelegd, kwamen de Rupsjes den 9 July, en volgende Dagen, te voorschyn; deze Eieren werden vooraf geelachtig en doorschynende, en van binnen vertoonde zich een groene Vlak, die echter kort voor 't Uitkomen der Rupsjes verdween, toen waren de Eieren zo glanzig als Pareltjes, en men kon met een Vergrootglas de Rupsjes 'er duidelyk in zien leggen; hunne Situatie in 't Ei is niet doorgaans eveneens, zommige leggen zo, dat het Horentje naar boven, anderen, dat het onderwaards gekeerd is; wederom by anderen legt het op zyde. By *Fig. 2.* hebbe ik een Paar dier Situaties in 't groot afgebeeld.

§. 3.

De Rupsjes ter Wereld komende zyn van dezelfde Grootte, als eerstgeboorene Paauwog-Pylstaart-Rupsjes, geheel witachtig, met een lang Horentje op den Staart, 't welk ten minsten twee derdens van de Lengte der geheele Rups heeft; dit Horentje is in den Beginne wit, en niet zo lang, doch word straks na de Geboorte merkelyk uitgerekd en van Couleur donkerder, vervolgens zwart; by *Fig. 3.* vertoond zich zulk een Rupsje. Zommige derzelven aaten, zo dra ze gekipt waren, de ledige Doppen hunner Eieren voor een Gedeelte op, doch anderen, en wel de meesten nuttigden 'er niets van. Aanmerkelyk is het, dat deze Rupsjes ook Draaden maakten en 'er zich aanhingen, 't welk ik nog aan geene andere Soort van Pylstaart-Rupsen waargenomen hebbe, maar wat ouder en grooter geworden zynde sponnen ze geene Draaden meer. Wy verzorgden onze Rupsjes ten eersten van Liguster en Syringe Bladeren, doch ze scheenen tot de laaste minder Trek te hebben, dan tot de eersten, daar wy ze dan ook mede grootbragten; zo dra ze een weinig gegeten hadden werden ze

(D 2)

groen-

groenachtig, en wel hoe langer hoe groener. Na dus 5 of 6 Dagen oud geworden zynde, vervelden ze den 14den en 15den July voor de eerste Maal; na deze Vervelling, gelyk ook na de volgenden en tot het laatste toe, bleef het Hoofd dier Rupsen ovaalrond, daar in tegendeel dat van de gehakkelde en Paauvoog-Pylstaart-Rupsen voorts na de eerste Vervelling byna driekantig en bovenop puntig word, en die Gedaante door alle Vervellingen behoud. Den 20sten en 21sten dito vervelden ze voor de tweede Maal; den 26sten en 27sten voor de derde Maal. Na deze Vervelling kwam de zwarte Kring om het Hoofd, en de paarsse Couleur aan de schuinsche witte Streepen, die voorheen geheel wit waren, te voorschyn. Zodanig eene driemaal vervelde Rups hebbe ik in hare natuurlyke

Fig. 4. Grootte, Gedaante, Teekening en Couleur by Fig. 4. afgebeeld, en wel in den Sphinxschen Stand, dien deze Soort van Rupsen, in Rust zynde, gemeenlyk aanneemt; weshalven de Liguster-Pylstaart-Rups by de meeste Liefhebbers de *Sphinx* genoemd word, hoewel ook zommige Schryvers aan alle Pylstaarten doorgaans dien Naam gegeven hebben, met Byvoeging der Benaming van 't Gewas, daar ze op gevonden worden, of van een' andere byzondere Eigenschap; dus heet, by Voorbeeld, de gehakkelde, of Populier-Pylstaart, *Sphinx populi*; de Paauvoog-Pylstaart, *Sphinx ocellata*; de Liguster Pylstaart, *Sphinx ligustri*; de Winde Pylstaart, *Sphinx convolvuli*; de Wolfsmelk Pylstaart, anders de bonte Oliphant, *Sphinx esulae*; de Jasmyn- of Doodshoofd-Pylstaart, *Sphinx Atropos*, enz. om dat de rustende Stand van alle Pylstaart-Rupsen vry wel, doch die van de Liguster Pylstaart-Rups inzonderheid en allermeest naar de Sphinxsche Gedaante gelykt. Den 2den en 3den August vervelden onze Rupsen voor de vierde en laatste Maal, en bleeven vervolgens nog aan 't eeten en groeijen tot den 13den en 14den dito, toen waren ze volwassen, en, in Beweeging zynde, of kruipende, vertoonden ze zich van Gedaante, Grootte, Fig. 5. Couleur en Teekening, gelyk men hier eene by Fig 5. naauwkeurig afgebeeld ziet.

§. 4.

Omtrent dien Tyd begaven ze zich in de Aarde, om hare eerste Gedaantewisseling te ondergaan, of in Popjes te veranderen. Doch eer ik hiervan verder Gewag make, moet ik vooraf verhaalen, dat ik aan eene dezer Rupsen een' merkwaardigen *Errorem naturæ*, of Misflag der Natuur waargenomen hebbe, die, zo niet nimmer, ten minsten zeer zelden onder dergelyke Diertjes gebeurd. Deze Rups was maar eerst twee Maal verveld, gevolgelyk nog jong en klein, en had dus op verre na nog niet de vereischte Hoedanigheid tot 't veranderen in sene Pop, des niettegenstaande begon ze zeer onrustig te worden, klouterde van 't Boompje af, ging aan 't loopen, of kroop gedurig in 't rond, gelyk deze Rupsen altoos, eer ze in de Aarde gaan, om in Popjes te veranderen, dergelyke Beweeging maken, en, als ware het, eene bekwaame Plaats daartoe zoeken; deze Rups deed mede zo, en kroop eindelyk in de Aarde; doch vermits ik onmogelyk kon geloven, dat het haar rechte

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

F. & F. in 1764 *Sphinx Ligustri* L.

NACHT-VLINDERS van't Eerste Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. III.

C. Scop. ad viv. del. et sculpsit.

rechte Ernst zoude zyn, om van Gedaante te verwisselen, als strydig tegen den gewoonen Loop der Natuur in dit Geval, zo stoorde ik ze meer dan eens in dat Voornemen en plaatsde ze telkens weder op het Boompje, maar het was vergeeffsch, ze vluchtete ten eersten van daar weder weg, en begaf zich in de Aarde; ik liet ze dan eindelyk begaan en was zeer nieuwsgierig om te zien, wat 'er van worden zoude. Eenige Dagen dan gewacht hebbende zocht ik ze in de Aarde op, en ziet! ze was in der Daad een Popje geworden, doch wel een vierde Part kleiner, dan eene ordinaire Liguster-Pop; ik had wel gewenscht, dat uit dit Popje ook een Vlinder te voorschyn gekomen was, maar het gebeurde niet, want hetzelfde buiten dat reeds eenigzins kreupel zynde verdroogde eerlang geheel en al. Van deze ongeregelde kome ik wederom tot de geregelde eerste Gedaantewisseling van ons Insect, of tot de Verandering der Rups in eene Pop. Ik hebbe voorheen gemeld, dat deze Rupsen omtrent het Midden van Augustus haar vollen Wasdom bereikt hadden; het was dan ook om die Streek, dat de eene na de andere zich gereed maakte tot het ondergaan dezer Verandering; ze lusteden geen Voedzel meer, klommen van 't Boompje af, waren gestadig doende met kruipen en, gelyk het scheen, met zoeken naar eene bekwaame Plaats; om zich aldaar, als ware het, eene Grafftede te bereiden, ten einde in dezelve het aardfche Beeld, de Worms-Gedaante, afteleggen, en over eenigen Tyd wederom als verwonderlyk fraaie Schepzels te verryfen en zodanig zich, ter Verheerlyking des Scheppers, aan den Mensch te vertoonen. Midlerwyle dat de Rupsen dus aan 't kruipen en zoeken waren, verlooren ze allengs hare schoone Couleur, werden vuil en morsig en over 't geheele Lichaam vogtig, en scheenen als met een Angst-Zweet bevangen te zyn, zommige bragten in die Omstandigheid wel een' geheelen Dag, ja wel twee Dagen, door, met anderen integendeel duurde het zo lange niet; ten laaften kropen ze in de Aarde, daar elke voor zich in 't byzonder een Hol maakte en in hetzelfde tot eene Pop veranderde, op dezelfde Manier en in allen Deele even eens gelyk de Gehakkelde- en Pauwoog-Pylstaart-Rupsen, welker Verandering ik in de eerste en tweede Verhandeling van 't derde Stuk breedvoerig beschreven hebbe.

§. 5.

De Gedaante, Grootte en Couleur van eene Liguster-Pylstaart-Pop zien wy op de tegenwoordige IV. Plaat by Fig. I. Dezelve is van eene aanmerkelyke Grootte; vermits dit Insect in den vorigen, of Rupsenstaat zo wel, als naderhand in den Staat van Vlinder, een der grootsten hier te Lande is. Deze Poppen bleven van toen af in de Aarde den geheelen Winter over en tot in Juny daaraanvolgende leggen, zo lange duurd ordinair en volgens den gewoonen Loop der Natuur haar onderaardsch Verblyf in de opgemelde Holen; nochtans gebeurd het wel, echter maar zelden, dat eene of meer van deze Poppen, en wel van dezelfde Teeld, nog een geheel Jaar langer leggen blyven, gevolglyk na genoeg twee Jaaren in dien Staat doorbrengen, en dat alsdan eerst de Vlinders daaruit te voorschyn kome-

(E)

men.

Pl. IV.
Fig. 1.

men. Uit de meesten van onze Liguster-Poppen kwamen in 't Begin van Juny 1763 de Vlinders voor den Dag, doch zommigen bleven overleggen, en vermits wy uit derzelve Beweging konden afneemen, dat ze levendig waren, zo zagen wy de Vlinders uit deze Poppen eerst in 't volgende Jaar te gemoed, want ons was niet onbekend, dat zulks met deze en nog eenige andere Soorten van Poppen wel meer gebeurde; het geschiedde ook zo, hoewel 'er maar uit eene van alle de overgeblevene Poppen de Vlinder in 't Jaar 1764 te voorschyn kwam, die dus byna twee Jaaren in de Pop verborgen was geweest; de Rest bleef wederom en nu voor altoos leggen, gemerkt de Vlinders in dezelve gestorven en ten deele uitgedroogd, ten deele verrot waren.

§. 6.

Fig. 2. Zo dra zyn deze Vlinders niet gebooren of ze klauteren ten eersten in de Hoogte, om zich zodanig te plaatsen, dat de Vlerken kunnen nederwaards hangen en zich uitzetten, welken alsdan zeer vlak en effen worden; doch hiertoe geene Gelegenheid hebbende blyven ze voor altoos wanstallig en kreupel, waarvan ik reeds in voorgaande Verhandelingen Gewag gemaakt hebbe. In den rustenden Stand vertoond zich de Liguster-Pylstaart-Vlinder als by Fig. 2. zynde dit een Mannetje, welks Kenmerk genoegzaam alleen maar in de eenigzins dikkere en kloekere Sprieten bestaat, waardoor de Mannetjes van de Wyfjes kunnen onderscheiden worden, anderzins zyn ze van Gedaante en Tekening elkander volkomen gelyk. Omtrent den rustenden Stand dezer Vlinderen is het aanmerkelyk, dat ze de Vlerken daks wyze aan 't Lyf leggen en dus hetzelfde voor 't meerder Deel bedekken, ze verschillen daarin van meest alle andere Pylstaart-Vlinderen, welken, in Rust zynde, de Vlerken gants anders dragen en hun Lyf geenzins daarmede bedekken, gelyk uit de reeds gegevene Afbeeldingen van den Gehakkelden en Pauwoog Pylstaart Vlinder blykt. Ik hebbe den rustenden Vlinder hier met uitgetrekte Sprieten vertoond, om te kunnen zien, dat dezen dikker zyn, dan die van 't Wyfje, het gebeurd ook wel, dat de Vlinder in deze Situatie de Sprieten uitsteekt, doch dan is hy ontwaakten gereed, om aan 't loopen te gaan, of zich van 't Vermogen zyner Vlerken te bedienen en weg te vliegen, anders als hy recht in Ruste is, of slaapt, zo verbergd hy de Sprieten onder de Vlerken en legd ze zo dicht aan 't Lyf, dat men 'er genoegzaam niets van zien kan. Den geheelen Dag brengen deze, gelyk andere Nacht-Vlinders, met slaapen door, ten ware ze daarin gestoord worden, maar zo dra begint de Dag niet te dalen en de Schemering te genaken, of ze komen in Beweging, die voor eerst slechts in eene Siddering bestaat, welke vervolgens hoe langer hoe sterker word, naar mate de Schemering en Donkerheid toeneemd, en eindelyk vliegen ze weg. 't Is zekerlyk om die Reden, dat deze en alle andere Pylstaart-Vlinders by zommige Schryveren *Schemerings-Vlinders* genoemd worden, hoewel ik niet zien kan, waarom men hun deze Benaaming in 't byzondere zoude geven, want alle andere Nacht-Vlinders beginnen ins-
ge.

gelyks met het vallen van den Avond dezelfde Beweeging te maken, gelyk de Pylstaart-Vlinders, en dezen zyn zo wel, als de eerstgemelden, de geheele Nacht doende met vliegen en zoeken van Voedzel, als mede met het Voortplanten van hun Geslacht; gevolgelyk is tusschen de Pylstaarten en andere Nacht-Vlinders in dezen Opzichte geen Onderscheid, en derhalven komt hun ook dien aangaande maar eenerlei Benaaming toe, dus zoude men ze allen wel *Schemering-Vlinders* in plaats van *Nacht-Vlinders* kunnen noemen, doch het laatste heeft zekerlyk meer Eigenschap. De Vlugt van de Ligulster-Pylstaart-Vlinders is, gelyk die der andere Pylstaarten, ongemeen snel en egaal, gevolgelyk kunnen ze in korten Tyd een' verren weg afleggen, en overtreffen daarin de Dag-Vlinders. By *Fig. 3.* hebbe ik een vliegend Wyfje afgebeeld en wel naar een Origineel van de allergrootste Soort dezer Vlinders, 't welk zich in de Verzamelingen der Heeren *Joan Caspar* en *George Philips* bevind, zynde de geen, welken wy in onze Collectie bewaaren, een weinig kleiner, doch zeer levendig en sterk van Couleur.

§. 7.

By deze Gelegenheid merke ik ook nog aan, dat de opgezette Insecten over 't algemeen, doch de Vlinders inzonderheid, door het droogen iets van hunne wezendlyke Grootte verliefen, gevolgelyk een weinig kleiner worden, dan ze, levendig zynde, waren; aan kleine en middelmatige Vlinders kan men deze Vermindering genoegzaam niet merken, doch aan zulken, gelyk de tegenwoordige, wanneer ze als vliegende opgezet zyn, verschild het in de Lengte, dwars over gemeeten, wel een kwart Duim; vermits echter alle Deelen naar Evenredigheid indroogen, zo verliest het Diertje daardoor niets van zyne waare Gedaante, en aan de Tekening en Couleuren doet het ook in 't geheel geen Nadeel. Maar daar is een wezendlyk en zeer groot Kwaad, 't welk de opgezette, of zogenaamde drooge Insecten onderhevig zyn, waarvan ik hier nog eenig Gewag zal maken, te weten: dat ze ongemerkt bekropen worden door de *Milben* of *Kaas-Myten*, als mede nog door een andere vry grotere Soort van kleine Wormpjes, welken van langzaamerhand zulk een Insect, dat 'er mede besmet is, geheel bederven, door hetzelfde niet alleen van binnen ledig te eeten, maar ook veelyds de Couleuren van de Vlerken als aftegrafen. Meenig fraai Insect word door deze kleine Diertjes vernield, eene Omstandigheid, die by de Insecten Liefhebbery allerverdrietigst en daarenboven van dien Aart is, dat men ze niet wiskonstig kan te boven komen; men bediend zich wel van allerhande Middelen, die een sterke Lucht hebben, ten einde daardoor deze vernielende Stofjes, om zo te spreken, van de Insecten af te houden; dus gebruikt men Terpentyn Olie, ook Nagel-Olie, daar men de Dekzels der Doofen, of de Zyden der Laadjes in de Cabinetten, van binnen, mede bestrykt; insgelyk ook Kampher, waarvan men Brokjes in Linnen naaid, en zulk een Zakje in de Doos met eene Speld vast hecht, of den Kampher ook bloot in de Hokjes doet, die men zeer gevolgelyk in de Hoeken der vierkante Laden kan aarbringen, by welke

Methode wy ons ook tot nog toe best bevinden. De Heer Doctor *Schäffer* in Regensburg pryft zekere Compositie aan, en heeft 'er het volgende Recept van medegedeeld. *

Essent. Assæ foetida
Spirit. Therbinth. aa. 2 unc.
Ol Tabac.
Tartar. foetid. aa. gutt. X.

Alle deze en voortgelyke Middelen doen zekerlyk ook veel Dienst, maar ze zyn niet toerykende genoeg, om dit vernielend Ongedierte daardoor ten eene maale te verdryven; men doet derhalven best, dat men by 't Gebruik dier sterk ruikende Dingen te gelyk ook dikwils de opgezette Insecten naauwkeurig onderzoekt, en bevindende, dat het een of ander besmet is, hetzelfde ten eersten van de overigen afzonderd, ten einde dezelyen niet mede geïnfecteerd worden.

* In het prachtig Insecten-Werk, genaamd: *Elementa Entomologica, of Einleitung in die Insecten Kenntnis*. Royaal 4°. Regensburg 1766. met 135 gecouleurde Platen. Welk Werk gecontinueerd word en thans reeds met 2 Deelen vermeerderd is. onder den Titel: *Icones Insectorum circa Ratisbonam indigenorum &c. of Natürlich ausgemalte Abbildungen und Beschreibung Regensburgischer Insecten &c.* met 100 gecouleurde Platen. Roy. 4°. *ibid. eodem*. Dit Werk gelyk ook alle de andere Werken van dien zeer geleerden en beroemden Auteur zyn by mynen Zoon *J. C. Sepp* Boekverkoper te Amsterdam te bekomen, en wel voor dezelfde Pryszen, daar ze in Duitſchland voor verkogt worden.

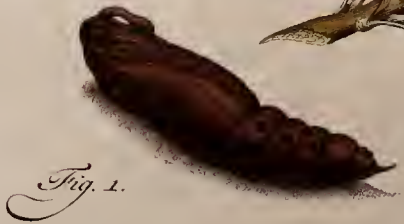

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Frax. ... L.

NACHT-VLINDERS van t Eerste Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. IV.

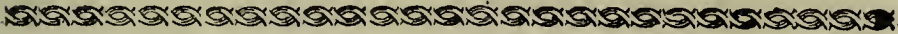

C. Lipp ad ven. del. et sculpit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

DERDE STUK.

VYFDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Eerste Gezin der EERSTE BENDE.

De DENNE PYLSTAART-VLINDER.

Tab. V.

§. I.

et gebeurt niet zelden, dat de Beoeffenaars der Natuurkunde, der Konsten en Wetenschappen, terwyl ze zich met het een en ander Onderwerp bezig houden, even daardoor onverwachts geheel andere en nieuwe Ontdekkingen maaken, daar ze te vooren niet eens om dachten, en 'er veel minder na zogten. Even eens is het ook met de Insecten Liefhebbery geleege; dikwils zoekt men een reeds bekend Insect op de Gewassen, waarop het te huis hoord, en ziet! men vind in plaats van dat, of ook te gelyk met hetzelfde eene geheel andere en zomtyds veel aangenaamere Soort; eene Omstandigheid, waardoor deze Liefhebbery zo veel te aanlokkelyker word. 'T zelfde Geval heb ik met het tegenwoordige Insect gehad. In den Herfst van 't Jaar 1763. was ik nevens mynen Zoon buiten Naarden op de groote Hofstede *Kraailo*, en aldaar de Rupfen van den *Anomalus-Vlinder* op de *Denne* of *Sparre-Boomen* zoekende ontdekten wy op deze Boomen voor de eerste maal de Rupfen van den *Denne Pylstaart-Vlinder*; ik kan niet wel met Woorden uitdrukken, hoe zeer wy daarover verblyd waren, te meer, alzo wy meenden, dat zieh dit Insect hier te Lande in 't geheel niet, maar wel in Duitsehland, onthield, gelyk ons dit bekend was. Wy vonden dan een klein Rupsje op een *Denne Naald*, en ziende, dat het een *Hoorntje* op den *Staart* had, konden wy niet anders vermoeden, dan dat het de Rupfen van den *Denne Pylstaart-Vlinder* was, gelyk ook naderhand bleek; de Kleinheid van dit Rupsje gaf te kennen, dat het eerst, weinig Uuren geleeden, uit 't Ei moest gekomen zyn. Door deze nieuwe Ontdekking ongemeen aangemoedigd voeren wy yverig voort in 't Naspooren van dit Insect en vonden ook eenige Eieren van hetzelfde, doch die waren, tot ons Leedwezen, allen met vreemd Zaad bezet, en gevolglyk bedorven; eene andere nieuwe Ontdekking, en tevens zeldzaam *Verschynzel*, waarover wy ons niet weinig verwonderden, want dat de Rupfen veeltyds met de Eieren van *Wespen* en *Vliegen* belegd en daardoor vernield worden, was eene bekende Zaak, maar dat ook de Eieren van zommige *Vlinders* dit *Noodlot* onderhevig zouden zyn, kwam ons zeer paradox, ja onbegrypelyk voor; ik zal hierover vervolgens breeder handelen, en nu eerst de Histo-

rie van onz Insect vervorderen. Naer een wyle zoekens vonden wy nog twee van deeze Rupsen, de eene vry grooter, dan de eerste, en wel twee Maal reeds verveld; de andere byna volwasfen. Deze drie Rupsen wel zorgvuldig met de Denne Naalden gevoed en groot gebragt hebbende, zagen wy tot onz groot Vermaak, dat twee daarvan tegen het Einde van September in de Aarde kropen en in Popjes veranderden, doch de derde stierf nog jong zynde. De twee Popjes bleven den Winter over in de Aarde leggen en den 6 July daaraan volgende kwam uit het eene een fraaie en gaave Vlinder te voorschyn, maar het andere leverde eenen zogenaamden Spekreeter uit (zynde een zekere Soort van Wespen) met welker Zaad deze Rups besmet was geweest.

§. 2.

Genoegzaam de geheele Huishouding van dit Insect, en wel van het Ei af aan, tot in zyn laatsten of Vlinder-Staat, was ons nu bekend, behalven dat wy 'er nog geene onbesmette Eieren van gezien hadden; doch in 't Jaar 1767. den 12 July vonden wy twee gaave Eitjes, waaruit ook den 21 dito de Rupsjes kwamen, die wy zo verre groot bragten, dat ze zelfs byna volwasfen waren, echter alstoen stierven. Maar in 't volgende Jaar den 2 July werd ons door een groot en voornaam Liefhebber nog betere Geleegenheid gegeven, om de Huishouding van dit Insect te kunnen observeeren, waarvoor ik denzelven myne Dankerkentenis opentlyk betuige. Die Wel Edele Heer vereerde my 60 van deze Eitjes, nevens den Wyfjes-Vlinder, die ze gelegd had; uit allen kwamen den 8ten July de Rupsjes te voorschyn. De natuurlyke Grootte

- Tab. V.* en Couleur van 't Ei zien wy hier op *Tab. V.* by *Fig. 1.* Vyf of zes Dagen voor het uitkomen van het Rupsje begint het Ei eenigzins te verkleuren en word aan den Kant daar zich het Hoofd der Rups bevind, donkerbruin, vervolgens wederom van langzamerhand helder en ten laatsten zo doorschynende als Glas, dat men ook het Rupsje ten duidelyksten 'er in kan zien leggen, 't
- Fig. 2.* welk ik hier by *Fig. 2.* gelyk het zich onder een goed Vergrootglas vertoond, hebbe afgebeeld. Niet minder duidelyk ziet men dan ook de Beweeging van het zwarte Vlakje onder aan 't Hoofd, zynde het de Mond der Rups; het Diertje is alsdan doende met een Gaatje in den Dop van 't Ei te maaken, en wanneer dit groot genoeg is, dat het Hoofd 'er door kan, zo kruipt het Rupsje naar buiten. Hetzelve nu geboren zynde is geel van Couleur met een donker bruin Hoofd en een wit voorover gebogen Horentje op den Staart, doch dit word kort daarna kool zwart, zynde hetzelve boven aan de Punt gespleeten, of liever het heeft aldaar twee fyne Puntjes, welken men ook met het bloote Oog, mits scherp van Gezicht zynde, zien kan. Zulk een eerstgeboren Denne Pylstaart-Rupsje vertoond zich by *Fig. 3.* De meesten dezer Rupsjes, toen ze gekipt waren, lieten den ledigen Eierdop leggen, zonder iets 'er van te nuttigen, zommigen echter aaten denzelven met veel Graagte op, zelfs waren 'er eenigen by, die hun Genoegen nog niet hadden aan hun eigenen Eierdop, maar verteerden ook dien van anderen. Na 't verorberen van dit Ontbyt zyn vervolgens de Denne Naalden hun eigentlyk Voedzel, daar ze zich, nog jong zynde, op dezelfde Manier van verzadigen, gelyk de Rups van den *Anomalus-Vlinder*, dat ze namelyk maar aan de Kanten der Naalden eeten, doch naderhand, als ze ouder en grooter geworden zyn, eeten ze denzelven dwarsover af, beginnende van boven aan de Punt en gaan dus naar beneden, latende veelyds onderaan nog een Brokje van de Naald staan. De Groei dezer Rupsen duurd ruim vier Wecken, binnen welke ze vier Maal vervellen en wel gemeenlyk om den 6^{den} en 7^{den} Dag. By ieder Vervelling eeten ze het afgestrookt Vel geheel op. Na de eerste Vervelling vertoond zich de Rups
- Fig. 4.* groen gestreept, gelyk by *Fig. 4.* Na de tweede en derde Vervelling worden de Streepen hoe langer hoe distincter en het Horentje blyft nog aan de Punt ge-
- Fig. 5.* vorkt, 't welk hier by *Fig. 5.* in 't groot afgebeeld is. Doch na de vierde of laatste

laatste Vervelling komen eerst de rosachtige Streep op den Rug en de smalle zwarte Kringen te voorschyn; het Horentje, dat by de Geboorte der Rups voorwaards gekromd was en naderhand meeftal recht overend stond, is nu achterwaards gebogen en niet meer gevorkt, maar eindigd in eene spitze Punt. Volwassen vertoond zich de Rups als by *Fig. 6.* Hier diend aange-merkt te worden, dat niet alle Denne Pylstaart-Rupsen doorgaans dus geteekend zyn, aan zommigen lopen de Streepen ter wederzyde van 't Lyf recht door, die hier als afgebroken en in Perkjes verdeeld zich vertoonen, doch voor de Rest is 'er geen Onderscheid in de Tekening.

§. 3.

Dit Insect, zynen Leeftyd als Rups voleindigd hebbende en nu de eerste Ge-
daantewisseling zullende aanneemen, of een Popje worden, kruipt in de Aarde en ondergaat aldaar deze Verandering op dezelfde Manier, gelyk ik zulks voorheen reeds in de Beschryving van andere Pylstaarten, gemeld hebbe. Als Popje vertoond het zich van Gedaante, Grootte en Couleur gelyk by *Fig. 7.* hebbende deze aanmerkelyke Hoedanigheid, dat de Koker des Zuigers van den Vlinder, die in het Popje woond, eenigzins van 't Lichaam afgezonderd en slechts met het dikke End 'er aan vast gekleefd is, zynde gevolglyk tusschen beiden een kleine Opening, men vind dit ook aan de Popjes der Liguster- en Winde- Pylstaart-Vlinderen, doch aan anderen niet. De Denne Pylstaart Popjes blyven den geheelen Winter in de Aarde leggen, en de Vlinders komen daaruit eerst diep in den Somer daaraanvolgende te voorschyn. Deze tweede Gedaantewisseling geschied ook in allen deele evengelyk als die van andere Vlinderen, dus ik hier daarvan geen Gewag verder behoeve te maaken.

§. 4.

Onze Denne Pylstaart-Vlinder nu het Poppe-Vlies verlaaten en zyne Vlerken hunne behoortlyke Styvigheid verkreegen hebbende vertoond hy zich in den rustenden Stand als by *Fig. 8.* zynde dit een Wyfje, 't welk genoegzaam alleen maar door het dikker Achterlyf onderscheiden is van het Mannetje, dat hier als vliegende gezien word by *Fig. 9.* De Sprieten van beiden verschillen zeer weinig van elkander, doch die van 't Mannetje zyn iets dikker en wat meer gekamd. Aangaande de Tekening dezer Vlinderen, dezelve schynt wel in den eersten Opslag eveneens te zyn, maar als men ze naauwkeurig beschouwd, vind men hier en daar eenig Onderscheid; de Grond-Couleur derzelve is insgelyks niet by allen volmaakt dezelfde, eene Eigenschap, die deze Soort niet verre de meeste andere Soorten der Vlinderen gemeen heeft.

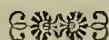
§. 5.

Wat nu nog onze nieuwe Ontdekking betreft omtrent de Besmetting der Eieren van zommige Vlinderen door vreemd Zaad, daar ik in den beginne Gewag van maakte; zo hebbe ik nooit iets dergelyks by eenig Insecten-Beschryver gevonden, gevolglyk moet hun dit Verschynzel geheel onbekend geweest zyn, daar ze anders van de Besmetting der Rupsen, door vreemd Zaad, uitvoerig Bericht geven. Toen wy nog niets het minste van de Besmetting der Insecten-Eieren wisten, en evenwel eenige Eieren van de Denne Pylstaart-Vlinderen vonden, welken zwartachtig of yzerkleurig waren, bragt ons dit ten eersten in het Vermoeden, dat deze Eieren iets zonderlings moest overgekomen zyn, wel wetende dat nooit de Pylstaart-Eieren, zo wel ledig, als nog vol zynde zodanige Couleur hebben, des wy dezelve wel naauwkeurig bekeeken, en ziet, wy ontdekten in elk Eitje een ongemeen klein Gaatje, daar onmogelyk een Rupsje kon uitgekropen zyn, maar wat dan? ongetwyfeld niets anders, dan een, of meer, allerkleinste Wespjes. Schoon dit nu maar eene Gissing was, werden wy echter nog dienzelfden Dag van de Waarheid dier Zaak overtuigd; want kort daarna vonden wy een dezer Eieren, daar wezendlyk de Rups uitgekomen en het dus een ledige Dop was, zo helder en wit als Glas, zynde het Gaatje of Opening in hetzelfde

evenredig wyd na de Grootte van 't Rupsje, dat daardoor de wyk genomen had, dit staaftde niet weinig onze Gising, doch hergeen de Zaak ten eenemaal befliste, bestond hierin: wy ontdekten namelyk aan eene Denne Naald 7 kleine Eitjes van den Vlinder, wiens Rups de Spring-Rups genoemd word, ze zyn van Grootte als de Koppen der kleinste Spelden, of zogenaamde Muggepootjes; deze Eitjes waren insgelyks yzerkleurig, en ze naauwkeurig beschouwende werden wy in elk een allerfynst Gaatje gewaar, daar geen Rupsje kon uitgekropen zyn, straks daarna vonden wy nog een Schooltje van 15 dier Eitjes aan een Eeke Blad, mede in dezelfde Hoedanigheid, doch ten gelukke waren 'er eenigen by, die het Gaatje nog niet hadden, dezen bewaarden wy, te Huis gekomen zynde, in een Glaasje, van boven wel ter deege toegebonden, en ziet, na twee Dagen kwamen werkelyk de Wespjes 'er uit, ongemeen klein, geel kleurig met ronde glanzige Vlerkjes. De Zaak was afgedaan, en de Waarheid, dat ook de Eieren der Insecten met het Zaad of met de Eieren van andere Insecten belegd en daardoor vernield worden, was door de Ondervinding bevestigd.

§. 6.

Men overweege nu, hoe klein een Ei is, dat de Grootte van een allerkleinsten Speldekop heeft; hoe uitermaaten klein het Gaatje in hetzelfde, waardoor de Wespjes naar buiten gaan, ja zo klein, dat het naauwelyks door het scherpste Gezicht kan bereikt worden; hoe ongemeen klein de Wespjes zelfs; en, hetgeen alle Verbeelding te boven gaat, hoe onuitspreekelyk klein de Eitjes dier Wespjes en de Gaatjes, die zy met den Legstok in de Schil van 't Eitje weeten te maaken, waardoor ze hunne Eitjes 'er in schuiven. Men overweege eens, dat in alle deze onbedenkelyke Kleinheden nochtans eene alleruiterste Volmaaktheid heerscht. Maar wat baat het ons, mogt een laage Geest vraagen, dat wy dit weeten en overdenken, zouden wy dan wel enig Nut 'er uit kunnen trekken? ik antwoorde: ja zekerlyk! Want vooreerst, wanneer wy zodanige verwonderenswaardige Byzonderheden aandachtig overweegen, zo zal natuurlyk deze Vraag in ons opkomen: Wie toch heeft dit alles tot zo volmaakt eene Bestaanlykheid gebragt en bestiert het zo wyslyk? het Antwoord kan geen ander zyn, dan dit: waarlyk een almachtige God! en zoude ons dit niet kunnen opbeuren en ondersteunen in wankelmoedigheid van 't Geloof? voornamelyk wanneer de ontaarde Reede zaid: daar is geen God. Ten tweeden vloed 'er deze Waarheid uit voort: dat de Wonderen Gods niet minder onuitspreekelyk groot zyn in de allerkleinste Kleinheden, dan in de allergrootste Voorwerpen der Natuur, dus het wel te recht mag heeten: *EMINET IN MINIMIS MAXIMUS ILLE DEUS, de groote GOD is groot ook in het Kleine.* Voorzeker, deze Waarheid strekt ook ons tot Vertrouwing, want wy kunnen 'er dit Gevolg uittrekken: Is onze groote Oorspronk groot ook in het kleinste Stip der Natuur, zo zal Hy ongelyk eer zich groot en goedertieren betoonen in zyn genadig Bestier over ons, wanneer wy ons ootmoedig en met gelovig vertrouwen aan hetzelfde overgeven. Ten derden kunnen wy uit alle het voorgemelde niet alleen de onuitspreekelyke Volmaaktheid der Magt en Wysheid Gods handtastelyk zien, en Hem daarin verheerlyken; maar wy kunnen, wy moeten ons ook ten hoogsten daarover verblyden, dat wy eenen God hebben, die zich allervolmaaktst betoond in alle en zelfs de geringstschynende Werken der Natuur, hoe veel te meer dan allervolmaaktst in 't Ryk der Genade, door ten versten zyne vrye en onbepaalde Liefde uitteftrekken, dat is: zich te ontfermen over alle de Werken zynere Handen, en wel voornamelyk over alle zyne met Reden begaafte Schepzelen, vermits zy allen het van noden hebben.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

B. P. 1773 *Sphinx Pinastri* L.

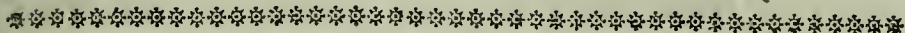
NACHT-VLINDERS van 't Eerste Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. V.

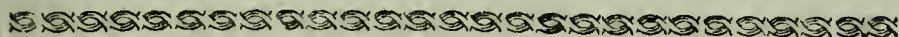

C. Linn. ad viv. del. et sculpsit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

D E R D E S T U K .

Z E S D E V E R H A N D E L I N G .

O V E R D E

N A C H T - V L I N D E R S ,

van 't EERSTE GEZIN *der* EERSTE BENDE.

De LINDE PYLSTAART-VLINDER.

Tab. VI.

§. I.

Dat de groene kleur eene der zeldzaamste onder de Vlinders is, en dat men ongelyk veel meer andere kleuren op de Vlerken dezer zo verwonderlyke Diertjes aantreft, dan de groene, is by allen Liefhebberen, welken 'er zich op toeleggen deze Insecten in derzelve laatste of volmaakten staat te verzamelen, zeer wel bekend, van hier is het ook en van de schaarsheid der Vlinders, welken met deze onze Oogen streelende en versterkende kleur pronken, dat wy dezulken welken groen zyn, schoon noemen, het tegenwoordig Voorwerp, kan dus in zynen staat als Rups zo wel als in dien van Vlinder fraay genoemd worden.

§. 2.

My zyn geene andere Boomen of Gewassen bekend, van welker Bladeren dit ons tegenwoordig Insect in zynen Rupsen staat zich ge-

(G)

neerd,

neerd, en waarop ook door de Moeder-Vlinder de Eieren gelegd worden, dan de Linde Boomen, 't is ook om geene andere reden dan deeze, dat ons Insect de Linde Pylstaart-Vlinder hier te Lande genoemd word, van hier is het ook, dat de Heer LINNÆUS in zyn *Systema Naturæ*, den Naam van *Tiliæ* aan dezen Vlinder geeft, zynde dezelve by Hem met recht geplaatst onder de Sphinxes N. 3.

§ 3.

De Eiëren van dezen Vlinder, vind men nooit anders als enkel, of eenzaam aan de onderzyde der Linde Bladeren gelegd, en wel in de Maanden May of Juny, naar mate de Voorjaars warmte de Vlinders, of vroeger, of later, uit haare Poppen heeft doen te voorschyn komen, by *Fig. 1.* op *Tab. VI.* hebbe een Ei in zyne natuurlyke grootte afgebeeld, dewyl aan deze Eiëren door het Microscoop gezien, geene byzonderheeden zich voordoen, zo hebbe ik hetzelfde om die reeden onder geene vergrootte Gedaante verdoend.

§ 4.

De jonge Rupsjes van deze soort, komen even als alle andere Pylstaart Rupsen, weinig daagen na dat de Moeder-Vlinder, de Eiëren gelegd heeft uit dezelve, en zyn terstond met hunne zestien Pooten en het Hoorentje op den Staart voorzien, welk Hoorentje zeer groot is, naar mate van het jonge Diertje, even gelyk de jonge Rupsjes van den Gehakkelden Pylstaart-Vlinder *Sphinx Populi* en den Paauw-Oog Pylstaart-Vlinder *Sphinx Ocellata* by LINNÆUS genoemd, en hier voor, in dit zelfde Gezin en Bende breeder, beschreeven en afgebeeld. De Vervellingen, welken meestal viermaal van deze soort Rupsen geschieden ondergaan hebbende, bereiken zy derzelver vollen wasdom en grootte, doorgaands in het laatst van de Maand Augustus, of begin van September, dus na verloop van omtrent tien weeken, na dat zy als Rupsen uit de Eiëren gekomen waren, deze tyd dan genaderd zynde, verwyderen zy zich van hun Voedzel en beginnen zeer sterk te loopen; kruipende in de Vryheid zynde, als met drift van de Takken en Stammen der Linde Boomen af, naar beneden toe, om zich in de Aarde een bekwaam Verblyf voor hunnen aanstaanden Poppe staat gereed te maaken; wanneer de volwasene Rupsen in deze omstandigheid zich bevinden,

vinden, dat zy van hunne voorheen geliefde spyze als 't ware vlieden, dan is het dat men dezelve het meest te zien kan krygen, want door dien de Linde Boomen meestal vry 'hoog van Stam zyn, zo kan men aan de Takken en Bladeren van dezelve, alwaar zich eigentlyk de Rupsen ophouden, niet veel zoeken, waardoor het dus ook weinig gebeurt dat men deze Insecten op de meergenoemde Boomen vind. De Rupsen geheel volwasfen zynde, is derzelve groote gelyk by *Fig. 2. Fig. 2.* te zien is, doch dit onderscheid is 'er, tusfchen eene volwasfene Rups welke nog niet van haar Voedzel weg loopt, en eene dergelyke welke zich reeds tot de verandering begint te fchikken, dat de eerstgenoemde geheel groen is, zo wel over den Rug, als ook onder het Lyf, daarentegen de laatstgemelde, onder het Lyf en Pooten vleeschkleurig word, zynde de Rug ook iets donkerder groen, dan van eene andere welke zich de Linde Bladeren nog wel fmaaken laat; myne Afbeelding hebbe vervaardigd, naar een Voorwerp, 't welk zich reeds van zyn Voedzel begon aftezonderen.

§. 5.

Het is doorgaands in de Maand September gelyk ik reeds gezegd hebbe, dat zich deze Rupsen tot de verandering in Poppen begeeven, zy vroeten ten dien einde in de Aarde, ter diepte van eenige Duimen, en vervaardigen zich aldaar een Hol, wyd genoeg dat de Pop gedurende dezen haren ftaat, zich daarin kan keeren en wenden van de eene zyde naar de andere, doch het Hoofd en de Staart der Pop blyft altoos naar dat einde van het Hol gekeerd, alwaar hetzelve by de verandering kwam te leggen, in een dusdanig door de Rups vervaardigd Verblyf, verwacht dezelve hare verandering af, welke altoos na eenige Daagen nog in hetzelve als Rups geweest te zyn, en meer en meer de Gedaante eener Pop aangenoomen te hebben voorvald, fplytende alsdan het Rupsen Vel van een, wáardoor de Pop te voorfchyn komt, in dezen ftaat nu zynde, heeft ons tegenwoordig Voorwerp de Gedaante, groote en kleur, gelyk by *Fig. 3.* de Afbeelding doet zien. *Fig. 3.* A's Poppen leggen deze Dieren den geheelen volgenden Winter over, en het is niet voor de Maand May en wel doorgaands nog in het laatst van dezelve, dat de Vlinders 'er uit voortkoomen, zelfs is het my ge-

(G 2)

beurd,

beurd , dat eerst den 4 Juny een Vlinder van deze soort , uit zyn Winterverblyf en Poppen staat te voorschyn kwam.

§. 6.

Het Insect nu in deszelfs laatsten staat en versfraaide Gedaante, zich latende zien, kan met recht onder de schoone Vlinders van ons Land gerekend worden, de Afbeelding *Fig. 4.* is vervaardigd naar een *Fig. 4.* Wyfjes-Vlinder, daarentegen die by *Fig. 5.*, naar een Mannetje ge-
en 5. teekend is. Het onderscheid der Kunne, kan men aan de meerdere dikte en gepluimdheid der Sprieten van het Mannetje, vergeleeken by die van het Wyfje zien, zynde de Sprieten van het Wyfje merkelyk dunder dan die van het Mannetje, ook kan men nog aan de dikte van het Lyf het Wyfje van het Mannetje onderkennen, zynde het eerstgenoemde dikker en ook over het geheel iets grooter, dan het Mannetje. Dat men deze Vlinders maar eenmaal in het Jaar heeft, behoeve ik niet te zeggen, men kan het uit de Beschryving gemakkelyk zelfs opmaaken.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Fig. 1. 1767. *Smerinthus Tiliacell*

NACHT-VLINDERS van't Eeerste Gezin der EERSTE BENDE

Tab. VI.

B E S C H O U W I N G
DER WONDEREN GODS
IN DE MINSTGEACHTTE SCHEPZELEN.
O F
NEDERLANDSCHE
I N S E C T E N,

In hunne aanmerkelyke Huishouding, wonder-
baare Gedaantewisseling en andere wetens-
waardige Byzonderheeden,

*Volgens eigen Ondervinding beschreeven,
naar 't Leven naauwkeurig geteekend,
in 't Koper gebragt en gecolorceerd*

door

C H R I S T I A A N S E P P.

E E R S T E D E E L S V I E R D E S T U K,

behelzende de Verhandelingen over de

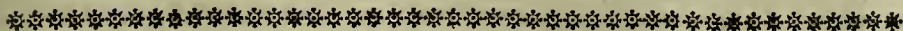
N A C H T - V L I N D E R S

van 't Tweede Gezin der E E R S T E B E N D E.

Te A M S T E R D A M,
Gedrukt voor den A U T E U R.
M D C C L X I I.

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

EERSTE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De *Vlinder* het KROON-VOGELTJE.

Tab. I.

 Et Insect, dat thans het Voorwerp onzer Beschouwing zyn zal, zorteed onder het Tweede Gezin van de Eerste Bende der Nacht-Vlinderen. Uit de vorige Verhandelingen zullen myne Lezers, denke ik, reeds begreepen hebben, dat ik de Vlinders in 't algemeen onder zes Afdeelingen brenge; de talrykste van allen is het Gezin, daar ik nu van spreek, en vermits ik hier voor de eerste Maal een daaronder behorend Insect beschryve, zo zal ik by deze Gelegenheid vooraf Berigt geven van

De Kenteekenen der Rupsen, Poppen en Vlinderen van 't Tweede Gezin der Eerste Bende der Nacht-Vlinderen.

- 1) Alle hieronder zorteerende Rupsen hebben 16 Pooten.
- 2) Zommigen zyn glad, en zommigen haarig, onder de laatsten vind men zulken, die korte en fyne enkele Haairtjes hebben; anderen, die geheel ruig en met lange Haai ren bedekt zyn; wederom anderen hebben Haairbosjes, in de Gedaante van Borstels, en worden om die Reden, by den Liefhebber en, *Borstel-Rupsen* genoemd.
- 3) Veele dezer Rupsen veranderen in de Aarde, en veelen buiten dezelve in Poppen; onder de laatstgemelden zyn 'er, die zich omtrent op de Manier der zogenaamde Zyde-Wormen, of ook tusschen de Bladen inspinnen; anderen gaan in 't Hout, en maken zich Nesten van de

Spaandertjes, die ze 'er afknagen, welken zommige met een lymachtig Vogt vermengen, zommigen integendeel, zonder eenig Vogt 'er by te doen, bezigen; wederom anderen gaan in dezen nog anders te werk, doch te wydloopig en onnodig, om hier te melden, vermits ik daarvan breedvoeriger Berigt zal geven in de Beschryving van ieder Zoort dezer Rupfen op zich zelve.

- 4) De Poppen van dit Gezin gelyken die van 't eerste Gezin genoegzaam in allen Deele, eenigen uitgezonderd. Zommige hebben aan 't Achterend een, of ook wel meer spitze Puntjes; anderen niet.
- 5) De Vlinders van dit Tweede Gezin der Eerste Bende bedekken in den rustenden Stand hun Lyf met de Vlerken, terwyl ze dezelve of daksgewys 'er aan, of vlak daarop leggen.
- 6) Zommige hebben vederachtige, of zogenaamde gekamde; en anderen borstelige Sprieten.
- 7) Van de Eieren dezer Vlinderen kan men geene byzondere Kenmerken opnoemen, vermits ze, zo in Gedaante, als Couleur, zeer onderscheiden zyn.

My is zeer wel bekend, dat men Rupfen en Vlinders vind, die zekerlyk onder dit Gezin behoren, en nochtans van de overigen, ten Opzichte der evengemelde Kenteekenen, verschillen, doch dezen merke ik aan, gelyk ik meer gemeld hebbe, als *Middel Insecten*, welken het Eerste met het Tweede Gezin dezer Bende, of ook deze Eerste met de Tweede Bende der Nacht-Vlinderen, als ware het, mengen, waarover ik in de Beschryving zodaniger Insecten uitvoeriger denke te handelen.

§. I.

Nu overgaande tot de Historie van onzen Vlinder zegge ik vooraf: dat ik hem het *Kroon-Vogeltje* noerne, ter Oorzaake van het haarig Gedeelte, of Tooifel, waarmede hy boven op 't Hoofd vercierd is; doch zo iemand een gepasteren Naam aan dezen Vlinder wist te geven, ben ik het zeer wel te vreden, want dit doet ter Zaake niets. Ik zoude tot nog toe de geheele Huishouding van dit Insect niet hebben kunnen beschryven, waren my niet de Eieren daarvan goedgunstig mede gedeeld door myne geachtste Vrienden, grote Kenneren tevens en Liefhebber der Insecten, te weeten: de Heeren Gebroederen *J. C.* en *G. Philips*, woonachtig in deze Stad, en door wier Voorbeeld aangemoedigd ik het eerst, doch reeds veele Jaaren geleeden, aan de Insecten-Liefhebbery gekomen ben; ik betuige derhalven hun Eds. myne Dankbaarheid.

Tab. I. De evengemelde Eieren, afgebeeld in hunne natuurlyke Grootte op
Fig. I. *Tab. I* by *Fig. I.* vind men in de Maanden Juny en July aan de Willige en Else Bladen, en wel aan derzelve onderste Zyde; zelden leggen 'er op een Blad meer dan 5 by elkander. Hunne Couleur is zeer wit, en door het Microscop zo wel, als met het bloote Oog beschouwd, vertonen ze zich geheel glad, weshalven ik dezelve ook in 't groot niet afgebeeld:

beeld hebbe. Kort voor dat de Rups uit het Ei komt, veranderd hetzelfde van Couleur en word, inzonderheid boven op in 't Midden, blaauwachtig, dewyl het koolfwarte Hoofd van 't Rupsje, daar geplaatst zynde, door den Dop heen schynd. Ziet de 2de Figuur.

Fig. 2.

§. 2.

Ten Tyde dat het Rupsje staat uit te komen, maakt het een driekantig Gaatje in 't Ei, en kruipt door deze Opening naar buiten, het kleine Schepzel vertoond zich dan als in de 3de Figuur. Het nuttigd na zyne Geboorte niets van den ledigen Dop, gelyk anders veele Rupsen doen, maar begint ten eersten op de onderste Zyde van 't Blad te grafen en onderhoud deze Manier van eeten zo lange, tot dat het voor de eerste Maal verveld is, als wanneer het niet meer graasd, maar wel aan de Kanten der Bladen eet. Vier maal, volgens myne Ondervinding, verveld het, met eene Tusschenpoozing telkens van 6 Dagen. Na de eerste Vervelling is de Rups van Gedaante, gelyk by Fig. 4. Voor de tweede Maal verveld zynde, vertoond ze zich als in de 5de Figuur. Thans kan men reeds op den Staart der Rups haar grootste Cieraad, namelyk de twee roode Puntjes, duidelyk zien, men noemd ze derhalven de *Tweepuntjes-Rups*; ook heeft ze nu voor 't Hoofd twee koolfwarte Vlakken gekreegen. Na de derde Vervelling [Fig. 6.] houd ze deze twee Vlakken nog, maar ze zyn veel kleiner geworden en gelyken natuurlyk naar een Paar Oogen, 't geen ze echter niet zyn, want de Rupsen hebben hare Oogen altoos onder aan 't Hoofd ter wederzyde van den Mond, men kan dezelve, wegens hunne Kleinheid, niet, dan door Vergrootglazen, zien, doch hiervan breeder by een andere Gelegenheid. In de 7de Figuur hebbe ik onze Rups afgebeeld, zo als ze zich na de vierde en laatste Vervelling vertoond; en wanneer dezelve dan nog 8, of 10 Dagen wakker gegeeten en dus haar' vollen Was- en Ouderdom bereikt heeft, is ze in der Daad eene der fraayste Rupsen, en van Gedaante, Tekening, Grootte en Couleur, gelyk by Fig. 8. doch meest aanmerkelyk is haar zeldzame en vreemde Stand als ze rust, [ziet de twee laatstgemelde Figuren.] By den Heer *Rösel* vind men mede de Afbeelding dezer Rups, * maar hoe veel dezelve van de Natuure verschild, laat ik de Kenners der Insecten oordeelen; ook is het een Misflag, dat die Auteur onze Rups eene glatte Rups noemd en ze dus verbeeld, want ze schynd, in den eersten Opflag, wel glad, maar heeft nochtans ongemeen fyne en enkele Haartjes; doch ik houde het voor gewis, dat die onvermoeide Beoeffenaar der Insectenkunde de meergemelde Rups gekreegen heeft, toen ze reeds op 't Veranderen, of ten minsten 'er naby, geweest is, als wanneer ze, gelyk de meeste Rupsen, merkelyk in Fleur verminderd en voornamelyk

* In 't Eerste Deel zyn'er *Insecten-Belustigung*, pag. 165. der vierden Sammlung. Tab. XXVIII.

melyk hare fraaye Couleur en Tekening verliezende zeer onaanzienlyk word.

§. 3.

Fig. 9. Zo dra men deze Ongesteldheid aan haar bemerkt, kan men verzekerd zyn, dat derzelve eerste Gedaantewisseling naby is, 't geen te meer blykt uit de Afkeerigheid, die ze nu voor haar Voedzel heeft, men diend ze dan te voorzien van Aarde en dorre Bladen, want ten Tyde harer Verandering verbergd ze zich gemeenlyk, of even onder het Oppervlak der Aarde, of spint zich 'er buiten tusschen hetzelfde en de dorre Bladen in. Op den derden, of vierden Dag daarna veranderd ze in eene Poppe, die ik by Fig. 9. hebbe afgebeeld, dezelve heeft aan 't Achterend een spits Puntje, gelyk meer andere, doch op verre na niet alle Nacht-Vlinder-Poppen. In dien Staat blyft ze vervolgens den geheelen Winter over tot laat in 't Voorjaar leggen, zonder eenig schynbaar Voedzel te ontvangen. Wie zoude toch denken, dat dit een levendig Schepzel ware! Het heeft geenen Mond, om Spyze te nuttigen, noch andere uiterlyke Teekenen van een bezielde Wezen; wie spyzigt, wie onderhoud dan hetzelfde? Doet het niet eene onzichtbaare Magt op eene verborgene en onbegrypelyke Wyze? eene Magt, die by den magtigsten Sterveling niet te vinden is, eene alles te bovengaande, met een Woord: eene Goddelyke Magt! Dus moeten zelfs ook de geringste Voorwerpen der Natuuren Bewyze strekken, dat 'er een God is.

§. 4.

Fig. 10. In 't laatst van Mey, of Begin van Juny, komt gemeenlyk onze Vlinder uit de Poppe te Voorschyn, en vertoond zich in den rustenden Stand, als by Fig. 10. In de 11de Figure zien wy hem vliegende, zynde de eerste een Mannetje, en de laatste een Wyfje, dit heeft een weinig dunner Sprieten, en in tegendeel een dikker Achterlyf, dan het Mannetje, door welke Kenteekenen men veelal de Kunne der Nacht-Vlinders kan onderscheiden. Ik hebbe hier niets meer aantemerkken, dan dat deze Vlinders niet allen even sterk van Couleur zyn, maar dien aangaande merkelyk van elkander verschillen; als mede dat men dezelve maar eens in 't Jaar, doch op verschillende Tyden, heeft, en dat ze geenszins onder de gemeensten kunnen gerekend worden.

De Vlinder

De KLEINE WAPENDRAGER

uit de *Matjes - Rups*.

Tab. I.

§. 1.

ZEkere zeer wel bekende Vlinder, waarvan men de Rups Jaarlyks in Overvloed vind, word by den Liefhebberen de *Wapendrager* genoemd. Met beiden heeft het Insect, dat ik thans beschryven zal, als Vlinder, en als Rups, veel Overeenkomst ten Opzichte der Teekening, hoewel ze in Grootte en Couleur merkelyk verschillen; om deze Reden is het, dat ik den tegenwoordigen Vlinder den *kleinen Wapendrager* noeme, schoon ik wel bekennen wil, dat, myns Bedunkens, de eene zo min, als de andere, iets heeft, 't geen naar een Wapen gelykt, ten zy men daarby eene sterke Verbeelding te baate neeme; doch nademaal deze Naam onder de Liefhebbers reeds in Gebruik geraakt is, zal ik 't'er ook by laten, en my daarvan voor onzen Vlinder, om opgemelde Reden, bedienen.

§. 2.

De Eieren van dezen kleinen *Wapendrager* vind men in 't Voorjaar, en wel zomtyds zeer vroeg, als mede diep in den Zomer. Ik hebbe ze tot nog toe op geen ander Gewas, dan Willige Bladen, ontmoet. Ze waren, volgens myne Ondervinding, altoos aan derzelve onderste Zyde by geheele Schooltjes gelegd en hadden in 't eerst eene effene aschgrauwe Couleur, doch na Verloop van eenige Dagen werden ze witachtig en kregen elk drie bruine of swarte Streepjes, te weten: een ter wederzyde en een boven over 't Midden, vertonende zich toen, gelyk ik ze op *Tab. I. by Fig. 12.* hebbe afgebeeld; in deze Hoedanigheid nog 12 of 14 Dagen gebleven zynde veranderden ze wederom van Couleur en werden geheel en al donker bruin, of byna swart, dus men de swarte Streepjes niet meer kon onderscheiden; naderhand kreegen de Eitjes weder eene grauwe of blaauwachtige Couleur, doch boven op in 't Midden van ieder Ei bleef een bruine Vlak, die donkerder werd, naar maate de Tyd van 't Uitkomen der Rupsjes naderde; na deze vierde Verwiffeling van Couleur duurde het nog wel 8 Dagen, eer de Rupsjes gekipt werden.

§. 3.

Dezen, zo dra ze uit de Eijeren gekomen waren, vertoonden zich in hunne natuurlyke Grootte gelyk by *Fig. 13.* Ze zyn by my vier maal Verveld, binnen de Tyd van 25 Dagen, en na de vierde, of laatste, Vervelling nog tien Dagen geheeten hebbende waren ze volwassen en van Gedaante, Tekening, Couleur en Grootte als die by *Fig. 14.* De Tekening op den Rug dezer Rupsen gelykt eenigzins naar eene Mat, weshalven ze by veele Liefhebberen de *Matjes-Rupsen* genoemd worden. Ze zyn uit de Natuure zeer geneegen tot het Spinnen, makende, inzonderheid nog jong zynde, aan en tusschen de Bladen overal Webben, of Spinzels, daar ze over- en onderheen en tusschen door wandelen, ze spinnen zich ook in, als ze vervellen moeten. Men kan ze geenszins onder de eenzaamen rekenen, want de Eijeren vind men, als reeds gemeld, by Schooltjes, en de Rupsen zelfs onderhouden een gezellig Leven, zo lange het de Leeftocht en andere Omstandigheeden toelaaten, doch gaan op 't laatst meer en meer uit malkander. Degeenen, die ik uit de Eijeren opgebracht hebbe, bleven in den Rupsen - Staat vyf Weeken.

§. 4.

De Tyd gekomen zynde, dat onze Rupsen hare eerste Gedaantewisseling moesten ondergaan, verkoos elke daartoe een bekwaame Plaats, zommige sponnen zich tusschen en in de Bladen in, dezelve in de Rondte zamen trekkende; anderen lieten zich elders ter neer en vestigden aldaar haar Spinzel, dit is van die Hoedanigheid, dat het rondom de Rups omringd, en schoon het redelyk wollig en uitgebreid is, kan het nochtans in Digtheid by dat der *Zyde*. en meer andere Rupsen op verre na niet halen, des men ook de Rups, en naderhand de Poppe 'er binnen in kan zien leggen, gelyk ik by *Fig. 15.* hebbe aangewezen. De Poppe uit het Spinzel genomen vertoond zich in hare natuurlyke Couleur, Gedaante en Grootte als in de *16de Figuur.* Ze heeft van achteren geen Puntje, maar loopt rondachtig toe. Indien deze eerste Gedaantewisseling van ons Insect nog in 't Voorjaar, of vroeg in den Zomer geschied, zo komt de Vlinder nog in 't zelfde Saisoen te voorschyn, en deze zyne Ega gevonden hebbende komen daarvan in den Na-Zomer de Eieren en vervolgens de Rupsen 'er uit voort, dus men dezelve in 't Na-Jaar volwassen kan vinden, welken omtrent dien Tyd ook in Poppen veranderen, die den Winter over blyven leggen, men heeft derhalven Zomer- en Winter-Teeld van dit Insect, ik hebbe ze beiden gehad.

§. 5.

De tweede Gedaantewisseling van ons Insect, te weeten: dat het in
zy-

zyne derde en laatste Gestalte, of als Vlinder verschynd, geschied dan of in 't Voorjaar, of diep in den Zomer. De in de Poppe besloten geweest zynde Vlinder treed ter Vryheid in, na alvorens zyn Poppe-Vlies verbroken en het Spinzel geopend hebbende aan dien Kant, daar het Hoofd der Poppe legd, want hier heeft de Rups het Spinzel zo toegesteld, dat 'er de Vlinder doorheen kan booren, zonder zich te beschadigen, 't geen hem aan een anderen Kant te doen volstrekt onmogelyk zoude zyn. In der Daad een klaar Bewys van een zonderling Bezef, het Diertje ingeplant! Maar door wien? Mogelyk door 't Geval. Ei lieve, wat is toch het blind Geval? in een algemeenen Zin genomen zekerlyk niets anders; dan een onregelmatige, en niet altoos van een en het zelfde Gevolg zynde Zamenloop der Dingen; maar dit komt hier geenszins te pas; in de Zaake, daar ik van spreek, vind men altoos de geregeldste Orde; al heeft men nog zo veel der opgemelde Rupsen, ze gaan allen op een zelfde Manier in dezen te werk, en bygevolg geschied het niet toevallig: Hoore ik zeggen: het legd zo in de Natuure dezer Dieren; goed! dat weet ik zeer wel, maar de Vraag is: hoe komt het in de Natuur? Al weder by Toeval? Deze Uitvlugt hebbe ik zo even wederlegd door te betoogen, dat geene regelmatige Verschynzelen, en wel altoos dezelfden, by Geval konnen voortkomen, want het stryd tegens de gezonde Reden, tegens de Ondervinding en tegens den Naam van 't Geval, deze zelfs geeft te kennen, dat iets op een' onverwachte en mogelyk nimmer wederom op dezelfde Manier geschied, of ten minsten, dat het geen vasten Regel houdende dan zus, dan zo gebeurd, 't welk nooit in regelmatige Doeningen en Verschynzelen plaats heeft, noch hebben kan. Hoe komt dan 't geen, daar de Vraag van is, in de Natuur? Heeft zy het misschien zich zelfs gegeven? Dit zoude net zo goed geredeneerd zyn, als of ik wilde zeggen: deze en geene Toren heeft zich zelve gebouwd. Om kort te gaan: het is volstrekt onmogelyk, dat slechts aan de natuurlijke, veel minder aan de verlichte Reden, een ander Antwoord op onze Vraag voldoen kan, dan hetgeen, waarin men eene eerste Oorzaak boven Natuur en Creatuur beleid, en deze is God, geloofd in der Eeuwigheid! God alleen is het, door wiens almagtigen Wille de Natuur ter Bestaanlykheid gekomen en van de verwonderlykste Vermogens voorzien is; God is het, die ook ons Dierje een toereikend Bezef en de juiste Manier van Doen ter zyner Behoudenisse heeft ingeplant; ja in al het Geschapene vinden wy de Voetstapen Gods, en alle bezielde en onbezielde Wezens verkondigen zyne Eere!

Laat ons weder tot onzen Vlinder keeren. In de 17de Figuur zien *Fig. 17.* wy hem rustende, doch met uitgestrekte Sprieten, die hy anderzins, volkomen in Ruste zynde, digt aan 't Lyf legd. By *Fig. 18.* vertoondd hy *Fig. 18.* zich vliegende, deze is een Mannetje, altoos kennelyk aan de haarige Uitsteekzels ter wederzyden van den Staart; deszelfs Sprieten zyn ook wel-

3 NACHT-VLIND. van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE. Tab. I.

wel een weinig dikker, dan die van 't Wyfje, doch het Onderscheid is zeer gering.

§. 6.

Men heeft nog een tweede Zoort van dezen kleinen Wapendrager, die de Heer *Röfel* beschreven en afgebeeld heeft. * Tusschen deze twee Zoorten der Vlinderen is zo groot eene Overeenkomst, dat men ze byna niet kan onderscheiden; alleen maar vind men in de twee grote donkere Vlakken op de Boven-Vlerken des Vlinders, dien ik beschreven hebbe, en denwelken de evengemelde Auteur niet heeft, minder van de Oranje Couleur, dan in de Vlakken des Vlinders van de tweede Zoort. De Rupsen van beide die Zoorten hebben ook zeer veel Gelykheid, doch konnen nog eerder, dan de Vlinders, by naauwkeuriger Beschouwing, onderkend worden. In eene der volgende Verhandelingen denke ik de opgemelde tweede Zoort ook te beschryven en aftebeelden.

* In 't Derde Deel zyner *Insekten-Belustigung*, pag. 256. Tab. XLIII.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Fig. 1-11
F. v. C. ad 115. *Notodonta Cornicina* L.

Fig. 12-18
12^a 177. *Closteria Hoffm.*
Sygara C. *Inachoneta* P.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

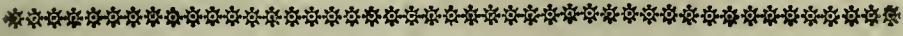
Tab. I.

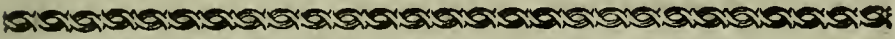
C. Papp. ad viv. del. et fecit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

TWEEDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De VLINDER uit de GROOTE BEER-RUPS.

Tab. II.

§. I.

O onaanzienlyk dit Insect in zyn' eersten Levensstaat, of als Rups zich voordoet, en derhalven onder alle andere Rupsen mede eene dergeenen is, die 't meest geschuud worden, voornaamlyk van Menschen, welken buiten dat eenen Afkeer voor diergelyke Schepzelen hebben; zo schoon en fraay komt het ten laatsten, of als Vlinder te Voorschyn, ja dermaaten heerlyk, dat deze ook alleszins een der fraaysten in ons Gewest kan genoemd worden.

Onder de raarste Vlinders hier te Land kan men deze Zoort niet tellen; vermits men 'er genoegzaam alle Jaaren de Rupsen van vind, doch in 't eene Jaar minder, of meer, dan in 't andere. Ze worden doorgaans by onze Liefhebberen zo wel, als by die in andere Landen, *Beeren*, of *Beer-Rupsen* genoemd, om datze buiten gemeen veele en lange Hairen hebben en daarby van Couleur bruin zyn; vermits 'er ook nog andere Zoorten gevonden worden, welken als Rups en Vlinder in veele Stukken met deze overeenkomen, doch kleiner vallen, zo worden degeenen, die ik thans beschryve, tot Onderscheiding van anderen, de *grootte Beeren* genoemd.

§. 2.

In de Maanden July en August vind men de Eieren van dit Insect en wel, 't geen aanmerkelyk is, allermeeft op de Willige-Boomen, daar men nochtans, myns weetens, de Rupsen nooit, ten minste nooit van eenige

Grootte, noch volwasfen, op deze Boomen, maar dusdanig altoos in de Laagte op allerhande Gewasfen en Kruiden ontmoet; waarfchynlyk is het volgende 'er de Oorzaak van: Deze Infeften den Winter over als Rupsfen moettende blyven, en de Willige Bladen te vroeg verwelkende, zouden deze Diertjes op de Willige Boomen niet lang hun Bestaan kunnen vinden, te meer, om datze zeer gulzig in 't eeten zyn, en vermits ze daarenboven niet eenerlei Groente alleen, maar genoegzaam alle andere Zoorten lusten; zo is 't derhalven voor hen veel voordeeliger, zich in de Laagte op te houden, daar ze vry langer, dan op de Boomen, hunne Kost kunnen vinden; ten dien Einde begeven zich deze Rupsfen vroegtyds, of nog zeer jong zynde, van de Boomen naar beneeden, en wel langs den kortsten Weg, te weeten: ze laten 'er zich maar afvallen, want deze, gelyk meer andere langhairige Rupsfen, laten zich niet aan Draaden af, als ze in de Laagte willen zyn, maar valien onbeschroomd neder, mits zich te gelyk in een ronden Kring buigende, waardoor de lange Hairen als overend komen te staan, welken dan door hunne Veerkragt, evenredig aan de Zwaarte van 't Diertje, hetzelfde voor Ongemak in 't vallen bewaaren.

Dat echter de Eieren van dit Infeet nu en dan ook wel op laage Gewasfen gevonden worden, daaraan zoude ik niet twyffelen, gelyk ik dan van een myner Vrienden vernomen hebbe, dat dezelve eens een Schooltje dier Eieren had ontmoet, 't welk rondom den Knop van eene Angelier gelegd was. By *Fig. 1.* op *Tab. II.* hebbe ik diergelyke Eitjes in hunne natuurlyke Grootte afgebeeld. Ze zyn wit van Couleur, geheel glad en glanzig, als Paretjes, en aan de onderste Zyde der Bladen gelymd, leggende 'er altoos by geheele Schooltjes en regelsgewys dicht aan malkander geflooten; vermits nu dezelve niet gefigureerd zyn, noch eenige andere Byzonderheden hebben, die men alleen door 't Microfcoop zoude kunnen ontdekken; zo hebbe ik ze ook niet in 't groot afgebeeld. Een paar Dagen voor 't uitkomen der Rupsjes worden de Eieren potlootkleurig.

§. 3.

De Rupsjes ter Wereld komende brengen reeds hun ruigen Pels mede, fchoon ze dan nog zeer klein zyn. Ze bedienen zich ook van eerst af aan in 't loopen van alle hunne, dat is van 16 Pooten, 't geen verscheide andere Zoorten der Rupsfen van dit Gezin en Bende niet doen, welken, als ze gekipt, of nog zeer jong zyn, gemeenlyk maar 12 Pooten gebruiken, ja ook niet meer fchynen te hebben, doch na de eerste en tweede Verelling vertoond zich het volle Getal der 16 Pooten. Aan onze jonge Beertjes zynze in tegendeel te zien zo dra ze uit de Eieren komen. In 't loopen zyn deze Diertjes ook zeer gaauw, maar aangeraakt wordende rollen ze zich fchielyk in malkander en blyven dus een tyd lang onbeweeglyk leggen, ze houden deze Manier van doen tot 't laatst toe. Ik kenne geene Zoort van Rupsfen, die zo onverschillig is in de Kost, als deze, want ze eeten genoegzaam alle Groentens, doch lieft Brandenetels en Klisfen, daar men

ze ook 't meest op vind, men kan ze derhaiven vry gemakkelyk groot brengen, doch wel te verstaan dezulken, die in 't Voorjaar gevonden worden, als welken den Winter reeds doorgebracht hebben en in Grootte en Ouderdom tamelyk gevorderd zyn; in tegendeel gelukt het daarmede zo wel niet, als men ze uit de Eieren wil opbrengen, want den Winter oversterven gemeenlyk de meesten; zo niet allen, ten ware de Eieren wat vroeg in den Zomer gevonden, gevolgelyk de Rupsen reeds lange voor den Winter uitgekomen en vry wel gegroeid waren. Het gebeurd ook, hoewel zeer zelden, dat 'er eene uit den geheelen Hoop buiten gemeen voorspoedig in 't groeyen en vervellen zynde nog voor den Winter hare volkomene Grootte bereikt, zich inspint, in een Popje veranderd en als Vlinder verschynd, terwyl de overigen, nog zeer klein zynde, overwinteren moeten en dikwils allen, eer het Voorjaar komt, sterven. Met 't Vervellen dezer Rupsen gaat het ook zeer ongelyk, zomtyds vervellen ze drie, vier en meer Maal voor den Winter en zyn dan gemeenlyk van Grootte, gelyk ik ze by *Fig. 2.* hebbe afgebeeld; vervolgens in 't Voorjaar nog eenige Maalen verveld en wakker gegeeten hebbende vertonen ze zich volwasfen als by *Fig. 3.* doch ze worden niet allen even groot; ik hebbe hier tot de Afbeelding eene der grootsten gekozen.

§. 4.

De eerste Gedaantewisseling ondergaan deze Rupsen gemeenlyk in Mey en Juny, ze bereiden ten dien Einde een Spinzel of Nest, dat ze, opgesloten zynde, lieft in de Hoeken vestigen; maar in de Vryheid spinnen ze zich veelal tusschen de Bladen in, een dergelyk Spinzel hebbe ik bewaard en hier by *Fig. 4.* vertoond. Zommigen maken een dubbeld Spinzel, zynde dan het eerste of buitenste zeer ruim en van een groot Bestek, maar het tweede, of binnenste, daar de Rups en vervolgens de Pop eigentlyk haar Verblyf in heeft, is ongelyk kleiner; anderen in tegendeel behelpen zich met een enkeld Spinzel. Veelyds zyn deze Nesten of Spinzels zo dun en luchtig, dat men de Rups en Pop 'er in kan zien leggen; zomtyds ook geheel dicht en ondoorschynende. Terwyl de Rups doende is met haar Nest te vervaardigen verliest ze genoegzaam alle Hairen en mengt dezelve mede in 't Spinzel. Hetzelve eindelyk zyn vollen Beslag hebbende, blyft de Rups 'er binnen in stil leggen en word allengs korter en dikker, waarover wel 3 en meer Dagen verlopen; ten laatsten scheurd het Vel der Rups in den Nek, en het Popje, dat tot hier toe daar onder verborgen geweest was, werkt 'er zich geheel uit. By *Fig. 5.* hebbe ik hetzelve buiten 't Spinzel in zyne natuurlyke Couleur en Gedaante afgebeeld, het heeft aan den achtersten of laatsten Ring een breede Punt, die in verscheide fyne en spitze Puntjes eindigd, en hieraan blyft genoegzaam altoos het afgestrookt Rupsen-Vel hangen, Ik hebbe voorheen gemeld, dat de Rupsen, volwasfen zynde, in Grootte veel verschillen, 't welk gevolgelyk ook plaats heeft ten opzichte der Popjes.

§. 5.

Na Verloop van drie en veelal van vier Weeken, dat is: in de Maanden Juny en July, ook nog wel in August geschied de tweede Gedaantewisseling van ons Insect. Een' of een paar Dagen vooraf worden de Ringen van 't Popje merkelyk uitgerekt en eindelyk splyt het by de Sprieten en in den Nek van een; de Vlinder komt hierop te Voorfchyn, en zich van het Poppe-Vlies ontlaffende breekt hy tegelyk aan 't Hoofden End door het Spinzel heen, zonder zyne fraaie Couleuren te beschadigen, 't geen in der Daad aanmerkelyk is. Hy maakt ten eerften alle mogelyke Spoed, om zich zodanig te plaatzen, dat zyne Vlerken nederwaards konnen hangen, welke dan, om zo te spreken, toeziens groeyen en binnen weinig Minuten haare behoorlyke Grootte en Styfheid erlangen; de Vlinder legt ze vervolgens daksgewys aan 't Lyf, en vertoond zich in den rustenden Stand als by *Fig. 6.* hebbende dan altoos de Sprieten dicht aan 't Lyf gelegd en onder de Vlerken verborgen; doch vermits de Kunne dezer Vlinderen voornaamlyk uit de Hoedanigheid der Sprieten kan ontdekt worden; zo hebbe ik dezen rustenden Vlinder, zynde een Mannetje, met de Sprieten vooruit afgebeeld, om het Onderscheid tusschen dezelve en die van 't Wyfje te beeter te konnen zien, de eerften zyn altoos dikker en gelyk men het noemd, gekamd; de laatstgemelden in tegendeel dunner en niet gekamd, ook is het Achterlyf van 't Wyfje merkelyk dikker dan dat van 't Mannetje. By *Fig. 7.* vertoond zich een vliegend Wyfje, 't welk een der grootsten is, die my ooit te gezicht gekomen zyn; ik bewaare 'er een van die juiste Grootte in myne Verzameling, waarna ik de Afbeelding gemaakt hebbe, maar verre de meesten vallen ongelyk kleiner. Om trent de bruine Vlakken op de boven-Vlerken dezer Vlinderen is het zeer aanmerkelyk, dat dezelve, schoon ze in den eersten Opflag by allen van eenerlei Figuur en Beloop schynen te zyn, nochtans, nader beschouwd wordende, altoos van malkander verschillen, ten minste ik hebbe nooit twee dier Vlinderen gezien, welker bruine Vlakken van Gedaante volkomen eveneens waren. In de Couleur en wel voornaamlyk in die der onder-Vlerken is mede een groot Onderscheid, zynde dezelve somtyds nog hoger rood, dan ik ze hier vertoond hebbe, maar ook veelyds ongelyk bleeker en genoegzaam oranje kleurig, ja geelachtig. Eenigen hebben rondom de zwarte Vlakken op de onder-Vlerken een geelen Kring, 't geen zeer cierlyk staat, maar zelden gevonden word.

Fig. 6.

Fig. 7.

Uit het voorverhaalde blykt, dat dit Insect als Vlinder maar eens in 't Jaar verschynd, ten ware 'er een by een enkeld Geval, gelyk voorheen geneld, in den Rupsen-Staat buiten gemeen voorspoedig zynde nog voor den Winter in een Popje veranderde en zich dan als Vlinder ten tweeden Maale in 't zelve Jaar vertoonde, 't geen echter zeer zelden gebeurd.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

B. v. F. 118. n. 106. *Cholonia Hales* *Caia* L.
Eutropia C.

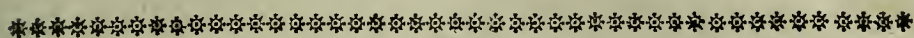
NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE

Tab. II.

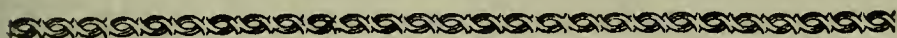

L. Sepp ad viv. del. et sculpit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

DERDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

De GOUDLAKENS-VLINDER.

Tab. III.

§. I.

Men heeft aan dit cierlyk Insect den Naam van *Goudlakens-Vlinder* gegeven, om Reden, dat het met de zogenaamde Goudlakens-Hoenders in den eersten Opflag eenige Overeenkomst in Couleur en Gevlaktheid schynd te hebben. Mogelyk zullen veele Liethebbers dezen Vlinder nog niet kennen, ten minsten niet naar zyne Afkomste; ik twyffle niet, of het zal hun derhalven aangenaam zyn, dat ik deszelfs Historie tot Onderwerp der tegenwoordige Verhandeling verkozen hebbe. Op de volgende Manier ben ik achter de geheele Huishouding van dit Insect gekomen:

In 't laatst van Juny 1760 nevens mynen Zoon eens buiten de Stad bezig zynde met het Opzoeken van Insecten, ontdekte hy in den Stronk of Stam van eenen Klisse-Struik eenige ronde Gaten, welken ons deden gissen, dat ze door zekere Insecten gemaakt, en dezen mogelyk zelfs'er binnen in moesten verborgen zyn, hy sneed dien Stronk af, maar hoe ongelukkig en nochtans gelukkig was deze Sneede! want ze ging teffens midden door eene Ryps heen, dit speet ons zekerlyk niet weinig, de Blydschap echter over deze nieuwe Ontdekking deed ons wel ras dit Verlies vergeeten en zo veel te yveriger naar meer van diergelyke Kluisenaars (of wil ik ze Merg-Eeters noemen?) zoeken, gelyk wy dan ook dien Dag nog 5 van deze Rupsen binnen in de Klisse-Stronken vonden, ze waren alle volwassen; wy droegen Zorg, dat we ze in hare Woningen niet stoorden en bragten ze dus behouden te Huis, doch van deze 5 was'er maar

c

eene,

eene, die ons het Vermaak aandeed, dat ze in een Popje veranderde en nog dien Zomer als Vlinder te voorschyn kwam, de overige vier stierven. Dus verre hadden wy nu wel dit Insect ontdekt, maar om hetzelfde nog nader en van het Ei af aan te leeren kennen, was 'er dat Jaar geene Kans meer, des wy daarmede tot het volgende Jaar moesten wagten.

§. 2.

De Juny Maand gekomen zynde, deden wy wederom eenige van deze Rupsen op, welken merendeels nog niet volwassen waren, wy verzuimden niet, haar altoos versche Kliffe-Stronken te geven, en hadden ook het Genoegen van ze in Popjes en vervolgens in Vlinders veranderd te zien; daarenboven gebeurde het, dat in de Maand September een Mannetjes- en een Wyfjes- Vlinder op eenen Dag te gelyk te voorschyn kwamen, welken wy by elkander in eene Doos deden om te paaren, dat dit ook geschied was, bleek by de Uitkomst.

Het Wyfje leide den 20 van die Maand 121 Eitjes, vervolgens nog 30, ze waren hier en daar by Hoopjes geplaatst en met een glanzig Vogt of Lym vast gehecht, vertonende zich in hunne natuurlyke Grootte en Couleur als by *a*. Fig. 1. op Tab III. Aan het bloote Oog deden ze zich glad en glanzig voor; maar door het Microscoop beschouwd waren ze een weinig rul. Na verloop van 8 Dagen veranderden ze van Couleur en werden wat donkerder, gelyk by *b*, zonder teffens rimpelig te worden of te verdroogen, een Bewys, dat het geene Wind-Eitjes, maar dat ze integendeel bevrucht waren; zodanig bleven ze van toen af aan den geheelen Winter over leggen.

§. 3.

Den 18 April 1762 kwamen de Rupsjes uit de Eieren; Daags te vooren werden de Eitjes potlootkleurig en ten laatsten zo doorschynende als Glas, des ik met een Microscoop van 2 Linien Brandpunts de Rupsjes duidelyk 'er in kon zien leggen. By *c* hebbe ik een Eitje in die Hoedanigheid en dus vergroot afgebeeld. De Rupsjes gekipt zynde waren zeer vlug en tierig en van Grootte gelyk by *d*. Ze spanden toen noch, dat is: ze gebruikten in 't gaan maar twaalf Pooten, men kon echter met een goed Vergrootglas ontdekken, dat ze reeds 16 Pooten hadden. Van Couleur scheenen ze in den eersten Opflag bruin te zyn, maar wanneer ik ze met een gewapend Oog beschouwde waren ze geelachtig met bruine Kringen, zwarte Hoofdjes en diergelyke Schildjes achter 't Hoofd, of op den eersten Ring. Ze aaten de ledige Doppen hunner Eieren niet op; ik gaf hen ten eersten Kliffe-Bladen, want Kliffe-Stronken waren 'er toen nog niet, doch ze lieten de Bladen onaangeroerd leggen, in tegendeel maakten ze Gaatjes in derzelve Steelen en baanden zich dus den Weg naar binnen, daar ze hun Voedzel vonden, waarmede zy zich ook zo lange behielpen, tot dat men hun kon Stronken geven.

Vermits nu deze Rupsen, volgens hare Levenswyze, zich genoegzaam altoos binnen de gemelde Stronken verscholen hielden, was het niet wel doen-

doenlyk, om aantemerken, hoe dikwils dezelve vervelden, alleen maar hebbe ik met Zekerheid konnen waarneemen, dat de eerste Vervelling geschiedde, toen ze acht Dagen oud waren; na deze Vervelling gingen ze op 14 Pooten, en spanden dus nog maar een weinig, ja het duurde niet lang, of ze bedienden zich in 't gaan van 16, dat is: van alle hare Pooten. Volwassen zynde hadden ze de Gedaante, Grootte, Couleur en Tekening, gelyk by *Fig. 2.* Hier diend aangemerkt te worden, dat deze Rupfen wel zomtyds eenigzins, doch alleen maar in Couleur verschillen, men vind ze, die veel donkerder, voornaamlyk na voren toe; anderen, die nog bleeker, dan de afgebeelde, zyn.

§. 4.

Hun Voedzel, gelyk uit het voorverhaalde blykt, is alleen het Merg, of binnenste en zachtste Gedeelte der Klisse-Stronken, en om daarby te komen maakt de Rups met den Mond van buiten in den Stronk een rond Gat, als by *Fig. 3.* werpende gedurig het Kaauwzel weg, zo lange, tot ze aan het Merg komt, en gelyk hetzelve in 't Midden van den Stronk recht op en neder gaat, zo vervorderd de Rups ook langs deze Leiding haren Gang in denzelven en maakt, al voorwaards gaande, 'er dus een Kanaal in, genoegzaam maar van dezelfde Wydte, gelyk de Rups dik is, des zy 'er zich niet in omkeeren, maar wel alleen voorwaards kruipen, of zich achter uit beweegen kan, dit hebbe ik by *Fig. 4.* afgebeeld. Naar mate nu de Rups door gestadig 't Merg weg te eeten, dat haar ommiddelyk voor den Mond staat, dit Kanaal na vooren toe verlengt, vuld ze het van achteren op met hare Vuiligheid of Afgang, en wanneer ze dus den Stronk tot boven toe ledig gegeten heeft, of andere Omstandigheden het vereischen, dat ze een anderen diend aan te doen, verlaat ze den vorigen op dezelfde Manier, gelyk zy 'er was ingegaan, ze maakt namelyk wederom een ander rond Gat, doch nu van binnen naar buiten, en vertrekt door hetzelve naar elders.

§. 5.

De overige Veranderingen ondergaat de Rups mede binnen in den Klisse-Stronk, want als ze een Popje zal worden, kruipt ze niet in de Aarde, gelyk anders veele Rupfen van deze Bende doen, maar blyft in hare geliefde Kluis, ze heeft daarby de Voorzichtigheid, dat ze de Plaats, daar de Verandering geschieden zal, een weinig ruimer maakt of wat meer uithold, want als Rups kon ze zich uitrekken en het dus met een naauw Kanaal stellen, maar dit gaat niet aan, wanneer ze een Popje word en geworden is, zynde hetzelve daarenboven ook wat dikker dan de Rups. In der Daad een verwonderenswaardig Bezef in zo een gering schynend en verachtlyk Diertje, 't geen het waarlyk niet uit zich zelfs heeft, en dat ons derhalven bilyk op een hogere, ik zegge: op de hoogste Wysheid en Magt met Eerbied en Aanbidding moest doen te rug zien. By *Fig. 5.* hebbe ik zulk een Popje in den Klisse-Stronk, en een zelfde 'er buiten in zyne natuurlyke Gedaante en Couleur by *Fig. 6.* afgebeeld; de meesten zyn van deze

deze Grootte, zelden vind men ze groter, maar zomtyds wel kleiner. Ze blyven als Popjes gemeenlyk 3, of 4 Weeken leggen, en worden hoe langer hoe donkerder van Couleur. Eindelyk, als 'er eene geheel ryp geworden is en de Vlinder 'er uit zal komen, beginnen deszelfs Vlerken een of een paar Dagen te voren door het Poppe-Vlies heen te schynen, en de Ringen van 't Popje worden merkelyk uitgezet.

§. 6.

De Geboorte des Vlinders gescuied op dezelfde Manier, gelyk ik ze reeds in de vorige Verhandelingen meer dan eens hebbe beschreeven. Volgens myne Ondervinding komen deze *Goudlakens-Vlinders* in de Maand Augustus, zomtyds ook wel, doch zelden, in September te voorschyn. By

Fig. 7. *Fig. 7.* verтоond zich een rustend Wyfje, doch met uitgestrekte Sprieten, welken anders deze Vlinders, wanneer ze in diepe Rust zyn, dicht aan 't

Fig. 8. Lyf leggen; en by *Fig. 8.* zien wy een vliegend Mannetje. Genoegzaam geen Onderscheid is 'er tusschen de Sprieten van beiden, des men door dezelve, die anderzins by veelen het voornaamste Kenmerk der Kunne zyn, in dit Geval het Mannetje van het Wyfje niet kan onderscheiden, doch de Staart van 't eerste loopt gemeenlyk na achteren wat breeder uit, dan die van 't laatste, ook heeft het Mannetje altoos een tengerder Achterlyf dan 't Wyfje. Voor 't overige is 'er een merkelyk Onderscheid tusschen deze Vlinders ten opzichte van de Levendigheid hunner Couleuren, zynde zommigen zeer sterk, anderen in tegendeel maar bleek gekleurd; de Tekening echter van allen is altoos dezelfde, als men de geringste Kleinheden niet gadeslaat. Niet minder verschillen deze Vlinders ook in Grootte, ik hebbe tot de Afbeelding de allergrootste gekozen.

Laatstelyk moet ik hier nog eenige Aanmerkingen byvoegen: 1) Het is geen vast Gevolg, dat men aan den Klisse Stronk, die door eene van de opgamelde Rupfen bewoond word, altoos eenige Gaten ontdekt, want de Rups kan 'er geheel jong, en gevolglyk door een byna onzichtbaar Gaatje ingegaan zyn. 2) In eenen Stronk onthouden zich zomtyds meer dan eene Rups, doch niet naast, maar wel boven elkander. 3) Tot Behoudenis der Popjes, wanneer men ze in de afgesneede Klisse-Stronken wil laten blyven, tot 'er de Vlinders uitkomen, diend men zodanige Stronken aan 't eene End van een te splyten en 'er een Wiggetje tusschen te steeken, anderzins word door het indrogen van den Stronk het Kanaal of Geutje, daar het Popje in legd, vernauwd en gevolglyk het laatstgemelde dood gedrukt. Men kan ze ook uit de Stronken neemen en op Kattoen, of een andere zagte Stoffe leggen, 't geen ik mede goed bevonden hebbe.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

B. v. c. F. . . d. Nr. 336. *Geolyma Flavago. Esp.*

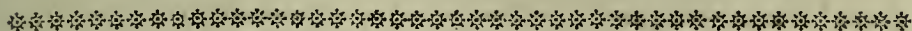
NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. III.

C. G. G. ad inv. del. et sculpit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

VIERDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De SNUIT-VLINDER.

Tab. IV.

§. I.

Schoon deze Vlinder in ons Gewest, ten minsten in de Omlanden van Amsterdam, niet uitnemend zeldzaam is; echter vinde ik denzelven by geenen Auteur beschreeven noch afgebeeld, gevolglik verdiend hy te recht onder de minstbekenden gerekend te worden, en even daarom verstrekt het my tot een byzonder Vermaak, dat ik met deszelfs Beschryving en Afbeelding thans myne geachte Lezers kan onderhouden; ja ik wenschte wel, dat ik telkens vreemde, of onbekende Insecten tot Voorwerpen myner Verhandelingen kon uitkippen, doch het spreekt van zelfs, dat dit niet altoos geschieden kan, deels om dat men dergelyke Soorten alleen maar by Geval, en geenszins willekeurig, kan magtig worden, deels ook, om dat tot de Beschryving der Nederlandsche Insecten de gemeene en bekende zo wel, als ongemeene en zeldzaame, behooren.

Men weet, dat ieder Vlinder voor 't Hoofd tusschen de Sprieten een vooruitstaand hairig Deel heeft, 't geen in de Lengte van een gescheiden is en dus uit twee Klepjes of Pluimen bestaat, welken van onderen als tot een Koker of Scheede verstrekken voor den Zuiger des Vlinders. Dit hairig Deel dan, by zommige Auteurs de Baard des Vlinders genaamd, mogt, myns Bedunkens, wel de Snuit heeten, alzo het 'er vry wel naar gelykt; vermits nu onze tegenwoordige Vlinder zodanig eenen Snuit heeft, die, naar Evenredigheid van 't Diertje, uitnemend groot is; zo hebbe ik hem, om die Reden, den Naam van *Snuit-Vlinder* gegeven. Aan 't Slot dezer Verhandeling zal ik dien Snuit, wegens zyne aanmerkelijke Grootte en Gedaante, breedvoeriger beschryven, maar thans vooraf eerst de Historie van 't Insect zelfs den Liefhebber mededeelen.

d

§ 2.

§. 2.

Hetzelve behoord eigentlyk op de Willige-Boomen te huis, aan welker Bladeren men zo wel de Eieren van onzen Vlinder, als ook denzelven in zyn' Rupsen-Staat ontmoet; beiden hebbe ik nooit op eenig ander Gewas gevonden, echter weet ik, dat zeker Vriend en Liefhebber dit Insect ook eens op den zogenaamden *Duin-Palm* ontdekt heeft. De eerstgemelden, te weten: de Eieren zyn altoos aan de onderste Zyde van 't Blad, en wel enkeld gelegd, namelyk op een Blad ook maar een Ei, en derhalven behoord dit Insect onder de Eenzaamen. In de Maanden July en August vind men de Eieren en Rupsen. Op *Tab. IV.* by *Fig. 1.* ver-
Tab. IV. toond zich zulk een Eitje in zyne natuurlyke Grootte, hebbende boven
Fig. 1. op in 't midden een zeer slaauw Stipje, maar voor de Rest is het in 't geheel wit en glad, zonder eenige de minste Tekening, weshalven ik ook hetzelve niet in 't groot afgebeeld hebbe. Het Rupsje, tot hier toe in 't Ei besloten geweest, doch nu ter Geboorte ryp geworden zynde, maakt op Zyde in hetzelve een Gaatje, meestal van eene driekantige Gedaante en kruipt door deze Opening naar buiten, maar het eet den ledigen Dop van 't Eitje niet op, gelyk anders veele Rupsen doen, zo dra ze gekipt zyn, welken zekerlyk meer Smaak en Voedzel in de Schil hunner Eieren vinden, dan het Snuit-Vlinder-Rupsje in die van het zyne.

§. 3.

Dit Rupsje, ter Wereld gekomen, is grysachtig van Couleur en heeft ten eersten het volle Gebruik van alle zyne Poojjes, te weten: van zestien, weshalven men voorts zien kan, tot wat Gezin en Bende het behoord; verder neemt men aan hetzelve deze zonderlinge Eigenschap waar, dat het, in Rust zynde, zomtyds het Hoofd met het voorste Gedeelte van zyn Lichaam onbeschryfelyk rad heen en weder slingerd, doch welke zeldzaame Beweging na de eerste Vervelling en vervolgens niet meer bespeurd word. Vier Maal gemeenlyk verveld deze Rups, en wel meestal met eene 'tusschenpoozing van zeven Dagen, houdende telkens genoegzaam dezelve Couleur en Tekening; ze eet na ieder Vervelling haar afgestrookt Vel schoon op. By *Fig. 2.* is dezelve als voor de laatste Maal op 't Vervellen zittende afgebeeld; anderhalf, of een Paar Dagen in dien Staat doorgebracht hebbende is het oude Hoofd reeds sterk afgescheiden en het nieuwe begint achter hetzelve merkelyk doortefchy-
Fig. 2. nen, 't welk ik by *a* hebbe aangewezen. Omtrent vier Weeken oud geworden en dus volwasfen zynde ver-
a. toond zich de Rups als by *Fig. 3.* In 't
Fig. 3. eeten der Bladeren houd ze deze byzondere Manier, dat ze het Blad ter Wederzyden van 't Middel-Rif schoon opëet, maar van 't Rif zelfs in 't geheel niets nuttigd.

§. 4.

Ons Insect uit zyn' eersten Levens- of Rupsen-Staat in den tweeden zullende overgaan, dat is: een Popje worden, vermaad nu ten eenemaale de Bladeren, die voorheen zyn geliefdst Voedzel waren, het klimd den
 Boom

Boom af, begeefd zich op de Aarde en kruipt in dezelve, makende aldaar een Hol van eene langwerpig ronde, of liever eiformige Gedaante, en vry korter, dan de Rups lang is, vermits deze, naby de Verandering zynde, zeer veel van hare Lengte verliest en in tegendeel dikker word, weshalven ze ook het Hol evenredig in Wydte na hare Dikte formd, en, om kort te gaan, hetzelfde fatzoeneerd na de Gedaante van 't Popje, daar ze eerlang in moet veranderen, op dat zo doende deze Gedaantewisseling in allen Decle onbelemmerd mogt kunnen geschieden. Voorts is haar de Zorg voor eigen Behoudenisfe nog in een ander Opzicht bevolen; zé schynd namelyk, om zo te spreken, 'er van verwittigd te zyn, dat de Wandén van 't Hol op zich zelve geen Vastigheid zouden hebben, maar wel haast omver vallen, en haar in den Staat van Onmagt verpletteren, 't en ware ze dezen haren Graf-Kelder overal van binnen met een lymachtig Vocht bestreek en de Aarddeekjes dus aan elkander hechte, 't geen ze dan ook wel zorgvuldig vooraf in 't Werk steld. Ziet daar, een zonderling, een verwonderenswaardig *Instinct*, dat gewisfelyk van een hogere Wysheid, Macht en Goedertierenheid getuigd en waarover men niet zo los, als wel veeltyds geschied, diende heen te stappen, maar allezins den Aandacht 'er by te doen verwylen! Het duurd gemeenlyk zeven, of acht Dagen, dat de Rups op 't Veranderen legd, en na Verloop derzelve alsdan een Popje word, 't welk zich van Gedaante en Couleur vertoond, gelyk hetzelfde hier in zyn Hol leggende, en dit als op Zyde opengesneeden zynde, by *Fig. 4.* afgebeeld is. Van de Tyd dezer Verandering af aan, dat is: van 't Einde des Zomers, of Begin des Herfsis, en den geheelen Winter over tot in 't Voorjaar volhard het Insect in dien Staat, namelyk het blyft wel 7 of 8 Maanden lang een Popje.

§. 5.

'T is gemeenlyk reeds diep in April, of ook wel in 't begin van May, dat onze Vlinder uit het Popje en te gelyk uit zyn onderaardsch Hol te voorschyn komt, en wel op dezelfde Manier, gelyk anderen, die onder, of in de Aarde de Gedaantewisseling ondergaan, en welker Geboorte ik reeds meermaalen in myne vorige Verhandelingen hebbe beschreeven. Deze nieuwe Gast nu, op 't Schouwtoneel der Natuur verscheenen, maakt in den eersten Opflag, 't is waar, geene zeer aantlokkelyke Vertoning, vermits het hem aan flikkerende Couleuren ontbreekt, maar hy is nochtans, naauwkeurig betracht wordende, in der Daad bekoorlyk en fraay van Gedaante zo wel, als Tekening. Het Onderscheid der Kunne by deze Zoort van Vlinderen valt ten eersten in 't Oog, want het Achterlyf, of Staart, van 't Mannetje loopt in twee hairige zydwaards gebogene Punten uit, en gelykt vry wel naar eenen Vis-Staart, daar in tegendeel het Lyf van 't Wyfje maar in eene breede of stompe Punt eindigd; insgelyks zyn ook de Sprieten van 't eerstgemelde ongelyk breeder gekamd, dan die van 't laatste. By *Fig. 5.* hebbe ik een rustend Mannetje afgebeeld; aanmerkelyk is het, dat het Wyfje zyn Lyf onder de Vlerken geheel kan verbergen, maar het Mannetje het zyne op verre na niet. By *Fig. 6.* vertoond zich een vliegend Wyfje,

Wyfje, 't welk een der grootften is, die ik van deze Zoort ooit gezien hebbe, ik beware echter in myne Verzameling een, van dezelfde Grootte, 't geen derhalven hier ten Voorwerp der evengemelde Afbeelding gediend heeft. Over 't algemeen vallen deze Vlinders wat kleiner, ze zyn ook niet doorgaans alle even sterk van Couleur en Tekening. Men heeft dezelve maar eens in 't Jaar; ten minften volgens myne Ondervinding.

§. 6.

Om nu den zogenaamden Snuit van onzen Vlinder wat nader te befchouwen, hebbe ik denzelven by *Fig. 7.* ruim driemaal grooter, dan hy wezentlyk is, afgebeeld, en wel eigentlyk eenen Wyfjes Snuit; men meene echter niet, dat die van 't Mannetje kleiner zy, hy is in tegendeel rykelyk zo groot, maar om dat ik de Sprieten tegelyk 'er by wilde vertoonen, en dewyl die van het Mannetje ongemeen veel breeder van Kammen zyn, dan de Wyfjes Sprieten, waardoor gevolgelyk de Snuit minder zoude uitmunten; zo hebbe ik om die Reden eenen Wyfjes Snuit tot de Afbeelding verkozen. Men ziet denzelven hier gedeeltelyk van vooren, doch meer op zyde en dus beide de Sprieten in de Verkorting, welken zich derhalven in hunne evenredige Lengte hier niet konnen vertoonen. Deze zogenaamde Snuit nu bestaat eigentlyk uit twee met de vlakke Zyde tegen elkander fluitende Pluimen, ze eindigen na boven toe ieder in drie Punten en zyn aan dien kant smaller, dan benedenwaards. Onderaan tufchen dezelve is de Plaats, daar de Vlinder den Zuiger uitftrekt en intrekt; by *b* verftoond hy zich als buiten den Snuit, maar ingehaald zynde word hy door denzelven geheel bedekt. De Snuit diend dan, myns bedunkens, zo wel aan den tegenwoordigen Vlinder, als aan alle anderen, eigentlyk tot Bedekking en Bewaring des Zuigers, en kan als dezelfs Koker aangemerkt worden; maar waarom de Snuit van onzen Vlinder zo aanmerkelyk groot, ja veel grooter is, dan hy tot Bedekking des Zuigers behoefde te zyn, daarvan zal men wel zo ligt geen andere, dan deze Rede konnen vinden: dat hy namerlyk te gelyk tot Cieraad van 't Diertje moet verftrekken. Voor 't overige ben ik met degeenen, welken den Snuit der Vlinderen voor 't Zintuig van den Reuk houden, niet van eenerley Gevoelen, doch ik zal myne Meening omtrent dit Zintuig der Infeften, by een andere Gelegenheid, nader te kennen geven.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

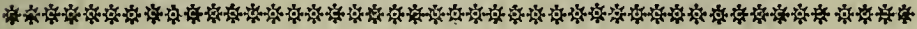
Exemplar No. 66 *Psilodonta elapsa* Salpinax
Psilodonta O. Salpinax

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

C. Lipp ad viv. del. et sculpit

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

VYFDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De Vlinder uit de Groote TWEESTAART-RUPS,

anders:

De Groote HERMELYN-VLINDER.

Tab. V.

§. I.

MEer dan twee Soorten van zogenaamde *Twee-Staart-Rupsen* schynen hier te Lande niet te zyn, ten minsten, ik hebbe tot nog toe geene andere, dan de bekende *Groote-* en de ongemeen raare *Kleine-Twee-Staart-Rups* kunnen vinden. De geheele Huishouding van beiden, en wel van het Ei af aan, is my bekend. Voor tegenwoordig bepaale ik my alleen aan de Historie van het eerst gemelde Insect, namelyk: de groote *Twee-Staart-Rups* en den Vlinder, die 'er uit voortkomt; doch die van de kleine *Twee-Staart* denke ik, by welzyn, eerlang ook in 't Licht te geven.

Indien het een vast Gevolg was, dat uit *Rupsen*, van eene wonderlyke
 e Ge-

Gedaante, ook altoos zodanige Vlinders te voorschyn kwamen, welken van anderen ten eenemaale in Gedaante verschilden, zo zoude men uit de tegenwoordige Rups eenen Vlinder van eene zeer zeldzaame Gestalte konnen verwachten, maar by de Uitkomst blykt het Tegendeel; onze Rups is in der Daad van een verwonderlyk Voorkomen, doch de Vlinder, daar ze in veranderd, heeft, ten Opzichte der Gedaante, niets byzonders voor anderen zyns gelyken, maar ten Aanzien van Tekening is hy zeer fraay.

Van de twee lange Punten aan 't achterste Lid dezer Rups heeft ze den Naam van *Twee-Staart-Rups* verkreegen; en de Vlinder word by zommige Liefhebberen de *Hermelyn* genoemd, om die Reeden, dat hy op den Nek en ter wederzyden van denzelven in den wit-of grysachtigen Grond eenige zwarte Vlakjes heeft, waardoor dit Gedeelte, (gemeenlyk het Kapje des Vlinders genaamd) 't geen buiten dat ruighairig is, eenigzins naar 't Bont der Hermelynen zweemd.

§. 2.

Dit Insect woond als Rups eigentlyk op de Willige Boomen en voed zich met derzelve Bladeren, doch hebbe ik het ook wel voor een enkele Keer op den zogenaamden *Duin-Palm* ontmoet, die in Aart en Eigenschap, naar het my toefchyn, veel Overeenkomst me de Willige heeft. Volgens den Heer *Röfel* * zoude zich de Grootte Twee-Staart-Rups ook op de Linde Boomen, hoewel maar zeer zelden onthouden, 't geen ik tot nog toe niet ondervonden hebbe. De Eieren van onzen Vlinder vind men in de Maand Juny; ze zyn altoos enkeld en, 't geen aanmerkelyk is, doorgaans op de bovenste Zyde der Bladeren gelegd, daar anderzins de meeste Vlinders hunne Eieren aan de onderste Zyde plaatsen; vervolgens ontmoet men de grootte Tweestaart-Rupsen ook nooit anders, dan op de bovenste Zyde der Bladeren. De opgemelde Eieren zyn niet allen van eenerlei Couleur, zommigen vallen rosachtig, anderen vleeschkleurig, doch de meesten zyn licht-bruin, en zodanig hebbe ik 'er een by

Tab. V. Fig. 1. op *Tab. V.* in zyne natuurlyke Grootte afgebeeld; gemerkt nu zulk een Ei nog al tamelyk groot, ja byna zo groot als een Pylstaarts Ei is; verwonderd het my, dat de Heer *Bonnet* † hetzelfde by een Neet heeft vergeleeken. Deze Eieren door 't Microscoop beschouwd vertonen zich geheel effen en ongefigureerd, weshalven ik 'er ook geen in 't Groot afgebeeld hebbe; ze zyn van onderen plat, maar boven op bolrond. Na dat dezelve 12 of 14 Dagen gelegd geweest zyn, worden de Rupsjes gekipt.

* *Insecten Belustigung* Tom. 1. *Zweyte Cl. der Nacht-Vögel*, pag. 121.

† *Mém. de Murbém. & de Pbyfique*. Tom. 11. pag. 276.

§. 3.

Het Rupsje uit het Ei zullende komen maakt in hetzelfde een rond Gaatje, en kruipt daardoor naar buiten, nuttigd echter verder niets meer van den ledigen Dop. Gekipt zynde is het geheel zwart en de twee Staartjes zyn alsdan nog zeer slap en gekronkeld, maar worden binnen weinig Minuten styf en recht, en overtreffen nu in Lengte het geheele Diertje, doch deze Proportie veranderd naar mate hetzelfde door 't nuttigen van Voedzel dagelyks groeit, terwyl de Staarten en 't Hoofd ongevoed blyven, welke Deelen alleen maar by ieder Vervelling eene nieuwe Vergrooting bekomen. By *Fig. 2.* verтоond zich zulk een eerstgeboren Rupsje, hebbende op 't Hoofd twee knobbelige en vleessige Trosjes, welken in de eerste en tweede Vervelling dezelfde Gedaante houden, doch merkelyk grooter worden, maar na de derde Vervelling veranderen ze in twee driekante Punten, en onder de vierde Vervelling verdwynen ze in 't geheel, maar dan is de Kraag om 't Hoofd ongelyk breeder en heeft vooraan twee zwarte Vlakken gekreegen, die zich als een Paar Oogen vertonen, 't geen ze echter niet zyn. De Rups trekt veelal het Hoofd inwaards, gelyk ik ze dus by *Fig. 6.* en *7.* afgebeeld hebbe.

In de Gedaante van Rups leeft dit Insect gemeenlyk vier Weeken en ondergaat binnen die Tyd de gemelde vier Vervellingen, eetende telkens haar afgestrookt Vel schoon op. Na de eerste Vervelling heeft ze de Grootte als by *Fig. 3.* Na de tweede is ze van Gedaante als by *Fig. 4.* Na de derde als by *Fig. 5.* Eindelyk na de vierde en laatste Vervelling verтоond ze zich als in de *6de. Figuur,* en by *Fig. 7.* geheel volwassen. Na de laatste Vervelling is haare Grond Couleur op den Rug of groen, of bruin met lichte onregelmatige Streepjes; zommigen hebben ook ter wederzyden aan 't Lyf eenen, of een Paar roode, ook wel bruine Vlakken, doch men vind ze dus maar zelden.

Het evengemeld Onderscheid in Couleur op den Rug dezer Rupsen heeft den Heer *van Reaumur* * doen giffen, dat het misschien een Kenmerk van tweederlei verschillende Zoorten ware, 't geen het echter in der Daad niet is; maar deze groote Natuurkundige heeft, zo het schynd, te weinige van diergelyke Rupsen gehad, daarenboven zyn hem degeenen, die op den Rug bruin waren, zonder tot de Verandering te komen, gestorven, weshalven het hem aan genoegzaame Gelegenheid ontbrak, om van het eigentyke dier Zaak door Ondervinding overtuigd te worden.

* *Mémoires pour servir à l'Histoire des Insectes* Tom: II. Part. II. Mém: 6.

§. 4.

Verfcheidene zonderlinge en merkwaardige Eigenschappen heeft de groote Tweestaart-Rups: Voor eerst is ze maar van veertien Pooten voorzien, ontbreekende haar de twee achterste, of zogenaamde Nafschuivers, dezen zyn anderzins voor alle Rupsen altoos van den meesten Dienst, en door dit Gebrek word het derhalven veroorzaakt, dat de Gang van deze onze Rups wat langzaam en als beschroomd is, en dat ze, voornamelyk ouder en zwaarder geworden zynde, hortender Wyze en als met Rukken voortkruipt, ze is ook niet in staat om zich onderwaarts, of met den Rug om laag aan eenig Blad vast te houden, gelyk andere Rupsen veelyds en meest altoos doen, gevolgelyk ontmoet men de Tweestaart-Rups niet anders, dan op de bovenste Zyde der Bladeren en Takken, en het is aanmerkelyk, hoe de Voorzienigheid voor de Behoudnisse van dit geringschynende Schepzel gezorgd en den onvasten Stand van deszelfs Pooten op eene andere Wyze vergoed heeft, door aan de Rups het Bezef en Vermogen gegeven te hebben, van telkens op ieder Plek, daar ze zich te rusten zet, vooraf een Webbe te maken, waarin ze de Pooten vast hecht, en zich dus voor 't vallen beveiligd; dit Webbe, of Spinzels, is dermaten fyn, dat het niet, dan door een Vergrootglas kan gezien worden.

Verder komen de twee Staarten dezer Rups in Aanmerking, dezen dienen eigentlyk voor twee Kokers, zynde binnen ieder een hoog roode vleessige Draad verborgen, welken de Rups uitschieten en inhalen kan, zy doet het ook alsdan voornamelyk, wanneer ze aangeraakt of getergd word, en zet zich daarby in een dreigend en verweerend Postuur, doch naar mate ze ouder word, schiet ze deze Deeltjes, die ik Pyltjes noemen zal, minder uit, zo dat ze het veelal op 't laatst in 't geheel niet meer doet, schoon men ze nog zo zeer tergd; by 't Uitschieten dezer Pyltjes komen ze rechtstaand uit de Kokers of Scheeden, maar het Inhalen geschied kronkelender wyze, en dus hebbe ik het by *Fig. 4.* afgebeeld; ze zyn in geenem Deele schadelyk, noch veroorzaken een' onaangenaamen Reuk, gelyk men dit by zommige andere Rupsen waarneemd, welken ook zekere Deelen uitschieten en daarby eene zeer viesche Lucht van zich geven; de meergemelde Pyltjes onzer Rups dienen waarschyndelyk alleen daartoe, om andere Insecten te verschrikken en ze dus van zich aftehouden; een zekere Soort van Wespen is nochtans zo behendig en loos, dat ze de Tweestaart-Rupsen evenwel weet te bekruipen en met haar Zaad te beleggen; dit Zaad, of deze Wespe-Eieren zyn langwerpig rond, glinsterend zwart en ieder met een Draadje in de Rups door 't Vel heenen, en wel altoos tusschen de Ringen vast gehecht, zodanig, dat, als de Rups zich zamen trekt en gevolgelyk de Ringen over elkander

schuift

schuift, men deze Eieren niet kan gewaar worden, maar als ze zich uitrekt, komen ze te voorschyn. Wanneer nu de Rups met dit Zaad bezet is, gaat ze zekerlyk verlooren, 't en ware men ze daarvan bevryd, 't geen geschieden kan door met een Koren Tangetje ieder Eitje aan stukken te knypen, welke Proef ik meer dan eens genomen en de Rups daardoor behouden, ook vervolgens een gezonden volmaakten Vlinder 'er uit bekomen hebbe; maar als de meergemelde Eieren niet vernield worden, zo veranderd de Rups wel in een Popje, doch ze neemt dit dodelyke Zaad met zich, waaruit alsdan de Wespe-Wormpjes komen, die het Popje van binnen geheel ledig eeten en dus het Insect ten eenemale te niet doen gaan, zy zelfs veranderen daarna in Popjes, of zogenaamde Tonnetjes, waaruit vervolgens wederom deze listige Wespen te voorschyn komen. By 't Vernielen dier Wespe-Eieren diend aangemerkt te worden, dat men ze niet moet aftrekken, vermits ze in de Rups te vast gehecht zyn, die men daardoor te veel pynigd, het behoefd ook niet, maar genoeg is het, als ieder Eitje slechts plat gekneepen en dus het Diertje in hetzelfde gedood word.

Eindelyk heeft de Tweestaart-Rups ook deze zonderlinge Eigenschap, dat ze zomwylen eenen Straal van helder en klaar Vogt uitspuuwd, doch niet uit den Mond, maar dicht onder denzelven, ter plaatse in *Fig. 6.* *Fig. 6.* met *a* aangewezen, is eene dwarfle Spleet, waardoor ze hetzelfde uitspuit; ik hebbe niet konnen bemerken, dat dit Vogt van schadelyke Uitwerking op het menschelyk Lichaam zy, ten minsten van buiten niet, 't geen ik uit het volgende Geval opmaake:

: In 't Jaar 1755 den 2 August ging ik met mynen Zoon aan den hogen Dyk buiten de Haarlemmer-Poort wandelen, om Tweestaart-Rupsen op de Willige Boomen aldaar optezoeken, wy vonden ook verscheidene, en wel allen genoegzaam volwassen, eene derzelven zat in haar zonderling Postuur op een Blad te rusten, gelyk ik ze by de evengemelde zesde Figuur hebbe afgebeeld, want dit is altoos de rustende Stand dezer Rupsen; ze was juist met het Hoofd naar ons toegekeerd, en terwyl wy stonden en haar een Wyltje aankeeken, doch zonder ze in 't minste aantereaken, spoot ze onverwachts eenen Straal van het opgamelde Vogt uit, en wel regelrecht mynen Zoon in 't eene Oog, schoon hy wel ruim eenen Voet ver van de Rups afftond, dit veroorzaakte hem zeer heftige Pyn, en maakte ons niet weinig verlegen, vermits wy voor kwaade Gevolgen beducht waren, wy zuiverden het Oog met den Neusdoek zo goed wy konden, en het duurde niet boven een half Uur, of de Pyn was geheel verdweenen, het is ook, Gode zy Dank! verder van geene de minste kwaade Uitwerking geweest.

De Heer *Bonnet* heeft omtrent dit Vogt verscheidene Proefnemingen gedaan en bevonden, dat het van een zuuren Aart en Eigenschap zy; zelfs heeft hy 't gewaagd, en daarvan iets in eene Wonde gedaan, die hy zich

in den Vinger maakte, waardoor hy eene byna ondraaglyke Pyn gevoelde, het Bloed stolde en kreeg een hoogere Couleur, gelyk het doet van Azyn. Hy liet ook eenige Droppels van dit Vogt op zyn Tong vallen, 't geen dezelfde Uitwerking deed, als de sterkste Azyn; ik zwyge van meer andere Proeven, die deeze naarstige Natuuronderzoeker met dit Vogt in 't Werk gesteld, en daardoor de sterke Zuurheid van hetzelfde ontdekt, tegelyk ook het Deel, daar het door uitgespooten word, zeer naauwkeurig onderzocht en ontleed heeft. Men vind van dit alles een breedvoerig Bericht in de voorheen aangehaalde *Mémoires de Mathém. & de Physique*; en onze Landsgenooten kunnen het in hunne Moedertaal lezen, in 't Vyfde Deel der *Uitgezogte Verhandelingen*. Bladz. 226. enz. *

§. 5.

De Verandering dezer Rupsen in Popjes geschied veelal in 't laatst van August of Begin van September; men moet ze alsdan van eenige Stukken verouderd Willige-Hout voorzien, want ze kruipen niet in de Aarde, noch spinnen zich tusfchen de Bladeren in, maar maaken hare Neften in 't Hout. Eer de Rups zich aan dit Werk begeefd, houdt ze ten eenemaale op met eeten, kruipt een tydlang herom en zoekt, als ware het, eene bekwaame Plaats tot de aanstaande Verandering, in tusfchen verliest ze hoe langer hoe meer hare schoone groene Couleur en krygt vuile zwartachtige Vlakken, het gebeurd ook wel, dat de eenne, of andere dier Rupsen rood word, doch dit is een Teeken van Ongezondheid, en dezelve kan niet tot de Verandering komen, maar blyft in een kwynenden Staat en sterft. Anderzins als de Rups gezond is, verkiest ze eindelyk aan het opgemelde Willige Hout eene Plek, om haar Nest aldaar te bouwen, 't geen met zo veel Beleid, Overleg en Konst geschied, dat men zich daarover ten hoogften moet verwonderen; het geheele Werk verricht ze met den Mond. Eerst maakt de Rups in 't Hout eene Holte van omtrent 1 Duim lang, doch naauwlyks ter Diepte van $\frac{1}{4}$ Duim; de Spaandertjes, die ze 'er uitknaagd, en haar eigen Kwyl zyn de eenigste Bouw-Materialiën tot deze nieuwe Woning, vervolgens mengd ze dezelve onder elkander, en door gestadig Draaden over zich heen en weder en ter zyde te spinnen werkt ze de Spaandertjes mede 'er in, en bedekt zich van langzaamer hand als met een Verwulf, maar terwyl ze dus doende is, schynd het gedurig, dat de Draaden door de veelvuldige Beweeging der Rups, en door dat ze telkens aan dezelve als vast kleeven, zullen scheuren, en dat de Rups, zo lange ze aan den Grondslag van dit Gebouw werkt, hetzelfde niet zoude kunnen voltooien; doch

* Uitgegeven te Amsterdam by F. Houttuyn.

doch by de Uitkomst blykt het Tegendeel, het Verwulf word hoe langer hoe dichter en vaster, zodanig, dat men op 't laaft de Rups in 't geheel niet meer kan zien.

Het Nest, by *Fig. 8.* afgebeeld, nu van buiten zyn' vollen Beslag *Fig. 8.* hebbende, en van het Hout zelfs byna niet meer te onderscheiden zynde, bewerkt ze het van binnen op eene zeer konstige Manier, dat het zo glad word, als of 't met Satyn bekleed was. Dit is daarom noodzaakelyk, wyl anderszins het Popje, dat in den Beginne zeer week en teder is, door de Oneffenheeden van 't Nest verscheidene Indrukzels, en gevolglyk de Vlinder, die 'er in woond, geene geringe Wangestalte zoude bekomen. Verder is 't ook aanmerkelyk, dat, niettegenstaande dit Nest overal zeer hard is, zodanig, dat men het naauwelyks met een Pennemes doorsnyden kan, de Rups hetzelfde echter aan dien Kant, daar zich haar Hoofd bevind, zeer dun en zagt maakt, dewyl het Insect, als Vlinder, te dier Plaatse zynen Uitgang moet nemen, en anders door de harde Korst van 't Nest onmogelyk zoude kunnen henen dringen. Wederom een Bewys van een zonderlinge Ingevinge, die het Diertje noch uit zyn eigen Vermogen, noch by Geval, noch door andere Schepzels, maar wel alleen van eenen almagtigen en alwyzen Schepper verkreegen heeft!

Onder het vervaardigen van deze Behuifing ontledigd zich de Rups van een groot Gedeelte harer Zelfstandigheid, die ze daartoe verbezigt, en word ongemeen veel kleiner. Eindelyk alles wel bezorgd zynde blyft ze stil leggen en verwacht hare aanstaande Gedaantewisseling, deze dan eerlang geschiedende word de Rupseen Popje, 't welk zich van Gedaante, en in den Beginne bleekgeel, maar, na eenige Dagen gelegen te hebben, van Couleur vertoond als by *Fig. 9.* In dien Staat volhard het Insect den *Fig. 9.* geheelen Winter over tot in de Maand Juny daaraanvolgende; ja het gebeurd wel eens, echter maar zelden, dat zulk een Popje twee Winters en een' geheelen Zomer over blyft leggen, en 'er dan eerst in den derden Zomer de Vlinder uit voortkomt.

§. 6.

In 't Midden, of ook wel in 't laaft van Juny, komen de groote Hermelyn-Vlinders te voorschyn, en wel altoos 's achtermiddags, volgens myne Ondervinding: De Vlinder geeft by zyne Geboorte door eene onzichtbaare Opening van voren en ter plaatse, daar de Rups de voorheen gemelde Spleet had, eenig Vogt van zich, waardoor hy het Nest op dien zachten Plek, waarvan ik reeds Gewag hebbe gemaakt, opend, en door deze Opening gaat hy naar buiten. By *Fig. 10.* vertoond zich een rustend *Fig. 10.* Mannetje, en wel met uitgestrekte Sprieten, welken het anderszins in den rustenden Stand dicht aan 't Lyf en onder de Vlerken legd, zo dat men

men ze genoegzaam niet zien kan, maar die ik hier daarom als zichtbaar afgebeeld hebbe, wyl ze van de Wyfjes-Sprietten ongemeen veel in Breedte verschillen en een onfeilbaar Kermerk verstreken, waardoor men de Kunne dezer Vlinderen kan onderscheiden. By *Fig. 11.* ziet men een vliegend Wyfje. Veeltids vallen de Wyfjes wat sterker van Tekening, dan de Mannetjes, alhoewel ze in dien Opzichte ook niet allen even eens zyn. Laatsfelyk diend nog aangemerkt te worden, dat men deze Vlinders, gelyk uit het voorverhaalde blykt, maar eens in 't Jaar heeft.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Pl. F. No. 108 *Dierama* Lat. *Pinula* L.
Harpia O.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

G. Sjöo ad viv. del. et fecit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

ZESDE VERHANDLING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De Vlinder uit de Kleine TWEE-STAAART-RUPS,

anders :

De Kleine HERMELYN VLINDER.

Tab. VI.

§. 1.

Volgens Belofte in de naaftvoorgaande of vyfde Verhandeling van dit Stuk, levere ik thans mynen geachtten Lezeren de Historie en Afbeelding van de kleine Twee-Staart-Rups en den Vlinder, die'er uit voortkomt. Dit Inseft, 't welk in der daad een der raarften van ons Gewest, of ten minsten in de Omlanden van Amsterdam, en, myns wetens, door Niemand beschreeven, noch afgebeeld is, heeft met het vorige, te weten: met de groote Twee-Staart-Rups en den grooten Hermelyn-Vlinder, in Eigenschap en Huishouding, zo veele Overeenkomst, dat ik in de opgemelde Verhandeling schier alles reeds gemeld hebbe, wat'er van te zeggen was; doch het volgende diend 'er nog bygevoegd te worden :

§. 2.

De Eieren van den kleinen Hermelyn-Vlinder vind men in de Maand July aan de Willige Boomen met smalle, als mede aan die met ruige Bladeren, doch niet op de bovenste, gelyk die van den grooten Hermelyn, maar altoos aan de onderste Zyde der Bladeren, en wel nooit anders, dan enkeld. Ze zyn rond en kool-swart, van onderen plat, en met deze Zyde aan 't Blad gelymd, maar boven op bolrond, doch geheel effen, of ongefigureerd, weshalven ik'er geen in 't Groot, maar wel in de natuurlyke

f

Grootte

Tab. VI. Groote een op *Tab. VI.* by *Fig. 1.* afgebeeld hebbe. Naar Evenredigheid van den Vlinder zyn deze Eieren dermaaten groot, dat waarfchylyk zulk een Wyfje niet meer dan 50, of 60 derzelven by zich dragen kan, een gering Getal, in Vergelyking by dat van andere Vlinderen, welken eenige honderd Eieren leggen; en even dit is wel buiten twyffel de Oorzaak, waarom de kleine Hermelyn-Vlinders zeer raar zyn, en zelden gevonden worden. 'T' gebeurde wel, dat men verfcheidene Jaaren achter een na dit Infeet en de Eieren van hetzelfde vergeefsch zoekt, als mede, dat, fchoon men een of meer dier Eitjes vind, de Rupsjes 'er echter niet uitkomen, welke Eieren dan zekerlyk onbevrucht zyn; doch in den Zomer van 't Jaar 1755 vond ik verfcheidene van deze Rupsjes en twee zulke fwarte Eitjes op twee Bladeren; ik kende alstoen deze Eitjes nog niet, want ik hadze van te vooren nooit gezien, maar eenige Dagen dezelve bewaard hebbende werden de Rupsjes gekipt, en ziet, het waren, tot myne groote Blydschap, kleine Twee-ftaartjes. Ik deed ze in een Glas en droeg Zorg, dat ze geen Gebrek aan verfch Voedzel hadden, nochtans werd ik op eenen Morgen gewaar, dat het eene Rupsje het andere had aangetaft en beide de Staartjes van hetzelfde opgegeeten, 't welk my niet weinig fpeet, en een kwaad Gevolg voorspelde; het verminkt Schepzeltje fcheen wel op 't oog geen' Aandoening van zyn Verlies te hebben, vermits het vry-tierig en eenige Dagen in 't Leven bleef, echter ftierf het nog voor de eerfte Vervelling.

§. 3.

De kleine Tweeftaart-Rups komt op dezelfde Wyze ter Wereld gelyk de groote Tweeftaart, makende ook een rond Gaatje in 't Ei, waardoor ze naar buiten gaat; ze is alsdan insgelyks fwart, doch niet geheel en al, maar heeft op den Rug en aan ieder Staartje twee witte Vlakjes.

Fig. 2. By *Fig. 2.* vertoondd zich zuik een jonggeboren Rupsje. Het Diertje gekipt en defzelfs Staartjes ftyf geworden zynde houd het dezelve meest altoos in Beweeging en buigd ze zomtyds tot over 't Hoofd heenen, gelyk

Fig. 3. by *Fig. 3.* vermakende zich, zo het fchynd, dikwils met het uitschieten en inhalen der roode Pyltjes, van welke zonderlinge Deelen ik in de voorgaande Verhandeling §. 4. breedvoerig gefprooken hebbe. Zo tierig dit Rupsje in zyne eerfte Jeugd is, zo teder is het van Leven; niet zelden fterven deze Schepzeltjes geheel onverwachts en zonder dat men 'er de Oorzaak van nagaan kan, 't welk ik meer dan eens, en nog in 't Voorjaar laatftleeden ondervonden hebbe, want den 17 Mey van dit Jaar 1764 vond ik drie Eitjes, op drie byzondere Bladeren, zynde dit een ongemeen zeldzaam Geval, vermits het geheel buiten de Tyd was, gemerkt men anderzins dezelve niet eerder, dan in July vind, gelyk ik voorheen gemeld hebbe, ik hield ze derhalven ook voor onbevruchte Eieren alzo ik het naauwelyks kon geloven, dat 'er reeds zo vroeg in 't Jaar kleine Hermelyn-Vlinders van beiderley Geflacht zouden gevlogen en elkander gevonden hebben; 't kan zyn, dacht ik, dat 'er zulk een enkeld Wyfje geweest is, 't welk, geen Mannetje hebbende konnen ontmoeten, zich

maar

maar vroeg van de Eieren ontledigd heeft, gelyk 't wel meer gebeurd, en waaruit gevolglyk niets te voorschyn komt, echter bewaarde ik deze Eieren, om te zien, wat'er van zoude worden, en by de Uitkomst bleek het, dat ze wel bevrucht waren, want na dat ik ze 15 Dagen had gehad, kwamen'er, tot myne groote Verwondering, de Rupsjes uit, en wel alle drie te gelyk op eenen Dag, het eerste 's Morgens, het tweede omtrent den Middag, en het derde tegens den Avond; ze waren alle drie zeer tierig, en ik plaatsde ieder ten allereersten in een byzonder Glas op een verschWillige Boompje, doch myne Blydschap daarover duurde niet lang, want den volgenden Ochtend waren'er twee van dood, en eenige Dagen daarna stierf ook het derde.

§. 4.

In den Staat van Rups leeft dit Insect ruim vier Weeken en 'verveld binnen die Tyd vier Maal, gelyk de groote Tweestaart-Rups, maar of het, zo als deze, ook die Eigenschap heeft, van een helder Vocht zomtyds uit te spuiten, heb ik tot nog toe niet waargenomen, ik twyffele 'er echter niet aan, en zoude het mogelyk ook ondervonden hebben, indien ik'er eene Rups aan had willen wagen, met dezelve vooraan wat sterk te drukken, 't geen ik niet wel konde doen, omdat deze Zoort hier te raar is. Met de Vervelling onzer Rups gaat het even eens toe als met die van de groote Tweestaart-Rups, dat ze namelyk telkens het afgestrookt Vel schoon opëet, na de tweede Vervelling de twee vleesfige Trosjes op 't Hoofd verlied, en in derzelver Plaats twee driekante Puntjes bekomt, welken ook na de derde Vervelling verdwynen; vervolgens krygt ze boven op den Rug verscheidene fraaye bonte Couleuren, en vertoond zich dan volwassen zynde, als by *Fig. 4.* Haar zonderlinge rustende Stand is dezelfde gelyk die van de Groote Twee-Staart, weshalven ik ze hier zodanig niet afgebeeld hebbe.

§. 5.

De Tyd gekomen zynde, dat onze Rups in een Popje moet veranderen, verliest ze allengs hare Couleuren, en zoekt eene bekwaame Plaats aan 't Willige Hout, om aldaar haar Nest, of Spinzel te vestigen, 't welk ze in allen Deele op dezelfde Manier, gelyk de groote Tweestaart-Rups, vervaardigt. Zomtyds is hetzelve zodanig bewerkt, en met de Opperflakte van 't Hout even gelyk gemaakt, dat men het daarvan in 't geheel niet kan onderscheiden, doch veelal heeft het eene geringe Bultigheid, gelyk het zich hier by *Fig. 5* vertoond; inwendig vind men het mede van dezelfde Hoedanigheid te zyn, als dat van de groote Twee-staart, te weten: ongemeen digt en glad. Het Popje zelfs is van Gedaante en Couleur als by *Fig. 6.* hebbende hetzelve aan den laatsten Ring twee korte en breede of stompe Puntën, welken als een Overblyfzel van de twee Staarten der Rups aantemerkten zyn. Het blyft den geheelen Winter over tot in den Zomer daaraanvolgende leggen, en gemeenlyk komt'er de Vlinder niet uit voor in 't laatst van Juny.

§. 6.

In de derde en laatste Gedaante verschynd ons Insect, of liever de kleine Hermelyn Vlinder komt ter Wereld op dezelfde Manier, gelyk de groote Hermelyn, te weeten: na vooraf het Vlies van 't Popje hebbende doen splyten maakt hy in 't Spinzel aan dien Kant, daar 't Hoofden End van 't Popje legt, een kleine ronde Opening, en gaat door dezelve naar buiten; teffens klouterd hy onmiddelyk ook een weinig in de Hoogte, om in zodanig eene Situatie te komen, dat de Vlerken konnen hangen en zakken, of zich uitzetten en gevolglyk hare behoorlyke Styvigheid en Grootte erlangen, 'twelk dan ook binnen omtrent een half Uur geschied. De Vlinder, als met een diepen Slaap bevangen, blyft op die Plaats stil zitten, tot dat het Avond word, alsdan ontwaakt hy en komt in eene zidderende Beweeging, eindelyk maakt hy Gebruik van zyne Vlerken, en gaat ter Vlucht, deels om Vermaak en Voedzel te zoeken, deels ook om meede

Tot Luiſter van den Nacht te ſtrekken,
Die niet altoos van Pracht ontbloomt,
Noch lusteloos, ons mag bedekken;
Neen! d'onbepaalde Magt besloot:
Dat duizende dier ligt gewiekte Bontigbeeden
Met Schoonheid moesten ook den sombren Nacht bekleeden,
En teffens ons doen zien met nederigst Ontzag
Naar God den Stichter zelfs en Heer van Nacht en Dag.

- Fig. 7.* By *Fig. 7*, ziet men een Mannetje in dien Stand, wanneer het rust, of loopt, doch in 't eerste Geval verbergd het de Sprieten onder de Vlerken en legt ze zo dicht aan 't Lyf, dat men ze niet zien kan, maar ik hebbe ze hier zodanig afgebeeld, gelyk ze de Vlinder, in Beweeging zynde, draagd, om dus het merkelyk Onderscheid tusschen dezelve en die van 't Wyfje te konnen zien, en waarby men het eene van 't andere duidelyk kan onderkennen. By *Fig. 8*. verdoend zich een vliegend Wyfje. De Cierlykheid dezer Vlinderen blykt genoegzaam uit de Afbeelding, weshalven het overtollig zoude zyn, 'er verder eenig Gewag van te maken, alleen maar diend nog aangemerkt te worden, dat zomtyds de eene Vlinder wel wat sterker van Couleur valt, dan een ander, 't welk onder deze zo wel, als onder alle andere Vlinderen plaats heeft.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Pl. F. n. a. no. 160 *Dicranura Lat. F. rosula L.*
Harpyia C.

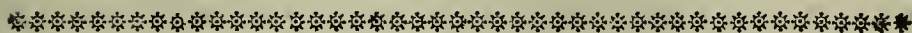
NACHT-VLINDERS van't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. VI.

C. J. G. de v. del. et sculp.

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

ZEVENDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De Vlinder het ROODE WEESKIND.

Tab. VII.

§. 1.

Vyf Soorten van Vlinderen zyn 'er bekend, aan welken de Liefhebbers den Naam van *Weeskinderen* gegeven hebben, te weten: (1) het Roode- (2) het Carmosyne- (3) het Bruine- of Zwarte- (4) het Geele- en eindelyk (5) het Blaauwe- en meestgeachte en grootste Weeskind. Een van dezen, en wel het eerstgemelde, of *Roode Weeskind*, zal het Onderwerp der tegenwoordige Verhandeling zyn.

Vermits de Couleuren der Onder-Vlerken van dezen Vlinder alleen uit Rood en Zwart bestaan; zo heeft hy zyue Benaming verkreegen van de Overeenkomst dier Couleuren met die der Kleederen van de Burger-Weeskinderen der Stad Amsterdam, welken half rood en half zwart zyn. En doordien de overige vier Soorten van Vlinderen met het Roode Weeskind in Tekening, schoon niet in Couleur, zeer na overeenkomen; zo worden ze insgelyks Weeskinderen genoemd. Dat echter deze Benaming van ons tegenwoordig Insect maar inlandsch, ik wil zeggen, hier te Lande alleen maar gebruikelyk is, blykt uit de evengemelde Afleiding, want de Weezen in andere Landen juist niet in dezelfde Uniforme gekleed zynde, als onze Burger-Weeskinderen, zoude aldaar de Naam van Weeskind geenszins op deze Vlinders toepasselyk zyn.

§. 2.

De Willige-Boom, een der vruchtbaarste aan Insecten onder alle andere Boomen, verschaft ook voor dit Insect Voedzel en Woning, ik geloove niet, dat hetzelfde, als Rups, ooit eenige andere Groente nuttigd. Lange heb ik 'er na getracht, om de Eieren van 't Roode-Weeskind machtig te

worden, en achter de geheele Huishouding van hetzelfde te komen, 't welk my eindelyk ook gelukt is, na vooraf veele vergeeffche Moeite daaromtrent gedaan te hebben. In de Maand Juny van 't Jaar 1762. vond myn Zoon 8 Rupsen van deze Zoort, welken reeds vry verre in Wasdom gevorderd waren, een of twee stierven, maar de overigen bereikten hare volle Grootte en veranderden tot Popjes nog in dezelfde Maand, het eene ging ook verlooren, doch vyf bleeven goed en leverden even zo veele volmaakte Vlinders, in de Maand July, uit. Deze alle waagden wy 'er aan, om, ware het mogelyk, de Eieren daarvan machtig te worden, door ze te laten paaren; en vermits de Mannetjes en Wyfjes genoegzaam in 't geheel niet van elkander konnen onderscheiden worden, dewyl ze eenerley Sprietten en geenszins eenig byzonder Kenmerk hebben, liet Lyf ook van beiden even puntig na achteren toe eindigd; zo waren wy genoodzaakt, om ze allen in eene groote en ruime Vlucht by elkander te plaatsen, giffende; dat daaronder ten minsten wel een Wyfje zoude zyn, alzo de eene van de vyven grooter was, dan de overigen, en dien wy derhalven voor een Wyfje hielden, 't geen het ook in der daad was, gelyk by de Uitkomst bleek. Den 22 July deeden wy ze in de Vlucht, en onderhielden ze met Zuiker-Water, of liever, met Water, waarin Zuiker opgelost is, tot den 9. en 10. August, en dus byna 3 Weeken in 't Leven. 's Nachts vlogen ze wakker in 't rond, maar men kon in 't geheel niet gewaar worden, dat ze paarden, of gepaard hadden, weshalven wy vast stelden, dat alle de gedaane Moeite vergeeffsch was geweest, en het speet ons zeer, dat deze vyf fraaije Vlinders verloren gingen, want ze hadden zich deerlyk beschadigd en de Vlerken t'eenemaal aan Stukken gevlogen. Wy doorzochten alle Dagen de Vlucht in Hoop, van 'er eenige Eieren in te mogen ontmoeten, maar vonden 'er geene; doch den 9. Aug. wederom daarmede bezig zynde ontdekten wy 19 enkelde gelegde Eitjes, en het Wyfje was dood; ik opende hetzelfde en haalde 'er meer dan 180 Eieren uit, waarvan ten minsten de Helfte hunne volkomene Grootte hadden, dezen zuiverde ik van de Slymerigheid met schoon Water en deed ze byzonderlyk in eene Doos, om te zien, of 'er ook Rupsjes mogten uitkomen, maar ze verdroogden alle, gelyk mede uit de 19 gelegde Eitjes geen een Rupsje te voorschyn kwam; dus bleek het, dat alle die Eieren onbevruucht waren, en gevolglyk de Vlinders niet gepaard hadden. Het Experiment was derhalven voor dit Maal vergeeffsch gedaan, alleen had het daartoe gediend, dat ik nu de Eieren van dit Insect kende, en dezelve, zo wel in hunne natuurlyke Grootte by *Fig. 1.* op *Tab. VII.* als ook door 't Microscop vergroot, by *Fig. 2.* kon afbeelden. Ze zyn zeer fraay gefigureerd en hunne

Fig. 1. Couleur gelykt volmaakt na die der Schorsfen van de Boomen, indien dan deze Eieren tusfchen derzelve Reeten gelegd worden, daar ik geenszins aan twyffele, zo is genoegzaam Niemand in Staat, om ze ooit in de Vryheid te vinden. Doch dit ter Zyde gesteld, was nu de Vraag: of men uit de Eieren van 't Roode-Weeskind, indien ze bevruucht zyn, de Rupsjes nog in 't zelfde Saifoen, dan eerst in 't Voorjaar kon verwachten, en of gevolglyk de Eieren den Winter over bleeven leggen? om dit te ontdekken,

Tab.
VII.
Fig. 1.
Fig. 2.

ken, moest men noodzaakelyk bevruchtte Eieren hebben, waartoe zich ook in 't Jaar daaraanvolgende eene gewenschte Gelegenheid opdeed. Zeker voornaam Liefhebber, myn hooggeachte Vriend, kogt van Iemand een' levendigen Rooden-Weeskind-Vlinder, en deze was by Geluk niet alleen een Wyfje, maar ook, gelyk naderhand bleek, in de Vryheid reeds bevrucht geworden, het leide verscheidene Eieren, deze bleven den Winter over leggen, en men was gedurende die Tyd nog in 't onzekere, of de Eieren bevrucht waren, dan niet, maar in 't Voorjaar kwamen daaruit de Rupsjes te voorschyn. Dit was dan eigentlyk het Stuk, 't welk my tot hier toe aan de Historie van dit Insect nog had ontbroken, ik wist nu met Zekerheid, dat de Eieren van 't Roode-Weeskind overwinteren, en dat de Rupsjes in 't Voorjaar gekipt worden. Eenige van deze Eieren werden ons door opgemelden Heer ter Hand gesteld, waarvoor denzelven hier myne Dankbaarheid betuige.

§. 3.

In 't laatst van Mey kwamen dan de Rupsjes voor den Dag, en vertoonden zich toen van Grootte en Couleur gelyk by *Fig. 3.* zynde naar Evenredigheid der Eitjes ongemeen lang, daarby zeer tener en van Aanzien eveneens als Span-Rupsjes, of zogenaamde Takjes, gelyk ze ook in der daad met 12 Pootjes spanden, schoon men wel zien kon, dat ze 16 Pooten zouden krygen. In Rust zynde zetteden ze zich in allerhande Bogten, hebbende zich zomtyds geheel achter over gebogen; ze waren anderzins zeer tierig en van een snellen Gang. Nog jong zynde hielden ze geen zekeré Rust-Tyd, maar waren dikwils over Dag zo wel, als by Nacht; in Beweging; doch naar maate ze ouder werden, bleven ze over Dag meer in Ruste, en gingen maar 's Nachts aan 't loopen, klouteren en eeten der Willige-Bladeren. Ze vervelden 4 Maal, en wel binnen de Tyd van omtrent 3 Weeken, zo dat deze Rupsen een schielyken Wasdom hebben. By ieder Vervelling aten ze het afgestroot Vel schoon op. Het volle Gebruik der 16 Pooten kregen ze eerst recht na de derde Vervelling, als mede alle de Tekeningen en Gevlaktheid, die ze hebben, wanneer ze volwassen zyn, maar na de eerste en tweede Vervelling waren ze genoegzaam overal van een egaale licht-bruine Couleur. Tusschen de derde en vierde, en wel voornamelyk na de vierde, of laatste Vervelling zaten ze den geheelen Dag op eene Plaats onbeweeglyk stil en in de Lengte uitgestrekt, ook zo plat daar aan gekleefd, dat het schein, als of ze 'er opgeplakt waren. In deze Situatie vind men ze ook altoos in de Vryheid, want vermits men ze dan niet 's Nachts, maar wel by Dag zoekt, zo ontmoet men ze niet anders, dan rustende, en wel altoos aan de Stammen der Boomen; ze neemen daar hare Rustplaats gemeenlyk tusschen de Reeten van de Schors, en dewyl ze dan onbeweeglyk stil zitten, daarenboven ook hare Couleur van die der Schors genoegzaam niet verschild; zo kan men deze Rupsen zeer licht over 't Hoofd zien, weshalven men dezelve met de grootste Oplettendheid moet opzoeken. Tegen het Einde van Juny zyn de meesten reeds volwassen. Zodanig eene Roode-Weeskind-Rups hebbe ik by *Fig. 4.* afgebeeld, en wel eene der sterkst geteekenden, want ze zyn wel allen eveneens, maar niet even sterk van Tekening.

§. 4.

Wanneer ze in Popjes zullen veranderen houden ze niet eenerley Manier van zich in te spinnen. Brengt het de Gelegenheid zo mede, dat ze ecne Plaats kunnen vinden, daar ze zacht en los Hout ontmoeten, gelyk in de holle Wilgige Boomen, zo knagen zy 'er eenige Spaandertjes af, en hechten ze door Draaden aan elkander, makende dus een los Spinzels in de Gedaante van een Zakje; doch zulk eene Gelegenheid niet hebbende schikken ze zich naar de Omstandigheid der Plaats en behelpen zich wel met een Spinzels, dat uit enkelde Draadjes bestaat; of ze hechten eenige afgevallene Bladeren, die ze op den Grond vinden, aan elkander en plakken 'er zomtyds ook wel wat Aarde mede aan vast; dus bereiden ze zich eene Verblyfplaats tot hare Verandering, welke gemeenlyk geschied, na dat ze 5, of 6 Dagen in hare Spinzels hebben gelegen, en midlerwyl merklyk korter, doch teffens ook dikker geworden zyn. Eindelyk splyt het Rupsen-Vel vanëen, en het Popje werkt 'er

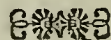
Fig. 5. zich uit, zynde alsdan rosachtig, doch word eerlang van Couleur als by *Fig. 5.* daar ik hetzelve ook in zyne eigentlyke Gedaante hebbe afgebeeld, het is overal met zulk een dun blaauwachtig Schimmel bedekt, als dat der blaauwe Pruimen, 't welk ook ten eersten door de Vingers afgeveegd word, als men het aangrypt. In den Staat van Popje blyft ons Insect gemeenlyk ruim vier Weeken, en men kan kort voor 't Uitkomen der Vlinders geene Verandering aan de Popjes bespeuren, behalven alleen, dat zich dan hunne Ringen wat meer uitzetten.

§. 5.

Tegen het Einde van July, of in 't Begin van August komen de Roode-Weeskinder-Vlinders uit hunne Popjes te voorschyn, zeer ongelyk in Grootte zo wel, als in Levendigheid der Couleuren; zommige zyn maar flauw, anderen in tegendeel zeer sterk geteekend, men vind ook zomtyds in de Tekening zelfs, wanneer men die van verscheidene Vlinders by elkander vergeelykt, eenig, hoewel gering, Onderscheid, schoon men dit in den eersten Opflag niet gewaar word. In den rustenden Stand leggen ze de Vlerken niet daks-gewys aan 't Lyf, gelyk anders de meeste Vlinders van dit Gezin en Bende doen, maar ze dragen dezelve genoegzaam geheel vlak, of slechts een klein

Fig. 6. weinig schuin. In dien Stand zien wy by *Fig. 6.* een Mannetje, 't welk hier met uitgestrekte Sprieten afgebeeld is, om dezelve met de Wyfjes Sprieten te kunnen vergelyken, en om te doen zien, dat ze van elkander niet verschillen; ze leggen anders, in Rust zynde, de Sprieten dicht aan 't Lyf en verbergen

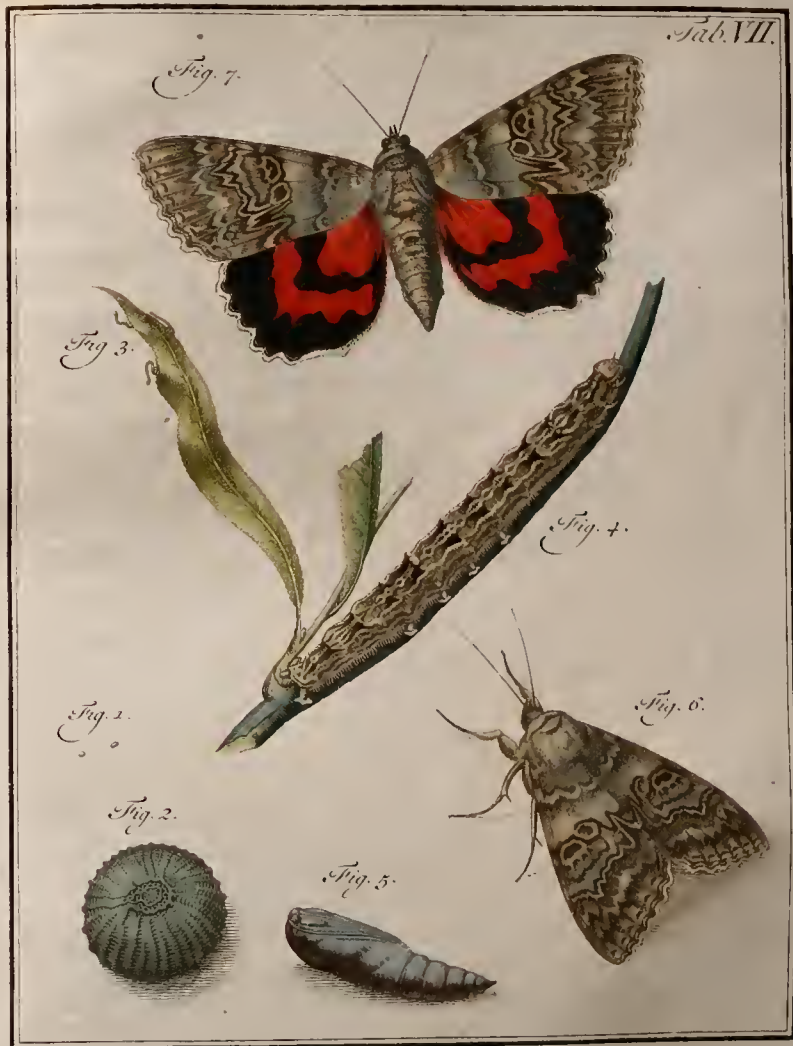
Fig. 7. 'er het grootste Gedeelte van onder de Vlerken. By *Fig. 7.* verтоond zich een vliegend Wyfje, welks Achterlyf even zo puntig toeloopt, als dat der Mannetjes, en vermits de Sprieten van beiden ook eveneens zyn, zo is 'er geen wezendlyk, noch zeker Kenmerk, waardoor men de Kunne dezer Vlinders zoude kunnen onderscheiden, gelyk ik voorheen reeds hebbe gemeld; men moet zich derhalven in dezen slechts met Gisingen behelpen, en de grooteren voor Wyfjes, de kleineren in tegendeel voor Mannetjes houden, 't welk nochtans ook niet altoos vast gaat, vermits niet alle Wyfjes even groot, noch alle Mannetjes even klein zyn. Ik hebbe hier tot de Afbeelding de grootsten en sterkst geteekenden verkozen; zoude echter iemand denken, dat ik het vliegend Wyfje alte groot had verтоond, zo diend hierop: dat men deze Vlinders wel zeer zelden zo groot vind, maar dat ik evenwel eenen in myne Verzameling bewaare, die net dezelfde Grootte heeft en eigentlyk degeene is, waarna ik de Afbeelding gemaakt hebbe.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

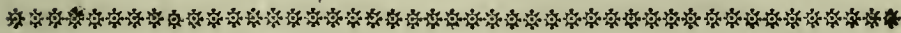
Pl. F. 10 a No 002 *Catocala Nupta* Exp.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

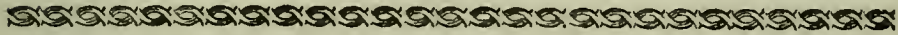

E. Kopp ad viv. del. et sculpit

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

V I E R D E S T U K .

A C H T S T E V E R H A N D E L I N G

O V E R D E

N A C H T - V L I N D E R S

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De Vlinder de RIET-VINK.

Tab. VIII.

§. 1.

Hoe schraale Kost het Riet ook zy, nochtans is het niet geheel ontbloot van gekorvene Dieren; onder dezen komt voornamelyk ons tegenwoordig Insect in Aanmerking, en vermits hetzelve, als Rups, dit Voedzel met veel Graagte nuttigd; zo word het in zyn' laaften Levensstaat, of als Vlinder, de *Riet-Vink* genoemd. Men vind deze Rups ook wel, echter maar zelden, op schraal rietachtig Gras, en ze kan met hetzelve gevoed en groot gebragt worden, doch op 't Riet hoord ze eigentlyk te huis, vermits men ze meenigvuldiger op deze Groente, dan op 't gemelde Gras ontmoet. En dewyl de Vlinder zyne Eieren aan 't Riet, ook zomtyds aan 't Gras, by Schooltjes legd; zo sorteerd dit Insect onder de gezelligen, schoon men de Rupsen naderhand niet by Hoopen, maar hier en daar, hoewel niet zeer verre van elkander verstrooid vind. In onze Provincie, daar vry veel Riet groeid, is dit Insect niet zeer raar, doch in hoogere en droogere Landen, welken weinig van dit Gewas voortbrengen, word het zeldzaamer gevonden, en gevolglyk meer geacht. De Rups in dergelyke Landstreeken zich alleen maar met 't opgamelde Gras moetende behelpen tierd 'er niet zo wel en dus vermeenigvuldigd zich dit Insect daar zo sterk niet, als hier te Lande.

h

§. 2.

§. 2.

- De Eieren van hetzelfde zyn byna zo groot als Pylstaart-Eieren, ze hebben geene zulke Byzonderheeden, die men alleen door 't Microscoop-zoude kunnen gewaar worden, weshalven ik ze niet in 't Groot, maar wel zodanig hier by *Fig. 1.* op *Tab. VIII.* afgebeeld hebbe, gelyk ze zich aan 't bloote Oog vertoonen; rondom aan den Kant hebben ze een groenachtigen
- Tab. VIII.*
Fig. 1. Zoom en op de bovenste Zyde een' onregelmatigen vierkanten Omtrek, in welks Midden een Vlakje is; nog ziet men aan 't eene End van 't Eitje een koolzwart Stipje, zyde aldaar binnen in 't Ei het Hoofd van 't Rupsje geplaatst, daar het ook de Opening maakt, waardoor het, gekipt wordende, naar buiten gaat. Op het Moment, dat het Vlinder-Wyfje de Eieren legd, zyn ze geheel groen, maar na Verloop van eenige Minuten komen de evengemelde Trekken en Stipjes te voorschyn, en de Grond-
- a.* Couleur der Eitjes word dan groenachtig wit, gelyk ze zich hier by *a.* vertoonen; doch eenen Dag, of langer, voor dat de Rupsjes gekipt worden, verandert die Couleur en word eenigzins rosachtig, gelyk by *b.* is aange-weezen. Aangaande de Tyd, hoe lange deze Eitjes leggen, eer de Rupsjes 'er uitkomen, kan men niets met Zekerheid melden, vermits zich dit naar de Gesteldheid van 't Saïsoen reguleerd, ik hebbe 'er gehad, die maar twaalf Dagen, en in een ander Jaar, die ruim vier en twintig Dagen gelegen hadden, toen de Rupsjes gekipt werden. Zu'k een Rupsje ter Wereld
- Fig. 2.* komende vertoond zich dan als by *Fig. 2.* zynde aan 't Hoofden-End naar Eevenredigheid zeer dik, en overal met syne Hairsjes bezet. Het eet, straks naar zyne Geboorte, den ledigen Dop van 't Ei voor een Gedeelte op, en nuttigd vervolgens zyne gewoone Spyse, namelyk de Bladen van 't Riet. De Groei gaat wat langzaam voort, vermits het overwinteren moet, en dus zeer lange als Rups leeft; gemeenlyk verveld het een paar Maal voor den Winter, en wanneer het Riet in 't Najaar begint te verwelken, houd de Rups op met eeten, zynde alsdan van Teekening, Couleur en
- Fig. 3.* Grootte als by *Fig. 3.* in welke Hoedanigheid het Diertje vervolgens den geheelen Winter doorbrengd, zonder iets te nuttigen en genogzaam als *in Statu semimortuo*, of als half dood, ten minsten zo het schynd; gelyk ook veele van deze Rupsen, gedurende dien Tyd, sterven en het Voorjaar niet bereiken; doch de geenene, die dezen harden Post gelukkig doorgestaan hebben en de verkwikkelyke Lente-Lucht wederom in 't lemen, gevolgelyk ook Gasten zyn mogen aan de algemeene Tafel, die de goedertierene Vader dan voor alle zyne Schepzelen, als op nieuws, door de Natuur doet dekken en van Spyze voorzien, ik wil zeggen; die zich van het jonge Riet en Gras verza-den mogen, beginnen alsdan te herleven en merkelyker, dan van te voren, te groeiën. Maar eene andere Gevaar hangd haar nu nog boven 't Hoofd, en welken daardoor getroffen worden, gaan vast en zeker verlooren. Deze Rupsen namelyk zyn in het naare Geval, dat ze doodelyk bemind worden door Wespen en Vliegen, welken hun Zaad 'er opleggen, waaruit vervolgens de Wespen- en Vliege-Wormpjes komen, die de Rups van binnen ledig eeten en haar dus eenen langzaamen en allerpynlyksten Dood aandoen, welk eene
- Vriend-

Vriendschap en Liefde! Men kan het eene dus besmette Rups van buiten niet aanzien, ze draagd langen Tyd deze Vernielders in haaren Boesem, ze eet, drinkt, wandeld en slaapt, als andere gezonde Rupsen, doch op 't laatst begint ze te kwynen en onder veelvuldige stuipachtige Beweelingen langzaam te sterven. De evengemelde Wespe- en Vliege-Wormpjes zich dan van de Ingewanden der Rups genoeg gevoed en hunne behoorlyke Grootte erlangd hebbende veranderen vervolgens in zogenaamde Tonnetjes, of liever Popjes, waaruit over eenigen Tyd wederom dezelfde Wespjes en Vliegen te voorschyn komen, gelyk hunne Moeders waren, en die het verder niet beter, dan deze, maken, gevolglyk dezelfde dodelyke Vriendschap met onze Rupsen onderhouden. Doch laat ons nu eene gezonde Rups beschouwen, wanneer dezelve volwassen is, vertoond ze zich als by *Fig. 4.* Hierby diend aangemerkt te worden, dat ik die op onze Plaat met zulk eene Grond-Couleur afgebeeld hebbe, gelyk men ze aan de meesten waarnaemt, doch men vind 'er ook veelen, wier Grond-Couleur geelachtig is. In Grootte, schoon volwassen zynde, verschillen ze insgelyks merkelyk van elkander, weshalven ook naderhand de Vlinders, die 'er uit voortkomen, zeer ongelyk van Grootte zyn; dus gebeurt het niet zelden, dat men Wyfjes-Vlinders van deze Soort ziet, die niet grooter dan Mannetjes zyn.

§. 3.

In de Maanden Juny en July vind men onze Rupsen volwassen, en het is ook omtrent die Tyd, dat ze zich inspinnen, om in Popjes te veranderen. Ze maken haare Spinzels aan het Riet, zynde dezelve gemeenlyk van Gedaante en Couleur, gelyk zich hier een by *Fig. 5.* vertoond. De Manier, op welke de Rups het Spinzel uit haare eigene Zelfstandigheid vervaardigd, is in der Daad verwonderlyk en kan niet wel beschreeven worden; wil men daarvan een recht Begrip hebben, zo diend men zelfs een Aanschouwer te zyn, gedurende dat het Diertje aan dien konstigen Bouw werkt; en 't is zeker, dat Iemand, zich daartoe verleedigende, zyne Tyd, die hy 'er aan besteed, geenszins zal beklagen, want men word niet minder verlustigd, dan met Verwondering aangedaan, wanneer men het Schepzeltje met zo veel Beleid en Overleg en volgens een baarblykelyk Instinct ziet werken, insgelyk hoe wonderlyk hetzelfde zyn Oogmerk in dien Bouw altoos bereikt, zonder te missen, en, 't geen aanmerkelyk is, dat het alles met den Mond alleen moet verrichten; zoude men niet moeten bekennen, dat het Dier in dezen de menschelyke Bekwaamheden oëvertrof? want wat voor Werk zouden wy toch wel, zonder Handen en Werktuigen, met den Mond alleen voor den Dag brengen? Dus men hier ook wel te recht, in Navolging van een der grootste Poëten dezer Eeuw, het volgend Probleem mogt opperen:

*Men maak' eens, kon het mogelyk zyn,
Den grootsten Konstenaar zo klein
Als eene Rups;*

*Men laat' hem in 't Bezit van zyn Verstand,
Doch geev', in Plaats van 't Werktuig en de Hand,
Hem maar alleen den Mond;
En zie alsdan,
Of by zulk Konstwerk maken kan?*

De Rups in 't bouwen van haar Nest of Spinzel, zo verre gevorderd zynde, dat het van buiten zyn' vollen Beslag verkreegen heeft en zo dicht geworden is, dat men haar in 't zelve niet meer zien kan, houd echter nog aan met werken van binnen, en bezorgd alles zo wel, dat ze zich eindelyk geruyst kan nederleggen en haare Gedaantewisseling afwachten, zonder bevreemd te zyn voor uitwendige Aanvallen van Regen, Wind en Zonneschyn, als welken geen vat op hetzelfde kunnen hebben, ten minsten niet naar binnen indringen, zo valt en dicht is zulk een Spinzel toegesteld. De Gedaantewisseling vervolgens geschied en de Rups in

Fig. 6. een Popje veranderd zynde vertoond zich hetzelfde als by *Fig. 6.* 'T is aanmerkelyk, dat het met 't Hoofdenend altoos naar boven gekeerd legd, vermits het Spinzel aan dien Kant veel dunner en teerder bewerkt is, dan voor de Rest, om dat de Vlinder, geboren zynde, aldaar moet doorbreeken en naar buiten gaan.

§. 4.

Dit geschied gemeenlyk in de Maand August, ook wel vroeger, of laater, na dat de Gesteldheid van 't Saisoen zulks mede brengt. By *Fig. 7.* hebbe ik een rustend Wyfje afgebeeld. De Vlinder heeft in dien Stand deze Byzonderheid, dat zyne Ondervlerken voor een groot Gedeelte aan de Zyde der Bovenvlerken vooruitsteeken. Een vliegend Mannetje vertoond zich by *Fig. 8.* De Mannetjes zyn altoos van ongemeen breede Sprieten voorzien en daardoor, als mede door de Gedaante van 't Achterlyf, zeer kenbaar van de Wyfjes onderscheiden. Laatstelyk diend nog aangemerkt te worden, dat deze Vlinders in Couleur veel verschillen; men vind Mannetjes, die zo sterk van Couleur en Teekening zyn, als hetgeen hier afgebeeld is, maar men heeft 'er ook zeer bleeke en minder kleurige, dan het hier vertoonde Wyfje. Dezelfde Verschillendheid vind ook Plaats onder de Wyfjes, doch dezen zyn nooit zo sterk van Couleur en Teekening, als de eerstgemelde Mannetjes.

B.

E.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

F. F. x 132 C. domestica Bernar Solatoria L
Gastropacha C.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

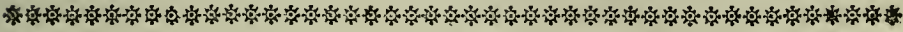
Tab. VIII.

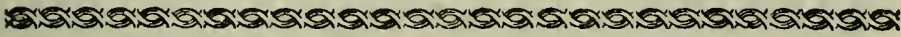
C. Linn. ad. n. r. del. et sculpit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

NEGENDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

Van 't Tweede Gezin der EERSTE BÉNDE.

De Vlinder de ORION.

Tab. IX.

§ I.

MEn vind in Duitschland, en misschien ook elders, eenen Vlinder, die in den eersten Opflag met onzen tegenwoordigen Vlinder veele Overeenkomst heeft; wanneer men echter beiden naauwkeurig beschouwd, verschillen ze nog al merklyk van elkander, deels in Grootte, deels in Hoedanigheid der zwarte Vlakken en gevolglyk in Tekening. Wylen de schrandere en onvermoide Natuur-ONderzoeker de Heer *Aug. Job. Rösel* heeft den eerstgemelden in 't derde Deel zyn *Insecten Belustigung* pag. 238. beschreeven en op *Tab. XXXIX. Fig. 4.* afgebeeld, doch zyn Ed: had toen maar alleen den Vlinder, dus was hem de geheele Huishouding van dat Insect nog niet bekend. In Duitschland noemd men dien Vlinder de *Diana*, zekerlyk volgens eene willekeurige Verkiezing, zonder eenige de minste Aanleiding daartoe te vinden in de Hoedanigheid des Vlinders, gelyk de groote *Linnaeus* aan eene Menigte der Insecten zulke willekeurige Naamen gegeven heeft, want het is genoegzaam ondoenlyk, dat men voor ieder Insect eenen Naam zoude konnen bedenken, die eenige Betrekking op de Eigenschappen of Hoedanigheden van hetzelfde had; daar legt ook eigentlyk niets aan geleege, alzo de Benaamingen alleen maar dienen, om het eene Insect van het andere te onderscheiden. Vermits ik nu aan onzen tegenwoordigen Vlinder, die, myns weetens, tot nog toe door Niemand beschreeven noch afgebeeld is, eenen Naam diene te geeven, en evenwel denzelven uit de Hoedanigheid des Vlinders niet wel kan afleiden, zo zal ik, in Navolging van den

grooten *Linnæus*, naar Willekeur in dezen te werk gaan, en noeme derhalven onzen Vlinder: den *Orion*, zynde dit de Naam van eene Personaadje, die, volgens de beuzelachtige Vertellingen der oude Poëten, een bekwaam Jager en getrouwe Medgezel van de *Diana* geweest, en na zyn Overlyden in de Ry der Sterren verplaatst is, weshalven dan de meergemelde twee Vlinder-Soorten, wegens hunne onderlinge Overeenkomst, met deeze Naamen mogen bestempeld zyn, nochtans houd ieder Liefhebber de Vryheid, van dezelve na zyn Goedvinden te veranderen.

§. 2.

Onz tegenwoordig Insekt ontmoet men in den Rupsen-Staat op de Beuke en Eeke Boomen; volgens myne Ondervinding, maar of het ook nog op andere Gewassen zich onthoud, kan ik thans niet met Zekerheid melden. Het gebeurde in 't Jaar 1764 den 1 July, dat myn Zoon op de geslechte Hofsteede *Kommerrust* buiten Naarden, als toen nog voor een groot Gedeelte in wezen zynde, aan eenen Beuke Boom een Blad ontdekte, 't welk aan de onderste Zyde met een Schooltje van 33 Eieren belegd was, welken geelachtig wit, sterk geribt en glansend, en van Gedaante rond waren; zyndè op de tegenwoordige *Plaat IX.* by *Fig. 1.* in hunne natuurlyke

Tab. IX.

Fig. 1.

Fig. 2.

Grootte afgebeeld. Onder een sterk vergrootend Microscop vertoonden ze zich als by *Fig. 2.* Deze Eieren waren ons toen nog onbekend, of liever, wy wisten niet, wat Soort van Rupsen 'er uit voort zoude komen; doch onze Nieuwsgierigheid in dezen behoefde niet lange gerek te worden; want den 2den en 3den July kon men reeds zien, dat de Rupsjes van binnen in de Eieren aan derzelver Schil begonnen te kaauwen en Opening te maken, om 'er uit te kunnen gaan.

§. 3.

Den 3den dito kwamen ze te voorschyn; ze waren geheel wit en met witte Hairsjes bezet, hebbende van eerst af aan het Gebruik van 16 Pootjes. By *Fig. 3.* hebbe ik op een Beuke Blad eenige derzelven in hunne natuurlyke Grootte afgebeeld. Zo dra ze gekipt waren aaten ze de leedige Eier-Doppen op; vervolgens plaatstden wy deze jonge Kostgangers op een Takje van versche Beuke-Bladen, welken ze aan de onderste Zyde begonnen af te grafsen, waardoor de witte Couleur der Rupsjes van langzaamer hand verdween en in groen veranderde, doch niet geheel en al, want op ieder Lid bleef een wit Ringetje, 't welk uit ronde Knopjes of Heuveltjes bestond. Wanneer de Rupsjes aan 't eeten zouden gaan, vergaderden ze zich by elkander op eene Plek en graasden het vleeschachtige van de Bladen schoon af, verzadigd zynde gingen ze weder uit elkander. Deze Manier onderhielden ze zo lange, dat ze drie Maal verveld en dus zo oud geworden waren, dat ze door dit zagte Voedzel alleen niet konden bestaan. Den 8 July zyn ze voor de eerste Maal verveld, en waren toen wederom wit en geringd, ze aaten kort daarna het afgestrookt Vel op, gelyk ze in 't Vervolg by ieder Vervelling deden. Na dit Ontbyt gingen ze aan 't grafsen en werden groen, doch de Ringetjes bleven wit of eenigzins geelachtig. Den 13 dito vervelden ze voor de tweede Maal, en na een weinig gegeten te hebben waren ze eveneens, als na de eerste Vervelling; eenige Dagen daarna werden zommige der witte Knopjes, waaruit de Ringetjes bestonden, oranjekleurig. Den 18 dito geschiedde de derde Vervelling, waarna ze zich vertoonden als by *Fig. 4.* Van toen af aan graasden ze niet meer, maar aten nu

Fig. 4.

Gaten

Gaten in de Bladen; de kringswys geplaatste Knopjes werden hoog oranje-kleurig. Den 23 July vervelden ze voor de vierde Maal, en den 29 dito voor de vyfde en laatste Maal, en verschilden, na Verloop van een Paar Dagen, ten eenemaale en zodanig in Tekening en Couleur van die ze te voren en in den Beginne hadden, dat ze nu geheel andere Rupsen scheenen te zyn, gelyk uit de Afbeelding der volwassene Rups by Fig. 5. blykt. Fig. 5.

§. 4.

Vermits wy deze Soort van Rupsen nog nooit hadden gehad en gevolglyk niet wisten, op wat Manier ze haare eerste Gedaantewisseling, of Verandering in Popjes zouden ondergaan, of ze zich namelyk tusschen de Bladen zouden inspinnen, dan of ze in de Aarde, of ook in 't Hout zouden gaan, om aldaar in Popjes te veranderen; zo gaven wy haar Gelegenheid tot alle deze drie gemelde Manieren van Verandering, en den 8 Aug: en volgende Dagen werden wy gewaar, dat ze in 't Hout, te weeten in verouderd en eenigzins vergaan Hout, als hiertoe bekwaamst zynde, en van welke Soort wy ook altoos in dit Geval de Rupsen voorzien, begonnen Gaten te maken en zich daar in te spinnen. Doch eer dit geschiedde, kwam 'er de Sterfte onder, waardoor wy ten minsten de Helft der Rupsen verloren. De overigen sponnen zich in, en deden ons hopen, dat wy de Vlinders 'er uit zouden bekomen, doch onze Hope werd veydeld, wy zagen de Vlinders van Tyd tot Tyd te gemoed, maar daar kwam niets te voorschyn, des wy eindelyk door Nieuwsgierigheid aangezet verscheidene Spinzels openden en bevonden, dat binnen dezelve eenige Rupsen als Rups gestorven, anderen wel Popjes-geworden, doch als zodanigen verdroogd waren; naauwelyks schoten 'er een Paar Popjes over, die nog scheenen gezond te zyn, welken wy ook in hunne Spinzels zorgvuldig bewaarden, ze bleven echter een geheel jaar en gevolglyk lange over de Tyd leggen, dus onze Hope op de Vlinders verdween, tot dat eindelyk na Verloop van twee Jaaren onverwachts een Vlinder te voorschyn kwam, doch eenigzins gebrekkelyk. Dit was dan de geheele Overwinst van deze Teeld. Midlerwyl had ik een Popje afgetekend, 't welk zich van Gedaante en Couleur vertoond als by Fig. 6. Fig. 6.

§. 5.

Na deeze mislukte Queekery was ik buiten staat gesteld, van onz Insect in zyne laatste Gedaante, of als Vlinder, aftebeelden. Doch een voornaam Eiefhebber, had het Jaar te vooren twee Rupsen van deze Soort op de Eeke gevonden, welken ook geregeld en naar wensch in Popjes veranderden; het was by Geluk een Paar, of Mannetje en Wyfje. Zyn Wel Ed. had de Goedheid, van my dezelve ter Afbeelding te leenen; dienvolgens vertoon en ze zich beiden hier op onze Plaat, de eene als rustende by Fig. 7. Fig. 7. zynde dit het Mannetje, en de andere, of het Wyfje, als vliegende by Fig. 8. Het Onderscheid tusschen beiden bestaat alleen daarin, dat het Fig. 8. Achterlyf van 't Mannetje veel tenerder is, dan dat van 't Wyfje. De Sprietten van beiden zyn genoegzaam even eens, gelyk uit de Afbeelding blykt. De Tekening dezer Vlinderen is doorgaans dezelfde, maar in Levendigheid der groene Couleur verschillen ze merklyk van elkander, dezelve is by zommigen zeer sterk, en by anderen veel bleeker. Wy hebben naderhand dit Insect niet meer vernomen, en ik gisfe, dat hetzelfde door het nedervellen der zwaare Beuke Boomen op de reeds gemelde Hoffstede, voor het meerder Deel, zo niet ten eenemaale, daaromstreeks uitgeroeid is; gelyk het wel meer gebeurd, dat men de een en andere Soort van Insec-

ten eenige Jaaren achter een in 't geheel niet gewaar word, echter na Verloop van Tyd dezelve wederom ontmoet. Dus zag men, by Voorbeeld, in 't Jaar 1751, de weergaloofse zogenaamde Distelvink-Vlinders omtrent Amsterdam in overvloed en men kon derzelver Rupsen by Meenigte bekomen; naderhand verliepen 'er wel 5 of 6 Jaaren, dat men ze niet meer vernam, tot ik eindelyk buiten Haariem 4 Rupsen vond, maar zedert dien Tyd, en dus in langer dan tien Jaaren, hebbe ik, noch andere Liefhebbers van myne Kennissen, dit Insect, ten minsten in deze Landsdouwe niet, vernomen. De Oorzaak is zeer natuurlyk en gemakkelyk na te gaan. In 't gemelde Jaar 1751, en voorheen, was de Wal van onze Stad Amsterdam, en wel inzonderheid by 't zogenaamde Blaauw Hoofd, insgelyks de hooge Dyk buiten de Muider-Poort zeer sterk met brande Netelen en Distelen bezet, die 'er ongemeen weeldrig groeyende veele Insecten aan zich lokten, en deze meenden mischien hier in hunne Elifseiche-Velden gekomen te zyn; het was ook daar ter Plaats, dat men de Rupsen der gemelde Distelvinken zo menigvuldig op de Distelen vond. Maar ziet! deze *Nemora Insectorum*, of Lust-Boschadien der Insecten, vervielen nog in 't zelfde, of in 't volgende Jaar, onder het indiscrete Gezag der wreede Seisse, die, onverschillig omtrent de Schoonheden zo wel, als de onbevallige Voorwerpen, hier een yffelyke Verwoesting aanrechede en alles met den Grond gelyk maakte. Honderden van fraaye Insecten werden daardoor vernield, eenige weinige zyn echter dien fatalen Ondergang ontkomen, gelyk men wel denken kan. „ Vaart wel! hebben deze by hun Vertrek uitgeroepen, Vaart wel, „ gy Verachters van waare en wezendlyke Cieraaden der Natuur; ver- „ maakt U maar met uwe levenloofse geele en witte Aarde; wy zullen ge- „ rustere Verblyfplaatsen zoeken en 'er onze Coloniën in Veiligheid plan- „ ten, mogelyk zal men ons daar niet onverschillig behandelen, maar on- „ ze Schoonheden bewonderen en onzen grooten Schepper daarover ver- „ heerlyken. Weet echter, gy Verstoorders onzer bekoorlyke Zitplaat- „ sen, dat wy niet zonder Smert en Leedweesen de Omlanden eener Stad „ moeten verlaten, waarin zich, buiten U, ook veele rechtschapene Be- „ schouwers der Wonderen Gods bevinden, en die gevolglyk alle Achtung „ voor ons hebben, schoon ze ons doorgaans met een doodelyken Prikkel „ verwelkommen, 't welk wy hun echter niet kwalyk neemen, vermits „ zy ons op geene andere Wyze in wezen kunnen doen blyven en tot den „ Dienst hunner Cabinetten bevorderen. Van deze onze Begustigers moe- „ ten wy nog, maar kunnen niet, dan met betraande Oogen, Afscheid „ neemen. Ach gy brave Hoogschatters onzer Schoonheden! gy zyt be- „ droefd over onz Vertrek, en wy beweenen het Gemis uwer Vriend- „ schap; intuschen zyn wy elendigen onschuldig aan dezen Ramp, en gy „ zult onz Gedrag rechtvaardigen, dat wy, om niet ten eenemaale vernield „ te mogen worden, van U vlieden; wy roepen U nog met afgebrokene „ Woorden toe: vaart wel, en laat nimmer de Geheugenisse onzer Vriend- „ schap uitgewischt worden!

In 't zelfde Geval bevind zich ook onze tegenwoordige Vlinder-Soort, en mogelyk is derzelver Afscheid even teerhartig geweest, doch wy hebben haar laatste Vaar wel, wegens de Afgelegenheid der Plaats, niet konnen hooren. Of nu de Nazaaten dezer Vluhtelingen het yffelyk Noodlot derzelven eindelyk zullen vergeeten en zich wederom in onz Gewest begeeven, dat zal de Tyd moeten leeren.

B. v. E. 10 d. no 107 Diptera Cicon Exp.

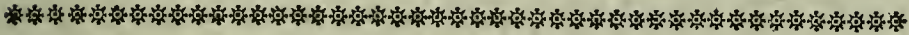
NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. IX.

C. Sepp ad viv. del. et sculpsit

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

V I E R D E S T U K .

TIENDE VERHANDELING

OVER DE

N A C H T - V L I N D E R S ,

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De N A C H T - P A A U W - O O G .

Tab. X. XI.

§. I.

nder onze Nederlandsche Insecten is buiten tegenspraak het tegenwoordig Voorwerp mede een der fraaysten, niet alleen in zynen laatsten staat als Vlinder, maar ook in deszelfs eersten staat te weten als Rups. Wat den Naams oorsprong betreft, deze is gemaklyk aftelyden, teweeten uit de vier Vlakken der Vlerken, alsom welke reeden de twee reeds beschreevenen, namentlyk de *Paauw-Oog-Pylst. Vlinder* en *Dag Paauw-Oog-Vlinder*, ook deze Naamen by den Liefhebberen verkregen hebben, om nu eevenwel deezen Vlinder niet te verwarren wegens den Naam met de gemelde twee andere soorten, welken ook den Naam van Paauw-Oog dragen, zo noemt men dezen ter betere onderscheiding *Nacht Paauw-Oog*, terwyl de anderen, gelyk reeds gezegd is, *Paauw-Oog-Pylstaart* en *Dag Paauw-Oog* heeten.

k

§. 2.

§. 2.

Door de vriendelykheid van eenen zekeren Liefhebber, wiens gegendheid my altoos van waarde is, ben ik het eerst machtig geworden de Eiëren van deze foort; zyn Edele namentlyk had de goedheid my een paar Vlinders, Mannetje en Wyfje zynde, te verëeren; dezen zettede ik by elkander om te paaren, 't welk zy ook deden; en ziet het was tusschen den 8 en 9 May, dat het Wyfje 94 Eiëren gelegd hadde en vervolgens nog meer, uit welke eerst gelegde Eiëren den 27 der gemelde Maand de jonge Rupsjes kwamen, komende uit de later gelegde Eiëren ook de Rupsjes eenige dagen naderhand te voorschyn,

Tab. X.

Fig. 1.

op Tab. X. by fig. 1. hebbe ik twee Hoopjes Eiëren afgebeeld, het eene blaauwachtig en het andere naar 't bruine trekkende, welke laatste koleur zy verkrygen niet lang voor het uitkoomen der Rupsjes; wanneer men deeze Eiëren vergelykt met de afbeelding die 'er de Heer *Röfel* van gegeven heeft in zyn 1te Deel, in de tweede Clasfe der Nacht-Vlinders Tab. V. fig. 15. zal men een merkelyk onderscheid gewaar worden; en 't komt my voor, dat men dien Heer of verkeerde Eiëren heeft ter hand gesteld, of dat zyn Ed. door vergissing, Eiëren van eenen anderen Vlinder zynde, heeft afgeteekend, in meening dat dezelve van dezen Vlinder waaren.

§. 3.

Fig. 2. By fig. 2. ziet men een paar jonge eerst uit het Ei gekoomene Rupsjes, zynde haare koleur tot aan de eerste vervelling zwart, doch zo dra deeze eerste vervelling geschied was, waren de Hoofdjes geel, maar werden kort daarna zwart, gelyk ook de Rupsjes zelfs nog na deeze vervelling zwart bleeven, behalven dat de knopjes nu een geele koleur hadden en zich veel zichtbaarder vertoonden, 't welk men ook reeds kort voor de vervelling waarnam, zodat 'er na de eerste vervelling, geen merkelyk onderscheid in koleur en hoedanigheid aan deeze Rupsjes te vinden was; echter hebbe ik by Fig. 3. een Rupsje, de eerstemaal verveld zynde afgeteekend; deeze eerste vervelling geschiede den 12 Juny. Men kan deeze foort Rupsen niet in allen deele onder de Gezelligen, ook niet volkoomen onder de Eenzaamen reekenen, dewyl het Wyfje haare Eiëren niet enkeld, maar hy Schoolen van twintig of dertig stuks by elkander legd, dus hierin gelyk zynde aan de gezellige soorten; de Rupsjes daarentegen houden zich niet by elkander, maar verspreiden zich ten eersten op het Boom- of Heester Gewasch, waarop zy als Eiëren gelegd waren, dus hierin overëenkomen- de met de Eenzaamen; den 22 Juny vervelden zy ten tweedenmaale, doch voor deeze tweede vervelling, waren de Ringetjes meest geel geworden en de knopjes daar op zwart, doch na de vervelling waren ze geheel geel, en in de tusschenspaatsjes smalle zwarte streepen, de knop-

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. X.

knopjes zwart met gryze hairen, en de Hoofdjes, te vooren zwart geweest zynde, waren nu gefigureerd geworden. By Fig. 4, ziet men een dergelyk Rupsje, tweemaal verveld zynde, afgebeeld; den 27 derzelve Maand, dus maar 5 dagen naar de tweede vervelling, geschiede zulks voor de derdemaal; de knopjes waren nu op zommigen wit, op anderen geel, en nog op anderen vleeschkoleurig of rosachtig; zommigen hadden nu zwarte Banden over de Ringen, en op deeze Banden zaten bovengenoemde Knopjes. De 5de Fig. hebbe ik geteekend naar eene Rups, welke reeds driemaal verveld was. In 't begin van July vervelden ze voor de vierde en laatstemaal, vertoonende zich daarna als by Fig. 6 en 7. welke laatste Fig. tegelyk ook eene geheel volwasfene Rups verbeeld; na deeze vierde vervelling waren de luchtgaatjes Oranjekoleurig of byna rood, de grondkoleur schoon groen over het geheele Dier, het Hoofd en Pooten daar onder begreepen, behalven de voorste 6 spitze Pooten of Klaauwen, welken bruin waren, de meesten hadden zwarte Banden over de Ringen; de Knopjes daarentegen waren op zommigen geel, anderen rood, nog anderen paarsch. Wat het voedzel dezer Rupsen betreft, zo bestaat hetzelve myns weetens uit geene andere Gewasfchen dan uit *Heide*, als waarop ik niet alleen twee Schoolen Eiëren gevonden hebbe, maar zelfs ook op eenen dag 26 Rupsen van onderscheide groote en ouderdom, insgelyks zyn voor hun de *Eeke* en *Willige Bladen*, ook een alleraange-naamft voedzel, op het eerstgemelde vind men de Rupsen ook wel, en ik twyffele byna niet, of de Vlinders zullen hunne Eiëren op de *Eeke* Boomen ook wel leggen, doch op het laatste hebbe ik ze nimmer gevonden, hoewel gelyk gezegd, de Bladen voor hun een allersmaakelykft voedzel zyn, en welken hun ook zeer wel bekoomen.

§. 4.

De in spinning dezer Rupsen geschiede van de geenen, welken het vroegst volwasfen waren, in 't midden der Maand July, verkiezende daartoe onderscheidene gelegendheeden uit, zommigen deden hetzelve in eenen Hoek van de Vlucht, in welken ik hun hadde groot gefokt, anderen integendeel begaaven zich tusschen de Takjes der *Heide*, welker Blaadjes, zy afgevreeten hadden, zynde een dergelyk Spinzel afgeteekend op Tab. XI. by Fig. 8. Verwonderlyk heeft de Almachtige het vermoogen van dit Dier gemaakt, in het vervaardigen van deszelfs Spinzel of Winter verblyf, want dit is door de Rups aan het boveinde zodanig toegesteld, dat hetzelve door den uit zyne Pop komenden Vlinder, van binnen naar buiten kan opengeftooten worden, en de Vlinder 'er uit zynde, fluit het zich door zyne veerkragt van zelfs wederom toe en wel zodanig, dat men byna niet zien kan dat de Vlinder 'er uit is, zynde dit door den Heer *Röfel*, zeer omftandig

beschreeven (*). Eene zich dus ingesponnene Rups, veranderd in hetzelfde 5 of 6 dagen naar de vervaardiging van het Spinzel in eene donker bruine Pop, afgebeeld by Fig. 9. de Maanden July en Augustus zyn het in welken deeze Rupsen in Poppen veranderen, in welken derden staat, dit Insect alsdan den geheelen volgenden Winter overleggen blyft, zonder het allerminste voedsel te nuttigen, en niet voor in de daar aanvolgende Maanden April of May, al naar dat het Voorjaar min of meerder gunstig in warmte is, komen de Vlinders of vroeger of later uit hunne bewachting te voorschyn. Eens is het my gebeurd, doch dit wykt van de algemeene orde af, dat eene Pop van deeze zelfde soort, niet alleen den eersten Winter overleggen bleef, maar ook nog den geheelen volgende Zomer en Winter, komende eerst het tweede Voorjaar naar deszelfs verandering de Vlinder uit, hebbende dus ruim 86 Weeken in den staat van Pop doorgebracht, daar anders de duuring der Poppen maar 36 weeken of daar omtrent is.

§. 5.

Fig. 10. By Fig. 10. ziet men eenen Mannetjes Vlinder afgebeeld, en Fig. 11. Fig. 11 vertoont een Wyfje, de eerstgemelden zyn van deeze soort ongemeen veel sterker en sprekender van koleur, daarentegen merkelyk veel klynder dan de Wyfjes, dit vind wel is waar, by meest alle Vlinder soorten plaats, evenwel is het onderscheid van groote en van koleur by deeze soort meer als gemeen verschillende. Dat deeze Vlinders beiden, zo wel Mannetje als Wyfje, onder de fraaisten van ons Land meede behooren, zal zekerlyk wel ieder Liefhebber gredelyk toestaan.

(*) *Rösel Insekten Belustigung*, 1ter Theil, Nacht-Vögel, 2e Clasfe. No. IV. pag. 30.

B. v. F. 12 No. 140 *Salweenia Caspini* Borkh.

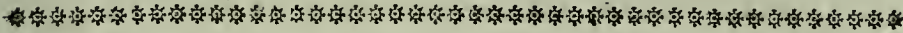
NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. XI.

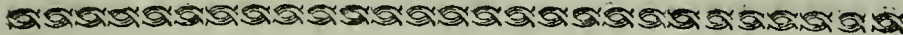

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

TWAALFDE VERHANDELING.

OVER DE.

NACHT-VLINDERS,

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De KAMEELTJES-VLINDER.

Tab. XII.

§. I.

nder de Rupsen welken in het uiterlyk voorkomen eene vreemde Gedaante hebben, verdiend zeekerlyk het tegenwoordig Voorwerp mede wel inzonderheid eene plaats, het is ook om die reedenen dat men aan dit Insect of deze Rups, den Naam van *Kameeltje*, *Dromedarisje* of *Draakje* gegeven heeft, om deszelfs aanmerkelijke twee Bulten die deze Rups op den Rug heeft, en welken al vry veel overeenkomst hebben in gedaante, met die der groote Viervoetige Dieren welken onder den zo even genoemden Naam van *Dromedaris* of *Kameel* algemeen bekend zyn.

§. 2.

Fig: 1. De Eiëren van dit Insect waarvan een afgebeeld is by *Fig: 1.* hebbe ik altoos enkelnd nimmer by Schoolen of meer dan een by elkander gevonden, weshalven deze Rupsen ook onder de Eenzaamen behooren geteld te worden, onder het Microscop gezien, hebbe aan deze Eiëren geene zonderlinge Teekening of gefigureerdheid ontdekt, weshalven het ook overtollig zoude geweest zyn, eenè vergrootte Afbeelding 'er van gemaakt te hebben. Of de Moeder Vlinders haare Eiëren ook nog op andere Planten leggen dan alleen op de Bladen der *Willige Boomen*, kan ik niet met zekerheid bepaalen, dit is waar, dat ik dezelve nooyt op andere Bladen gevonden hebbe dan de zo eevengemeldde *Willigen* en wel altoos aan derzelver Onderzyde, doch eens vond ik twee byna volwasfene Rupsen op eenen *Elfe Boom*, met welker Bladen ik ze ook nog eenigen Tyd gevoed hebbe, doch tot de volkoomene Gedaantewisfeling zyn dezen niet gevorderd, dewyl dezelve stierven voor dat zy de Verandering bereikten, of dezen nu reeds door de Moeder Vlinder als Eiëren op deze foort van Bladen gelegd waaren, dan of Zy als Rupsen van *Willige Boomen* af gekroopen, en zich op de *Elfen* begeeven hadden, zulks is my onbewust.

§. 3.

Het was den 20 May, dat ik op twee verschillende *Willige* Bladen op ieder een Eitje vond, hoewel eene nette Tyds bepaaling hier in geenerdeele altoos plaats vind, wyl dit merkelyk verschillen kan het eene Jaar by het andere, door dien eene vroege of latere Voorjaars warmte, hierongemeen veel toe bydraagd, en de uitkooming der Vlinders van 't voorgaande Jaar, welken deze Eiëren leggen moeten, zo wel als de uitkooming der Rupsjes uit de door Hun gelegde Eiëren, veel vervroegen of vertraagen kan; uit bovengemeldde gevondene twee Eiëren, welken blaauwachtig doch meest wit waaren, kwaamen den 24 derzelver maand de jonge Rupsjes te voorschyn, makende by het uitkoomen, in Hunne Eiër Schaaltjes een Driekant Gaatje, alwaar zy doorkroopen, blyvende voor 't overige de Eiër Dop ongeschonden, het teegendeel vind daarentegen wel by de meesten plaats, als eetende Hunne Eiër Schaalendoorgaands schoon op, of zo 'er al iets overblyft, is zulks maar zeer gering. Daags voor het uitkoomen der Rupsjes kreegen de Eitjes boven op in 't midden een donkeren Vlak, verliezende voor 't overige Haare witte kleur, wordende dezelve graauwachtig. Het Rupsje uit een derzelven uitgekoomen zynde, had behalven het Hoofd 't welk zwart was, voor de rest eene graauwe kleur, het maakte ook ten eersten gebruik van zyne 16 Pootjes, 't welk anders veelen van dit Tweede Gezin der Eerste Bende niet doen, als welken doorgaands loopende zich vertoonen Span-

Fig: 2. Rupsen te zyn, of schoon zulks inderdaad zo niet is, by *Fig: 2.* hebbe ik

ik afgebeeld een eerst uit het Ei gekoomen Rupsje, en *Fig: 3* vertoond *Fig. 3.* hetzelfde een wynig grooter, zynde reeds eenmaal verveld, naar deze Vervelling, maakte het Rupsje nog gebruik van alle zyne zestien Pootjes, doch voor de tweede maal verveld zynde, maakte het genoegzaam tot aan deszelfs Verandering in eene Pop toe, geen gebruik meer van het achterste paar Pooten, wordende dezelve ook inplaats van by meest alle andere Rupsen de grootsten van allen te zyn, by deze soort merkelyk klynder als het daar aan volgende paar stompe Buik-Pooten, zynde dezen in 't vervolg by dit Insect de grootsten van allen, aanmerkelyk is 't ook, dat men deze Rupsen Hun Achtereinde meest altoos zal overeinde zien houden, eeven als of 'er in 't geheel geene Pooten tot eenig gebruik bekwaam zich aan bevonden, *Fig: 4.* vertoond deze Rups twee *Fig. 4.* maal verveld zynde, aan dewelke men reeds duidelyk kan zien de twee Knobbeltjes of Bulten op den Rug, doch die ook reeds aan *Fig: 3.* *Fig. 3.* zichtbaar waaren, en waar naar deze Rups den Naam die men aan dezelve gegeven heeft draagt, deze Vervelling voor de tweedemaal, geschied doorgaands omtrent in 't midden van Juny. Eene byzondere Eigenschap vind ook nog by deze Rupsen jong zynde plaats, teweeten: wanneer een dergelyk jong Rupsje, zich aangeraakt voeld, of eene Beweging merkt aantekoomen, begint hetzelfde terstond met zyn Kop en gedeelte van 't Voorlyf, ongemeen sterk te schudden en zich te bewegen, zodanig dat men 'er byna om zo te spreken geen Oog op houden kan, waarfchyntlyk om daar door als 't ware den vermeenden aannaderenden Vyand eenen Schrik aantajaagen en te doen vlugten. Eenige Dagen naar deze tweede Vervelling verkoopen zynde, en de Rups intussehen in groote toegenoomen hebbende, waardoor het Vel alsdan wederom te klyn geworden is, moet Zy voor de derdemaal van Huid veranderen 't welk dan ook geschied als te vooren, teweeten: de Rups verkiest eene Plaats op een Blad, of Takje, deze gevonden hebbende, maakt Zy aldaar een geheel fyn Spinzel, dicht op die Plaats van het Takje, of Blad, welke Zy verkoozen heeft, in dit vervaardigde Spinzel, zet Zy de teedere Haakjes van Haare Pooten ter deeg vast, op dat by de afstrooping van het oude Vel, hetzelfde door middel der vasthegting van de Klaauwtjes in het gemaakte Spinzel, zulks blyve zitten, en de Rups uit het oude Vel konne uitkruipen, 't welk niet zoude geschieden kunnen, ten ware de oude Huid niet vastgehouden wierde, eenige Dagen aldus geheel stil gezeeten hebbende, splyt het meergenoemde oude Vel booven op den Rug naar vooren toe van een, en de Rups kruipt 'er vervolgens langzaam uit, zynde alsdan voorzien van eene in alle deszelfs Deelen geheele nieuwe Huid, welke by zommige Soorten in de een of andere Vervelling, zeer veel verschild in kleur en Teekening: van de oude Huid, doch in dit Soort van Rupsen, en by deze derde Vervelling niet onderschyden is van de voorgaande, gelyk zulks blykt uit de 5de *Fig: van deze Tab: XII.* de meeste gladde Rupsen, gezond zynde, laaten zich Haare afgestroopte oude Huid, ten eersten na de Ver-

velling, tot Spyze dienen, eetende zy dezelve doorgaands schoon op, de ruig Hairigen daarenteegen, doen zulks in 't geheel niet, maar laten het oude Vel zitten zo als Zy hetzelfde verlaaten hebben.

§ 4.

Fig. 7. De 6de en 7de *Fig*: vertoonen de Rupsfen niet alleen naar de vierde *Fig. 6.* Vervelling, maar ook tegelyk volwasfen, zynde *Fig*: 7. naar eene bleeke, en *Fig*: 6. naar eene donkerder kleurige Rups, met een bruingeel Achterlyf vercierd, geteekend, doch de meeste Rupsfen van deze Soort welken ik gevonden hebbe, waaren van de bleeke kleur.

§ 5.

De Rupsfen volwasfen geworden zynde, 't welk doorgaands in 't laatst van July of begin van Augustus is, zontyds ook nog wel later, wanneer men namentlyk geen voordeeligen Zomer van Warmte gehad heeft, begind de Rups zich tusfchen verlepte of verdorde Bladen intefpinnen, en in dit door Haar vervaardigde Spinzels, in eene Pop te veranderen, in welken Staat van Popje, Zy alsdan den geheelen Winter over tot in 't volgende Voorjaar leggen blyft, de kleur en Gedaante van eene *Fig. 8.* dusdanige Pop en Spinzels, ziet men by *Fig*: 8. daarenteegen vertoont *Fig. 9.* den de 9de *Fig*: een rustenden niet geslotene Vlerken zittenden *Fig. 10.* der, en *Fig*: 10. eenen in vliegende Gedaante, tusfchen de Mannetjes en Wyfjes van deze Soort Vlinders, is anders geen kennelyk onderscheid der Kunne, als alleen, dat de Wyfjes dikker Lyf en een wynig dunderes Sprietten hebben dan de Mannetjes.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

B. v. E. 10. d. 11. 170. *Molodonta Lixas L.*

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. XII.

NEDERLANDSCHE INSECTEN,

BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

DE TIENDE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De KRAKELING.

Tab. XIII.

§. 1.

oeijelyk is het zomtyds, om aan een Voorwerp 't welk onder de Liefhebbers nog met geenen algemeen aangenoomen Naam bekend is, eene op deszelfs uiterlyke Gedaante of Huishoudelyke Eigenschappen toepasselyke benaaming te geeven, om daar door vervolgens het Dier van anderen te kunnen onderscheiden, eeven zo is het my nu gegaan, in 't benoemen van den Vlinder, welke het

m

Voor-

Voorwerp van deze Verhandeling zal zyn, byzondere Eigenschappen, welken gevoeglyke aanleiding tot eenen Naam konden geeven, hebbe zo min aan de Rups, a's aan den daaruit gewordenen Vlinder waargenoomen, wanneer eene Rups of Vlinder, zich maar bepaaldelyk houd by een eenig Gewas of Kruid, om zulks tot zyn Voedzel te gebruiken, dan geeft dit al veelmaals eene Oorzaak, om het Diertje daar na te noemen, maar wyl het teegenwoordige Insect als Rups, zich tot zyn Voedzel van allerley Boom-Bladen bediend, en men dezelve 'er op vind en mede groot kan fokken, zo kon hieruit niet wel een Naam afgeleid worden, doch wyl de geelachtige Vlakken op de booven Vlerken des Vlinders, door de daar tuschen zittende donkerder kleur, eene vertooning maaken, niet ongelyk aan twee by elkander zittende *Krakelingen*, zo noeme ik dan den teegenwoordigen Vlinder de *Krakeling*, weet echter iemand eenen betteren Naam 'er voor, zo is het my om 't eeven, want de Naam diend toch nergens anders toe, als maar alleen om elkander te kunnen beduiden.

§. 2:

Reeds verscheide Jaaren geleeden, ben ik de Eiëren van dit Insect magtig geworden, op de volgende wyze: in 't midden, of wel eigentlyk den 13 en 14den October, kwamen 'er by my van deze Soort uit de Poppen, een Mannetjes en een Wyfjes Vlinder, waarvan ik de Rupsen den voorgaanden Zomer gehad hadde, deze paarden noch dienstelfden Avond van den 14den met malkander, en 's Nachts daaraan volgende had het Wyfje in het Verblyf waar in ik hetzelve zette, omtrent 70 Eiëren gelegd, allen by kleine Hoopjes van 3 4 5 en meerderen by elkander, welken zich in kleur en Gedaante in haare

Tab. XIII. Natuurlyke grootte vertoonden als by *Fig: 1.* op *Tab. XIII.* verbeeld is, en door het Microscoop gezien onder eene taamelyke Vergrooing

Fig: 1. als *Fig: 2.* wanneer men duidelyk kon zien, dat ieder Ei, met eene merkelyke hoeveelheid Stof van des Vlinders Achterlyf, bedekt was,

Fig: 2. en 't welk belette dat men de eigentlyke geribdheid van 't Eitje, niet goed en duidelyk kon zien, doch dit Stof, met een Pengeel afgeveegd zynde, vertoonden zich zeer klaar en onderscheidende als verheeven staande Ribben, gelyk zulks aan *Fig: 3.* duidelyker te

Fig: 3. zien is, het gemelde Wyfje, over Dag stil zittende, leide daarentegen de volgende Nacht nog over de 50 Eiëren, en stierf den 20sten van dezelfde Maand, naar in 't geheel maar 7 Dagen geleefd en in alles gelegd te hebben 152 Eiëren, welken allen den Winter over tot in 't volgende Voorjaar, zonder uittekomen zitten bleeven.

§. 3.

De Eiëren gelyk gezegd den geheelen Winter overgebleeven zyn-
de, kwamen 'er in 't volgende Voorjaar, en wel de eerste Rupsjes
den 12 April uit te voorschyn, zynde geheel donkergrauw met
zwarte Hoofdjes, en hadden terstond het gebruik van alle hunne 16
Pootjes, eenige Dagen voor 't uitkomen der Rupsjes, veranderen
de Eiëren merkelyk van kleur, want te vooren bruinachtig zynde,
zo wierden zy nu daarentegen schoon blaauw, de volgende Dagen
naar den 12^{den} April, kwamen ook de overige Rupsjes uit Hunne
Eiëren te voorschyn, en lieten Haare verlaate Eiër-Doppen verders
onaangeroerd zitten, hebbende maar alleen eene kleine opening in
dezelven gemaakt, waar door Zy uitgekroopen waren.

§. 4.

Naar verloop van omtrent 14 Dagen, vervelden de jonge Rups-
jes voor de eerstemaal, en wederom 8 a 9 Dagen daar na, ge-
schiedde zulks van veelen voor de tweedemaal, zynde toen reeds
vry kennelyk geworden, om te kunnen onderscheiden dat het deeze
Soort van Rupsen ware, gelyk te zien is by *Fig: 4.* vervolgens ver-
velden Zy nog tot twee keeren, dus in 't geheel viermaal, maar
met merkelyk veel onderscheid van tuschen Dagen de eene Rups
voor de andere, want in 't midden van May waren de meesten reeds
door alle Vervellingen gepasfeerd, terwyl eenigen nog naauwelyks
tweemaal verveld hadden, alhoewel dat ze gelyktydig uit de Eiëren
waren gekomen, tegen 't laatst van May, zag men de voorspoedigsten
reeds volwasfen, en vertoonden zich als by *Fig: 5.* en *6.* Zynde niet allen
evengelyk van kleur, maar den eenen wel wat donkerder en sterker,
als den anderen. Het Voedzel 't welk deze Soort van Rupsen ge-
bruiken en waarop men dezelve vind, zyn byna alle Vrugt-Boo-
men, als Appel- Peere- Pruimen- Persiken- Kersse- en Mispel-Boo-
men, met welker Bladen men Hun zeer goed kan voeden, maar
ook inzonderheid hebbe ik dezelve veelvuldig op Haagdoorn gevon-
den, en met de Bladen van dit Gewas, Hun tot de volkoomene
Verandering toe, meer dan eens groot gefokt.

§. 5.

De Rupsen volwasfen geworden zynde, begeeven Zy zich ter ver-
andering, en zoeken als 't ware eerst een bekwaame plaats ter ver-
vaardiging van Haar Spinzel uit, welke plaats Zy veel al vinden en
verkiezen, aan eene naby staande Schutting, Houtte-Schuur, of
iets dergelyks, niet alleen hier aan, maar zelfs ook hier van, be-
m. 2 rei:

reiden de Rupfen Haare Wooning of Spinzal, Zy knaagen namentlyk van datgeene, waar aan Zy zich gezet hebben, fyne Brokjes en Spaantjes af, en vermengen dezelve onder Haar eigen Spinzal, waar door alsdan meestal deze gemaakte Wooning, dezelfde kleur bekomt welke het Voorwerp heeft, waar aan Zy het bevestigen, en waarvan Zy het ook ten deele gemaakt hebben, een dusdanig

Fig: 7. Spinzal, ziet men afgebeeld by *Fig: 7.* in hetzelfde veranderen nu de Rupfen, naar nog eenige weinige Dagen 'er in gelegen te hebben,

Fig: 8. in eene dergelyke Pop zo als *Fig: 8.* verbeeld, de eigentlyke Grondkleur der Pop is rosachtig bruin, maar altoos wanneer men eene Pop van deze soort uit het Spinzal neemt, legd 'er als 't ware een blaauwe Schimmel of Daauw over, welke dus (niet afgeveegd zynde) de Grondkleur als bedekt houdt.

§ 6.

Van 't laatst van May of begin van Juny af, tot in 't laatst van September en begin van October, leggen de Vlinders in deze Poppen besloten, eer dezelve te voorschyn komen, maar in dezen Tyd van 't Jaar, treft men Hun over Dag stil zittende in de Tuinen, aan 't een of ander Voorwerp rustende aan, hoewel dit toch daarom niet veelmaals gebeurd, dewyl Zy zich den meesten Tyd zo verschuilen, dat ze niet gereedelyk om zo te spreken in 't Oog vallen, eenen dus rustenden Vlinder, dewelke ook teffens een Mannetje ver-

Fig: 9. beeld, ziet men by *Fig: 9.* eenen vliedenden daarentegen by *Fig: 10.*

Fig: 10. welke ook te gelyk een Wyfje vertoond.

DE

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

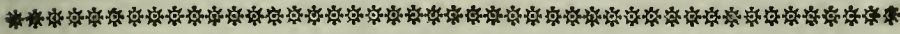
B. v. F. 10. d. 14. *Diloba* B.
Epivona C. *Cosmulocephala* L.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE

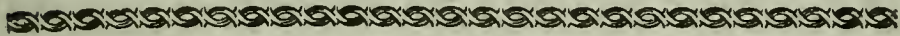
Tab. XIII

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

VEERTIENDE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De WAPENDRAGER.

Tab. XIV.

§. I.

Reeds in eene voorgaande Verhandeling van dit Werk, teweeten in de Eerste Verhandeling van het Vierde Stuk, op pag: 5, is de Afbeelding en Beschryving gegeeven, van eenen Vlinder, aldaar genoemd de *Kleine Wapendrager* uit de Matjes Rups, ter onderscheiding gelyk aldaar gezegd is van eenen anderen Vlinder, by de Liefhebberen bekend onder den Naam van *Wapendrager*, het is deze laatst

n

ge-

genoemde Vlinder, welken ik voorneemens ben, met deszelfs geheele Huishouding voor zo verre my dezelve bekend is, in de tegenwoordige Verhandeling te beschryven en in deszelfs van elkander zeer verschillende Gediantens, teweeten als Ei, Rups, Pop en Vlinder aftebeelden.

§. 2.

In 't midden van den Zomer, vind men de Eiëren van dit Insect² by geheele Schoolen gelegd en wel uit 50 en zomtyds veel meerder Stuks bestaande, op de Bladen der Willige- en Linde-Boomen, dezelve zyn blaauwachtig Wit, met een zwart Stipje in derzelve midden gelyk te zien is by *Fig. 1.* op *Tab: XIV.* Door een Microscoop gezien, is 'er niet anders als eene meerdere ongelykheid aan te bespeuren dan met het blote Oog, zo menigmaal ik dezelve gevonden hebbe, kwamen de Rupsjes wynig Daagen 'er na uit, en 't is my by ondervinding gebleeken, dat zy ook wezentlyk niet lang als Eiëren leggen blyven, want eens een Vlinder Wyfje hebbende, leyde hetzelve op den 14. July een groot Getal Eiëren in de Doos daar het in gevangen was en den 25 derzelve Maand, kwaamen de jonge Rupsjes reeds 'er uit te voorschyn, hebbende dus als Eiëren maar Elf Daagen geleege, de leedige Eiërdoppen wierden door de uit dezelve voortgekome Rupsfen niet opgegeeten, aanmerklyk is het, dat daar de Eiëren, niet alleen van deze, maar ook van veele andere Soorten van Vlinders aan de onder Zyden der Bladen gelegd worden, 't welk naar 't my toeschynd niet zonder reedenen geschied, en vraagd men welken zyn dan deze reedenen? zo antwoorde ik, dat het my voorkomd, hierom te gebeuren, op dat niet de Eiëren op de boven Zyden der Bladen leggende, door den daarop vallenden Reegen of Daauw, mogten, losgeweekt worden en dus van de Bladen afvallen, waar door dezelve alsdan verlooren en te niet zouden gaan, dat echter de jonge Rupsfen van zeer veele Soorten, welker Eiëren aan de onder Zyde van een Blad gezeeten hebbende, echter op de boven Zyde van hetzelfde Blad graazen en als in de Wyde gaan, dit heeft mogelyk ook zyne reedenen en zouden het wel niet dezen kunnen zyn? men weet, dat van veele Gewaschen, zo Boomen, Heesters als Planten of Kruiden, de onder Zyden der Bladen, ruiger en wolachtiger, dan derzelve boven Zyden zyn, zoude het nu niet wel kunnen weezen, dat deze ruige onder Zyden, om dieswille van de jonge Rupsjes niet tot Voedzel gebruikt wierden, om dat mogelyk Hunne teedere Klaauwtjes der Pooten, in dezelve te veel verwarren en aanhangen mogten, om welke reedenen, Zy dus liever de boven Zyden der Bladen verkiezen, als kunnende op dezelve door Haare mindere ruigte, beeter voortkomen, doch dit is maar eene Gissing, en ik geeve het myne om een beeter, dit gezegde graazen, geschiede by deze Soort op eene zeer aardige manier,

't welk ik onder anderen aan een School Eiëren, aan de onder Zyde van een breed Willigen Blad gelegd, dezer wyze hebbe waargenoomen: het Getal der jonge Rupsfen uit dit School, was ruim 60 wanneer dezen nu in rust waren, zaten zy zonder eenige Ordé, op de boven Zyde van het Blad, als op en over elkander op een Hoopje ter neder, maar wanneer Zy aan 't eeten zouden gaan, bleef 'er geen een ter agteren, maar zy schaarden zich Boogsgewys allen naast malkander, met de Staartjes om hoog getild en graasden dus recht voor zich heenen, het Oppervlak des Blads in de rondte af, latende het tusfchen Vlies van het Blad, onbeschadigd, welke aardige Vertoonning hier by *Fig. 2.* naar 't leeven afgebeeld hebbe, wanneer Zy dan verzadigd waren, trokken Zy zich allen weder terug in 't midden van 't Blad, zynde als 't ware Hunne Rustplaats, daar Zy dan weder over en naast malkander zonder Orde op eenen Hoop lagen, doch deze Hunne aardige Eigenschap, duurde maar zo lang, tot dat Zy voor de Eerste maal verveld waren, 't welk Acht Dagen naar het komen uit derzelve Eiëren geschiedde, als wanneer Zy niet langer op de vlakke Zydèn der Bladen graasden, maar wel aan derzelve Kanten begonnen te vreeten, zo als anderszins de matig van groote en volwasfene Rupsfen doen. Elf Dagen naar de Eerste Vervelling, geschiedde dit voor de Tweede maal en derzelve geheel volwasfene Staat, is doorgaands in 't midden of tege 't Einde van de Maand September, in welke Gedaante Zy zich alsdan volwasfen zynde vertoonen, kan men aan de 3de *Fig.* zien, als *Fig. 3.* welke naar eene volwasfene Rups van dit Soort geteekend is, echter diene ik dit nog te zeggen, dat niet alle deze Rupsfen juist eene en dezelfde kleur hebben, zynde de eene wel iets donkerder Geel en meerder Zwart, als den anderen.

§. 3.

In de reeds gezegde Maand September is het, dat men deze Rupsfen volwasfen onder de Boomen op welken Zy Haar Voedzel genuttigd hebben, veelmaal ziet loopen, zynde het my dikmaals gebeurd, dat ik dezelve op eene Plaats achter myn Huis, alwaar een Linde-Boomftond, onder denzelve op den Grond vond kruipen en ook aan den Stam zelve, als naar beneden zag gaan, om tot Hare aanstaande Verandering, eene bekwaame Plaats te zoeken, in de Aarde te kunnen kruipen, zich aldaar als 't ware eenen Graf-Kelder toetebereiden, en 'er den voorhandenen zynden Winter, als Pop in doortebrengen, wat deze Pop betreft, derzelve groote gedaante en kleur, ziet men by *Fig. 4.* Wynig beweging is aan deze Poppen, wanneer men dezelve uit de Aarde heeft genomen waarteneemen, leggende dezelve meest den geheelen Tyd over als Pop, onbeweeglyk stil, ten minsten diegeene welke ik gehad hebbe, daar integendeel veele andere Poppen, aangeraakt wordende, zich beweegen en dus Haare leevendigheid aantoonen.

§. 4.

Het is niet voor byna in het midden van den Zomer, dat de fraaije Vlinder in het Poppe Vlies beflooten, uit hetzelfde te voorschyn komd, pronkende aan elken Hoek der boven Vlerken, met een inwendig nog als geschaduwden geelen Vlak, van boven als met een bruinen boogsgewyzen Rand gezoomd zynde, het is van deze Vlakken, welken met wat inbeelding 'er bygevoegd, eenige gelykheid naar Wapen-Schilden hebben, dat men den Vlinder onder de Liefhebbers, den Naam van *Wapendrager* gegeven heeft, het onderscheid der Kunne van deze Vlinderen, is te zien aan de meerdere dikte van het Lyf en mindere dikte der Sprieten, zynde met de gemelde hoedanigheeden de Wyfjens voorzien, hebbende de Mannetjes daarenteegen dunder

Fig. 5. Lyf en dikkere Sprieten, **Fig. 5.** naar eenen Mannetjes Vlinder ge-
Fig. 6. teekend zynde, vertoonnd dus dikkere Sprieten te hebben, als **Fig. 6.**
't welk naar een Wyfjens Vlinder geteekend is.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Pl. F. 10. 11. No. 175. *Lygana Bucephala* L.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE

B E S C H O U W I N G
DER WONDEREN GODS
IN DE MINSTGEACHTTE SCHEPZELEN.
O F
NEDERLANDSCHE
I N S E C T E N ,

In hunne aanmerkelyke Huishouding, wonder-
baare Gedaantewiffeling en andere wetens-
waardige Byzonderheeden,

*Volgens eigen Ondervinding beschreeven,
naar 't Leven naauwkeurig geteekend,
in 't Koper gebragt en gecoloreerd*

door

C H R I S T I A A N S E P P .

E E R S T E D E E L S V Y F D E S T U K ,

behelzende de Verhandelingen over de

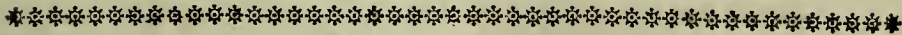
N A C H T - V L I N D E R S

van 't Eerste Gezin der T W E E D E B E N D E .

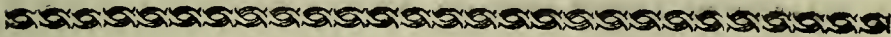

Te A M S T E R D A M ,
Gedrukt voor den A U T E U R .
M D C C L X I I .

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

V Y F D E S T U K .

EERSTE VERHANDELING

OVER DE

N A C H T - V L I N D E R S

van 't Eerste Gezin der TWEEDE BENDE.

De GAMMA-VLINDER.

Tab. I.

DE Tweede Bende der Nacht-Vlinderen bestaat, volgens myn *Systeem*, uit zodanigen, welker Rupfen minder Middel- of Buik-Pooten, en gevolgelyk een langere Spatie tusschen deze en de Voor-Pooten hebben, dan de overige zo Nacht- als Dag-Vlinder-Rupfen, en derhalven ook in 't Gaan merkelyk van deze verschillen; want ze kunnen zich niet kruipende, gelyk anders doorgaans de Rupfen doen, maar wel spannender wyze van de eene Plaats naar de andere begeven, genoegzaam op dezelfde Manier, als wanneer men met de Hand iets willende meeten, den Duim en Ping uit elkander zet, of spand, en voortgaande dezelve telkens zamen haald en wederom uitspand; dus zetten deze Rupfen ook in 't Gaan eerst de Voorpooten vast en halen dan de Achterpooten met het achter End van 't Lyf 'er na toe, dezen en de Voorpooten dus dicht byeen geplaatst zynde, moet het Geedeelte van 't Lyf, dat tusschen beiden is, noodzakelyk boogsgewys in de hoogte gaan, welke Stand van 't Diertje zeer wel naar de Gedaante van een Krammetje gelykt, en vermits het telkens by ieder Schreede of Tred zich in deze Bogt moet stellen, zo schynd het, by maniere van spreken, als of het doende is met de Plaats te meeten, daar het op wandeld. Om welke Reden deze Rupfen, by den Liefhebber, *Span-Rupfen*, of *Span-Mecters*, ook *Landmeters* en *Krammetjes-Rupfen* genoemd worden. Ik verdeele deze Tweede, gelyk de eerste Bende der Nacht-Vlinderen, in twee Gezinnen, en melde hier vooraf:

I. De Kenteekenen der Rupfen, Poppen en Vlinderen van de Tweede Bende der Nacht-Vlinderen in 't algemeen.

En vermits het Insect, dat ik straks beschryven zal, onder 't Eerste Gezin dezer Bende behoord, zo merken wy thans ook in 't byzonder aan :

II. *De Kentekenen der Rupsen, Poppen en Vlinderen van 't Eerste Gezin dezer Tweede Bende.*

I.

- 1) Alle onder de Tweede Bende der Nacht-Vlinderen behorende Rupsen hebben maar 12 en 10 Pooten, de 6 voorste of spitse-Pooten 'er onder gerekend, en zyn derhalven *Span Rupsen*.
- 2) Eenige derzelven zyn geheel glad, anderen hebben zeer fyne, korte en enkele Haairtjes.
- 3) Zommigen, als ze in Poppen veranderen zullen, gaan in de Aarde, en zommigen spinnen zich tusschen de Bladen in.
- 4) de Poppen dezer Bende verschillen van die der Eerste Bende der Nacht-Vlinderen zeer weinig, ze vallen, over 't algemeen genomen, wat tengerder na achteren toe, en zommigen zyn ook van een lichtere Couleur, dan die van de Eerste Bende.
- 5) Eenige Vlinders van deze Tweede Bende bedekken in den rustenden Stand met de Vlerken hun Lyf, anderen in 'Tegendeel niet.
- 6) Allen vliegen ze alleen maar 's Nachts en houden zich over Dag schuil. Ze paaren ook en leggen hunne Eieren, opgesloten zynde, gelyk die van de Eerste Bende.
- 7) Hunne Eieren zyn zeer verschillende van Couleur, Gedaante en Grootte, weshalven men 'er gene byzondere Kenmerken van opnoemen kan.

II.

Het Eerste Gezin van de Tweede Bende der Nacht-Vlinderen is, onder de zes Afdeelingen der Vlinderen in 't algemeen, het kleinste, wegens het gering Getal der Insecten, die daaronder behoren.

- 1) De Rupsen van dit Gezin hebben twaalf Pooten en komen dus nader, dan de tienpootige *Span-Rupsen*, aan de *Nacht-Vlinder-Rupsen* van de Eerste Bende, weshalven ik ze ook onder de *Span-Rupsen* vooraan plaats.
- 2) Ze hebben enkele, zeer fyne en korte Haairtjes.
- 3) In 't gaan spannen ze zo sterk niet, dat is: ze maken op verre na niet zo een hogen Rug, dan de tienpootige *Span-Rupsen*, 't geen daarby toekomt, dat ze een Paar Middel-Pooten meer hebben.
- 4) Ten Tyde harer eerste Gedaantewisseling, of als ze in Poppen zullen veranderen, gaan ze niet in de Aarde, maar spinnen zich tusschen de Bladen in.
- 5) Deze Poppen, zyn allen, ten minsten degeenen, die ik 'er van kenne, geheel swart, en hebben ter Plaats, daar de Vleugel-Scheeden zamen komen, een oversteekend stomp Puntje, en aan 't Acnterend een diergelyken, dat zeer spits is.
- 6) De Vlinders van dit Gezin leggen in den rustenden Stand, gelyk de meeste

meeste Nacht-Vlinders van 't tweede Gezin der Eerste Bende, de Vlerken daks gewys aan 't Lyf, en bedekken hetzelfde geneogzaam geheel, weshalven ze ook, myns bedunkens, in Rang het naast op dezelve volgen.

7) Ze hebben zeer dunne, of borstelige Sprietten, en op den Nek een overdwersstaand Kapje.

8) Hunne Eieren zyn wit en geribt.

Het ontbreekt niet aan *Middel-Infecten* tusschen de Eerste en Tweede Bende der Nacht-Vlinderen, waardoor deze twee Benden, als ware het, gemengeld, of hereenigd worden. Men zoude daaronder dezulken kunnen rekenen, welker Rupsen 14 Pooten, en dus twee minder dan die van de Eerste Bende; en twee, of vier, meer, dan die van de Tweede Bende hebben. Zodanigen zyn: de *grootte- en kleine Twee-Staart-*, als mede de *Een-Staart-Rupsen*; maar vermits dezen van het volle Getal der Middel- of Buik-Pooten voorzien zyn en haar alleen de twee achterste Pooten ontbreken, waardoor echter geene Verandering in den kruipenden Gang, dien ze met de Rupsen van de Eerste Bende gemeen hebben, veroorzaakt word, en gevolgelyk dezen in 't gaan niet spannen; [want het niet- of al-spannen komt by 't volle, of niet volle Getal der Buik-Pooten toe]; zo kunnen ze, myns bedunkens, niet wel als zodanige Middel-Infecten aangemerkt, maar gevoegelyker onder die van de Eerste Bende der Nacht-Vlinderen geplaatst worden. In tegendeel kenne ik twee Zoorten van Vlinderen, welker Rupsen maar 6 Buik- of Middel-Pooten hebben, en derhalven in 't gaan nog een weinig spannen. Dezen kunnen voor ware Middel-Infecten tusschen de 16 pootige, of niet spannende; en de 12 en 10 pootige, of al spannende Rupsen, dat is: tusschen de Rupsen van de Eerste en Tweede Bende der Nacht-Vlinderen gehouden worden. De opgemelde twee Zoorten zal ik by een andere Gelegenheid beschryven en afbeelden. Het kan wel zyn, dat 'er nog meer Infecten van dezelfde Eigenschappen gevonden worden, doch derzelver Ontdekking niet dan toevallig geschiedende, moet men zich zo lange met de reeds bekende vergenoegen.

§. 1.

Het Insect, dat voor tegenwoordig ten Voorwerp onzer Beschouwing dienen zal, noeme ik den *Gamma-Vlinder*, om Reden, dat de lichte, of zilverachtige en sterk afsteekende Trek, omtrent in 't Midden van deszelfs boven-Vlerken redelyk wel naar den griekschen γ , of *Gamma*, [en ook wel naar een curzyf γ .] sweemd, gelyk hy dan ook in de *Fauna suecica* van *Linnaeus* de *grieksche γ* genoemd word, en den Liefhebber zeer wel bekend is by den Naam van: *Grieksche Letter-Kappel*; zommigen noemen hem ook wel: den *Piszoortjes-Vlinder*, om dat de opgemelde lichte Trek eenigzins de Gedaante van eene Pistoel heeft.

§. 2.

Ons Insect in zyn' Rupsen-Staat meer dan eenerley Zoort van Groente nuttigende, vind men de Eieren van hetzelfde ook op verscheidene

Plant-Gewassen en Kruiden, als onder anderen op *Salade*, *Kool*, *Kaaskruid*, *Distels*, *Kliffen*, *Bastard-Scheerling*, *Hondsdrif*, enz. Ze zyn altoos enkel en wel aan de onderfityde Zyde der Bladen gelegd; ze glansen en hunne Couleur is wit, maar geenszins groen, zo als de

- Tab. I.* Heer *Rüfel* meld. By *Fig. 1.* op *Tab. I.* hebbe ik zulk een Eitje in zyne
Fig. 1. natuurlyke Grootte op een Top-endje van *Bastard-Scheerling*; en by *Fig.*
Fig. 2. 2. zodanig afgebeeld, gelyk het zich, door een sterk vergrotend Microscop gezien, voordoed en in der Daad eene fraaye Vertoning maakt, vermits het zeer cierlyk en regelmatig geribt is, 't geen men met het bloote Oog niet zien kan.

§. 3.

Omtrent eenen Dag voor 't uitkomen der Rups word het Eitje dof en afchgrauw. Het Schepzeltje geboren zynde is witachtig van Couleur met swarte Stippen. Het eet ten eersten den ledigen Dop van 't Eitje geheel, of ten deele op; vervolgens iets van de Groente genuttigd hebbende, daar het op uitgekomen is, word het groenachtig. Men kan, zo dra het ter Wereld komt, zien, dat het eene Span-Rups van 12 Pooten is. Ze kan geene Kostverachtster genoemd worden, want schoon ze op een der voorgemelde Gewassen uitgekomen is, en hetzelfde in den Beginne gegeten heeft, doch naderhand met een andere Zoort van deze Groentens gevoed word, eet ze dezelve niet alleen zeer graag, maar bevind 'er zich ook wel by, en raakt, na intusschen eenige maalen verveld te hebben, binnen de Tyd van omtrent 3 Weeken, zomtyds ook wel vroeger, tot hare volkomene Grootte, en vertoond zich dan gelyk
Fig. 3. ik ze by *Fig. 3.* hebbe afgebeeld. Ten Opzichte der Couleur is onder deze Rupsen geene geringe Verscheidenheid, ze zyn wel allen even eens gestreept en met Stippen, als mede met zeer fyne enkelde en korte Haartjes bezet, doch de Streepen zyn zomtyds bleek-, zomtyds donker-groen, en zelfs bruinachtig, of ook wel afchgrauw.

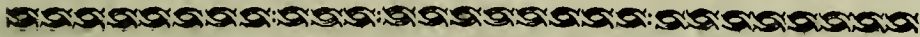
§. 4.

De Tyd gekomen zynde, dat onze Rups uit haar' eersten Levens-Staat in den tweeden moet overgaan, of een Popje worden, zoekt ze daartoe eene Plaats op, en maakt aldaar een Spinzels rondom zich heen, en wel zo luchtig en doorschynende, dat men ze daarin als Rups, en naderhand als Popje duidelyk kan zien leggen. Weinige Dagen na dat ze zich ingesponnen heeft veranderd ze in eene Pop, die in den Beginne groen is maar kort daarna geheel swart word, en zich, als by *Fig.*
Fig. 4. 4. vertoond. Ze heeft deze Byzonderheid, dat de Bekleedzelen der Vlerken, des in haar wonenden Vlinders langs het End van den Zuiger in een overstekend Puntje eindigen, 't geen men ook aan eenige anderen, doch niet zeer veele Zoorten van Poppen waarneemt.

§. 5.

Na verloop van 14 Dagen, indien het Saifoen gunstig is, anders na 3 Weeken, geschied de tweede Gedaantewisseling van ons Insect, te
 wee.

weeten: het Popje splyt van een ter Plaats, daar de Sprietten des Vlinders langs het Lyf uitgestrekt leggen, als mede in den Nek, en het fraaye Vogeltje komt te Voorschyn, welks boven-Vlerken in der Daad verwonderlyk net geteekend, en nevens een ongemeenen Glans, dien geen Sterveling kan nabootzen, met verscheidene Couleuren vercierd zyn. Deze Vlinder behoorde derhalven alleszins onder de schoonsten gerekend te worden, maar is nochtans niet zeer in Achtung, vermits men hem veelvuldig vind. In de 5de *Figure* hebbe ik een rustend Fig. 5. Wyfje, en in de 6de *Figuur* een vliegend Mannetje afgebeeld, welk Fig. 6. laatste altoos ten Kenmerk ter Wederzyde van den Staart een haarig Uitsteekzel heeft, en alleen daardoor van 't Wyfje kan onderscheiden worden, want de dunne, of borstelige Sprietten van beiden zyn genoegzaam eveneens. Deze Vlinders, wanneer ze in den Staat van Poppe overwinterd hebben, laten zich al vroeg in 't Voorjaar zien, en leggen om die Streek hunne Eieren, waaruit in den Zomer de Rupsen komen, die vervolgens in Poppen en Vlinders veranderen, waarvan men wederom de Eieren in den Nazomer vind, en de daaruit komende Rupsen veranderen nog voor den Winter in Poppen, welken dan als zodanigen overwinteren. Een andere, of tweede Zoort van *Gamna-Vlinderen* is my bekend, doch tusschen deze en de voorheen beschrevene is geen het minste Onderscheid, alleen maar vallen die van de tweede Zoort ongelyk kleiner, en het eenigste, dat men omtrent dezelve aan te merken heeft, is, dat ze niet als Poppen, maar wel als Rupsen den Winter over blyven.

De GOUD-VLINDER,

anders genaamd:

Het KOPER-KAPPELLETJE.

Tab. I.

§. 1.

DE Boven-Vlerken van dezen Vlinder rykelyk met Goud-Glans vercierd zynde, draagd hy te recht den Naam van *Goud-Vlinder*; en vermits deze Glans veel Overeenkomst heeft met den Glans van blank geschuurd geel-Koper, zo word hy ook, om die Reden, by zommige Liefhebberen, het *Koper Kappelletje* genoemd.

§. 2.

De Eieren van dit Insekt zyn merkelyk groter, dan die van den *Gamna-Vlinder*, en worden op meer, dan eenerlei Zoort van Gewassen gevonden; ik hebbe ze ontmoet op Distel-, Klisse-, Brandenetel- en Else-Bladen; altoos zyn ze aan derzelver onderste Zyde en nooit anders, dan enkeld, gelegd; en vermits ook de daaruit voortkomende Rupsen een eenzaam Leven leiden; zo behoord dit Insekt onder de eenzaamen. De 7de *Figuur* vertoond een der opgemelde Eieren in zyne natuurlyke Groot- Fig. 7.
te

§ NACHT-VLIND. van 't Eerste Gezin der TWEEDE BENDE. Tab. I.

te; het is glanfig en zeer wit, als mede cierlyk geribt, doch anders, dan de Eieren van den *Gamma-Vlinder*, men kan deze laatstgemelde Eigenschap met het bloote Oog niet zien, weshalven ik het Ei by *Fig. 8.* vergroot hebbe afgebeeld.

§. 3.

Het Rupsje gekipt zynde gelykt in allen deele naar een jonggeboren Rups van den meergemelden *Gamma-Vlinder*, des men geen Onderscheid tusschen deze twee Zoorten van Rupsen, zo lange ze nog jong zyn, kan waarnemen, maar na dat ze een paar Maal verveld hebben, openbaard het zich, en men kan kort na de tweede Vervelling door een Vergroot-Glas zien, dat onze Rups, in Plaats van Streepen, andere Trekken en Figuren krygt, welken, naar maate het Diertje groeid, hoe langer, hoe kennelyker worden. Vier Maal verveld gemeenlyk de *Goud-Vlinder-Rups*, en wel binnen de Tyd van drie Weeken, te weeten in 't Zomer Saifoen; en na de laatste Vervelling nog 5, of 6 Dagen, ook wel langer, wakker *Fig. 9.* gegeten hebbende verstoond ze zich volwassen als by *Fig. 9.*

§. 4.

Het Insekt dus omtrent vier Weeken eene Rups geweest zynde, verwisselt nu voor de eerste Maal van Gedaante en word een Popje, na vooraf zich op dezelfde Manier, als de Rups van den voorbeschrevenen *Gamma-Vlinder* ingesponnen, en binnen het Spinzelsel nog eenen Dag of langer als Rups gelegen te hebben. Deze Pop gelykt in alles volmaakt naar die van den evengemelden Vlinder, doch valt doorgaans *Fig. 10.* kleiner, ik hebbe ze, als buiten haar Spinzelsel, by *Fig. 10.* afgebeeld.

§. 5.

Deze tweede Levensstaat van ons Insekt duurd in den Zomer gemeenlyk maar 10, of 12 Dagen, binnen welke Tyd de onder het Poppevlies verborgene Vlinder ter Rypheid en eindelyk te Voorschyn komt. In den rustenden Stand verstoont hy zich als by *Fig. 11.* zynde dit een Manneje; en by *Fig. 12.* hebbe ik een vliegend Wyfje afgebeeld. Het Onderscheid tusschen beiden bestaat alleen in de haarige Uitssteekzels aan den Staart van 't Mannetje. Ik hebbe voorheen gemeld, dat de Eijeren van dezen *Goud Vlinder* groter zyn, dan die van den *Gamma Vlinder*, gemerkt nu de eerstgemelde Vlinder kleiner is, dan de laatstgemelde, gelyk uit de Afbeelding blykt; zo volgd natuurlyk, dat de Goud-Vlinder-Wyfjes niet zo veele Eijeren by zich kunnen dragen, en dat derhalven deze Zoort van Vlinders minder voortteeld en dus ook ongelyk raarder is, dan de *Gamma-Vlinders*, 't geen door de Ondervinding bewaarheid word.

§. 6.

Voor het overige diend nog aangemerkt te worden, dat dit kleine, doch fraaije Insekt den Winter over als Rups blyft, wanneer dezelve uit een Ei gekomen is, dat de Moeder-Vlinder in den Na-Zomer gelegd heeft; anderzins, als men zulk een Eitje in den Voorzomer vind, zo veranderde daaruit voortkomende Rups niet alleen nog in den Zomer in een Popje, maar ook de Vlinder komt daaruit in 't zelfde Zaisoen te voorschyn.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Fig. 7-12
 Bv. F 1° d. 170 370 *Plusia Chrysothos* L.
 var. *facies auris coccinellae*

Fig. 1-6
 n. 372. *Plusia Gamma* L.

NACHT-VLINDERS van 't Eerste Gezin der TWEEDE BENDE.

Tab. I.

C. Japp. sc. pin. del. et fecit

B E S C H O U W I N G
DER WONDEREN GODS
IN DE MINSTGEACHTTE SCHEPZELEN.
O F
NEDERLANDSCHE
I N S E C T E N,

In hunne aanmerkelyke Huishouding, wonder-
baare Gedaantewisseling en andere wetens-
waardige Byzonderheeden,

*Volgens eigen Ondervinding beschreeven,
naar 't Leven naauwkeurig geteekend,
in 't Koper gebragt en gecoloreerd*

door

C H R I S T I A A N S E P P.

E E R S T E D E E L S - Z E S D E S T U K ,

behelzende de Verhandelingen over de

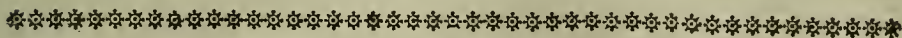
N A C H T - V L I N D E R S

van 't Tweede Gezin der T W E E D E B E N D E.

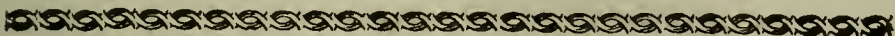

Te A M S T E R D A M ,
Gedrukt voor den A U T E U R.
M D C C L X I I .

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

ZESDE STUK.

EERSTE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van 't Tweede Gezin der TWEEDE BENDE.

De VLIER-VLINDER.

Tab. I.

 Volgens myne Verdeeling maken de Vlinders, voortkomende uit *Span-Rupsen*, welken maar tien Pooten hebben, het Tweede Gezin van de Tweede Bende der Nacht-Vlinderen uit. En vermits ik thans voor de eerste Maal de Historie van een zodanig Insect te verhandelen denke; zo voegt het best, hier voor af te melden: *De Kenteekenen der Rupsen, Poppen en Vlinderen van 't Tweede Gezin der Tweede Bende der Nacht-Vlinderen.*

- 1) Alle hieronder behorende Rupsen zyn *tienpootige Span-Rupsen*; ze hebben de 6 spitze, of Voor-Pooten, met alle andere Rupsen gemeen, maar de overige 4 Pooten aan 't achterste Gedeelte van 't Lyf zyn zonderling geplaatst, te weten: de twee Pooten, welken men de Middel- of Buik-Pooten zoude moeten noemen, staan naby de twee achterste Pooten, die den Staart onderschragen, dus de Spatie tusschen de Voor- en Buik-Pooten zeer lang is, en daardoor komt het, dat deze Rupsen in 't gaan veel sterker moeten spannen, of het Lyf in eene ongelyk grotere Bogt zetten, dan de *twaalfpootige Span Rupsen*, welken het Eerste Gezin dezer Bende uitmaken.
- 2) De meeste Soorten der *tienpootige Span-Rupsen* zyn, naar Evenredigheid van haare Lengte, zeer dun en tenger, en staan, als ze rusten, of stil ziten, recht uit, gelyk een dorre Tak, of Steel, hebbende ook veelal dezelfde Couleur als de Takken der Boomen, daar men ze op vind, des men zulk eene Rups in den eersten Opslag dikwerf voor een dor Takje aan- en over 't Hoofd ziet, weshalven ook deze Soorten by zommige Liefhebberen slechts *Takken* genoemd worden, met Byvoeging van den Naam der Groente, die haar Voedzel is; zodanigen zyn, by Voorbeeld: de *Vlier-Tak, Besse-Tak, Else-Tak, Ype-Tak, Esse-Tak*, enz.

(a 2)

3) Vee-

- 3) Veelen en wel de meesten deezer Rupsen hebben in 't geheel geene; weinigen echter maar enkele fyne en korte Haartjes.
- 4) Zommigen, als ze in Popjes zullen veranderen, gaan in de Aarde, anderen spinnen zich tusschen de Bladen in.
- 5) De Popjes van dit Gezin vallen, over 't algemeen, na achteren toe puntiger, dan die van de Eerste Bende der Nacht-Vlinders; verscheide hebben ook aan den achtersten, of laatsten Ring een spits Puntje.
- 6) De Vlinders van dit Tweede Gezin der Tweede Bende dragen in den rustenden Stand de Vlerken vlak, en bedekken daarmee hun Lyf niet.
- 7) Zommige hebben vederachtige, of gekamde, en zommigen borstelige Sprieten.
- 8) Hunne Eieren hebben doorgaans, voor zo verre ze my bekend zyn, eene ovaale, of eironde Gedaante, maar anderzins zyn ze zeer verschillende in Couleur en Grootte.

Ik kenne eenen Vlinder, die uit eene Span-Rups voortkomt, welke 12 Pooten heeft, doch in 't Gaan maar 10 gebruikt. Dit Insect, vermits men het niet ten vollen onder de 12 pootige, noch ook niet alleszins onder de 10 pootige Span-Rupsen kan rekenen, is, myns bedunkens, een waar *Middel-Insect* tusschen het Eerste en Tweede Gezin van de Tweede Bende der Nacht-Vlinders, dat is: tusschen de Vlinders, voortkomende uit 12 en 10 pootige Span-Rupsen. Nog een ander Vlinder, by den Heer *Rüfel* beschreeven en afgebeeld *, zoude ook voor een diergelyk *Middel-Insect* kunnen gehouden worden, want volgens die Afbeelding, bedekt hy in den rustenden Stand met de Vlerken zyn Lyf, eene Eigenschap, die hy met de Vlinders van 't Eerste Gezin der Tweede Bende gemeen heeft; maar welke oneigen is dengenen, die van 't Tweede Gezin derzelver Bende zyn, en hy komt nochtans voort uit eene 10 pootige, dat is: uit eene Span Rups van 't Tweede Gezin der Tweede Bende. Meer Zoorten zulker *Middel-Insecten* tusschen het Eerste en Tweede Gezin dezer Bende kenne ik tot nog toe niet, echter gelove ik zeer wel, dat 'er zodanigen gevonden worden en mogelyk reeds den een, of anderen Liefhebber bekend zyn.

§. I.

De *Vlier-Vlinder*, onstegenwoordig Onderwerp, heeft buiten Twyffel zynen Naam daardoor verkregen, om dat de Rups, daar hy uit voortkomt, allermeest op de Vlier-Boomen gevonden word, en welker Bladen haar liefste Voedzel zyn; wel is waar, men ontmoet ze nu en dan ook wel op andere Boomen, want ik zelfs hebbe ze wel eens op Linde, Willige en Peere-Boomen gevonden, doch men rekend gemeenlyk een Insect op die Groente eigentlyk te huis te horen, daar het zich 't meest op onthoud. Na de Eieren van den Vlier-Vlinder hebbe ik altoos vergeefsch gezogt, maar de Rupsen genoegzaam alle Jaren gevonden. In 't Jaar 1757, omtrent het Midden van Augustus kreeg ik 'er twee, die ongemeen klein en nog niet voor de eerste Maal verveld waren, gevolgelyk kon ik ze zo goed als eerst uit

* *Im Ersten Theile seiner Insekten Belustigung und zwar in der funften Sammlung pag. 33. Tab. IX.*

nit de Eieren gekomen aanmerken; beide geraakten ze vry voorspoedig tot hare Volkomenheid, en verscheenen in 't volgende Voorjaar als twee fraaye Vlinders; vermits ik nu van alles naauwkeurige Aantekening had gehouden, zo was my de geheele Huishouding van dit Insect bekend, alleen maar ontbrak 'er nog dit aan, dat ik de Eieren van hetzelfde niet kende. Doch dezen Zomer is 't my daaromtrent naar Wensch gelukt: Men bragt my den 10 July laatstleden eenen Wyfjes-Vlinder van deze Zoort, die aan een Linde-Blad zittende op den Grond onder eenen Linde-Boom gevonden en waarschyndlyk met het Blad tegelyk van den Boom afgewaaid, of afgevallen was, ik zoude dezen Vlinder, als aan de Vlerken reeds beschaaidigd zynde, byna weder hebben laten vliegen, maar om dat het een Wyfje was, en denkende dat het mischien reeds mogt gepaard hebben en veellicht nog Eieren leggen, deed ik het in eene Doos.

§. 2.

Met veel Blydschap zag ik den volgenden Dag, dat dit Vlinder-Wyfje 's Nachts 21 Eitjes gelegd had, [over Dag zat het stil en leide niet] de tweede Nacht 85, en verder nog 37, dus in alles 143 Eitjes, toen hield het op met leggen en stierf. 't Kan zyn, dat het zich in de Vryheid reeds van een Gedeelte der Eieren ontlafst had, of dat ook deze Zoort geen groter Getal legd, 't welk my waarschyndlyker voorkomt, uit Hoofde van de Evenredigheid tuschen het tamelyk dunne Achterlyf dezer Wyfjes Vlinders en hunne redelyk kloeke Eieren. Ze waren niet enkeld, noch ook niet op eenen Hoop, maar wel by kleine Schooltjes gelegd. Of de Vlinder, in de Vryheid zynde, dezelve aan de Takken, dan aan de Bladen der Boomen lynd, is my onbekend, doch het laatste zoude ik eerder gissen, dan het eerste, dewyl ze niet den Winter over, maar slechts 11 of 12 Dagen leggen blyven. Op *Tab: I. by Fig. 1. 2. 3.* hebbe ik ze in hunne natuurlyke Grootte afgebeeld. Toen ze gelegd waren, was hunne Couleur bleek geel en glanzig, gelyk by *Fig. 1.* deze Couleur maar ruim 24 Uren gehad hebbende werden ze van langzamerhand Oranjekleurig, gelyk by *Fig. 2.* waar over ik my zeer verblydde, want ik was tot nog toe in 't onzekere geweest, of het Wyfje ook wel gepaard had, maar ziende, dat de Eitjes van Couleur veranderden, twyffelde ik 'er niet meer aan, gemerkt de Verkleuring der Eieren van de Insecten meest altoos een Kenteeken van derzelve Bevruchting is, mits dat ze teffens niet rimpelig worden of verdrogen. Na dat deze Eitjes negen Dagen, en dus de langste Tyd, Oranjekleurig geweest waren, duurde het nog twee Dagen eer de Rupsjes uitkwamen, ze veranderden binnen die Tyd nog eens van Couleur en werden lootkleurig, of een weinig paarsachtig, gelyk by *Fig. 3.* ten laatsten zo helder en doorschynde, dat men de Rupsjes, welken buiten dat bruin van Couleur zyn, 'er duidelyk in kon zien leggen; hunne Situatie was niet eveneens, doch allen lagen ze in de rondte en gekronkeld, omtrent op de Manier, als de Slangen in de Insecten-Glasen. Wat de Gedaante dezer Eitjes betreft, dezelve is in der Daad verwonderlyk fraai, wanneer men ze door een sterk vergrotend Microscop beschouwd. By *Fig. 4.* hebbe ik 'er

'er een afgebeeld, zo als het zich onder eene Lens van twee Liniën Brandpunts vertoond; ze zyn langwerpig rond; in 't Midden een weinig dikker, dan boven en onder, gelyk een Tonnetje, elk heeft 12 Ribbetjes, welken zo sterk verheven zyn, dat men ze ook met het bloote Oog kan zien, allen staan ze overend en zyn boven op zeer fraai gefigureerd, het welk en de overige Byzonderheden hunner Gedaante niet zo wel kunnen beschreeven, als veeleer in de Afbeelding ten vollen gezien worden, van welker Naauwkeurigheid myne Lezers zich kunnen verzekerd houden.

§. 3.

Onder de opgemelde 143 Eitjes waren 'er drie, welken niet van Couleur veranderden, deze werden eerlang rimpelig en verdroogden, gevolgelyk waren ze niet bevrucht; maar uit alle de overigen kwamen de Rupsjes, doch niet tegelyk op eenen Dag, dewyl de Eitjes niet te gelyk gelegd waren; uit de eerst gelegden kwamen ook het eerst de Rupsjes, te weeten: *Fig. 5.* op den 22 July laatstleeden, en vervolgens alle de overigen. By *Fig. 5.* vertoonen zich drie rustende en een gaande in de Gedaante en Grootte, die ze hadden, toen ze gekipt werden. Wanneer ze rusten, zitten ze of recht uitgestrekt, en wel meestal in een' schuinzen Stand, of hangen aan een Draadje, dat, schoon ongemeen fyn en voor 't bloote Oog genoegzaam onzichtbaar zynde, nochtans zo sterk is, dat het niet alleen door de Zwaarte van de Rups nooit breekt, maar ik hebbe ook met Verwondering zomtyds gezien, dat het Diertje 'er eveneens aan opklom, als of die Draad een Steeltje of Takje was; [anderzins is de gewoone Manier dezer Rupsen, dat ze, een Wyle gehangen hebbende en zich wederom in de Hoogte wilende begeven, den Draad met de voorste Pooten inpalmen.] ja wat meer is, ik hebbe gezien, dat eene Vlier-Rups, aan den Draad hangende, vervelde, en hoewel dit niet zonder sterke Beweeging kan geschieden, brak dezelve nochtans niet. Iemand, kennis van Zaaken hebbende omtrent het Vervellen der Insecten, zoude mischien denken: hoe kan het mogelyk zyn, dat eene Rups aan haren Draad hangende zoude kunnen vervellen, want het is bekend, dat ze den Draad uit den Mond laat gaan, en dat onder 't Vervellen het Vlies van 't oude Hoofd zich van het nieuwe afzonderende ten laatsten afvalt, gevolgelyk zoude dan ook de Draad moeten breeken en het Diertje in Levensgevaar zyn. Doch hierop dient te weeten: dat deze Rups niet met het Hoofd, maar wel met de achterste Pooten aan den Draad hing, en toen was het mogelyk, dat de Vervelling, die by 't Hoofd begint, en na achteren toe voortgaat, kon geschieden, verveld zynde wist de Rups zich wederom in den gewoonen Stand te begeven door zich te swenken en het Hoofd naar boven te brengen, makende toen den Draad aan den Mond vast, en hing dus op dezelfde Manier, gelyk anders deze en alle andere Rupsen hangen, die zich aan Draaden afaaten.

§. 4.

'T is verder eene byzondere Eigenschap en genoegzaam een Kenmerk der Vlier-Rupsen, [vermits men het, myns weetens, aan geene andere Rupsen waarneemt], dat ze veelyds in den rustenden Stand het Hoofd met

met de drie voorste Ringen zydwaards buigende rechtuit staan, en dus eene Vertoning maken, niet ongelyk aan de Gedaante van een Kolf, zodanigen Stand van eene jonge, of maar twee Maal vervelde Vlier-Rups zien wy by *Fig. 6.* Deze staat schuins overend, 't geen die Diertjes zeer zelden doen *Fig. 6.* en in deze Situatie hechten ze zich ook niet door eenen Draad ergens aan vast, om dat dezelve dan van geen en Dienft kan zyn, want de Draad diend deze en zoortgelyke Rupsen alleen tot Steunzel, of liever hy draagd het grootste Gedeelte van haar Lichaam, wanneer ze onderwaards gekeerd aan eenig Voorwerp rusten, dewyl dan slechts het Achterend door de achter-Pooten vast gehouden word, en al de Rest aan dien Draad hangd. Genoegzaam doorgaans is haar rustende Stand onderwaards gekeerd, en dan hebben ze ook altoos den meergemelden Draad, als haar Behoedmiddel voor 't afzakken, gemaakt; dusdanig hebbe ik by *Fig. 7.* eene volwasene *Fig. 7.* Vlier-Rups, en een diergelyke by *Fig. 8.* in dien Stand afgebeeld, welken ze *Fig. 8.* heeft, wanneer ze van de eene Plaats na de andere gaat, en telkens by ieder Tred zich in de Gedaante van een Krammetje vertoond. De jonge Vlier-Rupsjes hebben, als reeds gemeld, voor eene Gewoonte, dat ze veeltids na het nuttigen van Voedzel, of als ze willen rusten, zich aan eenen Draad afluaten, en op eenigen Afstand 'er aan blyven hangen, zo lange, tot ze de Honger wederom gaande maakt; doch naar maate ze grooter en ouder worden verminderd deze wonderlyke Manier van Rusten, en op 't laatst, of volwasen zynde, doen ze het in 't geheel niet meer, in tegendeel zitten ze dan den geheelen Dag stil, en als een dorre Tak of Steel recht uitgestrekt, maar met het vallen van den Avond komen ze in Beweeging en 's Nachts zyn ze doende met schaffen en klouteren.

§. 5.

Zo lange de Bladen, die haare Kost zyn, nog eenig Voedzel hebben, nuttigen ze dezelve, 't geen gemeenlyk tot in 't laatst van September en zomtyds ook wel wat langer duurd, maar deze Groente dan verwelkende houden de Rupsen op met eeten, en blyven nochtans van die Tyd af aan tot in 't Voorjaar, wanneer de Bladen wederom beginnen uittekomen, en dus den geheelen Winter over zonder eenig Voedzel te nuttigen, in 't Leven. Is deze Omstandigheid niet ten hoogsten verwonderlyk? waarlyk, ze strekt mede tot een klaar Bewys van 't Aanwezen eener alwyzen almachtigen en ons Begrip oneindig verre te bovengaanden, of met een Woord: eener Goddelyken Bestiering! die aan deze Diertjes eene zodanige Natuur gegeven heeft, dat ze zonder Voedzel kunnen bestaan te dier Tyd, wanneer het niet in Wezen is, en dat wel zeer lange, daar men ze in tegendeel, het Voedzel voorhanden zynde, zonder hetzelve geene 4 of 5 Dagen in Leven zoude kunnen houden.

§. 6.

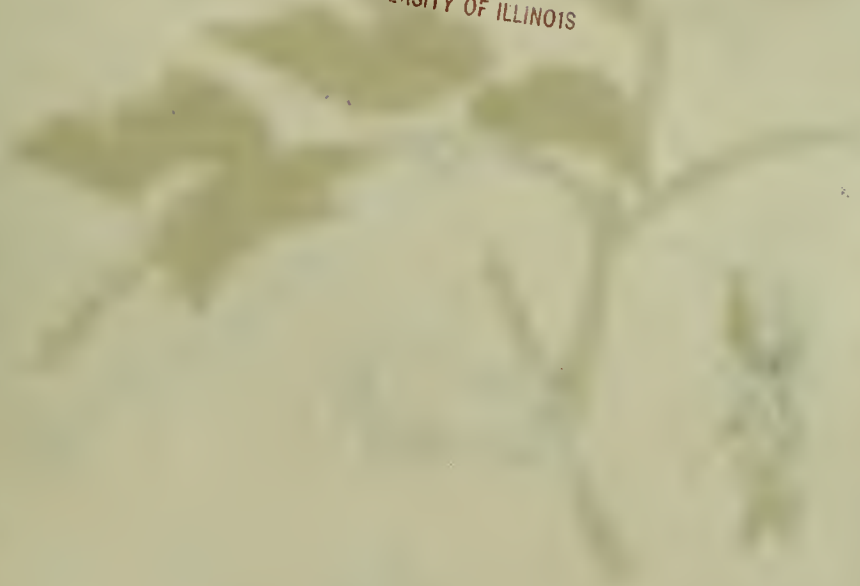
Volgens myne Ondervinding vervellen de Vlier-Rupsen zes Maal, en eeten telkens het afgestrookt Vel schoon op; ik hebbe de Vervellingen der twee Rupsen, daar ik in den Beginne van sprak, in de volgende Orde waargenomen: den 15 Augustus 1757. vervelden ze voor de eerste; den 22
dito

dito voor de *tweede*; den 31 dito voor de *derde*; den 16 September voor de *vierde*; en den 9 October voor de *vyfde* maal. Reeds voor deze vyfde Vervelling hadden ze opgehouden met eeten. Den 8 April van 't volgende Jaar vervelden ze voor de *zesde* en laatste maal; zeer aanmerkelyk was het, dat deze Vervelling geschiedde eer en alvorens de Rupsen wederom, na eene Vasten van langer dan zes Maanden verduurd te hebben, het minste Voedzel genuttigd hadden; men zoude hieruit kunnen besluiten: dat, nademaal het Vervellen een Bewys is van den Groei der Rups, deze Schepzels ook door de Lucht, en wel voornamelyk de Lente-Lucht moeten gevoed worden. Den 12 April begonnen de opgemelde twee Rupsen wederom hare gewoone Kost te nuttigen en groeiden toen, om zo te spreken, oogfchynlyk, dit duurde tot den 5 Mey, als wanneer ze volwasfen zynde, gelykik ze by *Fig. 7.* en 8. hebbe afgebeeld, zich begonnen in te spinnen, en wel op eene zonderlinge Manier, makende ieder voor zich van allerhande Stukken en Brokken der Bladen, zo dorre, als versche, die ze by malkander wisten te halen en zamen te spinnen, een hangend Zakje, dat met eenige weinige Draden aan-eenen Tak vast gehecht zynde geheel vry hing. De eene Rups vier, en de andere vyf Dagen in haar Spinzel of Nest overendaastande doorgebracht hebbende veranderden ze beiden in Popjes. Zodanig een Spinzel, of Zakje, met het Popje 'erin, hebbe ik by *Fig. 9.* en het Popje byzonder, of buiten zyn Spinzel, by *Fig. 10.* afgebeeld. Na 22 Dagen kwamen uit deze Popjes de twee Vlinders te voorfchyn, zynde gevallen de een een Mannetje en de andere een Wyfje. Het eerste zien wy in den rustenden Stand by *Fig. 11.* en het laatste vertoond zich vliegende in de *12de* *Figuur.* Het Onderfcheid der Kunne van dit Insect bestaat alleen in de Dikte van 't Achterlyf, zynde dat van 't Mannetje tengender en een weinig puntiger, dan 't Lyf van 't Wyfje; de Sprieten van beiden zyn eveneens; ze verbergen dezelve onder de Vlerken, als ze rusten, en leggen ze dicht aan 't Lyf.

§. 7.

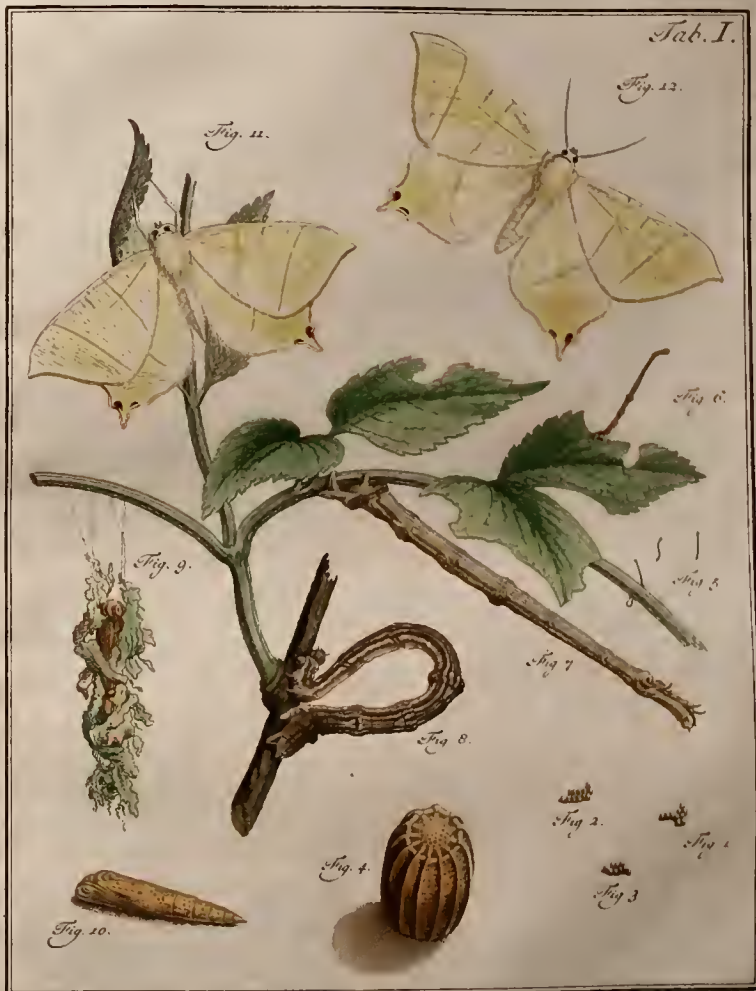
Laatstelyk diene ik nog aan te merken: dat de Vlier-Rupsen glad en zonder Haairen, doch daarby rimpelig en knobbelig, als mede merkelyk onderscheiden zyn in Couleur, maar niet in Teekening; van anderen hebben ze genoegzaam geene, ten minsten geene aanmerkelyke Tekening, ziet de *7de* *Figuur*; maar van boven zyn ze zonderling gefigureerd, gelyk uit de *8de* *Figuur* blykt. Zommigen vallen zeer bleek, anderen ongemeen donker, en wederom anderen minder, of meer kleurig; eveneens is het ook met de Popjes gelegen, en zo als de Rupsen zyn, van dezelfde Couleur zyn ook de Popjes, daar ze in veranderen. Onder de Vlinderen zelfs is mede geen gering Onderfcheid van Couleur, men vind zommigen, zo bleek geel, dat ze byna wit fchynen te zyn; anderen in tegendeel zeer hoog geel; ik hebbe tot de Afbeelding zodanige gekozen, die het Midden tusschen de meest- en minstgekleurden houden.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Bv e F. d. n. nos *Uraapteryx* *Scab.*
Acana *Tr.* *Sambucaria* *L.*

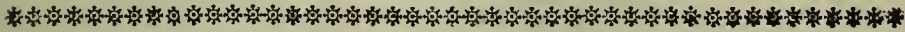
NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der TWEEDE BENDE.

C. Linn. ad riv. del. et sculp.

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

Z E S D E S T U K.

TWEEDE VERHANDELING

OVER DE

N A C H T - V L I N D E R S

van 't Tweede Gezin *der* TWEEDE BENDE.

De VLINDER het HERCULESJE.

Tab. II.

§. I.

MEn kan het tegenwoordig Insect allezins mede onder de raarfsten van ons Gewest rekenen, vermits het hier maar zelden gevonden word, en ook, zo veel my bekend, nog niet door iemand beschreven is; de Afbeelding en Beschryving van hetzelfde zal derhalven, denke ik, mynen geëerden Lezeren zo veel te aangenaamer zyn. Maar waarom zo een zonderlinge Naam aan dit Insect gegeven? mogt iemand vragen, straks zal ik 'er de Rede van bybrengen, maar nog eerst vooraf zeggen: dat, schoon het geven van Naamen aan deze en geene Vlinders inderdaad niet veel om 't Lyf heeft, en slechts daartoe diend, om ze van elkander te kunnen onderscheiden, men nochtans met de Zaak zomtyds verlegen is, te meer alzo diergelyke Benamingen evenwel van de eene en andere Eigenschap van 't Insect dienen afgeleid te worden en dus niet alte ongerymd voor te komen. De opgemelde Vlinder dan, myns weetens, nog geen Naam hebbende, en daarenboven van geen byzonder Kenmerk voorzien zynde, dat 'er eenige Aanleiding toe konde geven, viel het zo gemakkelyk niet, om voor denzelfven een bekwaamen Naam te vinden. Noem hem den *Hercules*, zeide zeker Vriend en Liefhebber, zyne Reflexie nemende op de knodzige Gedaante der Rups, als eenige Overeenkomst hebbende met de Knods van *Hercules*, gelyk men die gemeenlyk afbeeld; ik nam Genoegen in dezen Raad, oordelende echter, dat het Diminutivum van dien naam, beter voor onzen Vlinder zoude passen, vermits dezelve van geene aanmerkelyke Grootte is, en om die Rede is 't, dat ik hem het *Herculesje* noeme.

(b).

§. 24

§. 2.

Ik hebbe dit Insect in den Rupsen - Staat voor de eerste Maal op Esse ontdekt, en derhalven hetzelfde ook op dit Gewas in de bygevoegde Plaat afgebeeld. Den 6 Sept. 1761. vond ik op twee differente Esse Struiken twee dier Rupsjes, die nog tamelyk klein waren, maar wakker groeiden en in de Maand October hunne volkomene Grootte bereikt hadden; ze sponnen zich tusschen de Bladen in, om in Popjes te veranderen, de eene den 3. en de andere den 26. October. Uit de eerste kwam den 17 April van 't volgende Jaar de Vlinder te voorschyn, maar de tweede was als Rups in 't Spinzels gestorven. Naderhand hebbe ik bevonden, dat deze Zoort van Rupsen ook nog andere Groente nuttigd, want in 't Jaar 1762 den 30 April vond myn Zoon buiten Haarlem omtrent den Brouwers-Kolk aan den Stam van een' Willige Boom op twee verscheide Plaatsen twee roode ons onbekende Eitjes, hy sneed ze beide, of liever beide de Brokjes Schors, daar ze op vast gelymd waren, 'er af; wy wisten toen nog niet, dat het Eieren van het opgemeld Insect waren, maar dit bleek eerst

Tab. II. naderhand by de Uitkomst. Op *Tab. II.* by *Fig. 1.* hebbe ik een Brokje *Fig. 1.* Schors, met een dier Eitjes 'er op in zyne natuurlyke Grootte en Couleur, *Fig. 2.* en by *Fig. 2.* zodanig afgebeeld, gelyk het zich door een sterk vergrotend Microscoop vertoonde. Deze Eieren zyn geheeld glad en glanzig, hebbende op de bovenste Zyde in 't Midden een Kuiltje, als een Kommetje. Ze werden twee Dagen, voor dat 'er de Rupsjes uitkwamen, geheel donker bruinrood, of genoegzaam zwart, en ten laasten potloodkleurig.

§. 3.

Op den derden Dag, zynde de 14 Mey, kwam uit het eene Ei het Rupsje te voorschyn, bruin van Couleur met witte Bandjes, en van Grootte als by *Fig. 3.* hebbende maar 10 Pooten, en vermits uit alle Omstandigheden bleek, dat het ook niet meer zoude krygen, zo was het gevolgelyk eene tienpootige Span-Rups en derhalven eene Nachtvlinder Rups van 't Tweede Gezin der Tweede Bende. Toen het Rupsje uit het Ei zoude komen, maakte het aan de eene Zyde in den Dop een klein rond Gaatje, en vergrotede hetzelfde met den Mond zo lange, tot 'er 't Hoofd door kon, de Opening eindelyk groot genoeg zynde, kroop het Diertje daar door naar buiten. Den volgenden Dag kwam ook uit het tweede Ei het Rupsje op dezelfde Wyze te voorschyn. Ze werden ten eersten van versche Willige Bladen voorzien, om dat de Eitjes aan den Stam van eenen Willige Boom gevonden waren, maar in plaats van iets daar van te nuttigen, liepen ze gedurig heen en weér; dit deed ons eenigzins daaraan twyffelen, of het ook wel een Willige Boom ware geweest, daar wy de Eitjes aan gevonden hadden, te meer alzo wy ons te binnen bragten, dat ter gemelder Plaats zo wel Esse- als Willige-Boomen staan; wy gaven hun derhalven Esse-Bladen, daar ze ook ten eersten van aaten en ophielden met lopen, zich verder by deze Kost zeer wel bevonden en tot hunne volko-

volkomene Grootte geraakten. Dat wy ons evenwel in de gemelde Boomen niet vergift hadden, werden wy vervolgens gewaar, want eenigen Tyd daarna wederom aan den Kolk buiten Haarlem wandelende vonden wy niet alleen denzelfden Boom, maar ook aan deszelfs Stam de twee Plaatsen weder, daar we de twee Brokjes Schors afgesneeden hadden, op welken de Eitjes aangelymd geweest waren, en deze Boom was geen ander, dan een Willige Boom; ik gelove derhalven, dat onze Rupsjes, wanneer wy ons niet aan hun lopen gestoord en hungeene andere, dan Willige-Bladen, gegeven hadden, dezelve eindelyk wel zouden genuttigd hebben, en dat het mogelyk eene byzondere Eigenschap dezer Rupsen is, dat ze, uit de Eieren gekomen zynde, eerst eenigen Tyd met lopen doorbrengen, eer ze aan 't eeten gaan, 't geen my om die Reden te waarfchynlyker voorkomt, dewyl deze Schepzeltjes, ter Wereld komende, zich aan den Stam van den Boom bevinden, van waar ze tot aan deszelfs Bladen eene Reis moeten doen, die naar Evenredigheid van hun Lichaam inderdaad zeer lang is, en waarover misschien wel een, of een paar Dagen verlopen. Behalven de Else, daar ik het Jaar van te voren twee dier Rupsjes op gevonden had; de Willige, waaraan de meergemelde twee Eitjes gelegd waren; en de Effe-Bladen, waarmede de Rupsjes, uit deze Eieren gekomen, groot gebragt werden, zyn hun Voedzel ook de Eeke-Bladen, 't geen ik nu nog onlangs in 't Naarder-Bosch ontdekt hebbe.

§. 4.

Beide onze Rupsjes ondergingen hunne eerste Vervelling den 21 Mey, het eene 's Morgens, en het andere tegens den Avond. Den 25 dito vervelde de eerste, en den volgenden Ochtend de tweede voor de tweede Maal. Den 3. Juny geschiedde de derde en laatste Vervelling van 't eerste, en die van 't tweede in de Nacht daaraan volgende. Voor deze laatste Vervelling zaten ze, in Rust zynde, altoos gekromd, gelyk het Jonkje by *Fig. 3.* doch nu recht uitgestrekt, en zodanig hebbe ik by *Fig. 4.* eene van onze Rupsen, toen ze volwassèn waren, afgebeeld; men ziet dezelve hier van onderen en een weinig op zyde, welken Stand ik tot de Afbeelding verkozen hebbe, om de twee bruinroode Vlakken onder 't Lyf te kunnen vertonen, dewyl dezen een der voornaamste Kenmerken zyn, waardoor zich onze Rupsen van andere knodsachtige Rupsen, of zogenaamde Takken, onderscheiden, doch deze Vlakken zyn niet altoos en aan allen even sterk, gelyk ook de Rupsen zelfs merkelyk in Couleur verschillen.

§. 5.

Den 15 Juny spon zich de eerste Rups, en den volgenden Dag de tweede tusschen de Bladen in, om in Popjes te veranderen; ze maakten hare Behuizing zo dicht, dat men de eigentlyke Tyd der Verandering niet kon waarnemen. By *Fig. 5.* hebbe ik een dier Popjes in zyne natuurlyke gedaante, Grootte en Couleur afgebeeld, hierby diend aangemerkt te worden,

(b) 2

den, dat deze Popjes glad en glanzig zyn. Vermits nu dezelve van de Zomer-Teeld waren, zo duurde het maar ruim 14 Dagen, eer de Vlinders 'er uitkwamen, daar integendeel de Popjes van de Winter-Teeld den geheelen Winter over blyven leggen, en in 't Voorjaar eerst de Vlinders uitleveren, gelyk ik zulks bevonden hebbe met de genen, daar ik §. 2. Gewag van maakte.

§. 6.

Den 1. July kwam uit het eerste, en den 3. dito uit het tweede Popje de Vlinder te voorschyn, zynde beide Wyfjes. Aanmerkelyk is het, dat de Vlinders van deze Zoort, wanneer ze rusten, altoos de Vlerken, eveneens als de Dag-Vlinders, overend zetten, 't welk anderzins die van 't

Fig. 6. Nacht-Geflacht niet doen. By Fig. 6. hebbe ik een rustend Wyfje, en
 Fig. 7. by Fig. 7. een vliëgend Mannetje afgebeeld; maar een vliëgend Wyfje
 Fig. 8. vertoon zich by Fig. 8. Het Mannetje kreeg ik uit de Rups, die ik in den Herfst van 't Jaar te voren op de Else had gevonden. In Couleur verschillen deze Vlinders merkelyk van elkander; als mede in Grootte, gelyk uit de Afbeelding blykt, zynde het Mannetje groter dan het Wyfje, eene Eigenschap, die zeer zelden onder de Insecten plaats heeft, want doorgaans [eenige weinige Zoorten uitgezonderd] zyn de Wyfjes groter dan de Mannetjes: Zoude ook misschien het opgemeld Mannetje juist van een groote, en zouden de afgebeelde Wyfjes daarentegen van een kleine Zoort zyn? ik kan het met Zekerheid niet melden, vermits ik tot nog toe maar dit eene Mannetje in myne Verzameling hebbe. Aangaande de Kenmerken der Kunne van ons tegenwoordig Insect, valt het zeer gemakkelyk, het Mannetje van 't Wyfje te onderscheiden, hebbende het eerste veel dikkere, of zogenaamde gekamde Sprietten, daar in tegendeel die van 't laatste maar dun en ongekamd zyn; insgelyks is het Achterlyf van 't Mannetje merkelyk dunner, dan dat van 't Wyfje. Deze Vlinders dus in 't Midden van den Zomer te voorschyn komende planten ten eersten hun Geslacht voort, waarvan men dan in 't Najaar volwassene Rupsen vind, welken nog voor den Winter in Popjes veranderen, en waaruit vervolgens, als reeds gemeld, in 't Voorjaar de Vlinders komen; hieruit blykt, dat men deze Zoort van Vlinders tweemaal in 't Jaar heeft.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

BYC F 11 d 110 415 Ennonce C. Linaria N. L.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der TWEEDE BENDE.

Ennonce ad m. et ad pupam

leuren en Vlakken vry wel naar geschilderd Porcelein zweemen. Het gewoone en, zo ik meene, eenigste Voedzel van dit Insect zyn de Ype-Bladen, 't welk ons by Ondervinding gebleeken is. In den Zomer van 't Jaar 1764 en wel den 27 en 28 Juny was ik met mynen Zoon buiten Naarden, daar wy in 't Bosch, en eigentlyk op de Plaats *Kommer-Rust*, een groot Getal van deze Vlinderen verzamelden, ze zaten op de Bladen van Ype-Beuke en andere Boomen, wy deeden ze in Doofen, en wel Mannetjes en Wyfjes by elkander. Te Huis gekomen zynde en de Doofen geopend hebbende vonden wy in dezelve een Menigte Eieren, die de Wyfjes-Vlinders midlerwyl gelegd hadden, waaruit ook na Verloop van 10 Dagen de Rupsjes te voorschyn kwamen. Alstoen wisten wy nog niet met Zekerheid, wat voor Bladen hun eigentlyk Voedzel waren, wy gaven hun derhalven die van Ype-Beuke-en Platanus-Boomen, om dat wy 'er de Vlinders op gevonden hadden, maar ze wilden, of liever, ze konden 'er niets van nuttigen, en moesten dus allen sterven. Om echter het Vervolg der Historie van dit Insect magtig te worden, oordeelden wy het dienstig-te zyn, na Verloop van omtrent vier Weeken, wederom eene Reife naar de voorgemelde Plaats te doen, in Verwachting van 'er alsdan bereids de Rupsen te ontmoeten. Wy deeden die Reife den 25 July en vonden ook, tot onz groot Genoegen, op dezelfde Plaats omrent het zogenaamde Slangen-Bergje, * en nergens anders, zo wel jonge Porcelein-Rupsen, als ook nog Eieren, doch allen op geene andere, dan Ype-Boomen, gevolgelyk was het zeker, dat de Bladen dezer Boomen het eigentlyk Voedzel van dit Insect moesten zyn; wy ontdekten ook wel ras de Oorzaak, waarom de Rupsjes, die by ons uit de Eieren gekomen waren, van de Ype-Bladen, welken wy hun gaven, niet hadden willen eeten, dezen waren namelyk veel dikker en harder, dan die, waarop wy ze nu vonden. Wy verzamelden wederom over de 30 Rupsjes en ruim zo veel Eieren, uit dezen kwamen ook na Verloop van eenige Dagen, de Rupsjes te voorschyn, en vermits wy ze toen met de Bladen van dezelfde Ype-Boomen voededen, daar ze op gevonden waren, waar van wy verscheide Takken mede naar Huis bragten, en ze zo lange als doentlyk verschielden, met ze in 't Water te zetten en in eenen Kelder te bewaren, ging de Zaak goed; de Rupsjes aaten deze Kost greetig en groeiden wakker, en na dat ze wat ouder geworden waren, maakten ze ook geen Onderscheid meer in de Soorten der Ype-Bladen, dus wy ze verder met dezulken, die we by der Hand hadden, konden voeden en groot brengen. Doch eer ik voortgaa met derzelver Levensloop te beschryven, zal ik eerst een weinig weder te rug en tot hun Begin keeren, namelyk tot het Ei.

§. 3.

Dit heeft eene langwerpig ronde Gedaante en geelachtig witte Couleur, zyn-

* Men heeft hetzelfde en het omleggende Terrein nevens de zwaare Ype- en Beuke-Boomen, die aldaar stonden, naderhand geslecht.

zynde ook aan de bovenste Zyde een weinig ingedrukt. Het Vlinder-
 Wyfje legd deze Eitjes niet enkeld, doch ook niet by Hoopen, maar ge-
 meenlyk een klein Getal by elkander, ze vertoonen zich aan 't bloote Oog, Tab.
III.
 in hunne natuurlyke Grootte, gelyk by *Fig. 1.* op *Tab. III.* en schynen Fig. 1.
 dan geheel effen te zyn, ook niets te hebben, dat aanmerkenswaardig
 konde genoemd worden; maar brengd men zulk een Eitje onder een veel
 vergrootend Microscop, dan openbaard zich eerst het fraaije en ver-
 wonderlyke, dat de alwyze Schepper in zulk een klein Bestek gebragt en
 teffens daardoor te kennen gegeeven heeft, dat de schranderste Vernuf-
 ten en konstigste Handen der Stervelingen moeten stil staan voor zulk
 een gering Stipje, voor zulk een iets, dat de weinigste Menschen waar-
 dig achten om het te aanschouwen. Het is overal met zeskante Ruitjes
 bedekt, hebbende ieder Ruitje rondom een verheven Randje, en dus
 vertoond zich het Ei als by *Fig. 2.* Vermits nu zulk een Eitje naauwelyks Fig. 2.
 zo groot is, als drie kleine Zandkorreltjes, en evenwel ten minsten duizend
 dier Ruitjes heeft, zo kan men ligt nagaan, hoe ongemeen klein
 ieder Ruitje, en nog oneindig subtiler de verheevene Randjes moeten
 zyn; geen ander, dan een almagtige Vinger kan zulke volmaakte Konft-
 stukken in dergelyke Kleinheedens te voorschyn brengen!

§. 4.

De Rupsjes ter Wereld komende zyn genoegzaam wit met zwarte
 Hoofdjes, doch door het Microscop ontdekt men op dezelve zeer vee-
 le zwarte Stipjes, welken naar 't Beloop der Ringen kringwyze geplaatst
 zyn; ze hebben 10 Pootjes, krygen 'er ook niet meer, en zyn dus vol-
 maakte Span-Rupsen, of zogenaamde Krammetjes, 't welk ook haar
 Gang te kennen geeft. By *Figuur 3.* hebbe ik verscheidene zulker jonge Fig. 3.
 Rupsjes afgebeeld, deels kruipende en rustende, deels aan Draaden han-
 gende. Het Vermogen om Draaden te spinnen is deze Rupsen zo rykelyk
 ingefchapen, dat onder alle my bekende spinnende Rupsen geene Soort
 heizelve zo menigvuldig doet, als deze; ze sponnen de Glafen, daar we
 ze in opvoeden, zo vol Draaden, dat men 'er kwalyk by kon komen,
 wanneer men ze wilde verschoonen, of van versch Voedzel voorzien,
 want volgens onze Gewoonte zetten wy de Boompjes, of Struikjes, daar
 we de Rupsen mede voeden, in kleine Vlesjes met Water gevuld, en plaat-
 sen dezelve dan in zogenaamde Zuiker-Glafen, die we van boven met
 Gaas of Vloers toebinden, op welke Wyze men de Groentens 't langst
 kan versch doen blyven en dus niet nodig heeft, de Rupsen dagelyks
 versch Voedzel te geeven. In 't eeten der Bladen hielden ze deze zon-
 derlinge Manier, dat ze dezelve niet geheel, of voor een Gedeelte,
 opäaten, maar vol Gaten maakten, zo als 'er hier een afgebeeld is. Ha-
 re Leeftydt, in den Staat van Rups, duurde ruim vier Weeken, binnen
 welke ze vier Maal, naar myne Gising, vervelden, 't geen ik niet
 naauwkeurig genoeg hebbe konnen waarneemen, vermits 'er te veel, en
 wel van verschillenden Ouderdom, by elkander waren, waardoor men in 't

observeeren der Vervellingen ligt kan misfen ; men doet in dat Geval wel, (indien het 'er op aankomt,) dat men eenige weinige even oud zynde Rupsjes van den Hoop neemt en afzonderlyk plaatst, als wanneer men het eigentlyk Getal hunner Vervellingen best kan gewaar worden. In 't Begin van September waren onze Rupsen genoegzaam volwassen, doch op verre na niet allen even sterk van Couleur ; wat hare Tekening betreft, men vind in dezelve dit merklyk Onderscheid, dat, schoon het Beloop der Streepen aan allen even eens is, nochtans de Streepen zelfs in dien Opzichte van elkander verschillen, dat ze aan zommige Rupsen min, of meer afgebroken, en in tegendeel aan anderen geheel uitgehaald, doch altoos gekarteld

Fig. 4. zyn. By *Fig. 4.* hebbe ik eene volwasfene Rups van de eerstgemelden afgebeeld, en wel in de Krammetjes Gedaante, die ze in haren Gang telkens by ieder Schreede aanneemt ; en van de laatstgenoemden vertoonend zich

Fig. 5. by *Fig. 5.* eene andere, die insgelyks volwasfen en doende is met eeten.

§. 5.

Omtrent den 6 en 7^{den} September begaven zich de oudsten dezer Rupsen in de Aarde, om in Popjes te veranderen, ze gingen geenszins diep, maar bleven digt onder de Oppervlakte leggen, ja zommigen veranderden zelfs boven op de Aarde in Popjes. Een van dezelve ziet men in zyne Gedaante,

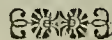
Fig. 6. Grootte en Couleur by *Fig. 6.* afgebeeld ; het is tamelyk klein, naar Evenreedigheid van den Vlinder, die 'er uit voortkomt, en op zommige Plaatsen is het met een' blaauwachtigen Schimmel bedekt. Deze Popjes blyven in dien Staat den geheelen Winter over leggen.

§. 6.

Tegen 't Einde van Mey daaraan volgende, en in 't voorst van Juny kwamen uit de meergemelde Popjes de Porcelain-Vlinders te voorschyn. Dezen verschillen merkelyk van elkander, niet in de Couleuren zelfs, maar in derzelver Sterkte ; en schoon in den eersten Opflag de Tekening op allen even eens schynd te zyn, zo vind men nochtans, als men ze nader beschouwd, genoegzaam altoos eenig Onderscheid in dezelve, ja het gebeurd zelden, dat de Vlerken van een en denzelfden Vlinder wederzyds volmaakt even eens gevlaakt zyn, hoewel het Onderscheid dan gering is. De rustende en vliegende Stand dezer Vlinderen verschillen niet veel van elkander ; in den eerstgemelden worden de Onder-Vlerken slechts een weinig meer door de Boven-Vlerken bedekt, dan wanneer dit aangenaame Vogeltjen vliegd.

Fig. 7. By *Fig. 7.* vertoonend zich een rustend Mannetje ; in dien Stand vind men ze altoos op de Bladen der Boomen, en wel vlak aan dezelve als geplakt ; gebeurd het, dat ze by Geval 'er af en op den Grond raken, zo schynd het, dat ze niet wel weder op kunnen vliegen, en laten zich dan zeer gemakkelijk vangen. By *Fig. 8.* hebbe ik een vliegend Wyfje afgebeeld, 't

Fig. 8. welk alleen te onderkennen is aan 't dikker Achter-Lyf, maar in de Sprietten van beiderlei Sexe is genoegzaam geen Onderscheid. Deeze Soort van Vlinderen teeld maar eens in 't Jaar voort.

THE UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

B. v. F. 10 d. H. 41. *Lerema Ulmata*. F.

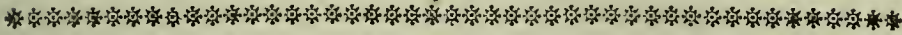
NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der TWEEDE BENDE.

Tab. III.

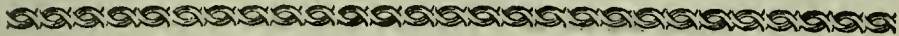

C. Kopp ad viv. del. et sculpsit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

Z E S D E S T U K.

VIERDE VERHANDLING

OVER DE

N A C H T - V L I N D E R S

van 't Tweede Gezin der TWEEDE BENDE.

De VLINDER ANOMALUS.

Tab. IV.

§. 1.

VErwonderlyk is het, dat ook de Bladcren, of zogenaamde Naalden der Denne Boomen, niettegenstaande dezelve, in Vergelyking met andere Bladeren, van eene harde Zelfstandigheid schynen te zyn, nochtans tot Voedzel voor verscheidene Insecten verstrekken; één van dezen is het tegenwoordige, 't welk, als Rups, niets anders, dan de opgemelde Naalden nuttigd. Mogelyk zal dit Insect den meesten Liefhebber tot nog toe onbekend en gevolglyk de Beschryving en Afbeelding van 't zelve zo veel te aangenaamer zyn, te meer, alzo het, myns weetens, by geen anderen Auteur gevonden word.

§. 2.

In 't Jaar 1762 hebbe ik dit Insect by zekeren voornaamen Liefhebber, mynen hooggeachtten Vriend, voor de eerste Maal gezien, en door deszelfs Geneegenheid leeren kennen, waarvoor denzelven myne Verplichting openlyk betuige. Vervolgens spaarde ik geene Moeite, om achter de geheele Huishouding van 't zelve te komen, 't welk my ook eindelyk gelukt is. De opgemelde Heer deed my toenmaals 60 Eieren van den tegen-

(d) woor-

woordigen Vlinder present ; den 16 Juny 1762 kwamen 'er de Rupsjes uit, zo dat ik rykelyk daarvan voorzien was, en niet twyffelde, of ik zoude met dezelve myn Oogmerk wel bereiken, mits Zorg dragende, dat het hun nooit aan versch Voedzel ontbrak, en het scheen ook in den Beginne, dat alles naar Wensch zoude gaan, want de Rupsjes groeiden wakker en veele vervelden gelukkig tot tweemaal toe, maar kort daarna kwam 'er de Sterfte zodanig onder, dat ik ze allen verloor en 'er geen een van over hield, dus was ik voor dat Maal in myne Hoope, omtrent het Verkrygen der geheele Historie van dit Insect, te leur gesteld, ondertusschen had ik evenwel zo veel daarby gewonnen, dat ik nu de Eieren en de Rupsfen kende, te gelyk ook de Tyd en Plaats wist, wanneer en waar men ze kon vinden, 't geen dan tot in 't volgende Jaar moest uitgesteld worden. De Eieren niet meer van noode hebbende, was het my toen alleen maar om de Rupsfen te doen, dezen moesten dan, volgens myne Ondervinding, in de Maand September niet alleen voorhanden, maar ook reeds in Wasdom merkelyk gevorderd zyn; dus begaf ik my in Gezelschap van mynen Zoon omtrent het Begin van September 1763 naar de Hofsteede der Heeren van *Renselaar* buiten Naarden, *Crailoo* genaamd, in welker ruimen Omtrek een aanzienlyk Denne-Bosch is, daar men ons Insect het eerst had ontdekt, wy verzamelden in dit Bosch zo veele van deze Rupsfen, als wy vinden konden en bragten ruim twintig te Huis; met dezen gelukte het beeter, dan met die van 't Jaar te vooren, de meesten raakten door alle Vervellingen heen en tot haar vollen Ouderdom, kroopen vervolgens in de Aarde, om in Popjes te veranderen, en bleeven 'er dus den geheelen Winter over in leggen tot in 't Voorjaar, doch alstoen dezelve uit de Aarde opdelvende, vonden wy maar 10 Popjes, waarvan het eene krepel was, uit de overige negen kwamen in 't Begin van Mey de Vlinders, zo Mannetjes, als Wyfjes, behouden en volmaakt te voorschyn; ik had daaraan ook overgenoeg en nu myn Oogmerk omtrent de Kennis van de geheele Huishouding van dit Insect naar Wensch bereikt, en zal dezelve straks mynen geëerden Lezeren mededeelen, doch vooraf eerst Gewag maken van de Benaaming, die ik aan ons tegenwoordig Insect gegeven hebbe: Hetzelve onbekend zynde had gevolgelyk nog geen Naam; myne Reflectie viel dan op de groote Ongelykheid, die tusschen de Mannetjes en Wyfjes van deze Vlinderen is, aangezien dezelve zo wel in Tekening als Couleur geheel en al van elkander verschillen en in dezen Opzichte van de algemeene Regel der Natuur, als ware het, afwyken; dus scheen het my toe, dat dit Insect niet ongevoeglyk als een *Anomalon* kon aangemerkt en gevolgelyk de Vlinder zelfs *Anomalus* genoemd worden; doch zo iemand in dezen Naam geen Genoegen zoude neemen, die gelieve hem naar zyne Zinlykheid te veranderen.

§. 3.

Uit het geen ik in den Beginne gezegd hebbe blykt, dat men de Eieren van onzen Vlinder in de Maand Juny vind; ze zyn altoos aan de Denne-Naal-

Naalden gehecht en wel gemeenlyk ten Getalle van 6, 7, of 8 naaft elk-ander op eene Naald, gelyk men ze dus in hunne natuurlyke Grootte afgebeeld ziet by *Fig. 1.* op *Tab. IV.* Van Couleur zyn ze eenigzins groenachtig, van Gedaante ovaalrond, boven op plat en in 't Midden met een flaauw Kuiltje. Eenige Dagen voor dat de Rupsjes 'er uitkomen worden de Eitjes zo doorschynende als Glas, dus men door een Microscoop de Rupsjes 'er duidelyk in kan zien leggen. Zodanig een vergroot Ei, en de Situatie van het Rupsje in hetzelfde verтоond zich hier by *Fig. 2.* Het Hoofd en de Staart van 't Diertje, beiden geelachtig zynde, konnen van den Rest, die groenachtig is, klaar onderkend worden en leggen over elkander, doch het Hoofd boven op. Wanneer het Rupsje staat gekipt te worden, maakt het aan de Zyde van 't Ei een Gaatje, en kruipt door hetzelfde naar buiten, latende verder het ledige Ei onāangeroerd leggen, zonder iets van den Dop te nuttigen, daar in tegendeel veelerhande Soorten van Rupsen hare leedige Eieren geheel, of voor een Gedeelte, ten eersten opēten.

Tab.
IV.
Fig. 1.

Fig. 2.

§. 4.

Onz Rupsje komt met 10 Pootjes ter Wereld, krygt ook naderhand onder 't Vervellen niet meer, derhalven is het eene zogenaamde Span- of Krammetjes Rups, gelyk dit ook haar Gang genoegzaam te kennen geeft, zonder dat men de Pootjes behoefd te tellen. Onder alle die Soorten van Rupsen, welken zeer bezwaarlyk te vinden zyn, mag men deze mede boven aan plaatsē, want jong zynde konnen ze byna onmogelyk van de Denne-Naalden onderscheiden worden, ja alsdan ook niet, wanneer ze reeds een paar Maal verveld zyn, vermits ze niet alleen in Couleur en Gestreeptheid met de gemelde Naalden de grootste Overeenkomst hebben, maar ze zitten ook, in Rust zynde, dicht aan dezelveu en gekleefd en recht uitgestrekt, gelyk zich hier zulk een Rupsje by *Fig. 3.* verтоond, geen Wonder is het derhalven, dat men ze licht over 't Hoofd ziet, en niet, dan met een naarstig en gestaadig Oog kan ontdekken; doch wanneer ze zich beweegen of gaan, gelyk het Rupsje by *Fig. 4.* zyn ze gemakkelyk te vinden. Ze eeten de Naalden kartelender wyze langs de Kanten op, ik hebbe zommige derzelveu hier aangewezen, als onder anderen eene by *Fig. 3.* De Groei dezer Rupsen gaat langzaam voort en duurd gemeenlyk ruim drie Maanden, ze vervellen derhalven ook niet dikwils, maar wel met lange Tusschenpoosingen. Volwassen verтоonen ze zich als by *Fig. 5.* en 6. Ze zyn van onderen niet minder, dan van boven, doch op eene andere Manier, gestreept, gelyk uit de Afbeelding der Rups by *Fig. 6.* blykt, die men hier voor een groot Gedeelte van onderen ziet.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

en 6.

§. 5.

In de Maand October begeeven zich onze Rupsen in de Aarde, en wel niet diep, maar slechts onder de Oppervlakte derzelveu, om in Popjes te veranderen, ze maken daar, elk in 't byzonder, een teer en luchtig Spinzēl,

zel, 't welk ten eersten aan stukken raakt, als men het uit de Aarde neemt. By *Fig. 7.* ziet men een van deze Popjes in zyne natuurlyke Gedaante, Grootte en Couleur afgebeeld. Ze blyven in de Aarde den geheelen Winter over en tot in 't Voorjaar leggen. Men kan ze in de Maand April veilig uit de Aarde neemen, zonder te duchten, dat het eenigzins nadeelig zoude zyn aan 't Uitkomen der Vlinderen, doch men diend ze wederom op een zachten Grond te leggen en Zorg te dragen, dat ze niet heen en weder rollen, teffens dezelve ook zo te plaatsen, dat de uitgekomenen Vlinders bekwaame Gelegenheid hebben, om ten eersten in de Hoogte te kunnen klouteren en de Vlerken nederwaards te laten hangen en zich uitzetten.

§. 6.

De vroegtydigsten van deze Vlinderen komen in 't Begin van Mey te *Fig. 8.* voorschyn. By *Fig. 8.* vertoond zich een vliegend Mannetje, en een der *Fig. 9.* gelyk, doch rustende, by *Fig. 9.* Ze zetten in dezen Stand de Vlerken overend, gelyk de Dag Vlinders doorgaans en ook eenige Soorten der Nacht-Vlinderen van 't tegenwoordige Gezin, in Rust zynde, doen, in welke Situatie men dan de Tekening en Couleur der Vlerken van onderen ziet, zynde aan die Zyde genoegzaam geen Onderscheid tusschen de Mannetjes en Wyfjes van onze Vlinderen, doch hetzelfde is zo veel te grooter ten Aanzien van de bovenste Zyde der Vlerken, daar ze ten eenemaale van elkander verschillen, en wel zodanig, dat ik tot nog toe geene Soort kenne, welker Verscheidenheid tusschen Mannetje en Wyfje in dezen Opzichte zo groot is, als die der tegenwoordige. Ik hebbe hiervan reeds in den Beginne Gewag gemaakt, en uit de Afbeelding blykt de Waarheid van 't gezegde nog nader; want het eerstgemelde vliegend Mannetje verschilt *Fig. 10.* ganschelyk in Tekening en Couleur van 't vliegend Wyfje by *Fig. 10.* Men gelieve echter hierby ook aan te merken, dat niet alle Mannetjes, gelyk ook niet alle Wyfjes doorgaans volmaakt eveneens van Couleur en Tekening zyn. De Mannetjes verschillen zomtyds wel eenigzins in Tekening, doch weinig of niet in Couleur; daarentegen zyn de Wyfjes nog al merkelyk in Couleur en minder in Tekening van elkander onderscheiden. Ik hebbe hier verder niets van Belang meer te melden, dan dat deze Soort van Vlinderen maar eens in 't Jaar voortteeld, en dat de Mannetjes in de Maanden Juny en July by Meenigte door de Denne Boffchen heen en weder zwerven, in tegendeel gebeurt het zeer zelden, dat men een Wyfje te zien krygt, vermits zich dezelve meest altoos in de Boomen schuil houden.

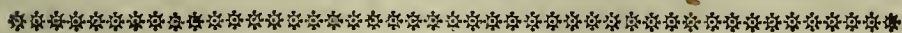
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

NACHT-VLINDER S *nu* & Tweede Gezin *der* TWEEDE BENDE.

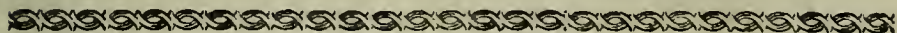

C. Lipp. del. et sculpit.

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

Z E S D E S T U K.

V Y F D E V E R H A N D E L I N G

O V E R D E

N A C H T - V L I N D E R S

van 't Tweede Gezin der TWEEDE BENDE.

De WORTELHOUT-VLINDER.

Tab. V.

§. 1.

DE Vlinder, wiens Historie ik thans beschryve, word by zommige Liefhebberen de *Wortelhout-Vlinder* genoemd, om Reden, dat deszelfs Boven-Vlerken met donkere en lichte Vlakken en Vlammen verciert zynde, eenigzins naar kwaftig Wortelhout gelyken. De Heer *Jacob L'Almiraal* * noemd dit Insect den *Jukdragenden Meeter*, welke Benaming eigentlyk van de Gedaante der Rups afgeleid is, want derzelver tweede Ring, of Lid, merklyk breeder zynde, dan de naast voorgaande, maakt eene Vertoning, niet ongelyk aan eene Kraag, of Juk, en de Rups zelfs is eene Span-Rups of zogenaamde Landmeeter. Doch vermits ik my voorgenomen hebbe, zo veel doenlyk, de Insecten lieft naar de eene en andere Eigenschap te noemen, die ze in hunn' laatsten Levensstaat, dat is: als Vlinders, ten Kenmerk hebben; zo zal ik my ook van den eerstgemelden Naam voor ons tegenwoordig Insect bedienen.

§. 2.

Hetzelve hoord eigentlyk op de Aalbezie-Boomen te huis, en word als Rups op geen ander Gewas, myns wetens, gevonden, derhalven ontmoet men ook de Eieren van dit Insect alleen op deeze Boomen, doch ze zyn nooit aan derzelver Bladeren, maar altoos aan de Takken en Stammen, en wel enkelde gelegd, want vermits ze overwinteren moeten;

zou-

* In de *naauwkeurige Waarnemingen der gekorvene Diertjes*, Drie en Veertigste Verandering, Pl: XXIII.

zouden ze, aan de Bladeren gelegd zynde, met dezelve afvallen, en gevolgelyk te niet gaan. Zo goedertieren heeft de Meeſter der Natuur ook voor de Behoudeniffe dier minſtgeachte Schepzelen gezorgd. Men kan deze Eitjes zeer bezwaarlyk, ja byna onmooglyk ontdekken, dewyl ze niet alleen zeer klein maar ook genoegzaam van dezelfde Couleur en Gedaante zyn als de Knobbeltjes en Vlakjes, die zich in Menigte aan de Schorffen van zommige dezer Boomtjes bevinden en in den eerſten Opſlag volmaakt naar zulke Eitjes gelyken, dus men dezelve lichtelyk over 't hoofd ziet.

Tab. 1. By *Fig. 1.* op *Tab. V.* hebbe ik een Eitje van onz Inſect in de natuurlyke *Fig. 1.* Grootte, en by *Fig. 2.* zodanig afgebeeld, gelyk het zich onder een ſterk vergrootend Microſcoop vertoon; hetzelve glansd niet, is ook niet gefigureerd, maar effen en eenigzins rul. Aan den Kant, daar het Ei buisachtig en als geringd is, opend de Rups hetzelve, als ze ter Wereld komt.

§. 3.

In de Maand Juny van 't Jaar 1756 vonden wy verſcheidene dezer Rupsen van verſchillende Grootte en Ouderdom, welken ook in 't zelfde Saiſoen in Popjes en Vlinders veranderden. Den 14 July gebeurde het, dat juift een Mannetje en Wyfje te gelyk uit de Popjes kwamen; men deed ze beiden in eene ruime Doos, om ze te laten paaren; over Dag waren ze ſtil, volgens de Natuur dezer Diertjes, dewyl het Nacht-Vlinders zyn, maar de geheele Nacht bragten ze integendeel door met vliegen; en vermits de Doos met Floers bedekt was, zo had men Gelegenheid, om dikwils op hunne Beweegingen te letten, echter kon men niet merken, dat ze paarden, maar dat het evenwel geſchied was, bleek naderhand by de Uitkomst, hoewel ik 'er toen nog aan twyffelde. Drie Etmalen dit Paar by elkander geweest zynde nam ik het Mannetje 'er af. Den vierden Dag begon het Wyfje zyne Eitjes hier en daar verſtrooid te leggen, doch dit was nog geen vaſt Bewys, dat het gepaard had, gemerkt veele Nacht-Vlinder-Wyfjes dit ook doen, zonder vooraf gepaard te hebben, welker Eitjes echter, vermits ze onbevrucht zyn, eerlang verdrogen. Om nu het gemelde Wyfje niet van Honger te laten ſterven, maar zo lange, als mogelyk, in 't Leven te houden, ten einde het zich van de Eieren te beter konde ontlaſten, voededen wy het dagelyks, een of meer Malen, met een weinig Zuiker in Water opgeloft, houdende telkens daarvan een Penſeel vol het Diertje voor den Mond, 't welk den Züiger 'er greechtig inſtak en het geheel ledig zoog. Op deze Manier hielden wy hetzelve tot den 10 Auguſt, en dus byna 4 Weeken in 't Leven; midlerwyl had het meer dan 100 Eieren gelegd, dezen bleven den geheelen Winter over leggen en vermits ze niet rimpelig werden of verdroogden, zo twyffelde ik 'er niet aan, dat ze bevrucht waren en dat de Rupsjes in 't Voorjaar daaruit voor den Dag zouden komen, gelyk ook geſchiedde.

§. 4.

Den 11 April 1757 kwamen de eerste Rupsjes uit de Eitjes, die 't eerst gelegd waren, te voorschyn, en vervolgens ook alle de overigen, in der daad zeer kleine, doch vlugge en, naar Evenredigheid der Eieren, zeer groote Schepzeltjes. Ze liepen op 10 Pootjes, waaruit men voorts kon afnemen, dat het geene andere, dan 10 pootige Span-Rupsen waren, want alhoewel ook eenige Soorten van 16 pootige Rupsen in 't eerst, als ze ter Wereld komen, maar 10 Pooten schynen te hebben, en de overigen eerst naderhand onder 't Vervellen zich openbaaren, zo zyn ze echter van den Beginne af aan niet zo tener en naar Proportie zo lang, als de tegenwoordige, of andere soortgelyke Span-Rupsen. Onze Rupsjes gekipt zynde gingen ten eersten aan 't eeten der Aalbezie-Bladeren en nuttigden dezelve met veel Graagte, waarvan ze ook wakker groeiden en, naar myne Giffing, tusschen beiden vier Maal vervelden, doch ik kan het niet met Zekerheid melden, want ik had de Onvoorzigtigheid gehad, van ze allen by elkander in eene Vlucht te plaatsen, vermits ze nu op ongelyke Tyden gekipt waren, zo vervelden ze ook ongelyk in Tyd, de eene voor, de andere na, en dit veroorzaakte voorts eene Verwarring in de Observatie omtrent de Vervellingen; raadzaamer is het derhalven, dat men, om dergelyke Waarnemingen te doen, eene, of een Paar Rupsen van den Hoop afzonderd en ze in een Glas apart geplaatst opvoed, men zal alsdan zyn Oogmerk daaromtrent zeer gemakkelyk kunnen bereiken en zich niet ligt vergiffen. De eerste Levens- of de Rupsen-Staat dezer Insecten duurde ruim zeven Weeken, want in 't Begin van Juny hielden ze op met eeten, te weten de geenen die 't eerst uit de Eieren gekomen waren. In Rust zynde zitten deze Rupsen gemeenlyk recht uitgestrekt, als een Stok, zodanig eene volwassene Rups hebbe ik by *Fig. 3.* en eene dergelyke kruipende, of in Beweeging zynde, by *Fig. 4.* afgebeeld, beiden in dezelfde verschillende Couleur, die ze over 't algemeen hebben, zynde anderzins van Tekening en Gedaante even eens.

§. 5.

De Tyd haarer eerste Gedaantewisseling, of de Verandering in Popjes, op handen zynde, begonnen ze merklyk intekrimpen en werden korter en dikker; vervolgens sponnen ze zich tusschen de Bladeren en Steeltjes van 't Besse-Boomtje in, daar ze op geplaatst waren, makende zeer luchtige Spinzels van enkele Draaden, des men niet alleen de Rupsen 'er duidelyk in kon zien leggen, maar ook haare Verandering waarnemen. Na dus eenen Dag of twee stil en genoegzaam onbeweegelyk in de Spinzels gelegen te hebben strookten ze voor de laatste Maal het Vel af en verschenen in eene geheel andere Gedaante, het waren nu zogenaamde Popjes. Dezen zyn in 't Begin helder en als doorschynende, groenachtig geel van Couleur, doch werden eerlang harder en donkerder, vertonende zich, gelyk ik 'er een by *Fig. 5.* hebbe afgebeeld. Ze lagen tot in de Maand July, ter Ryp-

Rypwording der Vlinderen, die 'er in woonden. Een paar Dagen voor 't Utkomen derzelven begonnen hunne Vlerken van onder het Poppe · Vlies door te schynen en de Ringen der Popjes zich merkelyk uit te zetten, zynde dit een Blyk van de Gezondheid der Vlinderen en van de Nabyheid hunner Geboorte.

§. 6.

- In de Maand July kwamen de Vlinders te voorschyn, allen zeer fraay, en, in den eersten Opflag, even eens getekend, doch naauwkeurig dezelve beschouwende vind men eenig, hoewel gering Onderscheid in de Tekening, 't welk ik ook op onze Plaat hebbe aangewezen. By *Fig. 6.* ziet men een rustenden Mannetjes-Vlinder. Eene byzondere Eigenschap dezer Vlinderen is het, dat ze, in Rust zynde, den Staart, of liever 't Achterlyf vooröver krommen en als overend zetten, insgelyks ook de Sprietten niet, gelyk anders de meeste Nacht-Vlinder-Soorten doen, onder de Vlerken verbergen, maar dezelve achteröver buigende vlak boven op de
- Fig. 7.* Vlerken leggen. Een vliegend Wyfje hebbe ik hier by *Fig. 7.* afgebeeld. Het zichtbaar Onderscheid in de Kunne dezer Vlinderen bestaat daarin: dat de Staart, of het achterste Gedeelte van 't Lyf der Mannetjes als gepluimd zich vertoond; daar integendeel dat der Wyfjes slechts puntig uitloopt, dezen hebben ook een dikker Achterlyf, dan de Mannetjes, doch de Sprietten van beiden zyn genoegzaam eveneens, of het Onderscheid is zo gering, dat men het schier niet merken kan. Voor 't overige valt 'er niets meer te melden van dit Insect, dan dat hetzelfde maar eens in 't Jaar voortteeld, gelyk uit het voorverhaalde blykt.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der TWEEDE BENDE.

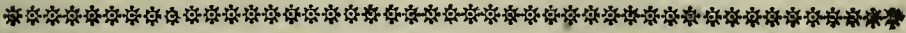
Tab. V.

C. Linn. ad var. del. et fide post.

NEDERLANDSCHE INSECTEN BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

Z E S D E S T U K.

ZESDE VERHANDELING

OVER DE

N A C H T - V L I N D E R S

Van 't Tweede Gezin der TWEDE BENDE.

De HAGEDOORN-VLINDER.

Tab. VI.

§. I.

Schoon men het tegenwoordig Insect hier omstreeks niet zeer zeldzaam ontmoet, kan het nochtans te recht onder de raaren geteld worden, om dat men hetzelfde in andere en wel de grootste Insecten werken niet afgebeeld, noch beschreven vind, gevolgelyk moet het in andere Landen weinig, of in 't geheel niet bekend zyn. Elf Jaaren geleeden vond ik voor de eerste maal dit Insect, als Rups, op de Hagedoorn buiten Haarlem, op welk Gewas hetzelfde ook eigentlyk, naar myne Giffing, te huis hoord, gelyk dit uit zekere Omstandigheid straks zal blyken, niettegenstaande men deze Rupsen naderhand ook op Appel-Peere-Pruime-en Aprikoose-Boomen gevonden heeft. Ik hebbe ze te meermaalen gehad en ze zyn ook by my in Vlinders veranderd, maar de geheele Huishouding van dit Insect was my toen nog niet bekend, want de Eijeren, daar het uit voortkomt, had ik nog nooit gezien, en de Gelegenheid, om ze te krygen, door de Vlinders te laten paaren, was daartoe telkens niet gunstig geweest. Doch in 't Begin van het Jaar 1768. had de Heer *Jan Reigerbosch*, groot Liefhebber der Insecten-Kunde, hier in Amst^rdam wonende, de Goedheid, van my 8 Popjes van deze Soort present te doen, waarvoor ik zyn Wel Ed. opentlyk bedanke. Uit twee dier Popjes kwamen kort na elkander in 't laaft van Mey en Begin van Juny een Mannetjes en een Wyfjes-Vlinder te voorschyn; ik deed ze beiden in eene Doos, en als toen geene Hagedoorn by der Hand hebbende plaatsde ik 'er een Takje Peere Bladen by, in Verwachting, dat het Wyfje, indien het gepaard had, zyne Eitjes op die Bladen zoude leggen, alzo ik de Rupsen wel eer op Peere Boomen ook had gevonden, maar daar kwam niets van, des besloot ik de Proef te nemen met Hagedoorn, waarvan ik my ten eersten voorzag en een Takje in de Doos deed, in plaats van de Peere-Bladen; den volgende Morgen 'er na ziende werd ik met Blydschap gewaar, dat het Wyfje eene Mee-

(f)

nigte

nigte Eijeren op de Hagedoorn had gelegd, waaruit ik meene met Reden te kunnen befluiten, dat dit Insect eigentlijk op deze Groente te huis hoord, ten minsten lieft daarop voortteeld, als de Gelegenheid zulks toelaat; uit dien hoofde en om dat my, behalven eenige kleine Motjes, geen ander Vlinder van eenig Belang op dit Gewas tot nog toe bekend is, noeme ik dan ook onzen tegenwoordigen Vlinder, die myns weetens nog geen Naam heeft, den *Hagedoorn-Vlinder*. Het gemelde Wyfje had zich in die eene Nacht niet van alle zyne Eitjes ontdaan, maar bleef nog eenige Dagen aan 't leggen en leverde in 't geheel byna 400 Eijeren uit; ze waren niet enkeld, behalven eenige weinige, ook niet by Hoopjes, maar wel hier en daar by Regeltjes gelegd, zeer ongelyk in Getal van Eijeren. De Gedaante derzelven was langwerpig rond, hunne Couleur geheel wit en waterachtig, echter zeer glansig, ze waren van Grootte gelyk ze hier by

Tab. VI. *Fig. 1.* op *Tab. VI.* afgebeeld zyn. Voor het bloote Oog, ja zelfs door een Vergrootglas van een Duim Brandpunt beschouwd, scheenen ze geheel glad en niet gefigureerd te zyn, maar onder het Microscoop vertoonden ze zich zeer fraay, de geheele Oppervlakte van 't Ei was met zeer fyne meest irreguliere Ruitjes bedekt, hebbende elk nog een verheven Randje, dus deze Eitjes vry wel na die van den Porcelein-Vlinder gelyken, behalven dat ze een weinig kleinder zyn. Omtrent den 8 Juny begonnen de Eijeren, die 't eerst gelegd waren, te verkleuren en geelachtig te worden, kregen ook hier en daar roode Vlakjes, doch werden niet rimpelig, des ik op goeden Grond kon hoopen, dat ze bevrucht waren. Een dus verkleurd Ei hebbe

Fig. 2. ik by *Fig. 2.* vergroot afgebeeld, gelyk het zich toen onder een sterk vergrootend Microscoop vertoonde; de Verkleuring begon hoe langer hoe meer toetenemen, de Eitjes werden vleefchkleurig, daarna rood, vervolgens paars, eindelyk potlootkleurig en op 't allerlaaft kreegen ze een groen en blaauwachtigen Goud-Glans, toen was de Geboorte der Rupsjes zeer naby.

§. 2.

Den volgenden Dag, te weeten den 15 Juny kwamen dezelve uit de vroegst gelegde Eijeren te voorschyn, zynde ongemeen kleine 10 pootige Span-Rupsjes, van Couleur bruin op den Rug, doch op zyde en van onderen wit, hebbende geele tamelyk dikke Hoofdjes. Ze waren van eerst af aan zeer geneegen tot Spinnen en maakten naar Evenredigheid hunner Lichaamen reeds sterke Draaden, hadden ook voor eene Gewoon- te, veel al aan Draadjes te hangen, in plaats van te rusten. Den 21 of 22 Juny vervelden ze voor de eerste Maal; den 23 en 29 dito voor de tweede Maal, toen hadden ze niet meer allen eenerlei Couleur en Teke- ning, maar wel een zelfde Gedaante, eenige weinige waren geheel groen en derzelve twee Knobbeltjes op den Rug roodachtig, vertoonende zich

Fig. 3. als by *Fig. 3.* doch deze groene Couleur verdween na de volgende Vervellingen, en werd leverkleurig, hoedanig de Grond-Couleur doorgaans van allen was, zynde echter de eene donkerder, de andere bleeker. Den 4 en 5 July vervelden ze voor de derde en den 9 en 10 dito voor de vierde en laafte Maal. Nog acht Dagen zich wakker gevoed hebbende en merkelyk grooter geworden zynde waren ze volwassen en vertoonden zich in den

Fig. 4. rustenden Stand gelyk by *Fig. 4.* Zonderling en zeer aardig deed zich onder 't Microscoop het Hoofd van zulk eene Rups voor; hetzelve van voo-

ren plat zynde is aldaar zodanig getekend, dat het vry wel naar de Tronie van een' slapenden Leeuw gelykt; ik hebbe deze Vertooning nauwkeurig by Fig. 5. afgebeeld; doch men moet niet meenen, dat hetgeen zich hier als een Paar geslootene Oogen, ais eene dikke platte Neus en als een Mond vertoond, iets wezendlyks zy, geenszins, het bestaat alleen maar uit Vlakken en Trekken, want de Oogen der Rups bevinden zich ter wederzyde van 't Hoofd beneedenwaards, ten Getalle van Zes op ieder zyde, of 12 in 't geheel, waarvan in de Afbeelding maar 6 zichtbaar en met a. a. a. a. a. a. beteekend zyn, de overigen 6 staan meer achterwaards en kunnen dus hier niet gezien worden, ik zal daar over straks nog breedvoeriger handelen. Eene Neus hebben de Rupsen in 't geheel niet, maar wel ter wederzyden van den Mond een puntig Deel welke twee Punten men gemeenlyk de *Vreet-Punten* noemd, doch ik houde ze voor het Zintuig des Reuks, waarvan ik de Reeden by een andere Gelegenheid zal mededeelen, beide die Punten zyn hier door de Lettertjes b. b. aangewezen. Wat zich eindelyk ook in deze Tronie als een Mond vertoond, is de eigentlyke Mond der Rups niet, dezelve bevindt zich geheel van anderen aan het Hoofd by c. ze bestaat uit twee harde Blokjes, welken het Diertje in 't openen en sluiten niet op-en nederwaards, maar wel zylings beweegd, in welken opzichte de Mond der Rupsen van dien der overige Dieren ten eenemaale verschild.

§. 3.

Omtrent den 20 July kon men merken, dat de oudsten van deze Rupsen wel haast haare eerste Gedantewisseling zouden ondergaan en in Popjes veranderen, doordien ze korter en dikker werden en geen Voedzel meer nuttigden; ze kropen niet in de Aarde, maar sponnen zich tusschen de Bladen in, of plaatsend, zonder zich aan de Bladen te bepaalen, hier en daar haar Spinzel, 't welk wel niet hard, echter sterk en vast en van Couleur rosachtig was, waarin ze, na eenige Dagen nog als Rups geleege te hebben, tot Popjes veranderden; zodanig een is hier volgens zyne Gedaante, Couleur en Grootte, by Fig. 6. afgebeeld. Het was telkens in 't Najaar, wanneer ik voorheen deze Soort van Rupsen vond, welken alsdan in Popjes veranderd zynde ook zodanig overwinterden en de Vlinders kwamen daaruit in de volgende Lente te voorschyn, dus verwachtete ik ook uit de tegenwoordige Popjes de Vlinders eerst in 't Voorjaar, niet daarop reflecteerende, dat het nu nog zeer vroeg en in 't Midden van den Somer was.

§. 4.

Derhalven stond ik verwonderd, toen ik in 't Begin van August gewaar werd, dat 'er reeds Vlinders uitgekomen waren, te meer, alzo ik van dezelfde Teeld ook nog onvolwassene Rupsen had, waaruit men teffens den ongelyken Groei en Voorspoed dezer Diertjes kan afnemen. Toond een rustenden Mannetjes Vlinder, die alleen by het dunner Achterlyf kennelyk en daardoor onderscheiden is van het Wyfje, 't welk hier vliegende gezien word by Fig. 8. De Sprietten zyn van beiden genoegzaam eveneens en kunnen derhalven by deze Soort van Vlinders tot geen Kenmerk der Sexe verstreken. Over 't algemeen genomen vallen de Wyfjes wat grooter en sterker van Couleur, dan de Mannetjes, doch de eersten zo wel, als laatsten zyn ook niet allen doorgaans even sterk, of slaauw, gecouleurd. De evengemelde uitgekomenen Vlinders juist Mannetje en Wyfje zynde gingen mede ten eersten aan 't paaren, het Wyfje leide een groot Getal Eitjes, waaruit ook de Rupsjes te voorschyn kwamen, welken voor den Winter in Popjes veranderd zyn en in die Hoedanigheid overwinteren, dit was dan de tweede Teeld, waaruit blykt, dat deze Soort van Vlinders twee Maal in 't Jaar voortteeld.

§. 5.

Toen ik de voorheen gemelde Tronie in schyn, onder 't Microscop beschouwde, werd ik gewaar, dat men de Oogen dezer Rupsen zeer exact kon zien,

zien, des nam ik my voor, dezelveu afzonderlyk door dit Instrumente naauwkeurig te observeren; om dit te doen, was ik genoodzaakt, het Hoofd van eene Rups aftefnyden, vermits het Diertje gedurende zulk eene Observatie niet in Rust blyft; dit afgefneeden Hoofd nu (dat nog eenige Uren leefde) op een puntig Instrumentje gestoken en onder 't Microscop gebragt hebbende zag ik met veel Genoegen en zeer duidelyk de Oogen zodanig geplaatst, gelyk ik ze hier, als op de eene zyde, by Fig. 9. ongemeen vergroot afgebeeld hebbe, ze vertoonden zich volmaakt als sterk verhevene glase Bolletjes; ter wederzyde van 't Hoofd staan vyf derzelven vertikaal en een by *d.* horizontaal, allen onbeweegbaar en zonder Oogleden, welke twee laatste Hoedanigheden der Oogen men aan alle Insecten gewaar word. Hier zoude men konnen vraagen: Waarom heeft toch de alwyze Schepper deze Diertjes van zo veel Oogen voorzien, daar de Mensch en ontelbare andere Soorten van Dieren aan twee Oogen genoeg hebben? doch dit *Waarom* behoord mede onder de Vraagen over duizend andere Verborgenheden der Natuur, welken geen Sterveling met volkomene Zekerheid kan beantwoorden, mag ik echter myne Giffing over dit Onderwerp uiten, zo begrype ik het aldus: De Mensch en genoegzaam alle andere tweeoogige Dieren konnen niet alleen het Hoofd op zich zelven bewegen en daardoor de Oogen te gelyk als van plaats doen veranderen, maar ook de Oogappels zelfs op-en neder- en zydwaards keeren en wenden, daar integendeel het Hoofd der Rups aan 't Lichaam zodanig vast is, dat het niet dan met hetzelfde te gelyk kan bewoogen worden, 't welk voor eerst eene Vertraging in 't zien veroorzaakt; wyders staan haare Oogen zelfs ook onbeweegbaar stil, waardoor ten tweeden het Gezicht ongemeen veel zoude verminderd worden, indien ze maar twee zulke Oogen had; derhalven schynd het my toe, dat daarom de Schepper aan deze Diertjes meer Oogen gegeven heeft, ten einde door her meerder Getal en gepaste Situatie derzelven het Gebrek in 't zien, dat uit hunne mindere Beweegbaarheid voortkomt, wederom te vergoeden. Ja, mogt iemand zeggen, dat is wel, maar waarom heeft de Schepper het Gezicht dezer Diertjes niet zodanig geschikt, dat ze het ook, gelyk andere Dieren, met maar twee Oogen konden stellen? deze Vraag verdiend geen Antwoord, vermits ze even zo ongerymd is, als dat iemand wilde vraagen: waarom heeft de Schepper niet aan de Rupsen de Gedaante van een Paard, of ander Dier, gegeven? Ondertusschen begeere ik niet, dat men myne Giffing over dit Onderwerp voor eene onfeilbare Waarheid aanneeme, zeer wel wetende, dat zulke en ontelbare andere natuurlyke Verschynzels slechts giffender en niet besliffender wyze konnen beredeneerd worden. Kan nu ons Verstand niet eens de natuurlyke Onderwerpen met volkomene Zekerheid doorgronden, welken evenwel ons omringen en onder 't Bereik onzer Zinnen komen, hoe ongerymd is het dan, ja in der daad zeer beklaglyk, dat wy nochtans vermetel, of liever dwaas genoeg zyn, van in de verborgenste bovennatuurlyke Geheimen te willen indringen, om derzelver grondeloofe Diepte met ons eindig en bepaald Vernuft te peilen, en, 't welk het ergste is, dat ieder dan zyne Begrippen, hoe feilbaar immer, voor het eigentyke en waare poogd te doen doorgaan. Voorzeker dit is de ongelukkige Bronader van de Verdeeldheid der Christenen. Mogt ons doch daarentegen de Ootmoedigheid alleszins bezielen; mogten wy omtrent alzulke diepe Verborgenheden onze Bepaalingen liever opschorten en met de Hand op den Mond ons voor den HEERE in 't Stof vernederende vrywillig belyden, dat onze Kennis, zelfs in 't Natuurlyke, hoe veel te meer dan in het Geeltelye, maar gebrekkelyk zy. O welk eene zoete Kalmte zoude daaruit in de Christenheid ontstaan, en hoe gewisselyk zoude dan de onzaalige Twistluft moeten zwigten. Doch dit behoord mede onder de *Pia Desideria*, welken, door der Menschen eigene Schuld, helaas! wel nimmer zullen vervuld worden.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

B. v. E. 1. d. Pl. 410.

Humia. L.
Ennomos. L. *Arctagata. L.*

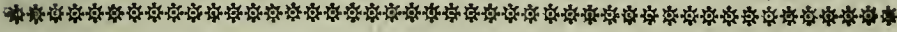
NACHT-VLINDERS van 'Tweede Gezin der TWEEDE BENDE.

Tab. VI.

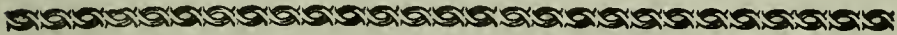

Fig. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

Z E S D E S T U K.

ZEVENDE VERHANDELING.

OVER DE

N A C H T - V L I N D E R S,

van 't Tweede Gezin der TWEEDE BENDE.

De Y P E - T A K - V L I N D E R.

Tab. VII.

§. I.

Alle Rupsen welken maar met 10 Pooten voorzien zyn ,
 te weeten met 6 aan de drie voorste en 4 aan de twee
 achterste Leeden , dus de vyf zich daar tuschen bevin-
 dende Leeden of Ringen geheel zonder Pooten zyn ,
 draagen den algemeenen Naam van Span Rupsen en oet
 recht , dewyl hun gang of kruipen als (by ma ier van
 spreekken) spannende geschied , onder deze Span-Rupsen nu , heeft
 (g) men

men wederom verscheidene, welken veele overeenkomst hebben met dorre Takken of Takjes van Boomen, anderen daarentegen van die zelfde Geslacht van Rupsen, hebben hier geene overeenkomst mede, dezen blyven dus dan maar alleen den Naam van Span-Rupsen behouden, daar de eerstgenoemden inteedendeel zeer veel door de Liefhebber met den Naam van *Takken* benoemd worden en wel meest al naar het Gewasch daar zy op aazen ook in Naam naar onderschyden worden, het is ingevolge hiervan, dat de Rups en Vlinder welken het Voorwerp van deze Verhandeling zyn, en die men in derzelve Rupsen staaf het aldermeest op de Ype-Boomen vind, ook door de Liefhebber als Rups genoemd word *Ype-Tak* en dus de daaruit voortkoomende Vlinder *Ype-Tak-Vlinder*.

§. 2.

Door de goedheid van zeekeeren Liefhebber (denwelken ik door dezen myne opentlyke dankbetuiging verplicht ben te doen) werden my gegeven eenige Eitjes van dezen Vlinder, gelegd aan een Boom-Takje en wel in de Maand Augustus, zynde bruin van kleur, dus niet dan met moeite te onderscheiden, van het Takje waaraan dezelve gelegd waren, Hunne Natuurlyke groote, wyze van legging en kleur, kan men zien op *Tab. VII.* by *Fig: 1.* aan derzelve voorste Eindens waren dezelve platachtig, met een als verheeven en een wy-

Fig: 1. nig gekarteld wit Randje, boven op daarentegen niet volkomen plat maar als met een flauw kuiltje ingedrukt, doch byde deze hebbelykheeden lieten zich met een ongewapend Oog niet wel onderschyden, maar met eene tamelyke vergrooting vertoonden zy zich gelyk by

Fig: 2. en wel inzonderheid toen de Rupsjes naby het uitkomen waren, doordien de Schil of de Eiërdopjes als toen meer of min glanzig en doorschynende wierden, kon men de Rupsjes min of meer doch niet zeer duidelyk, in dezelve zien leggen.

§. 3.

Naar dat deze Eiëren den geheelen Winter overgeleegen hadden, tot in het daar aan volgende Voorjaar, kwamen de Rupsjes uitdezelve te voorschyn en wel het Eerste den 8ten May, op de daar aan volgende Daagen, kwamen ook de overigen uit Hunne Eië doppen, eetende dezelve niet op, zo als anders zeer veele Soorten van Rupsen doen, welken bykans geen blyk meer van Hunne gewezene Eiëren overlaaten, naar myne jonge Rupsen de Bladeren van Ype-Boomen gegeven te hebben en welken Zy ook met graagte gebruikten, wierden dezelve van Dag tot Dag grooter, vervellende de voorspoedigste van dezelve reeds den 2^{den} Juny voor de Derde maal, en 6 Daagen 'er naa dus den 8ten reeds voor de Vierde, 't welk ook teffens de laatste maal was,

was, naar deze laatste verwisfeling van Huid, groeyden dezelve noch sterker, wordende teegen 't laatst van de gemelde Maand Juny, volwasfen, gelyk by *Fig: 3.* eene dergelyke volwasfene Rups afgebeeld *Fig: 3.* is, den Draad welken men ziet van het bovenfte Blad afgaande, tot naar den Kop der Rups, diend gelyk reeds in eene voorgaande Verhandelng gezegd is, tot ondersteuning van het Lichaam des Diers, dewyl anders de geheele zwaarte van dit Infeet, als teveel op deszelfs vier achter Pooten alleen zoude aankoomen.

§. 4.

Volwasfen geworden zynde, sponnen zich myne Rupsen tusfchen de Bladeren welken in Hun Verblyf waaren in, 't welk eene Eigenschap van zeer veele Rupsen van dit Gezin is, teweeten dat zy zich tusfchen verdorpe Bladeren inspinnen, om aldaar Hunne Gedaante verwisfeling te ondergaan, daar anders in 't algemeen onder de Nacht-Vlinder-Rupsen een zeer groot Gedeelte van dezelve zich in de Aarde begeeft en in deze Plaatzte de bevoorstaande Verandering afwacht en ondergaad, deze Rupsen maar eenige wynige Daagen ingesponnen geweest zynde, veranderden in Hun luchtig Verblyf in 't begin der Maand July in Poppen, welken by my op de minste aanraaking, zich zeer leevendig en gevoelig toonden, door met zeer veel vaardigheid in Hun Spinzelfich te beweegen, te buigen en in 't ronde te draaijen, welke beweging naar alle waarschyndykheid het Dier doet, ter afweering van beschaadigende Infeeten, wier Getal al vry meenigvuldig is en voor welker aanval, Poppen welken maar een los en luchtig Verblyf gesponnen hebben, veel meer blootgesteld zyn dan de zulken, wier Eigenschap het is, zich als 't waare eene vaste Woonsteede te bereiden, om 'er dien Tyd over in door te brengen, zo lange Zy in den weerlozen Staat van Pop zich bevinden, derhalven zyn ook zulke Rupsen welken in de Aarde gaan en daarin Poppen worden, nog meerder beveiligd voor den aanval van Vyanden, schoon Hunne eigentlyke Woonsteede van de meesten nog zo veel teegenstand niet kan bieden, als wel van zommigen buiten de Aarde veranderende, by voorbeeld van de Groote en Klyne Tweestaart Rupsen hier voor reeds beschreeven (*). Echter dewyl dezelve doch onder het Oppervlak der Aarde zyn, zo zegge ik leggen dezelve niet zo veel voor allen aanval bloot, dan myn teegenwoordig Infeet, in zyn los en voor andere Diertjens zeer genaakbaar Spinzelfich, welks Pop in zyne Natuurlyke grootte en kleur afgebeeld is by *Fig: 4.*

Fig: 4.

§. 5.

(*) Nacht-Vlinders Tweede Gezin der Eerste Bende Pag. 21 en 29.

§. 5.

Zeer ongelyk in Tyd gaad het toe met de wording of met de rypwording der Vlinders, want daar zeer veelen $\frac{1}{2}$ Jaar en meer, ja enkelden doch dit gebeurd maar zelden 2 Jaaren nodig hebben, eer het Weezen of de vochtige Zelfsftandigheid in het Poppe-Vlies beflooten, tot de volmaaktheid van Vlinder geworden is, zo kort inteegeendeel was dit by myne tegenwoordige Poppen, want dezen in 't begin van July veranderd zynde, was het niet langer dan 18 a 20 Daagen, dat zy in dezen staat van Pop geleege te hebben, als Vlinders uit dezelve te voorschyn kwaamen en wel Drie tegelyk op eenen Dag, namentlyk den 22 July, tuschen het Mannetje en Wyfje van dit Soort, is eenig onderscheid waarteneemen, behalven het Kenmerk der Sprieten, als welken by het Mannetje een wynig ruiger en minder glad zyn dan by 't Wyfje, doch 't welk niet zeer aanmerklyk is, zo zyn 'er in de Teekeningen of Vlakken der Vlerken ook eenige onderscheidingen te zien, welken zich echter door de Afbeelding beeter en duidelyker laten ontdekken, dan door eene breedvoerige Omschryving, zynde *Fig: 5.* geteekend naar een Wyfje en *Fig: 6.* naar een Mannetjes Vlinder, het is my nooit gebleeken, dat deze Vlinders en derzelve Rupsen meer dan eenmaal in het Jaar zyn.

Fig:
5. 6.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

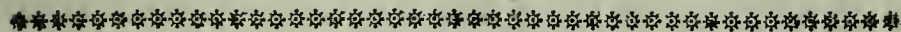
Eye F. n. d. 1742. Innomos Alnicaria L.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der TWEEDE BENDE.

Tab. VII.

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

VEERTIENDE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

Het R O E S J E.

Tab. XV.

§. 1.

en Naam welken dit Insect in deszelfs laatsten Staat als Vlinder, ter onderscheiding van anderen draagd, is denzelven hier te Lande, door veele Insecten Liefhebbers gegeven, uit oorzaak van de schoone hooge Oranje kleur op deszelfs boven Vlerken, want dewyl het Roest van Yzer eene byna dergelyke kleur heeft, zo is 't hier van daan dat men dezen Vlinder den naam van *Smitje*, *Roest-Vlinder of Roesje*, gegeven heeft.

§. 2.

In de maanden May en Juny, al naar dat het Saifoen warm of koud en dus tot het voor den Dag komen der Vlinders behulpzaam is geweest, vind men de Eiëren van dit Insect en wel enkeld, niet by Schoolen gelegd, op de Bladen der Willige-Boomen, dezelve zyn van kleur wit geelachtig, gelykende zeer veel naar die der Kameeltjes Rupsen, hier voor op pag. 50 beschreeven en afgebeeld, behalven dat dezelve geen zwart Stipje in 't midden hebben, zo als wel de Eiëren der Kameeltjes Rupsen. De Afbeelding van een Ei van deze Soort teweeten van den Roesjes Vlinder, in deszelfs Natuurlyke

Tab. groote is te zien op *Tab: XV. Fig. 1.*
Tab. XV.
Fig: 1.

§. 3.

De Rupsjes uit de Eiëren komende, zyn terstond ongemeen vaardig in 't loopen, gebruikende in 't gaan niet meer dan maar 12 Pooten eeven gelyk de Span-Rupsen van dat Gezin doen, welken twee paar middel of Buik-Pooten ontbreken en dus niet meerder als twaalf Pooten in 't geheel hebben, doch aan deze Soort-Rupsen kan men, offchoon dezelve nog zeer jong zyn, echter reeds zien dat zy Zestien Pootjes hebben, waarvan Zy maar gelyk gezegd 12 gebruiken, waar door het dan ook komt, dat zy in 't loopen eeven als andere wezentlyke Span-Rupsen doen, dien hoogen Rug of Bogt in 't midden van 't Lyf maken. Uit de Eiëren gekomen zynde, aaten Zy derzelve leege Doppen niet op, maar lieten dezelve geheel onaangeroerd zitten, de jonge Rupsjes welken by my uit de Eiëren gekoomen zyn, waaren witachtig, of zeer bleek Groen van kleur en daarby over 't geheele Lyf als glanzig, welke kleur en glanzigheid, dezelve behielden ook zelfs toen Zy reeds Tweemaal verveld waaren, doch de volgende Derde en Vierde vervelling geschied zynde, waeren dezelve gelyk ik Eene daarvan in derzelve volwasfene Gedaante hebbe afgeteekend by *Fig. 2.* zynde over 't geheel schoon groen, echter met dit verschil, dat de Buik bleeker groen, als de Rug is, wordende deze byde kleuren van elkander onderscheiden door eenen smallen lichten en als met fyn zwart gezoomden Streep, ter wederzyde onder dezen Streep, heeft de Rups Haare Neegen zeer fyne Luchtgaatjes, welken aan deze Soort daarom nog beeter te onderkennen zyn als wel aan veele anderen, doordien dezelve hoog Geel of liever Oranje kleurig zyn.

§. 4.

De Rupsen volwasfen geworden zynde , begeeven zich niet in de Aarde om in dezelve van gedaante te veranderen , maar spinnen zich tusfchen de Bladen een Verblyf , in 't welk zy alsdan tot Popjes veranderen , een dergelyk Spinzels en in Pop veranderde Rups , hebbe afgebeeld by *Fig. 3.* een paar Dagen in Hun Verblyf geweest *Fig. 3.* zynde , kreegen de zich by my dus ingesponnen hebbende Rupsen , voor aan het Lyf , naar den Kop toe , zwarte Vlakken , 't welk alstoen een Teeken was dat de verandering naby ware. Zo dra myne Rupsen zich in Poppen veranderd hadden , waren deze Poppen geheel groen , hebbende over den Rug een Streef welke iets groender als het overige van 't Lyf was , even donkerder en ongemeen fchoon groen , waren ook de Vleugel-Scheeden der Pop , daarenteegen op den Kop vertoonde zich een donker bruine Vlak , doch deze fraai en verfchillendheid van kleur , duurde , geene Drie Uuren of de Poppen waren ten eenenmaale Koolzwart.

§. 5.

Niet lang , teweeten niet boven de Drie of Vier Weeken , als Popjes geleegen hebbende , kwaamen by my de zeer fraaije Vlinders uit dezelve te voorfchyn , afgebeeld by *Fig. 4. en 5.* zynde de eerste het Mannetje en de tweede het Wyfje , doch in het eene Jaar *Fig. 4, 5.* gefchiede dit uitkoomen der Vlinders merkelyk laater in den Tyd , dan in het andere Jaar , want ik hebbe Popjes gehad , uit welken reeds in de maand Augustus de Vlinders kwaamen , daarenteegen in een ander Jaar , gebeurde dit niet voor in 't laatst van de Maand September , zynde dus een verfchil van bynaar twee of ten minsten van anderhalve Maand , dit grote onderscheid , heeft men denke ik aan niets anders toe te fchryven , als aan de voordeeligheid van het Weeder , want by fchoon Weeder , heeft men niet zeer veel Reegen en juist deze is niet heel gunstig voor de Infeften , maar wel nadeelig , zo wel voor de Vlinders , als ook voor de Rupsen , hier komt nog by , wanneer men eene vroege Voorjaars warmte heeft , worden zekerlyk veele Vlinders uit derzelver Poppen , of ook uit Hunne Winter-Schuilplaatzen uitgelokt , om te voorfchyn te koomen , kunnende alsdan paaren en zich van Haare Eiëren ontdoen , hoe vroeger nu de jonge Rupsen uit derzelver Eiëren koomen , hoe vroeger ook dezelve tot den volwasfenen Staat , buiten merkelyke teegenheeden geraaken kunnen. Op welke wyze eigentlyk de algemeene overwintering of overblyving van dit Infeft

uit het eene in het andere Jaar geschied, kan ik met volle zekerheid niet wel bepaalen, want nimmer zyn de zelve by my als Poppen of als Eieren den Winter over geweest, 't komd my ook om verschillende reedenen niet waarschylyk voor, dat zy als Eieren of als Poppen zouden overwinteren en neg minder als Rupsen, maar 't schynd my toe, dat zy in geenen anderen Staat, dan in dien van Vlinder, den Winter overbrengen, in deze gedachten ben ik te meer versterkt geworden, om dat ik meer dan eens, midden in den Winter e-n leevenden Vlinder van dit Soort, in Scheuren en Reeten gevonden hebbe.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

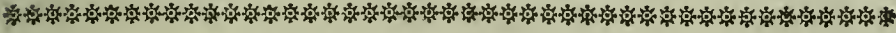
B. & F. 15 n. 200. *Yonoptera* L. *Libatrix* L.
Calpe Tr.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE

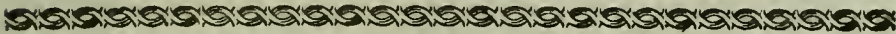
Tab. XVI

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

V I E R D E S T U K.

ZESTIENDE VERHANDELING.

OVER DE

N A C H T - V L I N D E R S,

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

De R O O M - V L A K.

Tab. XVI.

§. 1.

De beroemde LINNÆUS noemd in deszelfs *Systema Naturæ* Edit. XII. pag. 820. n. 41. dezen Vlinder *Phalena VIL-LICA*, inteegeendeel by de Nederlandsche Liefhebbers, draagd dezelve meestal den Naam van *Room-Vlak*, uit hoofde dat de geelachtig witte Vlakken op de boven Vleugels van den Vlinder, teegen de zwarte grond kleur van dezelve afsteekt, als waren zy met Room bespat dewelke daar door dus op dien zwarten grond Vlakken veroorzaakt hadde.

P

§. 2.

§. 2.

Door de vriendelykheid van den Wel Edelen Heere *Ay. van Rensselaar Wz.* wien ik myne dankbaarheid by dezen opentlyk betuige, ben ik het eerste machtig geworden de Eiëren van dezen fraaijen Vlinder, en wel op de volgende wyze. Zyn Wel Edele te *Nymcegen* zynde had de goedheid, my den 22 Juny 1778 in eenen Brief per Post van daar te zenden 20 Eiëren, beneevens de doode Moeder-Vlinder welke dezelve gelegd had 'er by, dus ik terstond zag van welke Soort van Vlinders deze Eiëren gelegd waren, zy hadden eene geelachtige kleur en waren daarenboven zeer sterk glandznd, doch door het Microscop gezien, niet gefigureerd, maar wel eeven als Segryn in 't wild gekorrelt, om welke reedenen ik van hetzelfde ook geene vergroote

Tab.
XVI.
Fig: 1.

Afbeelding gemaakt hebbe, daarenteegen vertoonde zich een zoodanig Ei in zyne natuurlyke grootte als by *Fig. 1.*

§. 3.

Na dat ik van deze Eieren zes Dagen bezitter was geweest, kwamen 'er de jonge Rupsjes uit te voorschyn, vreetende Hunne Eiërdoppen bynaar geheel op, schoon ik verheugd was een nieuw Soort van Rupsen te bezitten, welken tot de geheele verandering te brengen my niet minder als aangenaam konde zyn, zo werd dus myne Zorg in dezen des te grooter dat dit zoude mislukken, dewyl my ten eenenmaale onbekend was, welk Soort van Bladen Hun Voedzel zoude weezen, want dewyl de Vlinder op den Grond in 't Gras gevangen zynde, in een Doosje gedaan, in hetzelfde zich van verscheidene Eiëren ontlast hadde, zo was nu de Vraage welk Voedzel gebruiken Zy? om dit te ontdekken, leidde ik Hun verscheidene Kruid- en Boom-Bladen voor, en ziet uit degeenen welken ik Hun hadde voorgesteld, koozen Zy de Willige Bladen, waar mede ik dezelve ook tot den Winter toe gevoed hebbe. Aan deze jonge en teedere Rupsjes konde men reeds zien, dat het Beer of ruige Rupsen zouden worden; Haare kleur was vaal groenachtig met lange Hairen, den 3 July dus Vyf Dagen naar het uitkomen uit de Eiëren, zetteden Zy zich voor de Eerstemaal op het vervellen, en waren naar verloop van Twee Dagen, dus den 5 dito, eenmaal van Huid verwisfeld, Haare kleur was toen groender als te vooren en hadden op ieder Ring of Lid, Tien bruine Knopjes, op welken Hunne fyne en lange Hairsjes geplaatst waren, den 9^{den} derzelve Maand, vervelden Zy voor de Tweedemaal, hebbende naar deze Vervelling niet over het geheele Lyf, maar alleen over en langs den Rug, Twee Ryën zwarte Knopjes; Hunne Hairen waren telkens naar ieder Vervelling ook eevenredig grooter en steeviger, naar mate het Lichaam der Rups grooter en sterker wierd. Den 14^{den} July zetteden Zy zich voor de

de Dertemaal op het vervellen en waren den 17^{den} Driemaal verveld, den 26 en 27sten van deze Maand, vervelden Zy voor de Vierdemaal, en waren naar deze Verwisfeling van Huid, donker bruin van Hairen, zelfs zo, dat het zeer naby het zwarte kwam, tusfchen deze donkere Hairen, was een geelachtige Streep over den Rug langs te zien, myne Rupsen begonnen nu ook reeds eene tamelyke groote te verkrygen en hadden deze Eigenschap aan zich, dat Zy aangeraakt wordende geheel in elkander rolden en zomtyds dus zamengerold zynde, een geheele poos Tyd in deze Gedaante ftill leggen bleeven, maar wanneer Zy dan, begonnen zich uit elkander te begeeven en te loopen, geschiede zulks met zeer veel haast en ongemeen schielyk, in vergelyking van andere Rupsen-Soorten, doch den meesten Tyd over hielden zy zich ftill en schuil, onder en tusfchen de Bladen der Willigen, ook scheenen Zy, niet heel kiesch te zyn in 't uitzoeken van versch Voedzel, want op den Bodem van de Vles waar in ik Hun groot fokte, eenige verdorde Bladen gelegd hebbende, om teffens tot Schuilplaatzen te kunnen dienen, vraten zy zomtyds deze verdorde en hard gewordene Bladen, eeven zo wel en greetig als de verschen, welken ik Hun telkens nog onafgeplukt aan de Takjes zynde gaf. Den 9 en 10 Aug. vervelden Zy voor de Vyfdemaal, veertien Dagen 'er na, namentlyk den 24sten zetteden Zy zich voor de Zesdemaal om van Huid te verwisfelen en waren ook den 29 van dezelfde Maand, meest allen reeds 'er door, dit dacht ik zoude nu wel de laatste maal zyn, maar ziet ik bedroog my, want in 't midden van de Maand September, zetteden Zy zich voor de Zeevende keer ter Vervelling, en raakten ook allen 3 a 4 Dagen gezeeten hebbende verveld, 'er was nu tusfchen iedere verwisfeling van Huid, een tusfchentyd geweest van 4, 8, 10, 14 en Tweemaal 19 a 20 Dagen, namentlyk tusfchen de Eerste en Tweede Vervelling 4 Dagen, tusfchen de Tweede en Derde 8 Dagen, tusfchen de Derde en Vierde 10 Dagen, tusfchen de Vierde en Vyfde 14 Dagen, tusfchen de Vyfde en Zesde 19 en tusfchen de Zesde en Zeevende ook 19 a 20 Dagen, naar deze Zeevende Vervelling, bleeven Zy den geheelen Winter over, meest ftill zittende in 't leeven en schoon ik Hun den 20 November nog redelyk goede en frische Willige Bladen gaf, wilden Zy echter niet vreeten, terzelver Tyd gaf ik Hun ook droog Zand, om te zien of Zy zich ook mogelyk zo als wel meer overwinterende Rupsen doen, van hetzelfde zouden bedienen om 'er als in weg te kruipen, den Winter over door te brengen en zich dus eenigermaate voor de aanstaande Koude 'er in te beschermen, maar neen, zy gebruikten deze Voorzorge niet, inteedeel in 't begin van February des volgenden Jaars 1779, begonnen Zy wederom iets te vreeten, van eenig jong Gras 't welk ik Hun gegeeven had, 't geen van dit gevolg was, dat Zy zich den 25 en 26 Maart voor de Achtste maal op 't vervellen zetteden en door deze Achtste Vervelling allen gelukkig door geraakten, doch voor ditmaal, 't welk ook de laatste keer was, zaten zommigen wel 6 a 7 Dagen eer Zy het oude Vel hadden afgestroopt, naar deze laatste Vervelling

begon de Sterfte onder myne Rupsfen vreesfelyk te woeden, want van de 20 Eitjes welken ik ontfangen had, hebbe ik 19 Rupsfen door alle Acht Vervellingen door gekreegen, maar nu verloor ik achter elkan- der binnen weinig Dagen 14 van Hun, de overige Vyf bleeven in 't leeven en raakten volwasfen, van welke volwasfenen ik by Fig. 2. en

Fig. 2, 3. Fig. 3. Twee Rupsfen hebbe afgebeeld.

§. 4.

Van myne overgebleevene 5 Rupsfen, begonfen zich den 9 May Twee derzelven intefpinnen, de andere Drie ftierfen ook nog, dus ik van alle Neegentien, maar Twee in 't geheel behouden hebbe; De Eene van myne ingefpinnene Rupsfen, veranderde den 16 en de Andere den 18 derzelver Maand, ieder in Eene Pop. Het Spinzet was zeer ruim en doorschynende, dus ik den Tyd der verandering zeer duidelyk konde waarneemen. By de Afbeelding van het Spinzet Fig. 4. moet ik nog dit aanmerken, dat hetzelfde door de Rupsfen veel ruimer en grooter gefpönnen was, dan hetzelfde hier is afgebeeld door gebrek van plaats. By Fig. 5. is de Pop als uit het Spinzet uitgenoomen zynde vertoond.

Fig. 5

§. 5.

Na dat de Eerst veranderde Rups 20 Dagen in den Staat van Pop had doorgebracht, kwam uit dezelve den 5 Juny de fraaije Vlinder te voorschyn, zynde een Wyfje, afgebeeld by Fig. 7. ik hebbe daarom deszelfs Onderzyde afgeteekend, om het schoone 't welk aan dezen Vlinder ook van onderen te zien is, beeter te doen kennen. Drie Dagen 'er na, kwam ook de Vlinder uit de Tweede Pop, dewelke tot geen gering genoegen van my, juist een Man- netje was, gelyk by Fig. 6. te zien is, waardoor ik dus de Huishou- Fig. 6. ding van dit fraaije Insect, in zyn geheel was magtig geworden.

NB. Op den Halven Tytel der voorgaande Verhandeling staat VEERTIENDE, dit moet zyn VYFTIENDE.

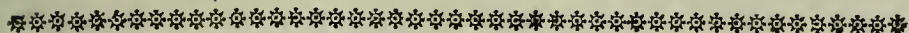
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

B v e F 10 d H 10 k *Chelonia Latr*
Eupasia. C. *Hill. ca. L.*

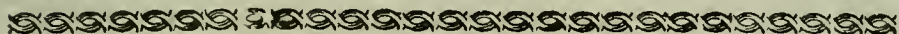
NACHT-VLINDERS *mit* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

V I E R D E S T U K .

ZEEVENTIENDE VERHANDELING.

O V E R D E

N A C H T - V L I N D E R S ,

van 't Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

De EIKE BORSTEL-RUPS.

Tab. XVII.

§. I.

De Eike Boomen, of liever derzelver Bladen, zyn het geliefde Voedzel van veele Insecten, waaronder ook niet weinige Rupsen zich bevinden, doch dewyl onder de verschillende Soorten van Rupsen, my geene bekend zyn, welken onder de Borsteligen behooren, dan maar alleen het tegenwoordig Insect, 't welk zich in den Staat van Rups op de Eike Bladen onthoud en zich dezelve zeer wel smaaken laat, dewyl men daarentegen op andere Boom en Plant-Gewassen wel Rupsen vind als met Schuiërs of Kwastjes van Hairen bezet, dus onder de Borsteligen behoorende, intee-

gendeel myns weetens niet op de Eike, zo is 't om deeze Reedenen, dat ik myn tegenwoordig Diertje by uitzondering genoemd hebbe de *Eike Borstel-Rups*.

§. 2.

Het was den 21 en 22 July reeds eenige Jaaren geleden, dat ik de Eieren van dezen Vlinder, op de Eike Bladen buiten *Naarden* na Insecten zoekende vond, byna op een en dezelfde Tyd ontdekte ik Twaalf van deze Eitjes, op even zo veele onderscheidene Bladen, dus waren dezelve geheel niet by Schoolen maar wel zeer enkeld gelegd, voor het ongewapende Oog vertoonden Zy zich gelyk ik by *Fig. 1* en *2*. op deze Plaat hebbe afgebeeld, maar door het Microscop gezien, waren dezelve zeer aardig, met heele en halve doorlopende Ribben, echter waren Zy hierin elkander niet allen gelyk, maar 'er vond wel eenig Onderscheid tuschen het Eene en Andere Eitje plaats, gelyk zulks ook aan de Twee vergroot zynde Afbeeldingen *Fig. 3*. en *4*. te zien is, het onderscheid van kleur ontstaat uit de meer of minder nabyheid van het uitkomen der jonge Rupsjes, met myne gevondene Eieren was het dusdanig: dezelve waren in 't eerste byna wit, gelyk *Fig. 1* en *3*. naar verloop van eenige Dagen kreegen Zy als een gebroken bruinen Streep rondom, welke bruine Streep, zich meer en meer uitbreidende het geheele Eitje bruin deed worden, daarop werd het Knopje boven in 't midden van het Ei zynde zwarter, en vervolgens het geheele Eitje, gelyk by *Fig. 2*. en *4*. uit de Afbeelding blykt, naar dus geheel eenkleurig donker of zwartachtig geworden zynde, kwamen de jonge Rupsjes te voorschyn.

§. 3.

Drie Dagen na dat ik de Eitjes gevonden had, kwamen de Rupsen 'er reeds uit, dus waren dezelve zekerlyk reeds verscheidene Dagen vooraf door de Moeder-Vlinder gelegd geweest. De Rupsjes waren donkerbruin van kleur met een zwart Kopje en ruig Hairig, hebbende 16 Pootjes, men konde toen aan dezelve nog in 't geheel niet zien, dat het Borstel-Rupsen worden zouden. Na verloop van 5 of 6 Dagen op de Eike Bladen gegraasd hebbende, wyl dezelve zo 't schein nog te dik waren om door Hun op derzelve Kanten of met Gaatjes doorvreeten te worden, vervelden Zy voor de Eerstemaal. Den 4 en 5 Augustus verwisfelden myne Rupsen voor de Tweedemaal Hunne Huid, ook naar deze Tweede Vervelling, schoon Zy reeds merkelyk in grote hadden toegenomen, kon men echter nog niets zien van de Borstels, welken zy naderhand kreegen, maar men zoude dezelve veel meer voor geheele ruige Rupsen als by voorbeeld de *Beer* of *Room-Vlak* Rupsen zyn, gehouden hebben, tot naar de Vierde Vervelling, dewelke geschiede den 19 Augustus, na dat Zy vooraf den

10 en 11 derzelver Maand reeds de Derdemaal van Huid veranderd waren, na deze genoemde Vierde Vervelling openbaarden zich eerst recht duidelyk de Kwastjes, zo dat men toen zien kon, dat het geene *kleine Beer*, of *Tyger*, of andere dergelyk Soort van Rupsen, maar wezentlyke Borstel Rupsen waren. Den 30 Augustus vervelden Zy voor de Vyfdemaal, dus Elf Dagen na dat zulks voor de Vierdemaal geschied was, naar deze Vyfde en laatste Vervelling, groeiden Zy nog tot aan den 10 September, als wanneer de Eerste van Hun zich inspon, dus ik hier uit zag, dat Zy nu volwasfen waren. Eene dergelyke volwasfene Rups hebbe afgebeeld by *Fig. 5.* aan *Fig. 5.* dewelke men nu duidelyk ziet, dat derzelver Hairen niet als in 't wild, over het geheele Lyf, maar by Bosjes geplaatst zitten.

§. 4.

Den 10 September gelyk ik reeds gezegd hebbe, spon de Eerste zich in en wel tusfchen de Eike Bladen waarop Zy als Rupsen geweest hadden, de volgende Dagen geschiede zulks ook door de overigen, naar Vyf Dagen nog als Rups onveranderd 'er in geweest te zyn, wierd de Eerst ingesponnene een Popje, van Gedaante groote en kleur, als by *Fig. 6.* te zien is. De kleur van dezelve was in *Fig. 6.* *Natura*, ruim zo zwart en zeer sterk glanzende, doch 't welk zich in de Afbeelding niet zo goed laat vertoonen, als zulks wel in 't leeven zelfs te zien is. Deze Popjes bleeven by my van 't midden der Maand September af, tot de daaraan volgende Maand April toe, dus den geheelen Winter over leggen en in 't leeven. Weinig zal men het zien, dat Rupsen, welken als Poppen overwinteren moeten, zich tusfchen de Bladen van het Een of Ander Gewas inspinnen, zekerlyk om deze Redenen, 'dewyl de Bladen in den Winter afvallende, op den Grond, der Verderving blootgesteld zyn, waardoor dus ook zeer ligt, het daar in besloten zynde onweerbare Popje of Pop, insgelyks verrotten of op eenige andere wyze omkomen kan, dus zoude ik liever van Gedachten wezen, dat myne Rupsjes welken zich tusfchen de Bladen insponnen, zulks gedaan hebben niet volgens Hun instinct of ingeschapene Natuur-Wet, maar wel door Gebrek van betere Geleegendheid en dat Zy anders in de Vryheid zynde, liever Scheuren of Reeten in de Boomen of andere vast blyvende Schuilplaatzen verkiezen en gebruiken, om in dezelve als Poppen te overwinteren, dan Bladen.

- Het was den 24 April, des Jaars na dat ik dit tegenwoordig Insect als Rups gehad hadde, dat de Eerste Vlinder uit zyne Pop te voorschyn kwam, hebbende dus van den 15 September des voorgaanden
- Fig. 7.** Jaars af, tot nu toe als Pop geleegen, juist 221 Dagen. By *Fig. 7.* hebbe ik Een Wyfje afgebeeld, welks Grond kleur over 't algemeen bleeker of flauwer is, dan die van het Mannetje, zynde over de Vlerken de dwars lopende Band, ook veel sterker van kleur in den
- Fig. 8.** laatstgemelden als aan het Wyfje, *Fig. 8.* verтоond Een Mannetje in deszelfs vliegende Gedaante, waaruit men ziet dat de Onder Vlerken byna van eene gelyke kleur zyn, alleen maar naar 't Lyf toe bleeker, dan naar derzelver uiteindens.

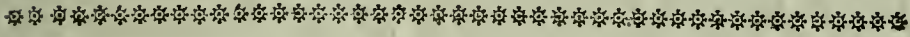
Uit den Tyd welken dit Insect als Rups verkeerd, namentlyk 53 Dagen en naderhand als ingesponnen Rups en Pop, nog leggen blyft 226 Dagen, ziet men duidelyk, dat deze Vlinders maar eenmaal in 't Jaar zyn kunnen.

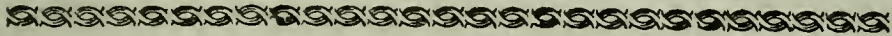
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

V I E R D E S T U K.

ACHTIENDE, NEGENTIENDE EN TWIN-
 TIGSTE VERHANDELING.

O V E R D E

N A C H T - V L I N D E R S ,

van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

Het BLAAUWE WEESKIND.

Tab. XVIII, XIX, XX.

§. I.

e Reedenen, waarom de Vlinder in eene voorgaan-
 de Verhandeling, te weten *Tab. VII.* van dit zelf-
 de Gezin en Bende, den Naam van Roode Wees-
 kind alhier verkreegen heeft, dezelfde Reedenen zyn 'er
 ook voer, waarom dit tegenwoordig Insect den Naam
 van Blaauwe Weeskind draagt, in Duitschland weet men van
 r
 deezem

deezen Naam niet af, integendeel geeft men deeze Vlinder aldaar op veele Plaatzen den Naam van *Blaue Ordens Band*, dewyl het aldaar minder in gebruik is, de Kinderen in de Weeshuizen opgevoed wordende, met eene Roode, Blaauwe, Geele of andere *Uniform* te kleeden dan hier, integendeel de Linten aan welken de Orden Teekens gedraagen worden, doorgaands van eene Blaauwe, Roode, Geele, of andere kleur zyn, en de Blaauwe of Paarsachtige Teekening in de onder Vlerken der tegenwoordige Vlinders, zeer veel naar een Lint of Band gelykt, zo dunkt my is de eerste gedachte Naam van *Blau Ordens Band*, gantsch niet oneigen, echter zal ik by den Naam van Blaauwe Weeskind blyven, om dat dit fraaije Insect, by dezen Naam, ten minsten hier te Lande, zeer wel bekend is.

§. 2.

Reeds zedert al dien Tyd, 't welk verscheidene Jaaren zyn, in de welken ik aan de Insecten Liefhebbery, of *Entomologische* studie geweest ben, is altoos myn zoeken naar het tegenwoordig voorwerp of deszelfs Eiëren, te vergeefs geweest, maar eindelyk is het my gelukt, door de goedheid van den Wel Edelen Gestr. Heere, Mr. *Cornelis van Lennep*, Schepen en Raad der Stad Amsterdam, de Huishouding van dit fraaije en raare Insect magtig te worden, 't is dus niet meer als billyk, dat ik myne dankbaarheid en erkentenis hiervoor openlyk betuige.

§. 3.

'T was in de Maand October des voorledenen Jaars 1781, dat ik van gemelden Heere ten Geschenke kreeg 30 a 40 Eiëren, welken gelegd waaren door een of meerder Blaauwe Weeskind Wyfjes, want van deze schoone Vlinders, had zyn Wel Edel Gestrenge op deszelfs Hofsteede, 't Huis te Manepad, gelegen buiten Haarlem, 13 stuks gëvangen in het midden en einde der Maand September, om nu hier van waare het mogelyk, bevruchte Eiëren te bekoomen, en dus de verdere Huishouding te kunnen waarneemen, zo plaatste deeze waare Liefhebber en Onderzoeker der Natuurlyke Historie, alle deeze Vlinders by elkander in eene groote Vlugt, en ziet het Gevolg was,
dat

dat in genoemde Vlucht, gevonden wierden den 23 September 18 Eiëren, den 24 nog 20, den 25 nog 17, den 26 nog 12, en 't welk dus voortduurde tot aan den 7 October, als wanneer alle de by elkander geweest zynde Vlinders gestorven waaren, van dezen bevond men toen in 't geheel gelegd te zyn 14; Eiëren, allen enkeld, dus een bewys dat dezelve niet by Schoolen gelegd worden, of deeze Vlinders zich, nog in de vryheid zynde, reeds ontlast hadden van veele Eiëren, is niet wel te bepaalen, maar echter wel te denken, dewyl het anders een'al te klyn getal Eiëren zoude geweest zyn, voor meer dan een Wyfjes Vlinder, en dat 'er ten minsten twee, zo niet meerder Wyfjes bygeweest hebben, kan ik met volle zekerheid bepaalen, dewyl my door bovengenoemden Heere, twee Wyfjes Vlinders ter Hand gesteld zyn, uit welker Lyven, na dat dezelve door my opengesneeden waaren, ik nog zeer veele Eiëren uitgenomen hebbe, doch die allen verdroogd zyn, daar integendeel de door de Vlinder of Vlinders zelfs gelegde Eiëren, den geheelen Winter door leggen bleven, zonder in te droogen, welk indroogen, daarentegen onbevugte Eiëren, wanneer dezelve eenigen tyd leggen blyven, doorgaands doen, dit versterkte my derhalven in myne Hope, dat namentlyk dezelve, door gepaard geweest zynde Vlinders, zouden gelegd weezen, 't geen dan ook de uitkomst beantwoord heeft, waarheid te zyn, want den geheelen Winter en Voorjaar door, tot in het midden der Maand May, van 't Jaar 1782, bleven deze Eiëren onveranderlyk van gedaante en kleur, gelyk ik een derzelve op *Tab. XVIII.* by *Fig. 1.* hebbe afgebeeld in deszelfs Natuurlyke grootte, daarentegen by *Fig. 2.* zo als het zelve zich door het Microscop vertoond. Den 20 en 21 May, begon ik aan zommigen eenige verandering te bespeuren, zy wierden namentlyk lichter van kleur, de geelachtig witte Band, welken alle deze Eiëren rondom zich, doch afgebroken niet regelmatig doorlopende hadden, werd flauwer en over 't geheel, veranderde het bruine en blaauwachtige in vaal wit, 't welk hoe nader by het uitkoomen hoe sterker wierd, echter behielden dezelve hier en daar eenige onregelmaatige donkerhedens of donkere Vlakken, nog in 't onzekere zynde of deze verandering van kleur eene voordeelige of nadeelige verandering was, werd ik op het alleraangenaamste verrast, door eenen Brief van meergenoemden Heere, waar

Tab.
XVIII.
Fig.
1. 2.

in my bericht gedaan wierd, dat het eerste Rupsje uit een van de in 't voorgaande Jaar gelegde Eitjes, by zyn Wel Edele uitgekomen was. Zeer aardig en fraai, vertoonen zich deze Eiëren, wanneer dezelve met een gewapend oog beschouwd worden, derzelve op en nederwaards loopende Ribben en dwarsse verheevenc verdeelingen, doen een zodanig Ei byna gelyken naar een Zee-Appel of Netwerk, alwaar de geelachtige Band, rondom hetzelve loopende eene niet ongevallige Vertooning in maakt.

§. 4.

Op het ontvangen van gemelden Brief, sloeg ik de Eiëren welken ik van dit soort hadde, nog zo veel te meerder gaade, en bragt een zodanig van kleur veranderd en wit geworden Eitje onder het Microscop, en ziet tot myn groote Genoegen en Blydschap, ontdekte ik eene leevende Beweeging in het zelve, niet van het Rupsje zelfs, want dit konde ik niet zo onderscheidentlyk in dit Ei zien leggen, als het wel in zommige andere soorten van Eiëren te zien is, maar de beweeging welke ik in dit Ei zag, was, als van een daar in bewoogen wordend Vogt, dewyl het zelve eenige zich heen en weder beweevende Lucht-Blaasjes, deed te voorschyn koomen, toen ik deze Beweeging in dit Eitje waarnam, was het des Voormiddags van den 23 May 1782, en in de Nacht daaraanvolgende, kwam het Rupsje 'er uit te voorschyn, zeer vlug en vaardig in 't loopen, spannende volmaakt met 12 Pootjes, even als die der Roode-Weeskind Vlinders, hier voor *Tab. VII* pag. 33. omstandiger beschreeven, doch dit myn tegenwoordig Rupsje, was grooter als de zo even genoemden en meerder groenachtig van kleur, met een licht bruin Hoofdje en eenige donkere Vlakken over het voorste gedeelte van den Rug, ook over het geheele Lyf, met korte en styve Hairtjes bezet, echter weinig in getal, doch welken niet te zien waaren als door een vergrootend Glas,

Fig. 3. by *Fig. 3.* hebbe ik twee Rupsjes afgebeeld, zo als zich dezelve vertoonen, kort na dat dezelve uit Hunne Eiërdoppen zyn te voorschyn gekomen. In de omstandigheid geraakende van te zullen vallen, maakte myn jonge Diertje terstond enen Draad, waaraan het zelve als dan hangende was, en eene wyle tyds 'er na, aan deczen uit zyn

Lichaam

Lichaam voortgebrachten Draad zich wederom naar boven enterde. Den geheelen Voormiddag, bragt het zelve door met loopen heen en weder op en over de Willige Esfche en Abeele Takjes en Blaaden, welken ik aan het zelve gegeven had, de Esfchen liet myn Rupsje onaangeroerd, daarentegen aan den Bloesem der Willige Takjes begon het jonge Diertje iets te vreeten, echter maar van zeer korten duur, integendeel de Bladen der Abeele Boomen; scheenen voor het zelve een smakelyk Voedzel te zyn, want na dezen om zo te spreken geproeft te hebben, begon het aan de Onderzyde van een dergelyk Blad, het vleesfige des Blads van het tusfchen Viies af te vreeten, of zo als men het noemd te graazen, en na dit eene wyle tyds gedaan te hebben, zette het Rupsje zich in Ruste en zat vervolgens aan dezelfde Onderkant van het Blad, 't welk nog daarenbooven in de Schaduwe van andere Blaaden en dus als in 't donkere was geheel stil, met deszelfs Zes achter Pootjes aan zyn Voedzel het Abeele Blad vastgeklemd, hangende het overige voorste gedeelte van het Lichaam, onderwaards na beneeden toe gekeerd, eeven in dezelfde houding, gelyk men hetzelfde van wezentlyke of waare Span-Rupsen ziet doen en dus ook zo, gelyk in de reeds genoemde voorgaande Verhandeling van het Roode Weeskind aangemerkt is. Het Ei of liever de Dop van het Ei, alwaar het Rupsje zyn verblyf in gehouden had, was geheel onbeschadigd gebleeven, behalven alleen de Plaats, waar uit het Diertje gekroopen was om in de ruimte te koomen, hebbende voor 't overige de gedaante der Ribbetjes volmaakt behouden maar niet de kleur, want hetzelfde was door 't gemis van deszelfs Inwoonder, geheel en al doorschynende geworden, zelfs zo ongemeen doorschynende en dun, dat men het op wit Papier leggende, bynaa niet zien nog van het Papier onderscheiden kon.

Het jonge Rupsje eens om zo te spreken als ter deeg begonnen hebbende te vreeten van de Abeele Blaaden, zat vervolgens den geheelen Dag over zeer stil, in de reeds verhaalde stelling of Gedaante, vreetende tusfchen byden niet veel, maar tegens der Avond begon het dit meerder te doen, zelfs den Dag na deszelfs koomen uit het Ei, begon hetzelfde reeds aan de kanten van het Blad Hoekjes uittevreeten.

Zouden ook hebbe ik gedacht de Reedenen, waarom het jonge

Rupsje, voorts na het koomen uit deszelfs Ei, zo sterk begon te loopen, ten minsten den geheelen Voormiddag dit deed, dezen zyn? De Eiëren, worden met veel waarschylykheid, door de Moeder-Vlinders gelegd teegen de Stammen der Boomen, of aan derzelver Takken, Schuttingen of andere vaststaande Zaaken, want aan de Blaaden, zullen zy dezelve zeerlyk niet leggen, dewyl het Saifoen, in 't welk zy zich van haare Eiëren onlasten moeten, teegen den Winter gaad, en in dit Jaargetyde, de Blaaden reeds afvallende, zo zouden dus de daaraangelegde Eitjes, der Bedervinge overgegeeven worden, 't welk niet aan het Oogmerk voldoen konde om namentlyk het Geslacht in weezen te houden en zich dus voortteplanten; Vlinders daarenteegen, welken teegen den Voor-zomer zich van Haare Eiëren ontdoen, kunnen dezelve wel teegen de Blaaden, als het eigentlyke Voedzel der jonge Diertjes aanleggen, dewyl de Rupsjes 'er ten eersten uitkomen en dus terstond hun Voedzel gereed vinden, inteedeel dezen dan gelyk ik giffe, teegen de Stammen der Boomen of iets anders aangelegd zynde, om aldaar den geheelen Winter door, voor Bedervinge bewaard te blyven, zyn dus als van zelfs op eenigen Afftand van de Blaaden geplaatst, derhalven zo is het noodzaakelyk, dat de jonge Rupsjes haar Voedzel als eerst noch zoeken moeten, 't welk zy dan door 't loopen en beklimmen der Stammen, ook aan de Abeele Blaaden vinden, doch ik geeve myne Gedachten om beeter.

§. 5.

Des Nachts tusfchen den 26 en 27 kwam wederom een Rupsje uit deszelfs Ei te voorschyn en de daaraan volgende Nacht kwaamen 'er nog Zeeven tegelyk uit, myn Eerst te voorschyn gekoomene Diertje, had intusfchen reeds merkelyk in groote aangewonnen, en 't scheen my toe, dat deszelfs Eerste Vervelling niet meer verre af konde zyn. Alle Rupsjes geen een uitgezonderd, beschadigden Haare Eiër-Doppen niet als maar alleen ter Plaatze daar het Rupsje moest uitkruipen, makende aldaar een Gaatje; daarenteegen heeft men zeer veele andere Soorten van Rupsen, welken Hunne leedige Eiër-Doppen opvreeten en van
dezel-

dezelven genoegzaam niets onbeschadigd over laten. Tusschen den 28 en 29 kwaamen 'er wederom Vyftien Rupsjes uit Hunne Eiëren en des Nachts daaraanvolgende namentlyk tusschen den 29 en 30 nog Tien 't welk de laatsten waren, ik had wel is waar nog Drie Eiëren, maar dezen verdroogden nu, na dat dezelve den geheelen Winter door, oningevallen gebleeven waren.

§. 6.

Den 1 en 2 Juny zaten de eerst uitgekomenen reeds op 't vervellen en waaren den 3 en 4 derzelve Maand voor de Eerstemaal verveld, na welke Verwifeling van Huid zy zich vertoonden, gelyk by Fig. 4. een afgebeeld hebbe; Zy spanden nog eeven zo gelyk volmaakte Span-Rupsen met 12 Pooten doen, doch hunne Vier overige Buik-Pooten welken hun tot Zestien-Pootige Rupsen maakten, waaren na deze Eerste Verwifeling van Huid merkelyk zichtbaarder en grooter geworden, echter gebruikten zy dezelve nog niet tot het loopen. De kleur der geheele Rups was geelachtig Groen met Twaalf zeer fyne zwarte Stipjes op ieder Ring van 't Lyf, Hairsjes waren 'er zonder behulp van een tamelyk vergrootend Glas, niet aan te zien, en dan nog waaren dezelve zeer fyn en enkel als hier en daar verspreid.

De Eerst vervelden zetteden zich den 10 en 11den Juny voor de Tweede maal om van Huid te verwifelen en geraakten ook den 12de en 13den 'er door, na deeze Tweede Vervelling, waaren dezelve vol met zwarte Stipjes, gelyk Fig 5. op deze Tab. Tab. doet zien; door een vergrootend Glas beschouwd wordende, zag men ook nog veele fyne zwarte Streepjes op dezelve, maar welken met het bloote Oog niet wel zichtbaar waaren. Na deze Tweede Vervelling spanden zy ook nog met Hunne 12 Pooten, zonder de overige 4 Pootjes in 't loopen 'er by te gebruiken, insgelyks naamen Zy na deze Vervelling ook nog die gewoonte aan, dat als Zy met vreeten ophielden, Zy zich alsdan plat en dicht aan de Steelen der Blaaden of de Takjes zelfs vast zetteden, waar door alsdan deze Rupsen weinig in 't oog vielen, dewyl Hunne kleur met die

der Takjes en Steelen der Blaaden, zeer veele overeenkomst had. Den 16, 17 en 18^{den} dezer Maand, zetteden zich myne Rupfen voor de Derdemaal op 't vervellen, waarvan de Eersten reeds den 18^{den} 'er door geraakten, terwyl de anderen zulks nog moesten afwachten, *Fig. 5. Fig. 6.* vertoond eene dusdanig Driemaal vervelde Rups. By elken nieuwe Huid verkryging vraaten de meesten het afgestroopte oude Vel geheel en al op behalven den Kop, ook na deze derde Verhuiding, spanden Zy allen nog zonder eenig onderscheid even gelyk volmaakte 12 Pootige Span-Rupfen doen, gebruikende tot het loopen, de overige 4 in 't geheel nog niet, maar wel wanneer Zy teegen de Takken recht in de lengte uitgestrekt in Ruste zaaten, 't welk meest den geheelen Dag door geschiedde, dewyl Zy teegens den Avond en Nacht zich het meeste in beweging begaaven en ook meestal des Nachts alleen Hun Voedzel gebruikten; by het stil zitten, dan gebruikten Zy ook haare nog overige 4 Pooten en dus alle 16, om zich als 't ware, wel ter deeg vast te houden, zomtyds gebeurde het ook wel eens by Dag, dat de Eene of andere aan 't loopen ging, of ook wel begon te vreeten, doch dan was het meestentys veroorzaakt door eene flooring in derzelve Ruste, 't zy dat ik de Glaazen waar in ik myne Rupfen had eenigzints beweegde, of dat ik Hen op eene andere wyze verhandering in derzelve stil zittende houding toebrecht, buiten deze toevallige verhanderingen, bleeven Zy in stilte aan de Takken zitten. Den 21sten dus Vyf Daagen na de Derde Vervelling, zetteden zich de voorspoedigsten reeds om voor de Vierdemaal Hun te klein geworden Vel afteleggen, zeer ongelyk ging het met den Wasdom dezer Rupfen, want ter zelfder Tyd dat de voordeeligsten op de Vierde Vervelling zaaten, hadde ik 'er ook nog welken maar eerst Tweemaal verhuud hadden, dus ruim Neegen Daagen ten achteren waaren, daar 'er echter tusschen de eerst en laatst uit de Eieren gekoomenen, maar een verschil van Vyf of Zes Daagen plaats vond. Den 23sten waaren de voorspoedigsten voor de Vierdemaal van Huid verwisfeld en hadden toen de gedaante grootte en kleur gelyk *Fig. 7.* op *Tab. XIX.* deed zien, zynde nu merkelyk *Tab. XIX. Fig. 7.* bruinder van kleur geworden als voor deze Vervelling, ook nu nog spanden Zy, echter schein het als of het Derde paar middel of Buik

Buik-Pooten te weten van achter af gerekend, nu meerder als voorheen door Hun tot het loopen gebruikt wierd. Den 26 en 27sten Juny zaten de oudsten op derzelver Vyfde verwisseling van Huid, welken 'er ook na verloop van twee Daagen door geraakten en zich na deze Hunne Vyfde Vervelling vertoonden, gelyk de Afbeelding by Fig. 8. naar eene dusdanige Rups vervaardig, doet zien. Na deze Fig. 8. Vyfde Vervelling, vraaten zy niet zo bepaaldelyk als wel voorheen; derzelver afgestroopte Vel op, maar lieten hetzelfde zommigen ten deele, anderen zelfs geheel onaangeroerd zitten, by verre de meesten, zo niet by allen mogt ik wel zeggen nam ik waar, dat zy telkens hoe naader by eene aanstaande Verhuiding zynde, hoe bleeker van kleur dezelve wierden, integendeel telkens was iedere Rups kort na de Vervelling merkelyk donkerder van grond verf als voor de Verhuiding geworden, doch deeze donkerer kleur wierd doorgaands in twee of drie Daagen weder allengs bleeker en eeven zo gelyk dezelve voor de Vervelling was. In het Begin van den levensloop myner Rupsen, dacht ik, dat zy eeven als die der Roode Weeskind Vlinders, in eene voorgaande Verhandeling beschreeven, niet meerder als Viermaal zouden verwisselen van Huid, maar dit was geheel mis gerekend, want den 3 July, waaren de voorspoedigsten of oudsten, reeds Zesmaal verveld, zynde Hun Kop na deze Vervelling, ruim eens zo groot als die der Roode Weeskind Rupsen, een dusdanige Kop, hebbe ik om deszelfs aardige Gedaante en Teekening, in zyne Natuurlyke groote afgebeeld by Fig. 10. en op dat men deszelfs byzondere gefig. 10. 11. gureerdheid des te beeter zoude kunnen zien, hebbe ik denzelven by Fig. 11. door een Vergroot-Glas beschouwd zynde vertoond, alwaar a. a. a. a. a. de Oog-Bolletjes aanwyzen, welken men op de Voorzyde van den Kop ziet, want de aan wederzyden van denzelven zittende twee a drie Oogen of Oog-Bolletjes, kunnen niet anders gezien worden, of men moet den Kop van ter zyden door het Microscop waarneemen. Het loopen als Span-Rupsen veranderde nu ook na deze Zesde Vervelling dewelke ook de laatste van alle myne Rupsen was, het spannen had ten meestendeele gedaan, gebruikende nu alle 16 Pooten, echter behielden Zy nog dit Span-Rups of zo als men het onder de Liefhebbers noemd, dit Kramachtige aan zich, dat Zy

Haar Achterlyf met dezelfs 10 Pooten als gelykelyk in 't loopen opheften, daar integendeel andere 16 Pootige Rupsen, hierin meerder eene Wormsgewyze beweging en voortgang houden, dewyl dezelve Haar Lyf golvende, Lid voor Lid opheffen dusdoende derzelve weg vorderen. Twaalf of Veertien Daagen na de Zesde Verwisseling van Huid, waaren myne voorspoedigste Rupsen volwassen, eene dus in Haar grootste volmaaktheid zynde Rups, hebbe ik afgebeeld in des-

Fig. 9. zelfs Natuurlyke groote en kleur by *Fig. 9.* allen waaren zy niet even donker van Grond-Verf, de meesten zelfs waaren bleeker dan die geene was, naar dewelke ik myne Afbeelding vervaardig hebbe, doch dewyl de lichte Vlakken op het Eerste en Vierde Lid van den Kop afgerekend, op deze zichtbaarder waaren als op de bleekeren van kleur, zo verkoos ik tot myn Voorwerp om 'er na te teekenen eene donkere Rups, ook was deze waar naar ik de Afbeelding vervaardig hebbe, myne grootste Rups, zynde lang $3\frac{1}{2}$ Duim, doch de Wel Edele Heer Mr. C. van Lennep heeft van deze zelfde Soort eene gehad, welke grootste lengte $3\frac{1}{2}$ Duim Rhylandische maat was. Aanmerkelyk is het, dat deeze Rups veel traager en langzaamer van groei geweest is dan alle de overigen, zynde derzelve Verandering in Pop op den 23 August geschied en de Vlinder eerst den 4 October uit dezelve te voorschyn gekoomen, dus 42 Daagen als Pop geleege. De Vlinder was niettegenstaande de meerdere groote van de Rups, naar eevenredigheid niet ongemeen grooter als de andere Vlinders.

§. 7.

Den 16 July was het, dat by my de Eerste Rups zich inspon om in eene Pop te veranderen, gebruikende tot derzelve Spinzel eenige verdroogde of verlepte Blaaden en ander Afval, 't welk op den Bodem van het Verblyf lag, waarin ik Vier derzelve geplaatst had, een dusdanig, uit verdorde Abeele Blaaden en der Rupsen eigene Uit-

Fig. 12. werpzels vervaardig Pop Verblyf of Spinzel, hebbe afgebeeld by *Fig. 12.* Het inspinnen deden myne Rupsen op zeer verschillende wyzen, zommigen maakten Haar Spinzel op den Bodem van de Vlucht waar in dezelve waaren, anderen Sponnen zich in de Takken tuschen de

Blaa-

Blaaden in, en nog van anderen wederom welken ik in groote Zuiker Glaazen had, vervaardigden Twee het Spinzel teegen de Zy-Wanden van 't Glas aan, van deezen kon ik derhalven Haare verwiffeling van Staat of Pop wording zeer duidelyk waarneemen, dus bevond ik dat byde deze Rupsen, van derzelver in spinning af, tot het veranderen in Pop toe, ieder nodig hadden Zes Daagen. Eene uit deszelfs Spinzel genoomene Pop, hebbe ik afgebæeld by *Fig. 13.* allen zonder onderscheid zyn *Fig. 13.* dezelve Een Dag of daaromtrent na de Verandering, met eenen Blaauwachtigen Daauw of Schimmel overdekt, zynde de eigentlyke Grond kleur der Pop wanneer de blaauwe Schimmel 'er afgeveegt is rosachtig Bruin, gelyk *Fig. 14.* op *Tab. XX.* na 't Natuurlyke Voorwerp geteekend zynde, duidelyker verbeeld.

§. 8.

Den 23 August, kwam de Eerste Vlinder by my uit deszelfs Pop te voorschyn en Daags daaraan volgende een Tweede, wanneer nu deeze eerst uitgekome Vlieder, ook juist die geene geweest is, welke het eerste in eene Pop veranderd was, doch 't geene ik niet met zekerheid bepaalen kan, dan heeft dezelve om Vlinder te worden nodig gehad juist 31 Daagen, dit weet ik zeker dat eene Rups welke by den Heere van *Lennepe* in eene Pop veranderd was den 19 July, den 22 der volgende Maand August, Vlinder wierd, 't welk dus eenen tusschen Tyd maakt van 34 Daagen. Dat by my de Tyd van het uitkomen, Pop worden, en in Vlinder veranderen van myne oudste en eerst uitgekome Insecten van dit Soort, een of twee Daagen laater is geweest dan by den Heer van *Lennepe*, is waarschynlyk hieraan toe te schryven, dat de Eiëren welken ik had, gedurende den voorgaanden Winter, op kouder Plaats bewaard zyn geweest. Gem. Heer daags na het uitkomen van zyn eerste Rupsje, by zekeren Heer, aan wien hy ook eenige Eieren gegeven, en die dezelve in een Vertrek, alwaar van Tyd tot Tyd gestookt wierdt, weggelegd hadt, zonder naar dezelve te zien komende, vondt alle de Eijes ledig, en de Rupsjes, by gebrek aan Voedzel, gestorven. Dit strekke tot waarschouwing aan de Liefhebbers, ten einde zy, door

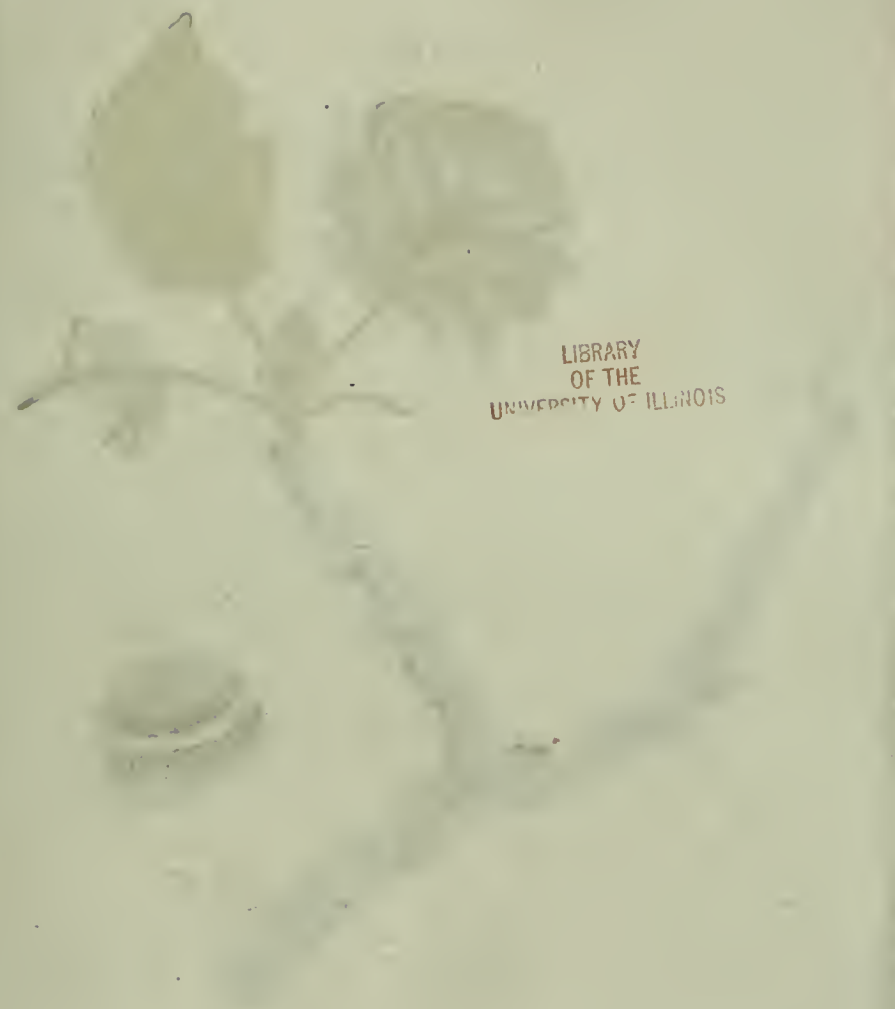
de Eieren van Insecten op eene al te warme Plaats te bewaaren geen ge-
 vaar loopen dat dezelve uitkomen, eer het noodige Voedzel voor de
 daaruit voortkomende Rupsen te bekomen is. Weinig doch echter iets
 is het aan de Poppen vooraf te zien, wanneer de Vlinders zullen uit-
 koomen, door het verwyderen van derzelver Ringen of Leeden. Na
 den 23 August kwamen de Vlinders uit myne Poppen den eenen
 voor, den anderen na, te voorschyn, tot aan den 9 September, als
 wanneer de laatste Vlinder uit de nog leggende Pop des Nachts uit-
 gekoomen was, gelyk ook alle de Vlinders van de 25 Poppen welken ik

Fig. 16. gehad hebbe, by my des Nachts zyn uitgekoomen. By *Fig. 16.* hebbe
 ik dezen fraaijen en raaren Vlinder in eene vliegende gedaante afgebeeld

Fig. 15. zynde dit een Wyfje, daarentegen by *Fig. 15.* is een Mannetje in
 zyne stil zittende houding vertoon, het onderscheid der Kunne is aan
 dit Soort van Vlinders niet zo als wel doorgaands aan andere Nacht
 Vlinders aan derzelver Sprieten of Voelders te zien, maar wel aan
 het Lyf, zynde dat der Wyfjes dikker en na achteren spitzer uitloo-
 pende als dat der Mannetjens 't welk dunder en aan het Einde ge-
 pluimd is.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

F. & F. 1741 n. 371 *Patocula Fraxini* L.

NACHT-VLINDERS *n. n. n.* Tweede Gezin der EERSTE BENDE

Tab. XVIII.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Fig. 13. a. m. 1771. Catocala Fraxini. N.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE

Tab. XX.

Fig. 16.

Fig. 15.

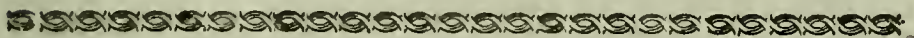

Fig. 14.

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

V I E R D E S T U K.

EEN EN TWINTIGSTE VERHANDELING.

OVER DE

N A C H T - V L I N D E R S,

van 't Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

De A G A A T V L I N D E R

Tab. XXI.

§. I.

Meest aan alle Dieren, welken nog geen algemeen bekend, of algemeen aangenoemenen Naam hebben, geeft men eenen zodanigen, dewelke eenige betrekking op de gedaante van het Dier, of op deszelfs Eigenschappen, of Voedzel heeft, dus noemd men by voorbeeld, de Rups hier voor op *Tab. II.* van dit zelfde Gezin en Bende afgebeeld en beschreeven, de *Beer-rups*, wegens deszelfs overeenkomst in ruig Hairigheid, met het grootte Viervoetige Dier, 't welk algemeen bekend is onder den Naam van *Beer*; De *Vlicr-Vlinder*, *Hagedoorn-Vlinder*, *Riet-Vink* en veel meer anderen, zo wel onder de grootste Dieren als ook onder de Insecten, draagen hunnen Naam naar het Voedzel alwaar Zy op aazen of van bestaan, anderen wederom hebben hunnen Naam ontfangen naar derzelve meest bekende Eigenschappen, zo draagd onder meer andere Voorwerpen het bekende viervoetige Dier de *Luijaard*, zynen Naam van deszelfs ongemeene traagheid

in 't loopen of in 't beklimmen der Boomen , van daar is het ook , dat de grootte en doór zyne zo zeer bekende Schriften beroemde Ridder *C. van Linnæus*, in deszelfs *Systema Naturæ* Editio X. pag. 845. N. 132. den Naam van *Meticulosa* of *vreesachtige* geeft , aan de Rups welke ik voor hebbe in deze Verhandeling nader te beschryven , doch dewyl de Vlinder , onder de liefhebbers meerder bekend is dan de Rups , en dezelve eenige Teekening op de boven Vleugels heeft , welken niet oneigen naar zommige Vlakken in de Agaat-Steenen gelyken , zo waage ik het , om dezen Vlinder den naam van *Agaat-Vlinder* te geeven , te meer , dewyl zo veel ik weet , deze Vlinder nog met geen en anderen algemeenen Naam bekend is , want dien , welken de zo eevengenoemde Ridder *Linnæus* , aan denzelven gegeeven heeft , is myn's weetens ook nog in geen algemeen gebruik.

§. 2.

Reeds verscheidene Jaaren geleeden , vond ik den 30 April op Scheerlingkruid , of eene soort van dollé Kervel , een Eitje , zynde witachtig geribd en glanzig , met licht bruine Vlakken , waarvan een boven op rond om het Middenpunt van 't Ei was en de andere eeven gelyk een bruine Band om het geheele Eitje heen liep , by *Fig. 1.* op *Tab. XXI.* hebbe ik hetzelfde in zyne natuurlyke grootte op een Blaadje Scheerling afgebeeld , en by *Fig. 2.* vertoonend zich hetzelfde door het Microscop gezien zynde , wanneer men de Ribbetjes , en bovengenoemde bruine Banden zeer duidelyk zien kan , twee Daagen voor het uitkoomen der Rups wierd het Eitje aschgrauw van kleur ; dewyl ik naderhand deze Eiëren en Rupsen ook op veel meer andere Gewasfchen als *Scheerling* , gevonden hebbe , namentlyk ook op *Stokkroozen* , *Zuuring* en *Klisen* zo hebbe ik op deze Plaat een Struikje jonge Klisfe-Blaaden afgebeeld.

§. 3.

Uit het bovengemelde Eitje den 30sten April gevonden zynde , kwam den 2den der daaraan volgende Maand May het Rupsje , spannende met twaalf Pooten , hetzelfde was zeer lang dun en gaauw , naar mate van deszelfs Ouderdom en witachtig van kleur met zwarte stipjes , na het verloop van eenige Daagen kon men reeds zien dat hetzelfde eene zestien Poo-

Pootige Rups zoude worden, want nog voor de eerste Vervelling, zag men reeds de acht Middell- of Buik-Pooten onderscheidentlyk, hoe wel de jonge Rups nog maar vier van dezelve gebruikte. Zeeven Daagen na dat het Rupsje uit het Ei gekoomen was, dus den 16de May, vervelde hetzelve voor de eerste maal en spande nog gelyk als te vooren, niet-tegenstaande men nu de acht Buik-Pooten volmaakt zien kon, dit spannen der Rups duurde echter nu niet lang meer, want nog eenige Daagen voor de tweede Vervelling, gebruikte het Rupsje reeds alle zestien Pooten. Den 25sten derzelve maand, dus neegen Daagen na de eerste Vervelling, verwisselde myne Rups voor de tweede maal van Huid en den 2de Juny voor de derde maal, zynde 'er alzo eene tusschen ruimte van acht Daagen tusschen de tweede en derde Vervelling, by ieder verwisseling van den Huid, vrat de Rups het afgestroopte Vel schoon op; Deze derde Vervelling was ook tegelyk de laatste, waarna de Rups tot de Volwassenheid geraakte zonder meerder nodig te hebben van Huid of Vel, te veranderen, in welken volwassenen staat zy zich vertoonde zo als ik dezelve by *Fig. 4.* hebbe afgebeeld, zynde bruin van kleur, met elf donkerder en schuins loopende geboogene streepen ter wederzyde van den Rug, zynde het eigentlyke en kennelykste Character, van dit soort van Rupsen, waar door men dezelve terstond by den eersten opslag, kan onderscheiden van andere Rupsen soorten, welken met deze in grond kleur zeer veele overeenkomst hebben. De Buik is van onderen en ter zyden lichter van kleur als de Rug, gelyk ook de vier paar Buik-Pooten, alsmede het laatste paar of Staart-Pooten van dezelfde kleur zyn.

Dewyl ik zo als reeds bovengezegd is, meerder Eiëren en Rupsen van dit eigen soort gevonden en groot gebracht hebbe, zo waren 'er onder dezen ook, welker grond kleur, in plaats van bruin, zeer schoon groen was, doch waarvan de elf schuin loopende streepen maar zeer flauw en nauwelyks te zien waren, de Afbeelding van eene dergelyke groene volwassene doch zich in elkander krimpene Rups ziet men by *Fig. 3.*

De ondervinding heeft my ook nog geleerd, dat de Rupsen welken uit Eiëren koomen, die door de Vlinders in den Somer gelegd zyn, als Rupsen overwinteren en ook des Winters vreeten wanneer Zy eenig Huidienend Voedzel bekoomen kunnen, zommigen in dat Saifoen haaren vollen Wasdom bereikt hebbende, gaan, of in de Aarde, of maken zich een oppervlakkig Spinzel in dezelve, om daar in tot Poppen te veranderen,

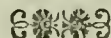
ren, doch blyven in dit Spinzal doorgaands nog zeer langen tyd in de gedaante van Rupsfen leggen, veranderende intusschen derzelve kleur in groen, óffchoon dezelve van te vooren bruin geweest was.

§. 4.

De booven beschreevene Rups, waarvan ik het Ei den 30 April gevonden had, vervaardigde zich boven de Aarde, van verdroogde en verwelkte Blaaden een Spinzal, en veranderde in hetzelfde den 9 Juny tot eene Pop, zynde roodachtig bruin van kleur, echter is hier in tusschen deze Poppen wel eenig onderscheid te zien, dat namentlyk de eene schoonder of meerder rood is als de andere, beide, te wecten Pop en *Fig. 5.* Spinzal, hebbe afgebeeld by *Fig. 5.*

§. 5.

Den 11 July, dus na verloop van 32 Daagen na de Pop wording, kwam de fraaije Vlinder 'er uit te voorschyn, afgebeeld in deszelfs vliegende gedaante by *Fig. 7.* in de rustende of loopende daarentegen by *Fig. 6.* *Fig. 6.* de eerste Afbeelding is vervaardigd naar die van een Mannetjes Vlinder, de tweede daarentegen naar een Wyfje, het onderscheid der Kunne, 't welk men in zeer veele soorten van Vlinders zien kan aan de onderscheidene dikte der Sprieten, of aan de meer of minder gepluimdheid van dezelve, is inteedendeel aan 't tegenwoordig soort van Vlinders, aan dit Kenmerk niet te onderscheiden, maar moet gezien worden, aan de meerdere of mindere dikte van 't Lyf, en aan de gepluimdheid van 't uiteinde deszelve, Het welke by 't Wyfje maar spits zonder gepluimd te zyn eindigd, daarentegen over 't geheel dikker als dat van 't Mannetje is. Tweemaal in 't Jaar heeft men deze Vlinders, te wecten in 't laatst van April of begin der Maand May, zynde van Rupsfen welken den Winter over geweest hebben en eerst in 't Voorjaar in Poppen veranderd zyn, deze Vlinders alsdan Eiëren gelegd hebbende, veranderen de daaruit voortgekoomene Rupsfen in Poppen, en de Vlinders koomen ook nog in 't zelfde Jaar in de Maanden July of August te voorschyn, iets vroeger of laater al naar dat het Weder gunstig is, deze Vlinders alsdan hunne Eiëren leggende, koomen wel de Rupsfen kort daar na uit dezelve, maar blyven zo als booven gezegd is in den Staat van Rups den Winter over.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

F. & F. 15. d. 116 278 *Phlogophrona reticulosa* L.

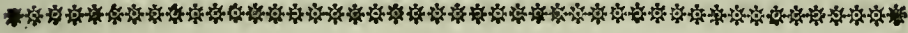
NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. XVI.

NEDERLANDSCHE INSECTEN,

BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

V I E R D E S T U K.

TWEE-EN-TWINTIGSTE VERHANDELING.

OVER DE

N A C H T - V L I N D E R S,

van 't TWEEDE GEZIN *der* EERSTE BENDE.

De St. J A N S - V L I N D E R.

Tab. XXII.

§. I.

et tegenwoordig Voorwerp, afgebeeld op *Tab. XXII.*, 't welk de beroemde Ridder C. LINNEUS noemd *Sphinx Filipendula*, word door de Fransche Liefhebbers daarentegen geheeten *Sphinx bellie*, doch hier draagd dit Insect by de meeste Liefhebbers den naam van *Sint - Jans Beesje* of *Sint Jans Vlinder*, uit hoofde dat dit Dier in deszelfs eersten Staat als Rups, met het zogenaamde *St. Jans Kruid* (*Hypericum*) zich geneerd en het is ook maar alleen dit Kruid, waarop men zo veel my bewust is, deze Rupsen vind, wel is waar, voor eenige Jaaren, jonge Rupsjes van deze Soort hebbende, welken by my uit Hunne Eieren gekomen waren, gaf ik aan dezelve by ge-

brek van *St Jans-Kuid*, allerhande andere Kruiden en laag by den Grond groeyende Gewassen, om te zien of 'er niet iets by zoude zyn, 't welk deze Jonge Rupsen tot Voedzel verkiezen zouden, 't geen dan ook in zo verre gelukte, dat zy aan de Blaadjes van Klaver niet alleen begonnen te vreeten, maar dit ook vervolgden tot derzelver vollen wasdom toe, latende al het overige om zo te spreekken onaangeroerd leggen, echter vind men de Rupsen in de vryheid zynde nimmer op den Klaver.

§. 2.

Den 15 July reeds eenige Jaaren geleeden, ving ik aan de Duinen buyten Haarlem, Vier Vlinders van deze Soort, zynde twee Mannetjes en twee Wyfjes dus twee paar, dewyl nu dezelve juist in verëeniging waren, had ik hoop, bevruchte Eiëren van Hun te verkrygen, ten dieneinde zettede ik t' Huis gekomen zynde, de Wyfjes elk afzonderlyk in eene Doos, 't welk van dat gevolg was, dat ieder van dezelve den 16 en 17 July, dus een en twee Dagen na de paaring, een grooten Hoop Eitjes gelegd hadde, welken zonder eenige Orde op elkander als gepakt waren, gelyk zulks naar 't Natuurlyke Voorwerp afgebeeld hebbe op *Tab. XXII.*

Tab
XXII.
Fig. 1.
en 2.

Fig. 1. zynde een enkeld Eitje door het Microscoop vergroot gezien, afgebeeld by *Fig. 2.* alle deze door de Wyfjes Vlinders gelegde Eiëren, vielen op het platte van dezelve met eene holligheid inwards, gelyk men dit aan de vergrootte Afbeelding duidelyk zien kan, dit invallen der Eitjes, 't welk eene indrooging schein te zyn, deed my vreezen dat 'er geene Rupsen uit zouden voortkomen, doch na dat dezelve 10 a 12 Dagen gelegen hadden, veranderde de kleur derzelve, wordende van schoon geel zo als zy geweest waren, paarschtig, ook verhief zich wederom de als ingevallene holligheid en werd gelyk met het overige van het Ei.

§. 3.

Voor dat de jonge Rupsjes nog derzelver Eiër-Doppen verlieten, bekwam ieder Eitje aan den eenen kant een donkere Vlak, 't welk men door een matig vergroot Glas gezien zynde, duidelyk kon ge-
waar worden dat zulks door de Koppen der Jonge Rupsen veroor-
zaakt

zaakt werd, niet lang na dat men deze doorschyning van de Hoofden der Rupsen gezien had, kwamen dezelve uit Hunne Eiëren te voorschyn, hebbende dus in 't geheel maar 13 Dagen in dezelve befloten geleege; De jonge Rupsjes waren over 't geheel geel van kleur, met koolzwarte en gladde Hoofden, doch Hun Lichaam was overal met zeer fyne Haaiëren bezet, welke Haaiëren zy ook bleeven behouden door alle vervellingen heen. Zo dra deze Diertjes uit Hunne Eiëren komen, vreeten zy de Doppen derzelven geheel op, eene eigenschap welke niet by alle Rupsen plaats vind.

Aan andere Eiëren van dit Soort, welken ik naderhand meer dan eens gekreegen hebbe, door Vlinders welken dezelve by my gelegd hadden, is 't my gebleeken, dat de Rupsen zomtyds maar 8, 9 of 10 Dagen inplaats van 13 nodig hebben, om uit derzelve Eiërdoppen te kunnen komen. Zes of zeeven Dagen na dat de Rupsen uit de Eiëren waren, vervelden dezelve voor de eerste maal, blyvende van kleur geel, doch in 't welk men reeds eenige zwarte Tekening gewaar konde worden; Zes Dagen na deze eerste verwisfeling van Huid, geschiede zulks voor de tweede keer en wederom na verloop van 7 Dagen vervelden zy voor de derde reize, ook toen was Hunne kleur nog dezelfde als te vooren, echter met dit Onderfcheid, dat de zwarte vlakken hoe langer hoe grooter en duidelyker wierden. Vyftien Dagen verliepen 'er na de derde vervelling, toen zy dit voor de vierde maal deden, na welke vierde verwisfeling van Huid zy Hunnen vollen wasdom en grootte verkreegen, twee dus volwasfene Rupsen, hebbe afgebeeld by *Fig. 3.* en *Fig. 4.* *Fig. 3.*
en 4.

§. 4.

Offchoon dit Soort van Rupsen, zich aan 't *St Jans - Kruid* alleen ophoud, zo hebbe ik echter nog nooit eenig Spinzel aan hetzelfde gevonden, verkiezende de Rupsen daarentegen wanneer Zy zich ter verandering begeeven zullen, doorgaans hiertoe uit, eenige overeind staande zaaken en wel inzonderheid van het rietige Gras, 't welk men veelvuldig aan Duinkant vind, aan deze Halmtjes vervaardigd ieder Rups zich een zodanig Spinzel, gelyk afgebeeld is by *Fig. 5.* zynde altoos de Boven-*Fig. 5.* helft van hetzelfde, merkelyk geelder als de Onderhelft; In een dus gemaakt Verblyf, veranderd de Rups na verloop van 5 a 6 Dagen in

eene Pop, zynde donker bruin van kleur met geele Ringen en afgebeeld
Fig. 6. by Fig. 6.

§. 5.

Eene dus in Pop veranderde Rups, blyft in dezen Staat niet lang, want na verloop van drie weeken als Pop geleege te hebben, of 4 weeken na het inspinnen der Rups, komt de fraaye Vlinder uit dezelve ten voorschyn, 't welk op deze wyze geschied: De Vlinder tot deszelfs ryphed in de Pop gekomen zynde, schuift zich zelfs met zyn omvattend Pop bekleedzel, door het Spinzal heen, wanneer dezelve als dan ter helfte daar uit is splyt de Pop open, gelyk afgebeeld hebbe by *Fig. 7.* en de Vlinder komt 'er uit. Deze eigenschap, om namentlyk als Pop uit het Spinzal te komen, terwyl de Vlinder nog in dezelve besloten is, vind maar by zeer weinigen Plaats, integendeel, splyt by de allermeeeste Vlinders, de Pop nog in het Spinzal besloten zynde van een, en de Vlinder maakt alsdan het Spinzal open.

§. 6.

De Afbeelding van dit zeer fraaye Insekt in deszelfs laatsten Staat als Vlinder, ziet men by *Fig. 8.* en *Fig. 9.* zynde de eerstgenoemde naar een Wyfje en de laatste naar een Mannetje geteekend, het onderscheid der Kunne, kan men het meest zien aan de meerdere of mindere dikte van het Lyf, want de Sprieten of Voelders zyn in beiden eeven zwaar, integendeel zyn de Lyven der Wyfjes dikker over derzelve geheele lengte, dan die der Mannetjes, welken meestal by de inplantingen der Vlerken of tegen de Borst aan, dunder zyn, insgelyks is ook de groene kleur by de Wyfjes Vlinders, meerder geelachtig dan by de Mannetjes.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

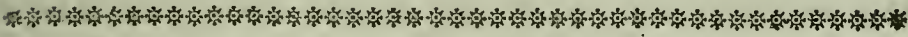
B. F. 10d. No. 20. *Xygaena Filipendulae* L.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

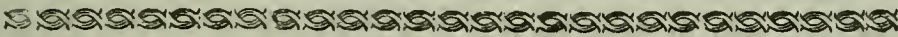
Tab. XXII.

NEDERLANDSCHE INSECTEN,
 BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

V I E R D E S T U K.

DRIE-EN-TWINTIGSTE VERHANDELING.

O V E R D E

N A C H T - V L I N D E R S,

van 't TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

Het S C H A A P J E.

Tab. XXIII.

§. I.

p het eerste voorkomen, heeft dit Insect in zynen Rupsen staat; eene vreemd schynende Gedaante, door derzelve ongemeene ruigte en voor eene Rups buitengewoone lang Hairigheid, want hierdoor is men niet in staat wanneer zy stil zit, het Voor van het Achtereinde te onderscheiden, of te weten welk de Kop, of Staart is, 't is zekerlyk ook hierom, dat de Insecten-Liefhebbers in Duitschland, deze Rups noemen *Pudel Raupe* in naarvolging van de zeer ruige lang Hairige

Honden, welken men gewoon is in Duitschland, met den Naam van *Pudel Hunden* van anderen te onderscheiden; Hier te Lande draagd dit Insect by de meeste Liefhebbers den Naam van *Schaxpje*, of *Katje*, welken eersten Naam ik derhalven ook niet goed achte te veranderen De Heer LINNÆUS heeft in zyn *Systema Naturæ Edit. XII. pag. 138. No. 109.* dit Insect genoemd LEPORINA. In het Werk van *de Geer* vind men in deszelfs *Memoire VI. pag. 210. Tab. 12. Fig. 10 a 17.* deze Rups ook beschreeven en afgebeeld, doch voor zo verre my bekend is by geen en anderen Autheur, want de Rups by *Rüfel* in deszelfs *Insecten belustigung* in 't Vierde Deel *Tab. IV. Fig. 5.* geteekend en naderhand door deszelfs Opvolger *Kleeman*, in zyne *Beyträge zur natur oder Insecten Geschichte* op *Tab. XVII. Fig. 1. 2. en 5.* afgebeelde Rups en Vlinder, is zekerlyk eene geheel andere Soort, dewyl anders de afbeelding aldaar, geheel niet aan het Natuurlyk Voorwerp zoude beantwoorden.

§. 2.

Omtrent in de helft der Maand Augustus, vond ik op een Elfe Blad en wel op deszelfs bovenste zyde, Drie van elkander afgezonderde Eitjes, dus een bewys, dat de Moeder-Vlinder dezelve enkel en niet by Schoolen legt, een van deze Eitjes hebbe ik in zyne Natuurlyke grootte

Tab. XXIII. afgebeeld by *Fig. 1.* op *Tab. XXIII.* en door het Microscop gezien *Fig. 1, 2.* zynde by *Fig. 2.* Uit deeze Eitjes kwamen na verloop van nog maar een à twee Dagen de jonge Rupsjes voort, zynde ruig Hairig. Dat dezelve zo spoedig by my uit Hunne Eieren kwamen, was zekerlyk uit dese oorzaak, dat dezelve naar alle waarschynlykheid reeds verscheidene Dagen te vooren gelegd waren geweest, om welke reedenen ik

ook

ook niet stellig verzekeren durf, of de kleur welke deze Eieren hadden, wel juist dezelve is, die zy hebben moeten wanneer dezelve nog niet lang gelegd zyn geweest, want dat verre de meeste Vlinder Eieren een a twee Dagen voor het uitkomen der Rupsen, van kleur veranderen en doorgaands donkerder worden, is genoeg bekend by elken Insecten Liefhebber.

§. 3.

De jonge Rupsen, lieten zich de Elfe en Willige Bladen welken ik Hun gaf zeer wel smaaken, met welke laatsten ik myne meeste Rupsen gevoed hebbe en waardoor zy wakker groeiden, dus dezelve na eenige malen verveld te zyn, ruim half September volwasfen waren, eene dusdanige Hare volle grootte bereikt hebbende Rups, ziet men afgeteekend by *Fig. 3.* De Hairen dezer Dieren geeven aan dezelve eene zonderlinge *Fig. 3.* Gedaante en lopen als 't ware van het Staart-einde naar den Kop en hiervan daan als naar den Staart toe, waardoor men, als mede door derzelver menigte, het eigentlyke Lichaam der Rups bynaar niet zien kan, doch kort voor dat dezelve zich ter verandering in Poppen zullen begeeven, verliezen zy bynaar alle Hunne Hairen, dus men alsdan het Lichaam zeer wel kan onderkennen maar worden teffens zeer onaanzienlyk, ontlasten zich ook nog vooraf van meerdere vuiligheid als wel anders gewoonlyk is, welke afgang nu niet zwart zo als te vooren, maar roodachtig zich vertoond.

§. 4.

Deze Rupsen zich ter verandering zullende begeeven, verkiezen hier toe uit, het eene of andere Stuk Hout, en maken in hetzelfde ter zyde

Fig. 5. een bynaar waterpas lopend Gat , gelyk hier aangewezen is by *Fig. 5.* ten einde van dit horizontaal lopende Gat , maakt de Rups rechthoekig naar beneden in het Hout eene Holligheid , alwaar Zy alsdan in eene Pop veranderd , makende van te vooren ter plaatze alwaar het Hol rechthoekig naar beneden gaat , het zelve toe met Haar Spinzel , in 't welk zy afgeknaagde brokjes Hout vermengd , waardoor men volstrekt niet zien kan dat 'er ten einde van het opene Gat of Ingang om zo te spreken , nog eene tweede Ruimte overig is.

§. 5.

Fig. 4. De Pop als buiten het Hol genomen en afgebeeld zynde by *Fig. 4.* blyft in dezen Staat in Haar Verblyf , het welk zy zich nog Rups zynde bereid heeft , tot in den daaraanvolgenden Somer leggen , komende niet voor in de Maanden Juny en July de Vlinder uit dezelve te voorschyn.

§. 6.

Fig. 6. By *Fig. 6.* en *7.* ziet men de Afbeeldig van het vliegende Dier , waarin de boven beschreevene zo ongemeen ruig Hairige Rups veranderd , zynde by *Fig. 7.* een Wyfje en by *Fig. 6.* een Mannetjes Vlinder afgeteekend. Onderfcheid in de Sprieten en Voelders waarby men de Mannetjes van de Wyfjes zoude kunnen onderkennen is 'er niet , zynde het kenmerk der Sexe , alleen te zien aan de meerdere dikte van het Lyf van het Wyfje , by dat van het Mannetje vergeleeken zynde.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

F. & F. 12 d. No. 186 *Acronycta Leporina* L.
var. *bradyperina* Hb.

NACHT-VLINDERS *van* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

Tab. XXIII.

NEDERLANDSCHE INSECTEN,

BESCHREEVEN EN AFGEBEELD.

VIERDE STUK.

VIER-EN-TWINTIGSTE VERHANDLING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van 't TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

Het BRANDE NETEL KAPJE.

Tab. XXIV.

§. 1.

nder de menigvuldige Insecten welken zich zo wel op, als met de Brande Netel Bladen geneeren, behoord ook onze tegenwoordige Vlinder in deszelfs Eerste Staat als Rups; want nimmer hebbe ik dezelve op eenig ander Gewasch gevonden dan alleen op de reeds genoemde Bladen, 't is ook om deze reedenen en uit hoofde dat de Vlinder op deszelfs Nek eene aanmerkelyk verheevene Hairige ruigte of Kapje heeft, dat ik denzelven het *Brande Netel Kapje* noeme; De vermaarde Ridder C. LINNÆUS in zyn *Systema naturæ Edit. 12. pag. 854. No. 175.* noemd dezen Vlinder *TRIFLACIA*.

y

§. 2.

§. 2.

De Eiëren van deze Vlinders, waar van een in zyne natuurlyke grootte afgebeeld is by *Fig. 1.* en door het Microscop gezien by *Fig. 2.* op *Tab. XXIV.* hebbe ik nergends anders dan op de Brande Netel Bladen gevonden, aan der-
Tab. XXIV. zelve onderste zyden en wel altoos enkeld gelegd zynde, niet by Schoo-
Fig. 1. len, in het midden der Maand May, hoewel men dezelve ook nog eens
en 2. op eenen anderen Tyd van het Jaar heeft, te weten in de Maanden July of Augustus, al naar maate de Zoomer-warmte voor, of nadeelig aan de Insecten geweest is. Het Ei in deszelfs natuurlyke grootte, al vry kloek zynde, voor eenen maar middelmatig grooten Vlinder gelyk deze is, doet my dit vermoeden, dat een Wyfje van dit Soort, niet veele Eiëren by zich kan hebben, en derhalven de voortteeling ook niet zeer menigvuldig zyn kan, integendeel heeft men veele andere Soorten van Rupsen, welker Moeder Vlinders een groot getal kleine Eiëren leggen, 't welk ten gevolge heeft, dat men de daaruit voortkomende Rupsen, veel menigvuldiger vind, dan het tegenwoordige Insect.

§. 3.

Uit een Ei van deze Soort, gevonden den 18de May, zo als reeds gezegd hebbe aan de onderzyde van een Brande Netel B'ad, kwam den 25ste daaraan volgende het jonge Rupsje voort, zynde doorschynende en witachtig of bleek groen van kleur, 'spannende met twaalf Pooten, echter kon men den volgenden Dag reeds zien, dat het zestien Pooten zoude verkrygen, dus niet onder de Span of Kram, maar onder de zestienpootige Rupsen behoorde. Den ledigen Dop van het Ei, vrat het jonge Rupsje ter helfte toe op, eene eigenschap welke zeer veele Soorten van Rupsen aan zich hebben, dat zy namentlyk de Doppen der Eiëren uit welken zy gekoomen zyn, of geheel of ten deele opvreeten. Vyf Dagen na het uitkoomen uit het Ei, vervelde het Rupsje voor de Eerstemaal en behield noch deszelfs eerste kleur, echter kon men 'er nu eenige zwarte Stippen en korte fyne Hairsjes aan gewaar worden. Den 4de Juny, dus wederom vyf Dagen na deszelfs eerste vervelling, verwisfelde de Rups voor de Tweedemaal van Huid en vrat het afgestroopte Vel geheel op, na deze tweede vervelling, vertoonden zich flauwe
 Stree-

Streepen aan de Rups, namentlyk twee ter wederzyden van het Lyf en een over den Rug, alle vyf langs het Lichaam lopende van den Kop naar den Staart toe, de zwarte Stippen welken reeds na de eerste Vervelling zich geopenbaard hadden, bleeven der Rups nu ook nog by. Den 8ste Juny, dus maar vier Dagen na de tweede maal van Huid verwisfeld te zyn, geschiedde het voor de Derde keer, na deze Vervelling kon men reeds duidelyk alle de Teekening en fraaiheid zien, welke zy tot haare volwasfenheid toe behield, ook ditmaal vrat de Rups haar verlaten Vel ten eenenmaale op. Tot hier toe had dezelve Gaten in de Bladen gevreeten, maar na de derde Vervelling, vrat zy aan de Kanten der Brande Netel Bladen geheele Stukken uit dezelve. Vyf Dagen na de derde Vervelling, 't welk was den 13 Juny, geschiedde het voor de vierde en laaste keer, terstond na de afstrooping van Haar oude Vel, scheen zich het Dier als 't ware te belikken, de korte en fyne Haightjes welken na de Eerste Vervelling zich deden zien, waren verdweenen, dus men de Rups niet anders dan eene gladde Rups noemen kon. Eenige Dagen na deze laaste of Vierde Huidverwisfeling was het Dier volwasfen, in welken volwasfenen Staat ik dezelve afgeteekend hebbe by *Fig. 3.* In deze *Fig. 3.* als Rups volkoomene gedaante, bleef dezelve niet lang, want reeds den 19 Juny, dus maar zes Dagen na de laaste Vervelling, spon zy zich in, tusfchen de oude en verwelkte Bladen, welken op den Bodem van Haar Verblyf waren. Aan andere Rupsen van dit zelfde Soort, welken ik naderhand benachtig geworden, hebbe ik waargenomen, dat als de Tyd der verandering naderd, dezelve eerst bleekgroen worden, welke bleekgroene kleur wederom in eene rosachtige veranderd.

§. 4.

In het onkonstige Spinzels, 't welk de Rups zich tusfchen de verdorde Bladen of het geene 't welk 'er anders om zo te spreken voor de Hand was, vervaardigd had, veranderde dezelve na weinige Dagen in eene dusdanige Pop, gelyk afgebeeld is by *Fig. 5.* men vind onder deze Pop-*Fig. 5.* pen welken merkelyk donkerder van kleur zyn', doch voor 't overige is 'er geen wezentlyk onderscheid onder dezelve.

§. 5.

Het was den 6de July, dus 17 Dagen na dat myne boven-beschreevene Rups zich had ingesponnen, dat de Vlinder afgebeeld by *Fig. 6. en 7.* uit dezelve ten voorschyn kwam. Het onderscheid der Kunne, is niét zo als wel by veele anderen, aan de Sprietten of Voelders te zien, maar alleen aan de mindere of meerdere gepluimdheid van den Staart des Vlinders, zynde het Mannetje veel sterker gepluimd en minder dik van Lyf, dan het Wyfje.

§. 6.

Na dat de boven-beschreevene Rups, geheel ter volkomene verandering in Vlinder gekomen was, hebbe ik naderhand nog veelmaalen de zelfde Eiëren en Rupsen gehad, welker verandering in Vlinders, zich ook eeven zo heeft toegedraagen, doch onder de verscheidene Rupsen welken ik gehad hebbe, waren 'er ook eenigen volkomen van Teekening en grootte als *Fig. 4.* men zie terstond in den eersten opslag, dat 'er een aanmerkelyk onderscheid in de kleur, gedaante der Vlakken als anderszints plaats vind, nochtans hebben zich ook deze Rupsen, eeven zo ingesponnen en zyn in dezelfde gedaantens en kleur van Poppen veranderd als *Fig. 5.* echter waren de Vlinders uit dezelve komende, iets kleinder dan *Fig. 6. en 7.* ook eenigzints van kleur verschillende, insgelyks was het *en 7.* Hairige Kapje, naar het welke ik dezen Vlinder genoemd hebbe, niet zo groot en voorwaards overhellend, als de reeds genoemden, welk een en ander onderscheid, duidelyker te zien is in de Afbeelding *Fig. 8.* dan door eene Beschryving gezegd kan worden. Of dit nu inderdaad eene andere Soort van Rups en Vlinder is, dan *Fig. 3. en 7.* kan ik met geene *Fig. 3. en 7.* zekerheid bepaalen, dat het maar alleen de Mannetjes of Wyfjes zouden zyn van de andere Soort, blykt my ook zo niet te weezen, dewyl ik onder myne Vlinders, Mannetjes en Wyfjes in beiden vinde.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Fig. 6. y.
Rye F 1st d 110364 *Abrostola Triphlavia* L.

Fig. 7.
110366. *Abrostola Urticae* Hb.

NACHT-VLINDERS met Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. XXVII

